

Павло Гай–Нижник

ЗАЗИРНУТИ У ВІЧІ ПУТІНУ

російський синдром української
«дипломатії війни і миру»

Пекельна весна 2022-го

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ ГЕОПОЛІТИКИ ТА ГЕОСТРАТЕГІЇ

Павло Гай-Нижник

**«Заирнути у вічі Путіну»:
російський синдром української
«дипломатії війни і миру»**

Пекельна весна 2022-го

Київ — 2025

УДК 327.82(477-651.2:470-651.1)''2022''

Г15

Гай-Нижник Павло

Г15 «Зазиринути у вічі Путіну»: російський синдром української «дипломатії війни і миру». Пекельна весна 2022-го. / Гай-Нижник Павло — Київ: Саміт-книга, 2025. — 256 с., іл.

ISBN 978-966-986-716-2

Автор дослідив, проаналізував і реконструював на підставі відкритих джерел перебіг мирних переговорів між делегаціями України та Російської Федерації, що розпочалися у Білорусі й тривали у Туреччині після повносяжного вдертя російських військ 24 лютого 2022 року.

Висвітлено початок організації переговорів, формування делегацій та вихідні засади обох сторін у перемовному процесі. Проаналізовано і відтворено перебіг переговорів, трансформацію їхнього тривання та пунктів обговорення. Показано і відтворено позиції української та російської сторони у часі тривання роботи обох делегацій, риторику їхніх речників та офіційні заяви вищих державних керівників Російської Федерації та України, а також ставлення до переговорного процесу світових лідерів, зокрема провідників таких держав, як США, Великобританія, Німеччина, Італія, Ізраїль, Туреччина та ін.

Виявлено компромісові пункти у проєкті мирного договору між Україною та Російською Федерацією, узгодженого у Стамбулі (Туреччина), на які погоджувався піти офіційний Київ і дипломатичні зусилля офіційної Москви, позиції світової спільноти й міжнародних організацій. Проаналізовано проєкт мирного договору, що був попередньо погоджений українсько-російською переговорною групою, гіпотетичні засоби його втілення та імплементації, а також пастки для української державності.

УДК 327.82(477-651.2:470-651.1)''2022''

ISBN 978-966-986-716-2

© Павло Гай-Нижник, 2025

© «Саміт-книга», 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ I. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – ВІЙНА ЗА ЖИТТЯ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ	17
Розділ II. НАПЕРЕДОДНІ ТОТАЛЬНОЇ ВІЙНИ (травень 2019 р.— лютий 2022 р.).....	45
Розділ III. МИРНІ ПЕРЕГОВОРИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РФ В БІЛОРУСІ: РОСІЙСЬКИЙ СИНДРОМ «ДИПЛОМАТІЇ ВІЙНИ І МИРУ» В. ЗЕЛЕНСЬКОГО (лютий — березень 2022 р.)	85
Зусилля офіційного Києва щодо організації мирних перемовин з Москвою.....	90
Початок українсько-російських переговорів у Білорусі	97
Метаморфози напередодні і під час другого раунду українсько-російських перемовин	105
Третій раунд перемовин, міжнародна реакція й ілюзії офіційного Києва	123
Перемовини між очільниками МЗС РФ та України в Анталії в контексті «мирних» прагнень В. Зеленського	130
Заключний етап «білоруського» відтинку перемовин: досягнення точок дотику у виробленні проекту мирної угоди .	142
Зазирнути у вічі Путіну: Зеленський прагне зустрічі з кремлівським диктатором і готовий до компромісів	172
Розділ IV. СПРОБА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ЗАМИРЕННЯ У СТАМБУЛІ (квітень 2022 р.): ДОГОВІР ПРО МИР ЧИ ЗАШМОРГ КАПТУЛЯЦІЇ?	196
Комюніке «Основні положення Договору про гарантії безпеки України»	198
Договір про постійний нейтралітет і гарантії безпеки України (проект станом на 15 квітня 2022 року).....	216
ПІСЛЯМОВА.....	242

ПЕРЕДМОВА

Російська Федерація від часу розвалу СРСР у 1991 р. ніколи не мала наміру замирюватися з відновленням державної незалежності України. Тож коли розпочнеться війна Москви за опанування Україною було лише питанням часу. Нажаль ані тогочасний, ані нинішній український політикум так і не набув здатності мислити геостратегічно з огляду національної безпеки. Це стосується як Будапештського меморандуму (зокрема його як доцільності, так і змісту), за що несуть особисту й безпосередню відповідальність найвищі державні посадові особи (Л. Кравчук і Л. Кучма), так і подальшого розвитку, вірніше занепаду ВПК і ЗСУ. Нагадаю, що ще у жовтні 1991 р. в кулуарах російського керівництва обговорювався превентивний ядерний удар по Україні в разі її виходу з кремлівської сателітної (неоколоніальної) орбіти.

Ще 21 травня 1992 р. Верховна Рада РФ ухвалила Постанову № 2809–1 «Про правову оцінку рішень державної влади РРФСР зі зміни статусу Криму, прийнятих у 1954 році», згідно з якою Постанова Президії Верховної Ради РРФСР від 5 лютого 1954 р. «Про передачу Кримської області зі складу РРФСР до складу Української РСР» була визнана такою, що «не має юридичної сили з моменту її прийняття».

Росія з часу розпаду СРСР завжди прагнула не втратити остаточно й відновити геополітичні потуги на пострадянському просторі та у світі. Об'єктивно було зрозумілим, що для цього Москві знадобиться час й певні зусилля, аби зберегти власну цілісність і своє лідерство на пострадянському просторі на першому етапі, відновити фінансово-економічний поступ й переозброїти та осучаснити військо — на другому й, зрештою, повернутися до клубу світових грандів (третій етап), що дасть їй нагоду і можливості до втілення геополітичного проекту демонтажу усталеної системи впливу і рівноваг зі встановленням нового світового порядку на планеті.

Неоімперська реваншистська зовнішня політика та агресивна війна Росії проти України, яка вже переросла у глобальну проксі-війну, були не лише загарбницькими, а й головною складовою масштабної геостратегії Кремля щодо екзитенційного протистояння з т. зв. колективним Заходом і далекоглядної мети — знищення планетарної системи безпеки і встановлення нового світового порядку.

Першу російську концепцію зовнішньої політики було затверджено 1993 р. в часи президенства Б. Єльцина¹. Вона була цілком миролюбна та передбачала налагодження стійких позитивних відносин із країнами близького зарубіжжя з метою подолання дестабілізуючих дезінтеграційних процесів на теренах колишнього СРСР. Проте ще у тому ж році Росія у своїй військовій доктрині не підтвердила декларованого Радянським Союзом зобов'язання не застосовувати ядерну зброю першою. Логіка Кремля вже тоді полягала у тому, що відмова від застосування ядерної зброї першими суперечить головній тезі, відповідно до якої ця зброя розглядається не як засіб ведення війни, а як засіб стримування можливого агресора.

«Стратегічний курс Росії з державами-учасниками СНД» від 14 вересня 1995 р. значно відрізнявся від концепції зовнішньої політики 1993 року. Так, наприклад, у цьому документі було чітко зафіксовано, що СНД є сферою головних державних пріоритетів та геополітичних інтересів Російської Федерації, головним пріоритетом її зовнішньої та внутрішньої політики, а отже, посилення впливу інших глобальних сил в країнах СНД трактувалося як загроза національній безпеці РФ. Своєю чергою служба Зовнішньої розвідки РФ у своїх звітах інформувала, що впливові кола Заходу протидіють Росії у спробі утвердитись як наддержаві². Значною мірою дратувала Росію й перспектива підписання Хартії про Особливе партнерство між Україною і НАТО.

Наступна концепція зовнішньої політики РФ була схвалена вже за часів президенства В. Путіна — у 2000 році, а її провідною темою стала інтеграція Росії та Білорусі (її поглинання) й претензія на нове місце Російської Федерації у світовому політичному просторі.

Підкреслюю, що ретельно (не формально) питання національної безпеки та оборони практично не підіймалися у перебігу, наприклад, президентських виборів. Криза навколо Тузли у жовтні 2003 р. так і не стала попереджувальним сигналом про наміри для українського політикуму³.

¹ Концепция внешней политики РФ утверждена распоряжением Президента Российской Федерации Б. Н. Ельциным от 23 апреля 1993 г. Twitter. [http:// www.twirpx.com/file/1822127/](http://www.twirpx.com/file/1822127/)

² *Полещук А.* Служба внешней разведки России прогнозирует сценарии развития событий в СНГ // Независимая газета. — 1994. — № 181. — 22 сентября. — С. 1, 2.

³ Гай-Нижник П. П. Загострення навколо острова Коса Тузла 2003 р. як складова геостратегічної операції Російської Федерації щодо оволодіння аква-

Проте у зовнішньополітичній концепції від 2003 р. Москва демонстративно заявила про власне право застосування превентивного удару без попередження і без згоди міжнародних структур. Репетиція розвалу України зсередини була у 2004-му⁴. Сепаратисти, які проводили з'їзд у Сєверодонецьку у 2004 р., не були покарані через те, що при тогочасному президентові України В. Ющенку і главі СБУ О. Турчинові були розвалені справи щодо заколотників⁵.

Мюнхенська ж промова В. Путіна на конференції з питань політики безпеки 10 лютого 2007 р. була не лише погрозою, а й попередженням до початку Кремлем підготовки до демонтажу світової системи безпеки⁶. Ця промова В. Путіна стала точкою відліку нової холодної війни, яку Росія, що зміцніла («встала з колін») на газіві та нафтодолари, оголосила США і Заходу. Той виступ про руйнацію біполярного світу й неможливість існування однополярного, натомість, був більше подібний до промови людини з біполярним розладом (що, власне, і є ознакою психозу). Ця тирада свідчила про те, що Кремль готується до протистояння із так званим колективним Заходом. Фактично — це було оголошення війни Заходу. Вже з липня 2007 р. РФ запровадила односторонній мораторій на виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі.

Довго очікувати початку поетапного втілення в життя подібної геостратегії та показового прикладу того, що погрози і виклики В. Путіна, які було комплексно викладено ним у Мюнхені, не порожні слова, а нова холодна війна — не політичний блеф і не примара з минулого не довелося. Вже наступного (2008-го) року РФ чи не одразу ж завдала потужного попереджувального удару по російсько-українських взає-

---

торією Азовського моря та окупації-анексії Криму // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. — Вип. 6. — Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2017. — С. 86–93.

⁴ Гай-Нижник П. П. Руйнація і поглинання: плани керівництва Російської Федерації щодо розколу і зруйнування держави Україна (2014–2015 рр.) // Гілея. — 2018. — Вип. 134 (№ 7). — С. 358–370.

⁵ Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. — К.: «МП Леся», 2017. — 332 с.

⁶ Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности // Президент России — 2007. — 10 февраля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

минах у військовій сфері, денонсувавши 12 лютого угоду про засоби попередження про ракетний напад і контроль космічного простору. У квітні через тиск Кремля Україні та Грузії на Бухарестському саміті НАТО відмовлять у приєднанні до програми вступу до Альянсу. Саме там В. Путін виголосив в бік Д. Буша свою, тепер вже знакову, тираду про Україну. «Ти ж розумієш, Джордж, що Україна — це навіть не держава! Що таке Україна? Частина її територій — це Східна Європа, а частина, і значна, подарована нами!» — пригрозив розлючений В. Путін на закритому засіданні Ради «Росія–НАТО» і додав що у випадку вступу в НАТО Україна припинить своє існування як єдина держава⁷. Тобто фактично він пригрозив, що Росія може почати відторгнення Криму і Східної України.

Саме на той час склалася надзвичайно сприятлива кон'юнктура для посилення енергетичної складової російської державності, для зміцнення збройних сил режиму і зовнішнього тиску. Світові ціни на нафту і газ надзвичайно підвищилися, потреба Європи в газі почала швидко зростати, при цьому Євросоюз і США зав'язли в багатьох як соціальних, так і енергетично-промислових проблемах. З іншого боку, безперечною була і технологічна відсталість російських видобувних компаній та зношеність їх інфраструктури та ін. Росія тоді цілеспрямовано досягала лише однієї мети: перевести свої відносини зі споживачами і з транзитерами російських вуглеводнів на ринкові принципи й у довгострокові контракти. Тож було вирішено інтегрувати російський ПЕК у світовий, отримавши для модернізації іноземні інвестиції й, водночас, використовувати російську зацікавленість у них для збільшення їхньої ж залежності від Росії.

У Кремлі знали з досвіду багатьох країн із сировинною економікою, що побоювання втрати інвестицій, а також цінових стрибків і перебоїв поставок часто відбивають бажання розгойдувати в них човен. Власне, зокрема, саме тому В. Путін у своїй статті про порядок денний майбутнього саміту G8 у Санкт-Петербурзі висловився про «загальну енергетичну долю», яка передбачає «спільну відповідальність, загальні ризики та вигоди»⁸. Так розпочався процес ув'язнення Захо-

⁷ Путін: ти ж розумієш, Джордж, що Україна — це навіть не держава! // УНІАН. — 2008. — 7 квітня. URL: <https://www.unian.ua/politics/108324-putin-ti-j-rozumiesh-djordj-scho-ukrajina-tse-navit-ne-derjava.html>

⁸ Ядерно-енергетическая держава // Известия. — 2006. — 20 марта. URL: <http://izvestia.ru/news/312142>

ду в російській пастці енергоносіїв (енергетична голка) й, водночас, інвестицій ЄС в переозброєння і зміцнення світових амбіцій Росії. Крім того, поєднання наявної ядерної зброї та залежності від російських родовищ та трубопроводів, за розрахунком В. Путіна, зробило Росію ядерно-енергетичною наддержавою, що стала недоторканою настільки, наскільки це можливо у сучасному світі.

Вже з початком серпня Російська Федерація розпочала і завершила на своїх умовах швидкоплинну війну проти Грузії, внаслідок якої ця кавказька республіка на довгі десятиліття втратила Абхазію і Південну Осетію. Також Москва розпочала газову війну з Києвом, до вгамування якої було втягнуто Європейський Союз. У грудні ж того року Україні було остаточно відмовлено у приєднання до «Плану дій щодо набуття членства» в НАТО через небажання Німеччини та Франції псувати взаємини з Росією і прихід до влади у США Б. Обами, який побоювся загострювати протистояння з В. Путіним (формальним приводом для відмови Україні стала її політична нестабільність).

Окупацію Придністров'я і придушення спроби відновлення державності Ічкерії, окупацію грузинських Південної Осетії та Абхазії фактично проковтнула світова спільнота. Путін не блефував! Тоді ж почався безпосередній перебіг масштабної підготовки до гібридної і комплексної війни проти України, яка вже тривала у внутрішньо-політичній, енергетичній, торговельно-економічній, гуманітарній і дипломатичній сферах і де кластер Януковича-Медведчука були лише елементом багатокрокої стратегії наступу на суверенітет України.

Тож відтоді як президент РФ В. Путін назвав Україну штучною державою⁹, російська дезінформація почала працювати не проти лише українського народу чи певних фрагментів його історії, а й проти іміджу та сенсу існування самої держави Україна на карті світу. У травні 2009 р. відбулися зміни у переліку завдань Стратегії національної безпеки РФ задля досягнення стратегічних цілей Росії.

І хоча номінально з 7 травня 2008 р. на чолі РФ внаслідок примітивної рокировки став Д. Медведев, під його президентською маскою швидкоплинних чотири роки завжди окреслено виднілася фігура прем'єр-міністра В. Путіна, який 2012 р. офіційно знов повернувся у президентське крісло. Потім 2014 року була окупація і незаконна

⁹ Roth A. 'It's not rational': Putin's bizarre speech wrecks his once pragmatic image // The Guardian. — 2022. — February 25. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/25/its-not-rational-putins-bizarre-speech-wrecks-his-once-pragmatic-image>

анексія Росією Криму і початок нею бойових дій на сході України¹⁰, прихована участь РФ у війнах на Близькому Сході та таємна співпраця з «Ісламською державою», а у 2015 р. відбулася й відкрита інтервенція ЗС Росії у Сирії тощо.

Чи почули ці попередження і погрози світова спільнота та український політичний істеблішмент? Відповідь очевидна — «Ні!», як на поверхні є і факт військово-політичної короткозорості українського державного керівництва за все тридцятиліття від 1990-го по 2022-й і в наступні роки, обмеженість його стратегічного мислення, нездатність об'єктивно усвідомлювати реальні загрози державній безпеці України, відсутність уміння мислити державницькими категоріями в умовах новітніх викликів та брак хисту в пошуку і прийнятті раціонально-системних рішень на рівні політиків XXI століття, як у поточний час, так і з огляду на довгострокову перспективу...

Після перемоги Революції Гідності, як свого часу й припускали з острахом кремлівські політичні стратеги, усі багаторічні зусилля Росії підкорити Україну й перетворити її на свою державу-сателіта з керованим президентом і маріонетковим урядом зазнали невдачі¹¹. Те, що Україна перебуває на шляху виходу з навколomosковської цивілізаційної орбіти, президент РФ В. Путін, як і російський державно-політичний істеблішмент, не лише відмовлявся визнати, а й нездатний був (через власний світоглядний ступор) усвідомити як нову геополітичну реальність. В. Путін сприйняв цей факт як особисту образу та поразку й водночас як виклик самій Росії, як перманентну загрозу її подальшому існуванню не лише з неоімперської перспективи, а й з огляду на небезпеку перетворення її мегасуб'єктності на історичну ретроспективу¹².

Російська Федерація не могла змиритися не лише з геополітичною поразкою спроби «м'якого» підкорення України, а й із самим існуван-

---

¹⁰ Гай-Нижник П. П. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. як акт агресії проти України: перебіг вторгнення і свідчення міжнародного злочину // Гілея. — 2017. — Вип. 118 (№ 3). — С. 110–125.

¹¹ Гай-Нижник П. П. Революційні події в Україні: боротьба за право вибору і національну гідність (листопад 2013 р. — лютий 2014 р.) // Гілея. — 2018. — Вип. 132 (№ 5). — С. 100–112.

¹² Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. — Київ: МП Леся, 2017. — С. 188.

ням України як держави. Тож Кремль вирішив застосувати в боротьбі всі очевидні та приховані методи ведення гібридної війни, а також вдаватися до прямого збройного втручання в українські внутрішні справи.

Ще у 2010–2013 роках українська влада майже повністю віддала східні й південні регіони під патронат російських агентів і проросійських сил¹³. У Кремлі були переконані, що «революційна хунта», яка «захопила владу силовим шляхом», не протримається в Києві й впаде якщо не за тиждень, то щонайдовше за два. У політичній верхівки РФ ще із самого початку переломних подій Революції Гідності сформувався тверде переконання, нібито варто лише дмухнути — і держава Україна розсиплеться, мов картковий будиночок.

У січні 2014 року, коли в Москві починали розуміти, що втрачають Україну і що проросійський режим В. Януковича в Києві приречений, путінські геополітичні стратеги замислилися над новим планом розчленування та знищення української державності. У кабінетах Ради національної безпеки РФ було розроблено узагальнений і масштабний план дій із дестабілізування України та приєднання дванадцяти українських областей і міста Києва до складу Росії. Проте Москва швидко усвідомила, що не має ані на Півночі, ані на Сході, ані на Півдні України достатньої кількості прихильників, які могли би утворити критичну проросійську частку суспільного руху¹⁴. Тож Росія вкотре у своїй історії поклялася на жорстку силу, збройне втручання й захоплення чужої території. Знову, вже у XXI столітті, вона виявила власну злочинну сутність і показала всьому світові свій агресивний неоімперський вишкір¹⁵.

Кремль ретельно готував анексію Криму, що й сталося у лютому 2014-го. Після окупації Криму В. Путін не полишав своїх намірів

---

¹³ *Гай-Нижник П. П.* Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. — Київ: МП Леся, 2017; *Гай-Нижник П. П.* Українсько-російські міждержавні взаємини 2010–2012 років під час першого етапу президенства В. Януковича // *Гілея*. — 2018. — Вип. 135 (№ 8). — С. 334–347; *Гай-Нижник П. П.* Українсько-російські міждержавні взаємини 2013–2014 років під час другого етапу президенства В. Януковича // *Гілея*. — 2018. — Вип. 136 (№ 9). — С. 270–283.

¹⁴ *Гай-Нижник П. П.* Руїнація та поглинання: плани керівництва Російської Федерації щодо розколу і зруйнування держави Україна (2014–2015 рр.) // *Гілея*. — 2018. — Вип. 134 (№ 7). — С. 358–370.

¹⁵ *Hai-Nyzhnyk, Pavlo.* La Russia di Putin si accontenterà dell'Ucraina o vorrà andare oltre? // *Giudicarie*. — 2022. — N6. — Anno 20. — Giugno. — P. 13.

та прагнень знищити Україну як державу. Зауважу лише на окремі факти: ще у січні 2014 р. у кабінетах Ради Безпеки РФ було розроблено документ під назвою «Про кризу на Україні». То був узагальнений і масштабний план дій з дестабілізації України і включення дванадцяти українських областей та міста Києва до складу РФ. Інший план втручання Росії у внутрішні справи України, розчленування її території та приєднання південно-східних областей до РФ було розроблено в АП РФ В. Путіна на початку лютого (не раніше 4-го й не пізніше 12-го лютого) 2014 р. у вигляді Аналітичної записки.

Крім того вкажу й на наявність розробленого у штабі Західного військового округу ЗС РФ (м. Санкт-Петербург) цілком таємного плану захоплення Росією Лівобережної України від 8–9 квітня 2015 р. під назвою «Доповідь рішення на застосування угруповання військ “Північ” у спеціальній операції». Так, зокрема, у документі у якості супротивника зазначені саме Збройні сили України, а зона проведення АТО вказана як така, що перебуває «у смузі дії угруповання військ «Північ». Цей план повномасштабного нападу на материкову територію України й окупації її лівобережної частини було розроблено підлеглими командуючого військами Західного військового округу генерал-полковника А. Сідорова та началька штабу ЗВО генерал-лейтенанта В. Астапова. Насправді — то вже був план повномасштабного вторгнення, який детально відображено у моїй книзі «Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення», що була видана 2017 року.

Перш за все, слід зауважити, що військово-політичне керівництво України не готувалося і навіть не допускало можливості війни з РФ, вірило, що В. Путін не наважиться. Тому й усі роки незалежності нехтувало очевидними приготуваннями до війни у Кремлі. Усе це свідчить, знову ж таки, про елементарну короткозорість політичного істеблішменту України та його нездатність мислити стратегічно та притомно аналізувати геополітичні процеси.

По друге, у Москві відстежували, впливали і бачили багаторічний процес цілеспрямованого розвалу Збройних сил України, спеціальних служб і корумпованість української влади та вищих щаблів Міністерства оборони, їхню фінансово-бізнесову залежність від Росії (а отже й від ФСБ).

По третє, в Кремлі сподівалися на суспільно-політичний розкол в Україні та нерішучість безвідповідальної політичної верхівки Укра-

їни, яка не лише боїться брати на себе відповідальність, а й звикла до суцільних торгів навіть на рівні державних інтересів і національної безпеки. І невдовзі усе це зіграло свою роль у початку і розвитку Російсько-Української війни у 2014 році.

Про підготовку до кримських «подій» знали в українських спецслужбах, у Генеральному штабі та у політичному керівництві держави, проте не вжили жодних запобіжних заходів. Українські війська у Криму не отримували з Києва жодних наказів, або мали накази виявляти витримку й не відкривати вогонь.

Голова Верховної Ради України, виконувач обов'язків голови держави О. Турчинов лише 28 лютого 2014 р. призначив засідання Ради національної безпеки і оборони України у зв'язку із ситуацією в Криму. Верховна Рада України лише 20 березня прийняла Декларацію «Про боротьбу за звільнення України», проте жодних заходів до визволення принаймні частини Криму, окрім порожньої заяви, так і не було вчинено. Нова українська військово-політична влада в особах в.о. президента і голови Верховної Ради О. Турчинова, прем'єр-міністра А. Яценюка та в.о. міністра оборони І. Тенюха з самого початку російського вторгнення наказала підрозділам ЗСУ, які залишилися вірними Україні, не атакувати ворога й не чинити загарбникові збройного опору. Ці діячі категорично відкинули пропозиції та розробки щодо завдання контрудару ворогові й таким чином вчинили злочин перед народом України, а їхні дії цілком означено мають ознаки державної зради. Зрештою аж 24 березня 2014 р. в.о. президента України О. Турчинов підписав указ про виведення українських військ з Криму й Севастополя.

Наголошу також і на іншому ганебному факті української історії, коли Верховній Раді України довелося дочекатися російської військової атаки на Донбасі та ще й знадобилося майже два місяці з часу російського вторгнення у Крим і майже місяць від акту його анексії, аби лише 15 квітня 2014 р. ухвалити закон, яким Крим визнавався «територією, тимчасово окупованою Російською Федерацією».

З самого початку окупації Криму саме півострів розглядався росіянами як можливий плацдарм для наступу на південно-східні терени України. Проте географічно й логістично-тактично більш привабливим було визначено наступ з північно-східного напрямку в комплексі з підривом внутрішньо-політичного становища на усій території Лівобережної України. Зрештою південний напрямок залишився запасним плацдармом для повноцінного вторгнення задля захоплення

Донецької, Луганської, Харківської, Одеської, Дніпропетровської, Херсонської та Миколаївської, Запорізької областей. Коли ж намір прямого вторгнення з півдня було відкладено на перспективу, росіяни запустили план масштабної дестабілізації в цих регіонах.

У цьому контексті варто згадати й про те, що саме у грудні 2014 р. прем'єр-міністр А. Яценюк говорив в інтерв'ю німецькому часопису «Der Spiegel», що у керівництві країни вірили у те, що Росія не вдереться до материкової України й не допомагатиме відкрито колаборантам, «що після анексії Криму хижак вгамується»¹⁶.

Проте що і хто не дали успішно завершити АТО у 2014-му і на початку 2015-го, до часу насичення Донбасу військами РФ? Російська агентура в Міноборони України та воєнно-політичне керівництво України, їхні нерішучість, барижництво і невгамовне бажання заробляти на війні та на фінансово-економічних особистих зв'язках з бізнесом РФ, який контролювався Путіним.

Якими ж є основні причини, що Росією було розпочато повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році?

Основні три геополітичні причини початку Тотальної війни в рамках російсько-української війни були вказані задалегідь і давно до її початку самим В. Путіним: 2005-го року у зверненні до Федеральних Зборів ФР, у Мюнхенській промові 2007-го року та 2011-го року у своїй статті «Про історичну єдність росіян та українців». Цитую відповідно:

1) «Розвал Радянського Союзу був найбільшою геополітичною катастрофою сторіччя. А для російського народу це стало справжньою драмою. Десятки мільйонів наших громадян і співвітчизників опинилися за межами Російської Федерації» (Путін, 2005);

2) «Всього лише два десятиріччя тому світ був ідеологічно і економічно розколотий, а його безпеку забезпечували величезні стратегічні потенціали двох держав... Очікуваний після "холодної війни" однополярний світ також не відбувся... Вважаю, що для сучасного світу однополярна модель є не тільки непринятною, але й взагалі неможливою» (Путін, 2007).

---

¹⁶ *Yatsenyuk A. Putin 'Needs New Annexations' (Interview Conducted By Matthias Schepp and Christoph Schult)* // Der Spiegel.— 2014.—December 20. URL: <https://www.spiegel.de/international/europe/spiegelinterview-with-ukrainian-prime-minister-arseniy-yatsenyuk-a-1009711.html>

3) «Сучасна Україна — цілком і повністю дітище радянської епохи. Ми знаємо і пам'ятаємо, що значною мірою вона створювалася за рахунок історичної Росії. ... Україна і Росія впродовж десятиріч, сторіч розвивалися як єдина економічна система. ... У проєкті «анти-Росія» немає місця суверенній Україні, як і політичним силам, які намагаються відстоювати її реальну незалежність. ... В Україні проєкт «анти-Росія» просто неприйнятний» (Путін, 2021).

Решта — вже похідне та складове пропагандистсько-дезінформаційної обгортки довготривалої гібридної війни. Проте головною причиною чинного тотального нападу загарбника був і нещодавній досвід Кремля. Цей новітній історичний досвід вказував В. Путіну (як він сподівався) на наступне:

1) Україна не готується і не готова до тотальної війни — тому бліцкриг СВО буде успішним;

2) Політична влада України все ще не позбулася «російського синдрому» у свідомості та «мирних ілюзій» у геополітиці — тому погодиться на нові перемовини і новий «Мінськ»;

3) Захід займе вичікувальну позицію і не наважиться втрутитися — тому дозволить Україні капітулювати і змушений буде запропонувати компромісне врегулювання вимог Росії.

У лютому 2014 року Російська Федерація розпочала війну з Україною, напала з півдня — з Кримського півострова. Відтоді протягом довгих восьми років і аж до нового повномасштабного наступу в лютому 2022-го російсько-українська війна тривала з різними хвилями загострень і форм та, природно, мала кілька періодів.

Повномасштабний наступ був неминучим, Росії потрібен був час підготуватися до нього, зосередити особовий склад, техніку і засоби, підтягнути засоби спорядження і паливного забезпечення, здійснити переозброєння і трансформувати кіберсили, провести тривалу потужну міжнародну і внутрішню дезінформаційно-пропагандистську операцію й, зрештою, обрати час «X».

КОММЮНИКЕ

по итогам консультаций 28-30 марта 2022 года

Основные положения Договора о гарантиях безопасности Украины

Договором предполагается:

1. Провозглашение Украины постоянно нейтральным государством под международно-правовыми гарантиями в целях реализации внеблокового и безъядерного статуса.
2. Возможные государства-гаранты: Великобритания, КНР, РФ, США, Франция, Турция, Германия, Канада, Италия, Польша, Израиль. К договору предлагается свободное присоединение других государств, в частности РФ предлагает Беларусь.
3. Международные гарантии безопасности Украины по договору не распространяются на Крым, Севастополь и ОРДЛО. (В договоре будет трактовка, как мы понимаем границы ОРДЛО и как отдельно их понимает РФ).
4. Украине не вступает ни в какие военные союзы, не размещает иностранные военные базы и контингенты, международные военные учения проводят только с согласия государств-гарантов. Со своей стороны государства-гаранты подтверждают намерение способствовать членству Украины в Европейском Союзе.
5. Государства-гаранты и Украина соглашаются, что в случае агрессии, любого вооруженного нападения на Украину или любой военной операции против Украины, каждое из Государств-гарантов, после проведения между ними срочных и незамедлительных консультаций (которые проводятся в течение не более чем трех дней) в порядке осуществления права на индивидуальную или коллективную самооборону, признаваемого статьей 51 Устава Объединенных Наций, окажет (в ответ на официальное обращение Украины и на его основании) помощь Украине, как постоянно нейтральному государству, подвергшемуся нападению, путем немедленного осуществления такого индивидуального или совместного действия, которое будет необходимым, включая закрытие воздушного пространства над Украиной, предоставления необходимого вооружения, применение вооруженной силы с целью восстановления и последующего сохранения безопасности Украины как постоянно нейтрального государства.
О любом подобном вооруженном нападении (любой военной операции) и всех принятых в результате него мерах немедленно сообщается Совету Безопасности. Подобные меры будут прекращены, когда Совет Безопасности примет меры, необходимые для восстановления и сохранения международного мира и безопасности.

Механизм реализации гарантий безопасности Украины по результатам дополнительных консультаций между Украиной и государствами-гарантами будет отрегулирован в Договоре с учетом защиты от возможных провокаций.

Перший аркуш Стамбульського комюніке

Проект по состоянию на 15.04.2022 (12.15)
Отправлен Президенту РФ 15 апреля 2022 г.

Позиция РФ, не согласованная УС
Позиция УС, не согласованная РФ
Вопросы, которые УС отказывается обсуждать,
ссылаясь на их отсутствие в «Стамбульском коммюнике»

Договор о постоянном нейтралитете и гарантиях безопасности Украины

Великобритания, КНР, Российская Федерация, США, Французская Республика, (*Республика Беларусь, Турецкая Республика*), являющиеся гарантами безопасности Украины как постоянно нейтрального государства (Государства-гаранты), и Украина, далее именуемые Сторонами,

ссылаясь на Декларацию о государственном суверенитете Украины от 16 июля 1990 года и, в частности, на то, что в этой Декларации Украина торжественно провозгласила намерение стать в будущем постоянно нейтральным государством, которое не принимает участия в военных блоках и придерживается трех неядерных принципов: не принимать, не производить и не приобретать ядерное оружие,

будучи убеждены в том, что закрепление на международно-правовом уровне постоянного нейтралитета Украины является неотъемлемой частью долгосрочной цели поддержания международного мира и безопасности, в том числе на региональном уровне,

договорились о нижеследующем:

Статья 1

1. Украина обязуется поддерживать свой постоянный нейтралитет, который провозглашается и закрепляется в Конституции Украины.

2. Государства-гаранты признают, уважают и гарантируют статус Украины как постоянно нейтрального государства, а также обязуются обеспечить соблюдение данного статуса на международном уровне.

3. Во исполнение пункта 1 настоящей Статьи Украина как постоянно нейтральное государство обязуется:

а) не осуществлять деятельность, которая будет противоречить международно-правовому статусу постоянного нейтралитета;

Перший аркуш проекту Стамбульського договору

Розділ I

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – ВІЙНА ЗА ЖИТТЯ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ

Ретроспективний аналіз воєнно-політичного становища України за ті роки дає змогу окреслити певні етапи цього протистояння й спонукає до певних історико-дипломатичних узагальнень у цьому контексті, зокрема періодизації цієї якісно нової за формою і методами війни на Європейському субконтиненті. Російська Федерація цілеспрямовано та поетапно готувалася до знищення суверенної держави Україна як геополітичної дійсності ще з 1991 року, коли розпався СРСР (це доведено історично й документально)¹⁷. Відтоді РФ провадила комбіновану гібридно-асиметричну агресивну політику щодо України. За допомогою ретельно спланованих енергетичних, торговельно-економічних, фінансових, дипломатичних, культурно-історичних і суспільно-політичних війн, а також таких «м'яких» інструментів, як корупція, шантаж, тиск та ізоляція, РФ хотіла перетворити Україну на свого політичного сателіта й господарсько-енергетичну неоколонію, а тоді розчленувати, поглинути й остаточно знищити, завдавши смертельного збройного удару т. зв. жорсткою силою — відкритою війною, що мала би призвести до зникнення з карти світу незалежної Української держави¹⁸.

¹⁷ *Гай-Нижник П.* Війна за життя // Україна дипломатична. — Вип. XXIII. — К., 2022. — С. 31–52; *Гай-Нижник П.* Російсько-українська війна — Війна за Життя (2014–2022 рр.): періодизація // Українознавство. — 2022. — № 1. — С. 51–76.

¹⁸ *Гай-Нижник П. П.* Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: МП Леся, 2017; *Гай-Нижник П. П.* Загострення навколо острова Коса Тузла 2003 р. як складова геостратегічної операції Російської Федерації щодо оволодіння акваторією Азовського моря та окупації-анексії Криму // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць. — Вип. 6. — Херсон, 2017. — С. 86–93; *Гай-Нижник П. П.* Кримський вузол і питання Чорноморського флоту РФ у російсько-українських воєнно-політичних взаєминах (1991–2013 рр.) // Гілея. — 2017. — Вип. 117 (№ 2). — С. 77–90.

Початком останньої стадії цього плану стало розв'язання агресивної загарбницької війни проти України в лютому 2014 року, у комбінованій гібридно-асиметричній формі¹⁹.

Далі пропонуємо вашій увазі авторську періодизацію російсько-української війни.

1 період. Окупація та протиправна анексія АР Крим та м. Севастополя (20 лютого — 24 березня 2014 р.) — «Фронт без спротиву»

Перший період тривав з 20 лютого по 24 березня 2014 року. Його географія: терени Кримського та Керченського півостровів. Завершився період окупацією та спробою легалізування анексії української Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

За три дні до завершення зимової олімпіади в Сочі, на виїзд з Севастополя вийшла колона російської бронетехніки. Також протягом 20–23 лютого з Тольятті до Криму була спрямована окрема бригада спецназу ГРУ. Тоді це аргументували, як необхідність охорони одного зі стратегічних об'єктів Криму. Власне так й розпочалася окупація Криму, який і досі перебуває під контролем Росії.

Тимчасова окупація Кримського півострова силами армії Російської Федерації почалася 20 лютого 2014 року, що підтверджує також і російська медаль «За повернення Криму» із цією викарбуваною датою. Уранці 24 лютого 2014 року Росія почала вводити «спецназ» у Севастополь, а на сам півострів — додатковий контингент своїх військ із бронетехнікою. Крім кораблів Чорноморського флоту, РФ використовувала великі десантні кораблі своїх Балтійського й Північного флотів, заздалегідь спрямовані до Чорного моря. Перші два («Калінінград» і «Мінськ») прибули вже 26 лютого. Того ж дня російський «спецназ» під виглядом представників «самооборони Криму» почав блокувати українські військові частини й кораблі. 27 лютого більш як 100 озброєних автоматами, снайперськими гвинтівками, кулеметами та гранатометами військовослужбовців 45-го окремого полку спецпризначення Повітряно-десантних військ (ПДВ) ЗС РФ у цивільному одязі та повному бойовому екіпіруванні захопили будівлі Верховної Ради АР Крим і Ради міністрів АР Крим у Сімферополі й підняли на них російські прапори. У ніч із 27 на 28 лютого російські військовики почали захоплювати летовища Криму.

¹⁹ *Гай-Нижник П., Чупрій Л.* Російсько-українська війна: особливості розв'язання військово-політичного конфлікту на Сході і Півдні України за сучасних геополітичних умов // Українознавство.— 2016.— № 4.— С. 103–121.

Незважаючи на ці події, лише 28 лютого в Києві було скликано засідання РНБО України, яка так і не ухвалила рішення чинити опір загарбникам та не віддала наказу знищити окупантів²⁰. Тож навіть 2 березня, знаючи про ультиматуми російського військового керівництва, військові частини ВМС ЗСУ в Криму були бездіяльними в місцях своєї дислокації.

11 березня окупанти й сепаратисти-коллаборанти захопили Верховну Раду Криму, і вона на «позачерговому» засіданні ухвалила «Декларацію про незалежність АРК і Севастополя», а 16 березня на території Криму проведено «референдум» про російський статус півострова. Наступного дня (17 березня) президент РФ визнав «незалежну і суверенну Республіку Крим». Тоді ж В. Путін підписав розпорядження президента РФ «Про підписання Договору між Російською Федерацією і Республікою Крим про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення в складі Російської Федерації нових суб'єктів». Окупація та незаконна анексія Криму 2014 року — це акт воєнної агресії проти держави Україна, історико-правовий фальсифікат і міжнародний злочин РФ.

Лише 20 березня Верховна Рада України ухвалила Декларацію «Про боротьбу за звільнення України», проте жодних заходів задля визволення принаймні частини Криму, окрім цієї заяви, так і не було вжито. Нова українська військово-політична влада — в.о. президента і голови Верховної Ради О. Турчинов, прем'єр-міністр А. Яценюк та в.о. міністра оборони І. Тенюх від початку російського вторгнення наказали підрозділам ЗСУ, які залишилися вірними Україні, не атакувати ворога й не чинити збройного опору загарбникам. Ці діячі категорично відкинули пропозиції та розробки контрудару по ворогу, тобто вчинили злочин перед народом України, а їхні дії мають ознаки державної зради.

Нарешті 24 березня 2014 року в.о. президента України О. Турчинов підписав указ про виведення українських військ із Криму й Севастополя, що де-юре є датою завершення першого періоду російсько-української війни²¹. Тож у контексті української протидії російській агресії

²⁰ *Гай-Нижник П. П.* Окупація та анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. як акт агресії проти України: перебіг вторгнення і свідчення міжнародного злочину // Гілея. — 2017. — Вип. 118 (№ 3). — С. 110–125.

²¹ Унаслідок захоплення Криму із загальної чисельності особового складу військових частин ЗСУ (15 тис. військовослужбовців), що перебували на півострові, втрати сягали майже 11 тис. осіб. На материкову частину перейшли 4 130 військовослужбовців: 1 тис.

цей перший період, «Окупація та протиправна анексія АР Крим», цілком справедливо буде визначити також як «Фронт без спротиву».

II період. Антитерористична операція (1 березня [офіційно — з 13 квітня] — 24 серпня 2014 року) — «Внутрішній фронт»

Другий період цієї комбінованої гібридно-асиметричної війни пов'язаний зі спробою Кремля перенести війну до континентальної України, розконсервувати там свою агентуру, скерувати терористичні загопи до переважно російськомовних і політично проросійських областей і міст України, щоб фінансувати та розпочати там сепаратистсько-колаборантський рух. Координованими акціями й терором ці збройні угруповання мали розпалити громадянську війну в Україні й розпочати ланцюгову реакцію розшматування її на маріонеткові прокремлівські псевдореспубліки. Цей період формалізовано називають «Антитерористичною операцією».

Процес підривання України зсередини розпочався 1 березня 2014 року з масштабних проросійських виступів у Харкові (перше захоплення ОДА), Дніпрі (тоді — Дніпропетровську), Донецьку (3 березня вперше захоплено ОДА), Мелітополі, Луганську (9 березня вперше захоплено ОДА), Миколаєві, Одесі (3 березня — штурм облради) та Херсоні, 5 березня — у Запоріжжі та інших містах Сходу України водночас. Величезними зусиллями вдалося зберегти українською Одесу, хоча, ймовірно, усупереч органам місцевої влади та правопорядку²². Ті події досі чекають на належне розслідування.

У березні, після перших кадрових оновлень в СБУ, стало відомо про збройні агентурні мережі Луганська²³. Терористи-сепаратисти

---

422 офіцери; 1 тис. 835 старшин, сержантів, матросів і солдатів; 103 курсанти Академії ВМС. Також із Криму виїхали 20 працівників ЗСУ, 750 членів сімей військовослужбовців (зокрема 276 дітей). За підсумками виведення військових частин ВМС ЗСУ з Криму, наприкінці травня 2014 року фактично налічували: 32% особового складу; 40% бойових кораблів і катерів; 62% суден і катерів забезпечення; 62% літальних апаратів; 65% автомобільної, бронетанкової та спеціальної техніки від штатної чисельності.

²² Протистояння 2 травня 2014 року в Одесі між противниками та прихильниками федералізації переросли в насильницькі зіткнення, загинуло 40 людей. Серед загиблих найбільше було проросійських прихильників федералізації, які сховалися в Будинку профспілок, у якому потім почалася пожежа.

²³ У кінці червня 2014 року в Головному слідчому управлінні СБУ було 90 кримінальних проваджень щодо 85 осіб (13 із них були громадянами РФ), регіональні органи СБУ мали 263 кримінальні провадження із сепаратизму.

та зрадники-колаборанти вдалися до реальних силових акцій із захоплення адмінбудівель. Почалися й перші бойові дії, коли спецгрупи СБУ нищили диверсантів, а диверсанти — українських посадовців та активістів²⁴. 16 березня секретар РНБО А. Парубій заявив про зрив широкомасштабної операції російських сепаратистів із вторгнення в Україну «російська весна», що мала на меті захоплення влади на Південному Сході країни за кримським сценарієм.

На початку квітня 2014 року озброєні проросійські підрозділи почали захоплювати адміністративні будівлі на Сході України²⁵. У підсумку російські терористи й місцеві колаборанти оголосили про створення так званих «Донецької і Луганської народних республік» (до цього таку спробу було зроблено в інших обласних центрах Лівобережжя). У відповідь українська влада оголосила про антитерористичну операцію (АТО).

Мережа координаторів ГРУ Генштабу ЗС РФ у південно-східних регіонах України ініціювала екстремістські акції та керувала ними. 12 квітня 2014 року було зафіксовано, що в Слов'янську і Червоному Лимані діють не сепаратисти, а військові розвідувально-диверсійні підрозділи²⁶. Того ж дня було ідентифіковано співробітників російського ГРУ, які захоплювали органи влади та блокували українські військові частини в Криму в березні 2014 року. Раніше групи цих співробітників ГРУ вивезли з Криму до Ростова-на-Дону для підготовки захоплення українських об'єктів²⁷. Вони хотіли захопити якнайбільше

²⁴ *Наливайченко В.* (голова СБУ): «Перемога — це мирне життя» (Інтерв'ю інформаційному агентству «Інтерфакс-Україна») (7 липня 2014 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт. URL: [http://hai-pyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(07\)07.nalyvaichenko.php](http://hai-pyzhnyk.in.ua/doc2/2014(07)07.nalyvaichenko.php)

²⁵ 12 квітня було захоплено райвідділки міліції в Слов'янську та Краматорську, міську раду в Артемівську, схожі спроби відбулись у Горлівці та Красному Лимані, 7 квітня російські терористи захопили зброю в СБУ Луганська, а 29 квітня було повторно захоплено будівлю Луганської ОДА (вперше — 9 березня); 28 квітня заколотники оволоділи будівлею РДА в Станиці Луганській, 29 квітня було захоплено міські ради в Красному Лучі та Первомайську. 30 квітня над райвідділком міліції в Антрациті підняли російський прапор, проросійські колаборанти також захопили міську раду в Свердловську й Алчевську, а ввечері 1 травня — міську раду в Стаханові тощо.

²⁶ Igor Kabanenko // Facebook. — 2014. — 12 квітня. URL: <https://www.facebook.com/kabanenko.ihor/posts/10200773003047790>

²⁷ Dmitry Tymchuk // Facebook. — 2014. — 12 квітня. URL: <https://www.facebook.com/dmitry.tymchuk/posts/482118285250165>

будівель місцевих органів влади та силових структур до 17 квітня, тобто до зустрічі в Женеві представників України, ЄС, США і Росії з урегулювання «кризи» в Україні. Згідно з планом Росії, це дало би їй змогу заявляти, що українська влада не контролює ситуацію в Україні і що більшість населення вважає її нелегітимною.

13 квітня РНБО України, яку очолював в.о. президента України О. Турчинов, ухвалила рішення про початок антитерористичної операції (АТО). Ситуація на Сході швидко загострилася. 15 квітня уряд України оголосив про старт АТО й скерував Збройні сили під Донецьк і Луганськ. Того самого дня в містах Слов'янськ і Краматорськ на Донеччині виявили представників 45-го полку Повітряно-десантних військ РФ²⁸. Головною метою дій диверсантів та спецпідрозділів РФ на території України була максимальна дестабілізація ситуації. У перехоплених розмовах російські військовослужбовці обговорювали завдання вбити кілька сотень осіб, щоб після цього ввести війська на територію України. До кінця квітня в.о. президента оголосив, що уряд України більше не має повного контролю над Донецьком і Луганськом. О. Турчинов, зокрема, заявив, що країна перебуває в повній бойовій готовності й видав указ про відновлення військової служби за призовом²⁹.

Справжня картина, причини та спонсори антиукраїнського терористичного путчу й прихованого вторгнення іншої держави яскраво виявилися після проведених 11 травня 2014 року «референдумів» під дулами автоматів, які уряд України визнав недійсними. Тоді представники фейкових «Донецької і Луганської народних республік» заявили, що проголошують «незалежність» від України. Крім цього, «ДНР» і «ЛНР» опублікували звернення з проханням прийняти їх до складу РФ.

25 травня відбулися президентські вибори, унаслідок яких П. Порошенко став президентом України³⁰. Тим часом російські бойовики

²⁸ Російські диверсанти орудують в Україні, зі Слов'янська їм сказали відійти — журналіст // Українська правда.— 2014.— 16 квітня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/04/16/7022597>

²⁹ Тим часом 2 травня над містом Слов'янськ антиурядові озброєні угруповання збили два українські військові гвинтокрили.

³⁰ Серед його обіцянок, зокрема, були й такі: АТО триватиме не місяці, а години (заява на брифінгу 28 травня); солдати української армії, які беруть участь у бойових діях, мали б отримувати платню 1 тис. грн на день з 26 травня тощо.

та спецпідрозділи активізували свою діяльність проти ЗСУ, які зазнавали втрат не лише в живій силі, а й у техніці³¹. У середині липня РФ звинуватила ЗСУ в артилерійському обстрілі Донецька. Україна заявила, що снаряди, якими протягом кількох днів у липні й серпні 2014 року обстрілювали українські позиції, запущені з території Росії, а російські ВПС 16 липня збили український військовий гвинтокрил. Наступного дня, 17 липня, над Сходом України було збито пасажирський літак авіакомпанії «Malaysian Airlines», що виконував рейс МН17 на маршруті з Амстердама до Куала-Лумпуру. Загинули 298 пасажирів та екіпаж літака. Не змогли колаборанти та російські бойовики захопити тоді й найбільший склад зброї України в Артемівську на Донеччині, розміщений у соляних шахтах. Проте втрати в техніці й озброєнні Україна мала істотні³².

Були й стратегічні помилки: зосередження військ на майже двомісячну кільцеву облогу районного центру Слов'янськ, тоді як головні сили треба було скерувати на Луганськ і Донецьк. А російському

---

³¹ Так, наприклад, у кінці травня тривали запеклі бої за Донецький міжнародний аеропорт, а 14 червня в Луганську збили український військово-транспортний літак Іл-76, загинули 9 членів екіпажу та 40 українських десантників. Того дня в Луганськ прямували три літаки: один вдало сів, другий збили бойовики, третій одразу після теракту повернувся. Аеродроми Краматорська, Луганська, Донецька вже перебували під контролем українських військ, але їх оточили бойовики. Контроль над цими трьома летовищами потрібно було утримувати, щоб не давати приземлитися там російській військовій авіації. Проте виникли проблеми з доставкою боєприпасів, їжі, води, евакуацією поранених тощо, а трагедія сталася через недостатні заходи безпеки, брак досвіду, поспіх і нехтування правилами польотів під час воєнних дій.

³² З 21 липня по 5 серпня 2014 року до бойовиків під час збройних зіткнень із українськими військовими потрапила військова техніка та озброєння: Т-64–22 одиниці, БМП — 26 од., БТР — 17 од., РСЗВ БМ-21 «Град» – 12 од., САУ 2С9 «Нона» — 4 од., САУ 2С1 «Гвоздика» — 4 од., Д-30–5 од., мінометів 82 мм — 10 од., ЗУ-23–2–13 од., АТ — 75 одиниць [Довідка про випадки захоплення незаконними збройними формуваннями військової техніки та озброєння з 21.07.14 по 28.07.14 (29 липня 2014 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт. URL: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(07\)29.vijna.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(07)29.vijna.php); Довідка про випадки захоплення незаконними збройними формуваннями військової техніки та озброєння з 28.07.14 по 05.08.14 (6 серпня 2014 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт. URL: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(08\)06.vijna.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(08)06.vijna.php)].

угрупованню І. Гірка («Стрелкова»), який утримував Слов'янськ, дали змогу виконати оперативно-стратегічний відхід із Донецька. Так було втрачено час і можливості, які б змінили розстановку сил на Сході України і, цілком можливо, не призвели б до наступних невдач наших Збройних сил унаслідок очевидних прорахунків у вищих колах СБУ, Генерального штабу ЗСУ, штабу АТО.

Липень–серпень — український контрнаступ на сході України. Внаслідок цього 5 липня було звільнено та повернуто під контроль урядових сил Краматорськ, Слов'янськ, Бахмут, Дружківку та Костянтинівку. 22 липня українськими військовими успішно знешкоджено противника та з мінімальними руйнуваннями відновлено контроль над Кремінною, Попасною, Рубіжним і Сєверодонецьком, а наступного дня — над Новодружеськом, Привіллям та зайнято північні райони міста Лисичанська. 28 липня 2014 р. ЗСУ спільно з бійцями Нацгвардії у рамках АТО у Донецькій області взяли під контроль населений пункт Саурівка та стратегічно важливу висоту — курган Савур-Могила.

На початку серпня 2014 року Україна майже два місяці була в активній фазі антитерористичної операції із силового звільнення територій Донецької та Луганської областей, що їх контролювали незаконні збройні формування та загони колаборантів за підтримки Росії. За цей період під контроль сил АТО перейшло майже 60% територій двох областей. Донецьк і Луганськ було заблоковано з півночі, заходу та півдня³³. Тоді українським військам вдалося звільнити західний Донбас, південь і північ Донеччини, а також північну частину Луганщини. Блокпости ЗСУ впритул наблизилися до Донецька та Луганська. Було завдання: повністю замкнути коло східним кордоном України, оточивши колаборантів-сепаратистів і відрізавши їх від допомоги з Росії. Лише зі східного напрямку, насамперед із території РФ, бойовики могли отримувати озброєння та підкріплення.

Задля реалізації цього задуму стратегічно важливо було не допустити обстрілів території РФ із боку України, а підрозділам сил АТО не можна було навіть випадково перетинати українсько-російський кордон, щоб не дати Росії формального приводу для початку повно-

---

³³ Для виконання завдань АТО було сформовано штаб і відповідні органи управління, утворено сектори відповідальності на територіях Донецької і Луганської областей (сектори А, С, Б, Д, район М).

масштабної агресії проти нашої держави³⁴. У цьому контексті варто ще раз згадати й про те, що в грудні 2014 року прем'єр-міністр А. Яценюк говорив в інтерв'ю німецькому часописові *Der Spiegel*: керівники країни вірили, що росія не нападе на материкову Україну й відкрито не допомагатиме колаборантам. «Спочатку всі думали, що після анексії Криму хижак вгамується. Але він продовжував, підтримуючи так званих сепаратистів на Сході України», — заявив А. Яценюк³⁵.

Протягом АТО Російська Федерація постійно підтримувала дії бойовиків. Спочатку постачала озброєння, живу силу (навчених, екіпірованих, тренуваних найманців) та засилала диверсійно-розвідувальні групи ГРУ, згодом — обстрілювала підрозділи ЗСУ з артилерії на своїй території.

5 серпня керівництво сектора Б (ген.-лейт. В. Хомчак, командувач АТО ген.-полк. В. Муженко) віддало бойовий наказ про штурм м. Іловайська, щоб звузити кільце блокування Донецька зі сходу³⁶. Проте 24 серпня 2014 р. регулярні підрозділи Збройних сил РФ напали на територію України без оголошення війни. Із цим прихованим вторгненням період АТО («Внутрішній фронт») добіг кінця. Війна набула якісно нового формату — тепер це було безпосереднє збройне протистояння з регулярними частинами російської армії.

III період. Вторгнення Росії на Донбас (24 серпня 2014 року — 19 лютого 2015 року) — «Східний фронт: Донбаське бойовище»

Третій період війни — вторгнення Росії на Донбас. Він розпочався 24 серпня 2014 року (коли з території РФ на український Донбас було приховано введено російські регулярні армійські підрозділи та війська спеціального призначення) і закінчився 19 лютого 2015 року.

³⁴ Аналіз ведення антитерористичної операції та наслідків вторгнення Російської Федерації в Україну у серпні — вересні 2014 року / Міністерство оборони України. — Київ, 2015. — С. 1.

³⁵ *Yatsenyuk A. Putin 'Needs New Annexations' (Interview Conducted By Matthias Schepp and Christoph Schult)* // *Der Spiegel*. — 2014. — December 20. URL: <https://www.spiegel.de/international/europe/spiegelinterview-with-ukrainian-prime-minister-arseniy-yatsenyuk-a-1009711.html>

³⁶ Бойовий наказ про штурм Іловайська 40-му батальйону територіальної оборони «Кривбас» від командування АТО (сектор Б, генерал-лейтенант В. Хомчак, командуючий АТО генерал-полковник В. Муженко) (5 серпня 2014 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт. URL: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(08\)05.illovaisk.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(08)05.illovaisk.php)

Майже не наражаючись на опір, 24 серпня 2014 р. російські військові підрозділи через Амвросіївку та Кутейникове рухалися в напрямку Іловайська³⁷. Відтоді співвідношення сил і засобів сторін змінилося — переважав супротивник³⁸. До того ж російські військовослужбовці не мали документів і розпізнавальних знаків на формі та військовій техніці.

Активна фаза бойових дій між українськими військами з одного боку та підрозділами ЗС РФ і бойовиками, яких вони підтримували, з іншого тривала протягом 25–26 серпня 2014 року. Супротивник вирішив уникати затяжних боїв, адже це збільшило би втрати, які важко було б приховати від суспільства. Міжнародна спільнота могла б також сприйняти це як акт агресії проти України й використати його як підставу для застосування санкцій. Тому Російська Федерація оманливо-дипломатичним шляхом припинила бойові дії.

На кінець серпня українським військам вдалося звільнити західний Донбас, південь і північ Донецької, а також північну частину Луганської областей. Тоді блокпости Збройних сил України впритул наблизилися до Донецька і Луганська. Проте були накази відступити

---

³⁷ 25 серпня 2014 року до штабу АТО й Генштабу ЗСУ почала надходити розвідувальна інформація, що колони військової техніки ЗС РФ перетнули державний кордон України. У ніч на 25 серпня Росія ввела на територію України 8 батальйонно-тактичних груп ЗС РФ загальною чисельністю понад 4 тис. осіб. Остаточо факт вторгнення регулярних підрозділів РФ було підтверджено 26 серпня після захоплення в полон військовослужбовців Повітряно-десантних військ ЗС РФ. Ці батальйонно-тактичні групи підкріпили підрозділами спеціального призначення. Загалом угруповання Збройних сил РФ налічувало: особового складу — понад 6 тис. осіб; танків — до 70 од.; бойових броньованих машин — до 270 од.; артилерійських систем — до 90 од.; РСЗВ — до 85 одиниць [Аналіз ведення антитерористичної операції та наслідків вторгнення Російської Федерації в Україну у серпні — вересні 2014 року / Міністерство оборони України. — Київ, 2015. — С. 15–16].

³⁸ У середині серпня 2014 року в антитерористичній операції було задіяно близько 40 тисяч особового складу, зокрема: ЗСУ — понад 32 тис. осіб (5,5 тис. одиниць важкого озброєння та військової техніки); Національна гвардія — до 3 тис. осіб; Державна прикордонна служба — до 3 тис. осіб; СБУ — до 2 тис. осіб. Кількість цих сил і засобів оцінювали як достатню для виконання визначених завдань. Сили АТО й бойовиків співвідносилися приблизно 1:1. Добровольчі підрозділи (загони) налічували до 4 тис. осіб. Вони не підпорядковувалися штабу АТО і не були в складі сил і засобів, хоча й координували свої дії з регулярними силами.

з околиць цих міст та блокувати їх. Зрештою, у ніч з 24 на 25 серпня у Донбас зайшов перший ешелон регулярної армії РФ. Це були вісім батальйонних тактичних груп ЗС РФ загальною чисельністю понад чотири тисячі осіб.

26 серпня, після зустрічі з президентом України П. Порошенком у Мінську (Білорусь), президент РФ В. Путін говорив про потребу «якнайшвидше припинити кровопролиття». Проте того самого дня знімки з американського супутника (як засвідчила під час засідання Ради безпеки ООН С. Пауер³⁹) показали російські бойові підрозділи, розташовані на південний схід від Донецька⁴⁰.

Не припиняючи обстрілювати українські війська в районі Іловайська, російська сторона запропонувала їм припинити опір, скласти зброю, здати військову техніку й вийти з оточення. Ці умови відхилили, натомість керівництво сектора Б домовилося з представниками ЗС РФ про вихід із технікою та зброєю⁴¹. Так сталася трагедія під Іловайськом, де було оточено українське угруповання — майже 1200 бійців. 29 серпня 2014 р. ЗС РФ порушили домовленості та фактично розстріляли українські підрозділи, які виходили встановленими коридорами. Тоді противник оточив добровольчі батальйони, підрозділи МВС і ЗСУ, і Україна зазнала величезних втрат⁴². А кремль і далі зухвало стверджував на весь світ, що російській армії на східних теренах України немає⁴³.

³⁹ Пауер С. (Постійний представник США в ООН). Виступ на засіданні Ради безпеки ООН щодо України (28 серпня 2014 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт. URL: [http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014\(08\)28.pauer.php](http://hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2014(08)28.pauer.php)

⁴⁰ Того ж дня в Луганську було затримано військовослужбовців 9-ї бригади регулярної російської армії. У відповідь росія заявила, що ці солдати «заблукали» на території України «помилково». І це під час збройного протистояння на кордоні, за яким спостерігають чи не найретельніше у світі. Наступного дня після цих перемовин росія зі своєї території обстріляла ракетами «Град» українські позиції в Новоазовську й атакувала їх двома колонами російських бронетранспортерів і танків.

⁴¹ Згідно з домовленістю, на світанку 29 серпня 2014 року після прибуття двох батерів зі складу ЗС РФ (один – до Многопілля, другий — до Агрономічного) було передбачено супроводження двома маршрутами двох колон українських підрозділів до межі Старобешево — Новокатеринівка.

⁴² Втрати особового складу Збройних сил України, Національної гвардії, МВС — 366 загиблих, 429 поранених. 128 потрапили в полон, 158 досі вважають зниклими безвісти.

⁴³ Під час щорічного засідання Парламентської асамблеї НАТО українська делегація презентувала доповідь волонтерської групи «InformNapalm» про участь підроз-

Водночас, скориставшись поразкою підрозділів ЗСУ під Іловайськом, російські війська просунулися на захід і, зокрема, захопили Тельманівський район з узбережжям Азовського моря до Маріуполя. Протягом 2–5 вересня резерв, який готувався для деблокування Іловайська, вдався до рейдових дій у районі населених пунктів Комсомольське — Тельманове — Новоазовськ — Староласпа, щоб зупинити подальший наступ супротивника на Маріуполь. Активні бойові дії тривали до 5 вересня включно. Тоді було проведено переговори на рівні керівництва держав, які завершили підписанням у Мінську першого протоколу з припинення вогню та встановленням лінії розмежування сторін.

5 вересня 2014 року путінські «мирні ініціативи» і порошенківський «мирний план» офіційно розглядала Тристороння контактна група: спецпредставниця ОБСЄ Г. Тальявіні, другий президент України Л. Кучма, посол РФ в Україні М. Зурабов та «плюс два» (російські маріонетки й ватажки терористів О. Захарченко та І. Плотницький). У підсумку контактна група підписала протокол, де основними пунктами були забезпечення двостороннього припинення застосування зброї та проведення в Україні децентралізації влади, зокрема шляхом ухвалення Закону «Про тимчасовий порядок місцевого самовряду-

---

ділів регулярної армії РФ у збройному протистоянні на Донбасі. У сформованій базі волонтерів є інформація про 160 підрозділів із 75 військових частин РФ, спрямованих в Україну. Усього було зафіксовано 165 інцидентів. Аналітики ідентифікували підрозділи 45 сухопутних військових частин російської армії. Це мотострілецькі, артилерійські, танкові підрозділи, війська протиповітряної оборони, розвідпідрозділи, підрозділи снайперів і БПЛА. Більшість батальйонно-тактичних груп для війни з Україною формували на базі мотострілецьких підрозділів Південного військового округу РФ, а саме: 136-ї, 18-ї, 17-ї, 19-ї, 205-ї, 33-ї і 34-ї мотострілецьких бригад; 291-ї артилерійської бригади 7-ї військової бази, що дислокується в окупованій Абхазії. У доповіді наголосили, що батальйонно-тактичні групи укомплектовано переважно контрактниками з бойовим досвідом, здобутим під час так званих антитерористичних операцій на Північному Кавказі (Чечня, Дагестан, Інгущетія). Також є групи, що прибули з віддаленіших районів Росії. Експерти виявили на Донбасі підрозділи з 12 частин Повітряно-десантних військ. Ідентифіковано було й 77-й підрозділ військових частин спеціального призначення ГРУ РФ. У зоні бойових дій аналітики зафіксували також військовослужбовців чотирьох військово-морських частин, п'яти формувань російської Нацгвардії [Russian military units that fight in Donbas // Inform Napalm.— 2016. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xfaxifCx94o>].

вання в окремих районах Донецької і Луганської областей» (Закон про особливий статус). 16 вересня П. Порошенко подав до Верховної Ради проєкт такого Закону. 19 вересня 2014 р. учасники Тристоронньої контактної групи підписали меморандум щодо реалізації зазначеного протоколу від 5 вересня⁴⁴. Проте 2 листопада в псевдореспубліках провели «вибори» їхніх «голів».

Після цього знову загострилися бої (зокрема за Донецький аеропорт). Тож президенти України та Росії знову зібралися для зустрічі, проте вже в Нормандському й тристоронньому форматах, щоб обговорити черговий план дій, що його розробили французи та німці й попередньо погодила з П. Порошенком і В. Путіним А. Меркель. 12 лютого 2015 р. було погоджено спільну Декларацію задля підтримки Комплексу заходів із виконання Мінських угод, що їх підписали учасники «Тристоронньої контактної групи плюс два» (так звана Декларація чотирьох). Декларацію підписали президент Росії В. Путін, президент України П. Порошенко, президент Франції Ф. Олланд і канцлер ФРН А. Меркель. У цьому контексті лідери схвалили також Комплекс заходів із виконання Мінських угод, що їх ухвалили й підписали 12 лютого 2015 року всі підписанти Мінського протоколу від 5 вересня 2014 року й Мінського меморандуму від 19 вересня 2014 року. О 00 год 00 хв (за київським часом) 15 лютого 2015 року в окремих районах Донецької і Луганської областей України мали негайно та повністю припинити вогонь. 17 лютого Рада Безпеки ООН вітала «Декларацію чотирьох», схвалила «Комплекс заходів...», закликала всі сторони забезпечити повне його виконання, зокрема й повністю припинити вогонь, ухвалила «продовжити займатися цим питанням»⁴⁵.

Запеклі бої відновилися 16 лютого 2015 року. 17 лютого Дебальцеве, яке, згідно з Мінськими угодами, мало залишатися на українському боці лінії розмежування, було оточене. З огляду на такий перебіг подій українські війська 18 лютого під щільним ворожим вогнем роз-

⁴⁴ Меморандум об исполнении Протокола по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина / ОБСЕ. URL: <http://www.osce.org/ru/home/123807?download=true>

⁴⁵ Резолюция 2202, принятая Советом безопасности на его 7384-м заседании 17 февраля 2015 года // Организация объединенных наций. Совет Безопасности. — 2015. — 17 февраля. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/043/74/PDF/N1504374.pdf?OpenElement>

почали відступ із Дебальцевого, який остаточно завершився 20 лютого⁴⁶. Президент П. Порошенко, до речі, наступного дня факт оточення заперечив і заявив, що 80% особового складу українських військ разом із технікою планово виведено з міста⁴⁷. Утім, Дебальцевська битва стала однією з українських трагедій тієї війни⁴⁸.

Другі Мінські угоди (т. зв. Мінськ-2) і поразка в «Дебальцевському казані» 20 лютого 2015 року завершили III період російсько-української війни, а Донбаське бойовище фактично й сформувало в ній східний фронт на майбутнє⁴⁹.

IV період. Позиційна війна (20 лютого 2015 року — 20 вересня 2016 року) — «Східний фронт: Мінська пастка»

Четвертий період, що настав після запеклих і виснажливих боїв на Донбасі, означений збройною напругою, проте протистояння пере-

---

⁴⁶ 20 лютого того року стало першою річницею відзначання Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні, запровадженого згідно з Указом президента України від 11 лютого 2015 року «Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні».

⁴⁷ Оточення Дебальцевого не було, 80% українських військових вийшли зі зброєю і технікою — Порошенко // Незалежне бюро новин. URL: <http://nbnews.com.ua/news/143663>

⁴⁸ Насправді ж за два дні в «Дебальцевському казані» було втрачено сотні українських воїнів (з 18 січня по 18 лютого загинули 179 військових, 110 – потрапили у полон, 81 – зник безвісти), які вели запеклі бої із супротивником (зокрема й із кадровими військовими ЗС РФ), що мав перевагу живої сили в 5–7 разів! [Бірюков повідомив про загибель майже 3 тисяч бойовиків в районі Дебальцевого // Українська правда. — 2015. — 20 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2015/02/20/7059287>; Посол США: Під Дебальцевим — російські танки, на кордоні — зброя для бойовиків // Українська правда. — 2015. — 14 лютого. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/02/14/7058532>; Усі ключові військові успіхи бойовиків в Україні забезпечила російська армія — доповідь Немцова // УНІАН. — 2015. — 12 травня. URL: <https://www.unian.ua/politics/1076935-usi-klyuchovi-viyskovi-uspihi-bojovikiv-v-ukrajinizabezpechila-rosiyska-armiya-dopovid-nemtsova.html>].

⁴⁹ За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), на Сході України щонайменше 5 665 людей було вбито та 13 961 поранено за період між серединою квітня 2014 року та серединою лютого 2015 року [Report on the human rights situation in Ukraine 1 December 2014 to 15 February 2015 // Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/report-human-rights-situation-ukraine-1-december-2014-15-february-2015>].

творилося здебільшого на позиційну війну із чи не постійними артилерійськими обстрілами та посиленою активністю диверсійних груп, яка розпочалася після 20 лютого 2015 року. Політично цей період — початок багаторічної тяганини з намаганням утілити Мінські угоди, які були вимушено підписані під тиском кремля після входження російських військ на території Донецької і Луганської областей, кількох трагічних поразок української армії і через загрозу широкомасштабного наступу проросійських сепаратистських сил за підтримки армії РФ. Вочевидь ці домовленості не мали юридичної сили, суперечили Конституції України, нормам міжнародного права, статутів ООН, адже були укладені під тиском. До того ж під цими актами немає юридично сильного підпису, їх не ратифікувала Верховна Рада, тобто вони не були конституційними. Щодо Мінського процесу: жоден його документ, рядок і літера нічого не варті! А втім, і президент, і прем'єр-міністр України безоглядно прагнули втілити Мінські домовленості в життя, та на заваді стала національно свідомою частина політикуму й українського суспільства.

Протягом цього періоду позиційної війни тривало збройне протистояння вздовж лінії розмежування на східному фронті з постійними взаємними артилерійськими обстрілами та перестрілками. Водночас цей етап був політично затаврований Мінськими угодами, що були пасткою для України. Згідно з ними, окупована частина Донбасу, яку Росія перетворила на «сіру зону», мала бути інкорпорована в Україну зі статусом самостійного утворення, стати тягарем для її економіки й перетворитися на хронічну злякисну виразку її адміністративно-політичної системи, своїми метастазами руйнуючи український державний організм. Хронологічне завершення цього періоду відзначено укладанням 20 вересня 2016 року чергового тимчасового перемир'я на східному фронті та підписанням Рамкового рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів.

V період. «Квола» війна (20 вересня 2016 року — 20 травня 2019 року) — «Східний фронт: “Нормандські” шанці»

20 вересня 2016 року почався п'ятий період російсько-української війни. Він означений кволими бойовими діями і є наслідком намагання утримати перемир'я на східному фронті та втілити в життя й розвинути Рамкові рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів, підписані того дня⁵⁰. То була спроба реалізувати

⁵⁰ Переговори в Мінську за участю Тристоронньої контактної групи (ТКГ) з представників України (другий президент України Л. Кучма), Росії (від початку до квітня 2015

«мирні плани» президента України П. Порошенка та оманливі «ініціативи» президента Росії В. Путіна від 5 вересня 2014 року, а також меморандум про виконання положень Мінського протоколу від 19 вересня 2014 року та Комплекс заходів щодо виконання Мінських угод від 12 лютого 2015 року⁵¹.

Відповідь України на угоду вимогам Мінського протоколу та «Комплексу заходів...» було втілено в Законі «Про внесення зміни до статті 10 Закону України “Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької і Луганської областей”» (№ 256-VIII, 17.III.2015) (16 вересня 2014 року / 17 березня 2015 року). Цей закон пропонував легалізувати й увести в правове поле України путінських бойовиків і проросійських запродавців на всіх рівнях влади терористичних анклавів «ДНР» і «ЛНР». Ось для чого, крім інших мотивів, намагалися, зокрема й П. Порошенко, змінити Конституцію і нав’язати Україні так звану децентралізацію, амністію,

---

року — посол РФ в Україні М. Зурабов, з квітня 2015 року — експосол росії в Сирії А. Кульмухаметов, з 26 грудня 2015 року — експоголова Держдуми РФ Б. Гризлов) та ОБСЄ (з 8 червня 2014 року по червень 2015 року — посол Г. Тальявіні, з червня 2015 року – М. Сайдік), а також О. Захарченко й І. Плотницький (статус цих двох осіб у документах не було визначено, вони — очільники невизнаних утворень «ДНР» і «ЛНР», які Україна кваліфікує як терористичні організації; на їхній участі в переговорах наполягала РФ). Тобто вели переговори й підписували узгоджені документи у форматі «Тристороння контактна група плюс два». Водночас українська сторона розглядала Росію як учасницю конфлікту, а російська сторона всіляко заперечувала свою причетність до збройного протистояння й наполягала, що конфлікт і домовленості щодо його врегулювання є справою самої України. У межах Мінського переговорного процесу працювали також чотири робочі підгрупи: із соціальних питань, безпеки, політики, економіки. Напрацювання «Тристоронньої контактної групи плюс два» періодично обговорювали лідери України, Німеччини, Франції, Росії. Їхні зустрічі й переговори з питань урегулювання збройного конфлікту на Донбасі дістали назву «Нормандський формат» (за місцем першої такої зустрічі 6 червня 2014 року в містечку Бенувіль у Нормандії — північно-французькому регіоні). У вересні було створено також робочу групу спільного Центру з контролю і координації питань припинення вогню і поетапної стабілізації лінії розмежування сторін на Сході України, у складі якої були представники України, моніторингова група ОБСЄ та російські військовослужбовці.

⁵¹ Рамочное решение Трехсторонней контактной группы о разведении сил и средств // ОБСЄ. — 2016. — 21 сентября. URL: <https://www.osce.org/ru/cio/266271>

самоврядування тощо. Саме цього тоді прагнув В. Путін, та й А. Меркель з Ф. Олландом були не проти...

Не заперечував цього, зрештою, й П. Порошенко. Він та його політична команда дуже швидко відмовились і від Будапештського формату⁵², і від Женевського чи будь-якого іншого, у межах яких до перемовної групи були б залучені США, Велика Британія і Євросоюз. Натомість українська влада зробила безальтернативну ставку на формат із дорадництвом лояльних до Кремля Франції та Німеччини й згодилася на так звані Мінські домовленості, де Росію вмовляли безсила ОБСЄ та проросійські колаборанти-вбивці. Дивом одним з уповноважених представників української делегації в Мінську став В. Медведчук — відвертий українофоб і кум В. Путіна.

19 жовтня 2016 року в межах Нормандського формату в Берліні було заявлено про потребу розробити нову «дорожню карту» для реалізації Мінських домовленостей. Із часом з'ясувалося, що карта ця була не дорожньою, а порожньою, і намалювали її «нормандські» геополітичні гравці в міждержавні наперстки. Розігрували цілу державу — Україну. Гравці крили «мінськом» і «зобов'язаннями» не виходити з гри й не міняти її учасників та колоду. До того ж шахраювали всі, а дехто й блефував... Проти був, утім, український народ. Під час своїх виступів П. Порошенко не раз називав війну на Сході України «вітчизняною», проте з 2014 року, навіть під час найзапекліших боїв, не ініціював уведення воєнного стану, за що його критикували і політики, і громадськість⁵³.

Попри Мінські угоди, обстріли та зіткнення на лінії розмежування тривали, особливо в районах навколо Авдіївки, на Світлодарській дузі, та інших гарячих точках. Також у цей період відбувалося розведення сил і засобів сторін протистояння, зокрема біля Золотого і Петрівського у жовтні 2016 р.

⁵² *Гай-Нижник П. П.* Будапештський меморандум: передумови і наслідки (не)гарантії національної безпеки України // Гілея.— 2016.— Вип. 114 (№ 11).— С. 366–378.

⁵³ Однак після того як росіяни захопили українських моряків в Азовському морі 25 листопада 2018 р., П. Порошенко запровадив воєнний стан строком на 30 діб: з 14:00 26 листопада до 14:00 26 грудня 2018 року. Таке рішення президента України розкритикували авторитетні західні експерти й українська громадськість, небезпідставно вважаючи, що П. Порошенко міг запровадити воєнний стан через бажання відкласти чергові президентські вибори, а інцидент у Керченській протоці він спеціально спровокував саме із цією метою.

Відтоді квола війна на Сході надовго засіла в «нормандських шанцях» — і у воєнному, і в політичному сенсах. Цій вибуховій паузі були властиві взаємні звинувачення та підготовка до настання нової гарячої фази війни⁵⁴.

Водночас слід зауважити, що 18 січня 2018 р. було ухвалено закон про деокупацію Донбасу, що передбачав можливість завершення антитерористичної операції уведенням воєнного або надзвичайного стану та переданням управління від СБУ, яка формально керувала АТО, до Об'єднаного оперативного штабу ЗСУ. Закон було підписано 20 лютого 2018 р., а вже 22 лютого начальник Генерального штабу ЗСУ повідомив, що триває зміна формату антитерористичної операції (АТО) на операцію Об'єднаних сил (ООС), яку очолить військово-керівництво. 30 квітня 2018 року президент України й верховний головнокомандувач П. Порошенко підписав указ «Про затвердження рішення РНБО “Про широкомасштабну антитерористичну операцію на території Донецької та Луганської областей”». Тоді ж президент підписав наказ верховного головнокомандувача ЗСУ «Про початок операції Об'єднаних сил із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей». Згідно з наказом, з 14:00 30 квітня 2018 року було розпочато операцію Об'єднаних сил⁵⁵.

«Квола» війна в «нормандських шанцях» затягнулася до президентських виборів в Україні й формально завершилася з інавгурацією 20 травня 2019 року нового голови держави.

VI період. Вичікувальна війна (20 травня 2019 року — 23 лютого 2022 року) — «Східний фронт: Манівці замирення»

Шостий період російсько-української війни почався 20 травня 2019 року — не так через інавгурацію цього дня нового президента України В. Зеленського, як через пошуки нових способу й формули замирен-

⁵⁴ 23 березня 2017 р. набуло чинності рішення РНБО про державну програму розвитку ЗСУ до 2020 року. 6 липня 2017 р. президент схвалив внесення змін до Законів України «Про основи національної безпеки» та «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», у яких членство в НАТО визначено як пріоритетний національний інтерес. 7 лютого 2019 р. Верховна Рада 334-ма голосами ухвалила в другому читанні законопроект про закріплення в Конституції стратегічного курсу України на членство в Європейському Союзі й НАТО.

⁵⁵ Крім того, президент підписав наказ верховного головнокомандувача ЗСУ «Про затвердження положення про Об'єднаний оперативний штаб ЗСУ».

ня з боку української влади. Їх нібито було знайдено в реанімованій «формулі Штайнмаєра». Попри те, що РФ жодного разу за час війни не дотримала своїх обіцянок і зобов'язань, що з офіційного погляду не було ніяких Мінських угод, а був лише Мінський протокол (з домовленостями) і Комплекс заходів щодо їхнього виконання, а Мінські домовленості були політичними, а не юридично зобов'язувальними документами (адже їх не ратифікувала Верховна Рада України як міжнародно-правові договори), В. Зеленський наполегливо намагався поновити перемовини в Нормандському форматі й особисто зустрітися з В. Путіним. 1 жовтня в Мінську учасники Тристоронньої контактної групи підписали «формулу Штайнмаєра». 7 жовтня Ф.-В.Штайнмаєр розповів про історію виникнення «формули» та її сенс: «Формула не містить нічого більше, ніж спробу зробити з великих кроків [...] які учасники конфлікту не хотіли робити, низку менших кроків, які, попри їх сутність та наслідки, досі треба узгодити»⁵⁶.

9 грудня в Парижі провели саміт за участю представників України, Франції, Німеччини, РФ. Ця зустріч відбулася вперше після трирічної перерви. Метою саміту було затвердження нової послідовності імплементації Мінських угод та обговорення «формули Штайнмаєра»⁵⁷. За його результатами підписали підсумковий документ «Загаль-

⁵⁶ Штайнмаєр прокоментував «формулу Штайнмаєра» // BBC News Україна. — 2019. — 7 жовтня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49962679>

⁵⁷ Основні положення «формули Штайнмаєра» було узгоджено ще на зустрічі глав держав і урядів у Нормандському форматі в Парижі 2 жовтня 2015 року. Україну на цій зустрічі представляв і основні положення від України погодив тогочасний президент України П. Порошенко. Пізніше, 6 листопада 2015 року, відбулася зустріч міністрів закордонних справ (також у Нормандському форматі) в Берліні на виллі Борзиг. Україну на цій зустрічі представляв й основні положення формули підтвердив тодішній очільник МЗС України П. Клімкін. 1 жовтня 2019 р. під час зустрічі в Мінську українська сторона (Л. Кучма) дала згоду на формулу в дуже скороченому вигляді. Після підписання в багатьох містах України люди вийшли на протести. 15 жовтня 2019 р. пресекретар Л. Кучми опублікувала нові вимоги України з імплементації Мінських угод. Згодом виявилось, що представники України ще в липні 2019 р. погодилися розглянути «формулу Штайнмаєра». Це стало відомо з датованого 16 липня 2019 р. листа керівника Офісу президента А. Богдана до Л. Кучми, представника України в Тристоронній контактній групі. До листа додали документ «Кроки, що мають бути здійснені сторонами», погоджений на перемовинах у Нормандському форматі 12 липня 2019 р. на рівні дипломатичних радників. Зустріч відбулася за учас-

ні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року». Ці домовленості передбачали, зокрема, імплементацію «формули Штайнмаєра» в українське законодавство згідно з версією, яку узгодили «нормандська четвірка» (Н4) та Трестороння контактна група, а також закріплення «особливого порядку місцевого самоврядування» в окремих районах Донецької і Луганської областей⁵⁸.

Обіцянка президента України здобути повну перемогу на саміті в Парижі під час особистої зустрічі з президентом РФ не справдилася. Водночас 2019 р. В. Зеленський мав шанс відмовитися від цих угод і започаткувати альтернативний план, залучивши Захід, проте натомість ще більше втягував Україну в манівці Мінського процесу. Лише 27 квітня 2021 р. В. Зеленський заявив про необхідність розширення Нормандського формату, пояснивши, що це може бути або, власне, розширення, або «окремий, паралельний формат з іншими країнами, з дуже серйозними, потужними гравцями»⁵⁹. За день до цього в інтерв'ю газеті The Financial Times В. Зеленський закликав переглянути домовленості 2015 року та долучити до Нормандського процесу Велику Британію, Канаду та США⁶⁰.

Натомість ще наприкінці березня — на початку квітня 2021 року російські війська перевезли багато озброєння й техніки із західної та центральної Росії і Сибіру до окупованого Криму та навчального центру Погоново (17 км на південь від Воронежа⁶¹).

ттю заступника голови Офісу президента В. Пристайка та помічника президента РФ В. Суркова. У документі, зокрема, сказано, що сторони зобов'язуються підготувати правові рамки щодо «особливого статусу Донбасу» (особливий порядок місцевого самоврядування), амністії та місцевих виборів.

⁵⁸ Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року. // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. — 2019. — 10 грудня. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zagalni-uzgodzheni-visnovki-parizkogo-samitu-v-normandskomu-58797>

⁵⁹ Зеленський заявив про необхідність розширити «нормандський» формат і оновити «Мінськ» // Радіо Свобода. — 2021. — 27 квітня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-normandskyi-format-minsk/31225652.html>

⁶⁰ Ukrainian leader calls for revamp of peace process to end Donbas war // The Financial Times. — 2021. — April 26. URL: <https://www.ft.com/content/ed40d675-16b3-4a35-a157-b9bf0078b507>

⁶¹ Тоді ж Росія розмістила вздовж кордону 28 батальйонно-тактичних груп, зокрема у своїх Брянській і Воронежській областях (Західний військовий округ). Наступного дня

У жовтні 2021 р. РФ відмовилася від участі в запланованому саміті Нормандської четвірки, тож було вирішено обмежитися переговорами на рівні очільників МЗС України, Німеччини, Франції та Росії. Водночас 17 січня російські війська та озброєння почали прибувати до Білорусі для спільних навчань «Союзна рішучість», які планували в лютому 2022 року, а 19 січня президент США Дж. Байден заявив, що, на його думку, Росія вторгнеться в Україну⁶². Натомість 28 січня президент України В. Зеленський закликав Захід не створювати в Україні «паніку» через потенційне вторгнення Росії, оскільки постійні попередження про «невідворотну» загрозу вторгнення шкодять економіці України. В. Зеленський також додав, що «ми не бачимо більшої ескалації» порівняно до початку 2021 року, коли Росія нарощувала військову присутність поблизу кордонів з Україною⁶³. Попри це американська та британська розвідки в лютому 2022 року неодноразово попереджали владу України про дедалі ближчий напад Росії.

Тим часом 15 лютого 2022 р. Державна Дума РФ проголосувала за звернення до президента В. Путіна про визнання «ЛНР» і «ДНР»⁶⁴. У спеціальному виступі 19 лютого президент США Дж. Байден заявив: «Я впевнений, що Путін ухвалив рішення про вторгнення». 21 лю-

---

50 російських БТГ, що склалися з 15 тис. солдатів, зібрали для навчань у Південному військовому окрузі, у складі якого був тимчасово окупований Крим, а також територія, що межує із зоною протистояння на Донбасі. Станом на 9 квітня 85 тис. російських військовиків перебували в Криму або в межах 40 км від українського кордону.

⁶² Biden predicts Russia will invade Ukraine' // NBC News. — 2022.— January 19. URL: <https://www.nbcnews.com/news/world/blinken-ukraine-russia-attack-short-notice-invasion-fears-mount-rcna12691>; *Harding L.* et al. Joe Biden thinks Russia will attack Ukraine — but will face a 'stiff price' // The Guardian. — 2022.— January 19. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/19/russia-could-act-againstukraine-at-any-moment-says-us>

⁶³ Ukraine to the world: keep calm and stop spreading panic // The Financial Times. — 2022.— January 19. URL: <https://www.ft.com/content/97d15970-3c36-439d-aa38-7402f732efbc>

⁶⁴ 16 лютого до кордону з Україною було доставлено ще майже 7 тис. російських військовиків. Масовані обстріли з боку російсько-окупаційних військ уздовж усієї лінії розмежування на Донбасі відновилися 17 лютого. За дві перші доби в штабі ООС нарахували 60 і 66 обстрілів, 19 лютого – 136 (найбільша кількість обстрілів на фронті за один день від 2017 року), 20 лютого – 80, 21 лютого – 84, 22 лютого – 96, з них більшість із важкої артилерії.

того Росія офіційно визнала квазіреспубліки окупованого Донбасу, з ними було підписано «Договір про дружбу, співпрацю та обопільну допомогу». 22 лютого президент РФ під час пресконференції відверто заявив, що Мінських домовленостей більше немає, а ввечері 23 лютого ватажки терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР» звернулися до В. Путіна з проханням про військову допомогу. 23 лютого адміністрація президента США Дж. Байдена повідомила президентові України В. Зеленському: згідно з висновками американської розвідки, Росія готується вчинити повномасштабне вторгнення в сусідню країну протягом наступних 24–48 годин. Ішлося про те, що російська військова операція буде комплексно-комбінованою: не лише атака з окупованої частини Донбасу на Сході, куди в понеділок відправили додаткові російські підрозділи, а й удар по Києву з північного кордону з Білорусії, авіаудари крилатими ракетами, наземне вторгнення й кібератаки. Лише тоді президент України В. Зеленський оголосив надзвичайний стан на 30 днів у всій Україні, за винятком Донецької і Луганської областей, де режим надзвичайного стану діяв з 2014 року. 24 лютого 2022 р. о 5-й годині ранку В. Путін офіційно оголосив про початок «спеціальної операції» в Україні, що насправді стало початком повномасштабного нападу на суверенну державу.

Як показала сувора дійсність спроби замирення між Росією та Україною були нічим іншим як манівцями, в ілюзіях яких блукала нова українська влада. На Донбасі ж та вздовж кордонів України напруженою струною війна завмерла у вичікуванні розриву ілюзій досягнення миру і свого повносяжного вибуху.

VII період. Тотальна війна (від 24 лютого 2022 року до...) — Війна за Життя («Бойовище п'яти фронтів»)

Сьомий період російсько-української війни почався о 5-й ранку 24 лютого 2022 року, після того як В. Путін оголосив про «спеціальну операцію» в Україні. Підрозділи ЗСУ на Лівобережній Україні зазнали надінтенсивних обстрілів, російські війська перетнули північно-східні кордони, а також завдали ракетно-бомбових ударів по центрах військового керування, летовищах у Борисполі, Озерному, Кульбакіному, Чугуєві, Краматорську, Чорнобаївці, а також по військових складах і об'єктах Збройних сил України на всій території держави. Бомбардували також Київ, Харків, Одесу, Дніпро, Миколаїв, Маріуполь, Бердянськ, Краматорськ, Бориспіль, Васильків та інші міста й села. Росія завдала масованого ракетного удару по Україні й пере-

йшла в наступ на суходолі з півночі (території Білорусі та РФ), півдня (з Криму) та зі сходу (з окупованого Донбасу). Інфраструктура ІКТ в Україні погіршилася через кібератаки та бомбардування. У перший день тотальної війни Верховна Рада України одноставно ухвалила запровадження воєнного стану. Уже було окуповано кілька українських міст, захоплено Чорнобильську атомну електростанцію. Пізно ввечері першого дня російського наступу (24 лютого) було оприлюднено указ про загальну мобілізацію, який підписав президент В. Зеленський.

Під час окупації Бучі (березень–квітень 2022 р.) російські війська вчинили масове вбивство цивільного населення. Внаслідок цього було виявлено 422 тіла вбитих мирних жителів.

У перші дні квітня 2022 р. розпочалося звільнення Київщини. Загалом за тиждень було повністю звільнено Київщину, Сумщину, Житомирщину та Чернігівщину.

У ніч з 13 на 14 квітня 2022 р. сталося затоплення російського ракетного крейсера «Москва», що входив до складу Чорноморського флоту РФ і був його флагманом.

Березень — 17 травня 2022 р.— облога Маріуполя та оборона Азовсталі, яка закінчилась виведенням українських військ та великими втратами серед цивільного населення.

Вересень 2022 р. відзначився деокупацією Харківщини. Україна визволила з-під тимчасової окупації Липці, Ізюм, Балаклію, Шевченкове, Куп'янськ, Вовчанськ, Борову, Ківшарівку, Куп'янськ-Вузловий, Лиман, Святогірськ, а загалом більш ніж 500 населених пунктів у Харківській, Донецькій та Луганській областях загалом.

У ніч на 21 вересня відбувся великий обмін полоненими, в ході якого з російського полону звільнили 215 українських бійців, зокрема захисників Азовсталі, в обмін на В. Медведчука та 55 російських полонених.

Із серпня 2022 р. тривали бої за Бахмут та околиці міста (станом на вересень 2024 р. місто перебувало під контролем російських військ).

8 жовтня 2022 р. уночі стався вибух на Керченському мосту, в результаті якого обвалилася автомобільна дорога та загорілися залізничні цистерни.

10 жовтня 2022 — січень 2024 р.— почалися регулярні атаки росіяни по енергетичній інфраструктурі України, внаслідок чого були вилучені відключення світла по усій території країни.

11 листопада 2022 р. день звільнення правобережжя Херсонщини. ЗСУ зайшли до покинутого росіянами Херсону, який перебував в окупації фактично з початку повномасштабної війни.

6 червня 2023 р. росіянами було вчинено підриг Каховської ГЕС, внаслідок чого вона була повністю зруйнована та не підлягає відновленню. Представники країн-партнерів відреагували на знищення Каховської ГЕС. Президент Європейської ради Ш. Мішель наголосив, що росіяни здійснили воєнний злочин: «Руйнування цивільної інфраструктури однозначно кваліфікується як воєнний злочин — і ми притягнемо Росію та її маріонеток до відповідальності». Тоді ж свою думку висловив й міністр закордонних справ Великої Британії Д. Клеверлі: «Руйнування Каховської дамби є огидним актом. Навмисний напад виключно на цивільну інфраструктуру є воєнним злочином»⁶⁵.

З початку червня 2023 р. розпочався масштабний український контрнаступ — наступальна операція Сил оборони України, планом якої було прорвати оборону супротивника та протягом кількох місяців вийти до узбережжя Азовського моря й тим самим перерізати Росії сухопутне сполучення з окупованим Кримом. Втім, запланований наступ не вдался, обмежившись невеликими локальними здобутками території. Попри провал сухопутної наступальної операції, Україна досягла значних успіхів в ударах по території окупованого Криму та поставила під сумнів російське морське панування в ході битви за Чорне море.

Наприкінці жовтня головнокомандувач Збройних Сил України В. Залужний визнав, що контрнаступ не досяг поставлених цілей та через низку суб'єктивних та об'єктивних причин війна поступово переходить до позиційної форми типу виснажливої «окопної війни». Раніше, 12 жовтня, голова Головного управління розвідки МО України К. Буданов висловив думку, що Україна «вибилась» з графіка деокупації без подальшого уточнення. На конференції «Україна. Рік 2024» В. Зеленський заявив, що контрнаступ 2023 року не вдался, бо ще до його початку його план лежав на столі в Кремлі.

Натомість, аналітики британського аналітичного центру RUSI зазначають, що неприховані розмови про загальний напрям та задум контрнаступу почалися іще в грудні 2022 року, які одразу ж опини-

⁶⁵ 10 років війни в Україні: хронологія, найвизначніші події, трагедії та перемоги // Вікна-новини. — 2024. — 21 лютого. URL: <https://vika.tv/dlia-tebe/vijna-v-ukrayini/10-rokiv-rosijsko-ukrayinskoji-vijny-hronologiya-podij/>

лись в полі зору російських військових планувальників. Задачу розкрити плани українського командування росіянам спростило й те, що підготовка до контрнаступу мала значну міжнародну складову, кулак удару мали забезпечити лише кілька підготовлених бригад, й тому відстеживши їхні пересування росіяни гарантовано дізнались про місце наступу⁶⁶.

З жовтня 2023 р. по 17 лютого 2024 р. тривали тяжкі бої за Авдіївку. Після місяців запеклих боїв за місто, з метою уникнення оточення та збереження життя і здоров'я військовослужбовців, українські військові 17 лютого 2024 р. вийшли з Авдіївки за наказом головнокомандувача ЗСУ О. Сирського. До операції залучили, зокрема 3 ОШБр. Для України Авдіївка була брамою до Донецька, для російських військ вона стала шляхом до подальшої окупації Донецької області.

У лютому 2024 року після взяття Авдіївки росіяни почали наступ в районі Роботиного. Розпочався новий наступ ЗС РФ.

1 жовтня 2024 р. ЗСУ змушені були залишити Вугледар.

Восени 2024 р. криваві оборонні бої велися водночас на Покровському, Харківському, Куп'янському, Лиманському, Краматорському, Торецькому, Курахівському, Времівському, Придніпровському, Запорізькому, Криворізькому, Миколаївському і Херсонському напрямках...

Попри поразки на східному фронті 6 серпня 2024 р. українські війська прорвали кордон України з РФ й зайшли на територію Курської області та почали там своє просування. 12 серпня президент В. Зеленський і головнокомандувач ЗСУ О. Сирський вперше прямо підтвердили наступальну операцію ЗСУ в Курській області РФ. Курська операція ЗСУ мала п'ять ключових цілей: не дати Росії використовувати Курську область як плацдарм для нового наступу; відволікти сили РФ від інших напрямків; створити зону безпеки та запобігти обстрілу цивільних об'єктів; взяти в полон окупантів; підняти моральний дух українських військ та нації загалом⁶⁷. Удар по Курщині змусив таки Росію відвести частину військ з Донбасу, однак російські

⁶⁶ Watling J., Danylyuk O., Reynolds N. Preliminary Lessons from Ukraine's Offensive Operations, 2022–23 // RUSI.— 2024.— July. URL: <https://static.rusi.org/lessons-learned-ukraine-offensive-2022-23.pdf>

⁶⁷ Exclusive: Ukraine army chief reveals the strategy behind Kursk incursion // CNN.— 2024.— September 5. URL: <https://edition.cnn.com/2024/09/05/europe/ukraine-army-chief-kursk-incursion-exclusive-intl/index.html>

війська продовжували наступ на Покровськ. Москва дотримувалася подвійного підходу: чинити активніший опір на Курщині і продовжувати тиск на вздовж лінії фронту на Донбасі.

Союзицею Російської Федерації у війні проти України є Республіка Білорусь, яка надала державі-агресору територію, військові засоби та інфраструктуру для вторгнення в Україну й ведення подальших воєнних дій на її теренах. Проте бліцкриг російських військ був невдалий. Важкі криваві бої розгорнулися в усій Україні: від Білорусі на півночі до Чорноморського узбережжя на півдні. Вони тривали на суходолі, у небі, на морі, в містах і селах, на дипломатичній арені, у фінансово-господарчій сфері, в інформаційному та кіберпросторах, у тилу ворога. Збройні сили Росії провадили агресивну війну з порушенням усіх норм: не дотримувалися правил утримання полонених, вчиняли акти геноциду проти українського народу, застосовували щодо цивільного населення мародерство, фільтраційні табори, депортації, пересувні крематорії для приховування злочинів, масові катування, згвалтування (зокрема дітей), страти. Російська армія вчиняла килимові бомбардування мирних міст, знищивши деякі з них, як от Маріуполь, майже вщент. Проте держава Україна так і не визнала де-юре й не оголосила стану війни з Російською Федерацією та її союзицею Республікою Білорусь.

Війна, що розпочалася у 2022 році, як складова Великої російсько-української війни, мала водночас як всеохопний і нищівний обшир, так і цивілізаційно-екзистенційний характер. Її мета з боку Російської Федерації — знищення держави Україна й усього українського народу, а відтак цілком обґрунтовано її можна і потрібно визначати як тотальну війну. Вона, проте, не є національно-визвольною, позаяк Україна не була колонією, окупованою чи поневоленою Росією, а відтак і визволятися не було з чого. Натомість український народ повстав на справедливу вітчизняну війну за свою державність і за своє право на життя. У ній чи не одразу ж чітко означилися п'ять основних фронтів — Північний, Східний, Південний, дипломатичний і народний фронт у запіллі. Бойовищем цих п'яти фронтів стала уся Україна, народ якої піднявся у самопожертві на вітчизняну війну проти російських загарбників, на війну за життя!

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА — ВІЙНА ЗА ЖИТТЯ

(2014–2022–? рр.)

ПЕРІОДИЗАЦІЯ

- I період: Окупація та анексія АР Крим
(20 лютого — 24 березня 2014 р.). «Фронт без спротиву»;
- II період: Антитерористична операція
(1 березня (офіційно — від 13 квітня) — 24 серпня 2014 р.). «Внутрішній фронт»;
- III період: Вторгнення Росії в Донбас
(24 серпня 2014 р. — 19 лютого 2015 р.). «Східний фронт: Донбаське бойовище»;
- IV період: Позиційна війна
(20 лютого 2015 р. — 20 вересня 2016 р.). «Східний фронт: Мінська пастка»;
- V період: «Квола» війна
(20 вересня 2016 р. — 20 травня 2019 р.). «Східний фронт: “Нормандські” шанці»;
- VI період: Вичікувальна війна
(20 травня 2019 р. — 23 лютого 2022 р.). «Східний фронт: Манівці замирення»;
- VII період: Тотальна війна
(24 лютого 2022 р. — .....). «Бойовище п'яти фронтів».

В рамках кожного з цих періодів, безумовно, були й окремі етапи і фази, відбувалися військові операції та битви, робота ВПК, дипломатичні перемовини та геополітичні комбінації, внутрішньоукраїнські події та міжнародні процеси тощо. Для України та українського народу ця війна dokonano мала вітчизняний і справедливий оборонний характер; то й справді — війна за право на існування не лише Української Держави, а й української нації; війна — за життя, у всьому глибинному і приголомшливому значенні цього слова!

Подібні війни ніколи не були й не можуть бути ізольованими лише в рамках протиборства безпосередньо воюючих сторін, а завжди так чи інакше, більшою чи меншою мірою втягують у свою орбіту й інші держави, адже у глобалізованому світі усі політичні та економічні гравці мають власні інтереси та взаємопов'язані низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних важелів та чинників. Світ вже занадто взаємоінтегрований, а планета стала надто малою, аби сучасні війни залишалися проблемами лише ворогуючих чи конкуруючих супро-

тивників, а відтак і війни ці виходять за межі старих економічно-територіальних протиборств, а набувають також і світоглядного (цивілізаційного) рівня як і своїх всеосяжних трагічно-кривавих наслідків.

Російсько-українська війна, за своїми лаштунками, виходить за рамки двостороннього конфлікту й виявляє у собі виразні ознаки загальної кризи світової системи безпеки, що призведе до ланцюга глобальних змін планетарного значення: зміняться не лише кордони та системи влади в Україні та Росії, закладено початок масштабної трансформації євразійського простору, розпочнеться якісний і територіальний перерозподіл ринків торгівлі та сировини, зазнають змін усталені правила політичного світогляду та взаємовідносин, принципи суспільно-політичної моралі регенеруються, розпочнеться перегляд основ глобалістичної економіки та системи світової безпеки, світовий порядок базуватиметься на змінених правилах гри й розпочне набувати якісно нової конфігурації. Світ кардинально зміниться і до цих змін його спонукатиме російсько-українська війна, її наслідки та уроки.

Розділ II

НАПЕРЕДОДНІ ТОТАЛЬНОЇ ВІЙНИ (травень 2019 р.— лютий 2022 р.)

20 травня 2019 р. в Україні відбулася інавгурація нового президента держави — Володимира Зеленського. Ще до президентських виборів він неодноразово заявляв про своє впевнення щодо дієвої можливості досягнути миру з ворогом України — Російською Федерацією, зокрема шляхом особистої домовленості з кремлівським диктатором Владіміром Путіним⁶⁸. Зокрема на політичному телешоу В. Зеленський 6 грудня 2019 р. заявив: «Я така людина, дуже sensitive [чутлива — П.Г.-Н.]. Ми говорили з президентом Російської Федерації, коли повернули моряків, ми говорили з ним по телефону, але це телефонна розмова. Я хочу побачити людину і я хочу привезти з “Нормандії” розуміння і відчуття, що дійсно всі хочуть поступово закінчити цю трагічну війну. Я це зможу точно зрозуміти за столом... Для мене дуже важливо, якщо ми говоримо про припинення вогню, ми будемо говорити не в мінському форматі, не на засіданні у тристоронній групі, а будемо дивитись очі в очі з президентом Російської Федерації»⁶⁹. Нагода зазирнути В. Путіну у вічі у В. Зеленського випала 9 грудня в Парижі під час саміту за участю представників України, Франції, Німеччини та РФ. Ця зустріч відбулася вперше після трирічної перерви⁷⁰.

⁶⁸ 1 жовтня 2019 р. у Мінську учасники Тресторонньої контактної групи підписали «формулу Штайнмаєра».

⁶⁹ Свобода слова Савіка Шустера за 6.12.2019 URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-Shk89O9kRM>

⁷⁰ Метою саміту було затвердження нової послідовності імплементації Мінських угод та обговорення «формули Штайнмаєра». За його результатами підписали підсумковий документ «Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року». Ці домовленості передбачали, зокрема, імплементацію «формули Штайнмаєра» в українське законодавство згідно з версією, яку узгодили «нормандська четвірка» (Н4) та Трестороння контактна група, а також закріплення «особливого порядку місцевого самоврядування» в окремих районах Донецької і Луганської областей [Загальні узгоджені висновки Паризького саміту в Нормандському форматі 9 грудня 2019 року. // Президент України Володимир Зеленський. Офіційне

Попри те, що чи не усім експертам було зрозуміло, що РФ не відступиться від своєї агресивної політики щодо України, не зважаючи на донесення розвідки (і не лише української). В. Зеленський продовжував свято вірити у наміри В. Путіна віднайти формулу миру і досягнути його. «Я впевнений, що він мене зрозумів, дуже прозоро зрозумів,— сказав президент України в інтерв'ю агентству «Інтерфакс-Україна» у лютому 2020 р.— Здається, що якщо такий контакт, очі в очі, ти відразу розумієш, хто перед тобою, що за людина. Незважаючи на всі дані розвідки. Мені здається, що він мене зрозумів. І він розуміє, що треба закінчити цю війну»⁷¹.

Проте у керівництві РФ, насправді, так не вважали, а натомість вирішили скористатися наївністю та самооманою президента України, нарощуючи збройні потуги російської армії й, водночас, ігноруючи його намагання замирити Кремль. Тож обіцянка президента України здобути повну перемогу на саміті в Парижі під час особистої зустрічі з президентом РФ не справдилася, але він натомість продовжував ще більше втягувати Україну у манівці Мінського процесу⁷². Не допомогла задобрити В. Путіна й політика Офісу президента не звинувачувати росіян у всіх наших нещастях, як про це заявляв 8 жовтня 2020 р. його керівник А. Єрмак під час виступу в Королівському інституті міжнародних справ Chatham House. Він також додав тоді, що українська влада має намір діяти обережно і прагнути не до військового шляху вирішення⁷³.

Росія ж, тим часом, готувалася до повносяжної війни і вдертя на решту території України. Міжнародна правозахисна російська організація «Агора» у березні 2022 р. опублікувала доповідь, в якій доводить, що стартом кампанії підготовки до нападу на Україну стала серія засідань Ради Безпеки РФ у листопаді 2020 року. Ця доповідь пояснює багато процесів, які раніше здавалися непов'язаними та ха-

---

інтернет-представництво. 10 грудня 2019 р. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zagalni-uzgodzheni-visnovki-parizkogo-samitu-v-normandskomu-58797>].

⁷¹ Президент України Володимир Зеленський: «Влада — це можливість. У мене є можливість допомогти» // Interfax-Україна. — 2020. — 11 лютого. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/640622.html>

⁷² Дивіться: Гай-Нижник П. Війна за життя // Україна дипломатична. — Вип. XXIII. — К., 2022. — С. 31–52.

⁷³ Виступ Андрія Єрмака в Королівському інституті міжнародних справ Chatham House // YouTube: Офіс Президента України. — 2020. — 9 жовтня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SIctoriX9c>

отичними, а виявилось, що були частиною великого плану. Приводом стало те, що у листопаді в США відбулися президентські вибори, і Д. Трамп, на якого у Кремлі явно розраховували як на союзника, програв Д. Байдену. Це означало неминуче відновлення конфронтації.

Підготовка Росії до зіткнення велася за декількома напрямками: внутрішньо- та зовнішньополітичному, а також — військовому. Коронавірусні обмеження та посилення поліцейського контролю теж використовувалися владою для підготовки до «спецоперації». Відтак розпочалася рішуча нейтралізація політичного простору: влада послідовно виявляла та нейтралізувала всіх основних і навіть потенційних організаторів масових вуличних протестів (наприклад, структури О. Навального, М. Ходорковського та навіть найактивнішого крила КПРФ). Остаточного етапу набуло знищення свободи інформації: ЗМІ та опозиція формували громадську думку і неминуче створили б потужну протидію державній пропаганді.

Відтак було проваджено такі дії та заходи:

- прийнято закони про «військову цензуру»: вводилася адміністративна відповідальність за дискредитацію російських збройних сил, за заклики до перешкоджання їх використання та за заклики до застосування санкцій щодо РФ;
- станом на березень 2022 р. вже було відомо щонайменше про 213 адміністративних та 10 кримінальних справ;
- з Росії виїхало, станом на 7 березня 2022 р., не менше 150 журналістів (евакуювалися цілі редакції та корпункти);
- було здійснено технічну підготовку ізоляції Рунету від глобальної мережі у вигляді тотального контролю трафіку та вигнання BigTech, що розпочалася навесні 2020 р. після зміни керівництва Роскомнагляду;
- «військові блокування» IP-адрес ЗМІ Роскомнагляд запровадив до 811 різних інформаційних ресурсів;
- блокування торкнулося також закордонних соціальних мереж (повністю було заблоковано Twitter, Facebook та Instagram);
- загальна кількість затриманих з перших днів антивоєнних акцій протесту у 68 містах Росії перевищила 15 тисяч осіб⁷⁴.

---

⁷⁴ Гайнутдинов Д., Чиков П. Россия: права человека на военном положении. Первый месяц вооруженного конфликта в Украине. Неправительственный доклад // Human rights martial law.pdf. URL: https://drive.google.com/file/d/1vCb_QdGscBkLUtYQpNx-15Q711XNisbnr/view

У 2021 р. військовий бюджет Росії зріс на 2,9% (порівняно з 2020 р.) до 65,9 млрд. дол. США, досягнувши 4,1% ВВП РФ. Ще наприкінці березня — на початку квітня 2021 р. російські війська перевезли багато озброєння й техніки з західної та центральної Росії і Сибіру до окупованого Криму та навчального центру Погоново (17 км на південь від Воронежа). Тоді ж вздовж кордону з Україною було розміщено 28 батальйонно-тактичних груп (БТГ) російської армії, зокрема у прикордонних з Україною Брянській і Воронежській областях (Західний військовий округ). Крім того 50 російських БТГ, що склалися з 15 тис. солдатів, зібралися для навчань у Південному військовому окрузі, у складі якого був й тимчасово окупований Крим, а також територія, що межує із зоною протистояння на Донбасі. Станом на 9 квітня 85 тис. російських військовиків перебували в Криму або в межах 40 км від українського кордону.

Знаючи про це, 27 квітня 2021 р. В. Зеленський заявив про необхідність розширення Нормандського формату, пояснивши, що це може бути або, власне, розширення, або «окремий, паралельний формат з іншими країнами, з дуже серйозними, потужними гравцями»⁷⁵. За день до цього в інтерв'ю газеті The Financial Times він закликав переглянути домовленості 2015 року та долучити до Нормандського процесу Велику Британію, Канаду та США⁷⁶. А вже 1 липня 2021 р. В. Зеленський, говорячи в інтерв'ю «Інтерфакс-Україна» про те, що «факти завжди красномовніші, ніж будь-які заяви», знову висловив бажання «зустрітися і з президентом Путіним — якщо його дійсно цікавить вирішення низки кризових питань, які об'єктивно існують у двосторонніх відносинах України та Росії. В будь-якому разі підготовка до цього непростого матчу триває»⁷⁷. І це, попри те, що перед

---

⁷⁵ Зеленський заявив про необхідність розширити «нормандський» формат і оновити «Мінськ» // Радіо Свобода. — 2021. — 27 квітня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-normandskyi-format-minsk/31225652.html>

⁷⁶ Меморандум об исполнении Протокола по итогам консультаций Трехсторонней контактной группы относительно шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина / ОБСЕ. URL: <http://www.osce.org/ru/home/123807?download=true>.

⁷⁷ Володимир Зеленський: Я готовий зустрітися з Путіним, якщо його дійсно цікавить вирішення кризових питань в українсько-російських відносинах // Interfax-Україна. — 2021. — 1 липня. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/753034.html>

цим В. Путін зверхньо говорив, що не має жодного сенсу зустрічатися з В. Зеленським, позаяк, мовляв, усе вирішується у Вашингтоні. Засліплений якоюсь незбагненою вірою у миролюбність російського народу і самого В. Путіна, який нібито перебував під впливом пропаганди (цікаво — чиєї?), В. Зеленський як мантру стверджував: «Російський народ точно не хоче будь-яких ескаляцій і кривавих експансій. Згадайте ту хвилю щирої цікавості, яка виникла одразу після моєї пропозиції президенту Росії зустрітись і знайти шлях до миру. Це не штучна цікавість, це реальні очікування, які є. Ми прекрасно розуміємо, що сьогодні російське суспільство не може ставити питання відкрито про війну та про ціну війни. Але також прекрасно розуміємо, що в російському суспільстві немає бажання продовжувати агресію проти України. [...] Можливо, якщо й сам президент Росії вийде з-під впливу цієї пропагандистської картини, то буде очевидним, що нам дійсно є про що розмовляти»⁷⁸.

Утім, попри таку риторику В. Зеленського, реакція Кремля була більш ніж однозначно-показовою: у жовтні 2021 р. РФ відмовилася від участі в запланованому саміті Нормандської четвірки, тож було вирішено обмежитися переговорами на рівні очільників МЗС України, Німеччини, Франції та Росії. Ба більше, тоді ж заступник голови Ради національної безпеки та оборони Росії, колишній президент і прем'єр-міністр цієї країни Д. Медведев написав у газеті «Коммерсант» сповнену хамства, образ і насмішок статтю про «безглуздість» контактів російської влади з українською. Стаття вийшла під заголовком: «Коза з вовком тягалася, тільки шкура від кози зосталася» або «Чому безглузді контакти з нинішнім українським керівництвом»⁷⁹.

«Дуже позитивну» оцінку цій писанині чи не одразу ж дав прес-секретар президента РФ С. Песков. Зауважу також і на тому, що той текст було опубліковано саме у день початку візиту в Москву заступника держсекретаря США В. Нуланд та у переддень 23-го саміту Європейського Союзу та України. Але перед цим, нагадаю, 12 липня 2021 р. і сам В. Путін опублікував (російською та українською мо-

⁷⁸ Володимир Зеленський: Я готовий зустрітись з Путіним, якщо його дійсно цікавить вирішення кризових питань в українсько-російських відносинах // Interfax-Україна. — 2021. — 1 липня. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/753034.html>

⁷⁹ Медведев Д. «Коза з вовком тягалася, тільки шкура від кози зосталася» // Коммерсант. — 2021. — 11 жовтня. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/5028300#id2123318>

вами) на офіційному сайті президента Росії статтю під назвою «Про історичну єдність росіян та українців», що фактично створювала історико-ідеологічне і політичне обґрунтування і виправдання майбутньої повномасштабної війни проти України⁸⁰. Тож В. Путін (вустами Д. Медведева в тому числі) вкотре заявляв про бажання зміни влади в Україні, а також про вимоги до прямих перемовин з Вашингтоном щодо власних геополітичних амбіцій.

20 листопада экс-радник президента РФ В. Сурков надрукував статтю, в якій відверто запевняв, що Росії настав час нападати на Україну, аби зменшити «соціальну ентропію» в РФ та «експортувати хаос» з Росії на території держав, що її оточують. В. Сурков, що був кремлівським куратором України і одним з головних конструкторів війни проти неї, цинічно відверто вказував на майбутній намір Росії захопити Україну, утилізуючи заодно токсичну частину населення своєї недоімперії. І досвід окупації та анексії також було використано. «Імперські технології ефективні і сьогодні, коли імперії перейменовані на наддержави. Кримський консенсус є яскравим прикладом консолідації суспільства за рахунок хаотизації сусідньої країни», а їхня імперія через поширення такого хаосу розширюватиметься «завдяки рихлій та геть безглуздій структурі єврократичного правління», — вказував В. Сурков⁸¹.

Він нагадував Україні та світові, що «для Росії постійне розширення не просто одна з ідей, а справжній екзистенціал нашого історичного буття», додаючи, що вона отримає свою частку в новому всесвітньому збиранні земель (вірніше, просторів), підтвердивши свій статус одного з небагатьох глобалізаторів, як бувало в епохи Третього Риму чи Третього Інтернаціоналу. Росія розширюватиметься не тому, що це добре, і не тому, що це погано, а тому що це фізика. Натякав він вже тоді й на «тайваньський» напрямок пекінської «ентропії», що має стати сигналом до нового поділу світу й не заважатиме Росії, адже їхні «турбулентні потоки» не пересікатимуться, а отже — допомагатимуть як Москві, так і Пекіну, тоді як, а Євросоюз у перспективі може бути як джерелом хаосу, так і його абсорбентом⁸².

⁸⁰ *Путін В.* Про історичну єдність росіян та українців // Президент России. — 2021. — 12 люля. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>

⁸¹ *Сурков В.* Куда девался хаос? Распаковывание стабильности // Актуальные комментарии. — 2021. — 20 ноября. URL: <https://actualcomment.ru/kuda-delsya-khaos-raspakovka-stabilnosti-2111201336.html>

⁸² Там само.

Український же політикум, як і влада, чомусь сприйняв таку риторику з гумором, байдужістю та безвідповідальною короткозорістю... Тим часом 10–16 вересня 2021 р. Збройні сили Росії та Білорусі провели спільні стратегічні навчання «Запад — 2021» на території Білорусі та в акваторії Балтійського моря, до яких було залучено бл. 200 тис. військовослужбовців і до 760 од. техніки та 15 кораблів). Про загрозу збільшення кількості російських військ поблизу кордонів України 30 жовтня попереджала у своїй статті впливова The Washington Post, а 5 листопада 2021 р. масштабне розгортання військ РФ на кордоні з Україною офіційно підтвердило Міністерство оборони США.

Немає сенсу коментувати невігластво В. Путіна як «історика», але ця його стаття як президента РФ, в купі з подальшими заявами Д. Медведєва, Д. Пескова, В. Суркова, голови МЗС РФ С. Лаврова і кремлівських медіа, а також з доконаним фактом передислокації і концентрації російських військ навколо кордонів України та в окупованих нею українських територіях, мали би викликати не те щоб занепокоєння, а очевидну загрозу ескалації подій й змусити військово-політичне керівництво у Києві вдатися до відповідних перманентних запобіжних дій та заходів. До цього спонукали Україну й західні розвідки, які попереджали вже тоді офіційний Київ про необхідність рити шанці й будувати оборонні споруди не лише на Донбасі, але й на півночі й півдні країни, а не лагодити шосейні дороги напередодні можливого вдертя армії ворога.

Водночас відбулося й дипломатичне оформлення військово-політичної коаліції проти України, коли 4 листопада 2021 р. на засіданні Вищої державної ради Союзної держави Росії та Білорусі В. Путін і О. Лукашенко затвердили спільну воєнну доктрину, а наступного дня (5 листопада) підписали декрет Союзної держави «Про основні напрямки реалізації положень Договору про створення Союзної держави на 2021–2023 роки» (т. зв. 28 програм інтеграції).

Росія ж чим далі, тим більше висувала Україні неприйнятні умови, недвозначно брязкаючи при цьому зброєю. 18 листопада 2021 р. В. Путін на засіданні колегії МЗС РФ публічно виголосив ультиматум державам НАТО з вимогою надати Росії гарантії безпеки та зобов'язати Україну не вступати до Альянсу. 30 листопада на Форумі «Росія кличе» президент РФ заявив про так звані «червоні лінії» для України, які полягали у вимозі не надання Україні сучасних видів озброєнь, а вже 1 грудня він офіційно висунув вимогу письмових гарантій

від Заходу щодо «нерозширення НАТО на схід», намагаючись таким чином змусити Північно-Атлантичний блок де-юре відмовитися від підтримки України в майбутній війні з Росією. 15 грудня 2021 р. представник президента РФ передав представнику держсекретаря США перелік вимог з гарантій безпеки.

Нагадаю, що пізно ввечері 5 травня 2021 р. Україну вперше відвідав високопоставлений представник адміністрації президента США Д. Байдена — держсекретар Е. Блінкен. З одного боку, він запевнив українську владу у підтримці Америки, в тому числі у протистоянні з Росією, а з іншого, дав зрозуміти — від стану реформ та впливу олігархів в Україні Вашингтон аж ніяк не у захваті. Вранці наступного дня відбулася зустріч з міністром закордонних справ Д. Кулебою. «Ми скучили за вашим печивом», — примітивно у дусі російської пропаганди та гумору «95 Кварталу» пожартував той, звертаючись до заступниці держсекретаря з політичних питань В. Нуланд, яка супроводжувала Е. Блінкена. Вочевидь, він вважав це дотепним у такому товаристві та за тих геополітичних умов з такою собі відсилкою до 2014 року, коли В. Нуланд відвідувала протести на Майдані, де, як переконувала російська пропаганда, «роздавала печиво» протестувальникам.

Близько півдня розпочалася головна зустріч — перемовини з президентом В. Зеленським. Підсумкова пресконференція була короткою, але співрозмовники запевнили, що обговорили широке коло найважливіших питань. Від військового тиску з боку Росії до реформ і подальшої співпраці. В. Зеленський та Е. Блінкен визнали, що частково війська РФ відвела, але зазначили, що цього недостатньо. За інформацією джерел The New York Times в Пентагоні і The Wall Street Journal в НАТО, поблизу українського кордону залишається близько 80 тис. російських військових разом з технікою⁸³. Е. Блінкен, підкреслив, що США послідовно підтримують суверенітет і територіальну цілісність України. Декілька разів Е. Блінкен наголосив, що Росія — лише одна з загроз майбутньому України. «Перед Україною стоять два виклики — один ззовні, від Росії, але є ще загроза з середини — це коруп-

⁸³ 80,000 Russian Troops Remain at Ukraine Border as U.S. and NATO Hold Exercises // The New York Times. — 2021. — May 5. URL: <https://www.nytimes.com/2021/05/05/us/politics/biden-putin-russia-ukraine.html>; Russian Forces Near Ukraine Are Still a Threat, U. S. Says // The Wall Street Journal. — 2021. — May 5. URL: <https://www.wsj.com/articles/russian-forces-near-ukraine-are-still-a-threat-u-s-says-11620223524>

ція, олігархи та інші особи, які ставлять свої інтереси вище інтересів українського народу. І ці два елементи взаємопов'язані, тому що Росія також використовує корупцію і осіб, які допоможуть їй просувати свої інтереси проти інтересів українського народу», — наголосив Е. Блінкен⁸⁴. Водночас він недвозначно попередив: «Росія має спроможність за короткий час агресивно діяти, якщо вона це вирішить зробити. Ми спостерігаємо ретельно за всіма її діями»⁸⁵.

Зі свого боку В. Зеленський запросив в Україну президента США Д. Байдена, проте невдовзі саме президентові України довелося відвідати Америку.

Паралельно українська дипломатія, зокрема президент В. Зеленський, провалила важливу вересневу зустріч з президентом США Д. Байденом у Вашингтоні, а вимога українського лідера приєднатися до НАТО та «абсурдний аналіз» динаміки Альянсу розлютили президента США. «Навіть найпалкіші симпатички Зеленського в адміністрації [Байдена] погодилися, що він провалив зустріч», — зазначив про ту зустріч в Овальному кабінеті у своїй книзі «Останній політик: Білий дім Джо Байдена та боротьба за майбутнє Америки» американський журналіст та письменник Ф. Фоер⁸⁶. Зауважу, що видавець книги, Penguin Random House, запевняв, що автор мав «безпрецедентний доступ до тісного внутрішнього кола радників, які оточували Байдена протягом десятиліть». Джерела у Білому домі стверджували, що В. Зеленський вважав Д. Байдена слабким, зокрема через його рішення на початку 2021 року відмовитися від санкцій проти російської компанії, яка буде «Північний потік-2» і що цей крок підриває інтереси української економіки та безпеки⁸⁷. Зі свого боку Д. Байден пого-

---

⁸⁴ Запрошення для Байдена, Росія і корупція: про що говорили Зеленський і Блінкен // BBC News. Україна. — 2021. — 6 травня. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56994142>

⁸⁵ Там само.

⁸⁶ Ukraine's Zelenskiy 'bombed' first White House meeting with Biden, book says // The Guardian. — 2023. — August 30. URL: https://www.theguardian.com/books/2023/aug/29/ukraine-volodymyr-zelenskiy-bombed-white-house-meeting-joe-biden-book-foer?fbclid=IwAR3Nkgkhl38EtWizFb91Pa6tOz6zySEBS7pp5QcKCDr_o91QtBCZ-pUVyEo_aem_AYt6NTNhgC_eBI7stI-eNhK3pKC4eQtxo2TyTLGqCHuRSVw0nmuJxiALeOYY-QQnddP8

⁸⁷ Це виглядало досить дивним, адже усім була відома позиція США щодо «Північного потоку». Так, наприклад, в інтерв'ю BBC Radio 4 Е. Блінкен

дився на зустріч із В. Зеленським, але «був про нього не дуже високої думки», пише Ф. Фоєр, зокрема через дружні стосунки українського президента з крайнім правим сенатором-республіканцем з Техасу Т. Крузом, що виникли після рішення щодо «Північного потоку»⁸⁸.

The 1 September 2021 meeting between Biden and Zelenskiy in the Oval Office of the White House. Photograph: Brendan Smialowski/AFP/Getty Images

перед своїм візитом до Києва 5 травня, зокрема, вказував: «Байден чітко заявляв [...] — газопровід — це погана ідея. Він просуває інтереси Росії, підриває інтереси Європи і суперечить тим принципам, які ЄС встановив щодо енергетичної безпеки — не бути залежними від однієї країни, у цьому випадку Росії. І звісно це [газопровід] є згубним для України, Польщі та інших європейських держав». Раніше також повідомляли, що США готувалися до ще одного набору санкцій проти газопроводу «Північний потік-2». Йшлося про оператора будівництва і низку інших причетних до проекту компаній. Держсекретар США Ентоні Блінкен вимагав від таких компаній припинити роботу. Він заявив, що будь-яка організація, залучена до будівництва газопроводу, ризикує потрапити під санкції. Натомість Німеччина пропонувала США посилити підтримку Україну в обмін на відмову Вашингтона від подальших санкцій проти російського газопроводу.

⁸⁸ Ukraine's Zelenskiy 'bombed' first White House meeting with Biden, book says // The Guardian. — 2023. — August 30. URL: <https://www.theguardian.com/books/2023/aug/29/ukraine-volodymyr-zelenskiy-bombed-white-house-meeting-joe-biden-book-foer>

Офіційна стенограма виступів Д. Байдена та В. Зеленського перед журналістами перед зустрічю в Овальному кабінеті 1 вересня містить декларації про взаємну повагу та спільні політичні цілі. Але, за словами Ф. Фоєра, щойно зустріч почалася, В. Зеленський «здавалося, не помічав сумнівів Байдена» і «майже навмисно не звертав уваги на моральний кодекс Байдена»⁸⁹. Д. Байден очікував від В. Зеленського вдячності за підтримку США, але натомість український президент прийшов із «довгим списком вимог», головною з яких був вступ до НАТО. Тоді Д. Байдену було 78 років, а В. Зеленському — 43 роки. Старший чоловік «намагався передати мудрість, яка могла б вгамувати завзяття молодшого», каже Ф. Фоєр і зазначає, що тоді не було достатньої підтримки вступу України в НАТО. «Розчарування Зеленського затьмарило його логічне мислення. Після того, як він благав приєднатися до НАТО, він почав читати лекції про те, що ця організація насправді є історичною реліквією, яка втрачає своє значення. Він сказав Байдену, що Франція та Німеччина збираються вийти з НАТО», — пише Ф. Фоєр. «Це був абсурдний аналіз і явна суперечність. І це розлютило Байдена», — додає автор⁹⁰.

Сам же В. Зеленський не відчув цього, або принаймні, зробив вигляд, що не зрозумів незадоволення провідника США. «Я запитав президента Байдена дуже прямо, як щодо НАТО? Як щодо України та НАТО, як щодо членства в НАТО? І дуже прямо — коли це може бути? ... Він сказав: “Я думаю, ви маєте бути там, але це не тільки моє рішення”. Я чув таку риторику від нього до нашої зустрічі, я певний, що це правда, але я думаю, що це не найкраща позиція для сили США. Це лише моя думка», — розповідав В. Зеленський про ту зустріч журналістові CNN Ф. Закарія⁹¹.

У грудні 2021 р. російська дипломатія активізувала свої зусилля у цьому напрямкові: 7 грудня вищевказані вимоги щодо «гарантій безпеки» знов прозвучали під час відео-конференції президентів США та РФ; 15 грудня Росія направила до США і НАТО свій проєкт договору «про гарантії безпеки» (між РФ і США) та проєкт угоди «про заходи забезпечення безпеки Росії та держав-членів НАТО»; 18 грудня

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Там само.

⁹¹ On GPS: Zelensky on Russian threats and US support (September 2021) // CNN. — 2021. — September 12. URL: <https://edition.cnn.com/videos/tv/2021/09/12/gps-0912-zelensky-ukraine-russia.cnn>

МЗС РФ знов публічно висунуло ультиматум НАТО з дилемою «двох шляхів» — або прийняти російський проект «гарантій безпеки», або ж «мати справу з військово-технічною альтернативою», що означало відкрити погрозу війни. Низка січневих перемовин (10 січня — між США і РФ у Женеві; 12 січня — у форматі Ради «Росія–НАТО» у Брюсселі; 21 січня — у форматі зустрічі між державним секретарем США Е. Блінкеном і міністром закордонних справ РФ С. Лавровим у Женеві) також не дали жодних обнадійливих результатів щодо порозуміння позицій й охолодження агресивних намірів Російської Федерації.

29 грудня 2021 р. В. Путін після зустрічі із президентом Білорусі О. Лукашенком заявив про спільні військові навчання двох країн. Офіційно навчання пройшли з 10 до 20 лютого 2022 року. Чисельність російської угруповання не розголошувалася, проте представники Міноборони Росії стверджували, що вона не перевищує встановлені Віденським документом про заходи зміцнення довіри та безпеки 2011 р. межі (9000 осіб, по 250 танків та артилерійських гармат, мінометів та реактивних систем залпового вогню).

Становище демонстративно вказувало на невідворотність повносяжної війни, але президент України В. Зеленський чомусь вперто відмовлявся у це вірити й готуватися до найгіршого сценарію розвитку подій. У листопаді 2021 р. і в наступні тижні ЦРУ та МІ-6 передавали своїм українським партнерам єдине послання: Росія готувалася до повномасштабного конфлікту і до того, щоб обезголовити уряд й встановити в Києві маріонетку, яка виконуватиме волю Кремля. Американські та британські спецслужби мали перехоплені матеріали, до яких не мали доступу українські спецслужби. У нових розвідданих було вказано імена українських чиновників, яких росіяни планували вбити чи захопити, а також українців, яких Кремль сподівався поставити при владі. Президент В. Зеленський і деякі його радники не були переконані в цьому навіть після того, як у січні 2022 р. директор ЦРУ В. Бернс поспішив до Києва, щоб проінформувати їх. Принаймні напередодні наближення повномасштабного конфлікту офіцери ЦРУ та МІ-6 здійснили останні візити до Києва своїм українським колегам. Один з офіцерів МІ-6 розплакався в присутності українців, побоюючись, що росіяни все ж таки вб'ють їх усіх⁹².

⁹² Entous A., Schwirtz M. The Spy War: How the C.I.A. Secretly Helps Ukraine Fight Putin // The New York Times. — 2024. — February 25. URL: <https://www.nytimes.com/2024/02/25/world/europe/cia-ukraine-intelligence-russia-war.html>

Тим часом 17 січня додаткові російські війська та озброєння почали прибувати й до Білорусі для спільних навчань «Союзна рішучість», які планували у лютому 2022 р., а 19 січня президент США Дж. Байден заявив, що, на його думку, Росія вторгнеться в Україну⁹³. Ба більше, 16 січня 2022 р. глава ЦРУ В. Бернс відвідав Київ, де зустрівся з президентом України В. Зеленським та надав йому важливу інформацію. Як зазначає *The Wall Street Journal*, з посиланням на джерела у керівництві США, «тоді США мали ще більше інформації про план атаки Росії, включно з тим, що він передбачав швидкий удар по Києву з Білорусі» й очільник ЦРУ попередив, що «російські війська планують захопити аеропорт “Антонов” у Гостомелі і використовувати його як ключовий плацдарм для атаки на Київ»⁹⁴.

Водночас російська кібер-шпигунська кампанія, що використала шкідливе програмне забезпечення *WhisperGate* і була заснована офіцерами ГРУ за підробленими особистими даними, що приховувала свій зв'язок з російським урядом, створила мережу комп'ютерів по всьому світу та здійснювала операції з криптовалютою. Приблизно за місяць до початку тотальної війни у лютому 2022 р. вона (фірма) за наказом російських військових зламала комп'ютери десятків українських державних установ, у тому числі тих, що займалися «критичною інфраструктурою», сільським господарством, освітою, наукою, а також служб з надзвичайних ситуацій⁹⁵. Використовувалося про-

⁹³ Biden predicts Russia will invade Ukraine' // NBC News.— 2022.—January 19. URL: <https://www.nbcnews.com/news/world/blinken-ukraine-russia-attack-short-notice-invasion-fears-mount-rcna12691>; *Harding L. et al.* Joe Biden thinks Russia will attack Ukraine — but will face a 'stiff price'// *The Guardian*.— 2022.— January 19. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/jan/19/russia-could-act-againstukraine-at-any-moment-says-us>.

⁹⁴ Vladimir Putin's 20-Year March to War in Ukraine — and How the West Mishandled It // *The Wall Street Journal*.— 2022.— April 01. URL: https://www.wsj.com/articles/vladimir-putins-20-year-march-to-war-in-ukraineand-how-the-west-mishandled-it-11648826461?fbclid=IwAR3OIAkRLr4iDSLvqL_cwBqNL-SuaIdXUkKjLmxfYEKWi5HaD_xG6PoW-QZg

⁹⁵ Атака, відома як *WhisperGate*, також була спрямована на одну з країн-союзниць України в Центральній Європі і включала спроби прозондувати урядові об'єкти США в Меріленді. У жовтні 2022 р. російські військові також зламали транспортну інфраструктуру однієї з країн Центральної Європи, яка підтримувала Україну, надавши їй цивільну та військову допомогу. Федеральні прокурори США, зокре-

грамне забезпечення, створене для того, щоби увесь кібер-напад виглядав як атака програми-вимагача, коли доступ до файлів блокується доти, доки не буде виплачено викуп. Але насправді файли були повністю видалені. WhisperGate також вкрав та злив особисті дані, включаючи медичні карти тисяч українців, що, за словами федеральної влади США, мало посягти занепокоєння серед українських громадян щодо безпеки та надійності систем їхнього уряду⁹⁶.

Крім того 22 січня 2022 р. Міністерство закордонних справ Великої Британії заявило, що в його розпорядженні є інформація, яка вказує на те, що російський уряд прагне встановити проросійського лідера в Києві. Зокрема вказувалося, що допоки в Кремлі обмірковують, чи варто вторгтися в Україну та окупувати її, потенційним кандидатом на свого ставленика-маріонетку в Москві розглядають екс-наркодепа Є. Мураєва. Британське МЗС також повідомляло, що російські спецслужби підтримують зв'язки з багатьма колишніми українськими політиками (зокрема з С. Арбузовим, А. Ключевим, В. Сівковичем, М. Азаровим) і деякі з них мають контакти з офіцерами російської розвідки, які зараз беруть участь у плануванні нападу на Україну. Міністр закордонних справ Великої Британії Л. Трасс тоді наголошала, що оприлюднена їй відомством інформація проливає світло на масштаби російської діяльності, спрямованої на підрив України, і дає змогу розуміння мислення Кремля⁹⁷.

Натомість 28 січня президент України В. Зеленський закликав Захід не створювати в Україні «паніку» через потенційне вторгнення

ма прокурор США в Меріленді Ерек Беррон, стверджують, що з грудня 2020 р. і до сьогодні російські військові зондували захищені урядові комп'ютери по всьому світу, у тому числі в Меріленді, як попередній крок до отримання несанкціонованого доступу. Так, у червні 2024 р. у цій справі велике журі звинуватило громадянина Росії Аміна Стігала в змові з російською розвідкою ГРУ з метою шахрайства шляхом злому та знищення комп'ютерних систем й окружний суд США у Меріленді видав ордер на його арешт.

⁹⁶ *Katie Mettler*. \$10M offered for Russian accused in 'WhisperGate' malware attack on Ukraine // The Washington Post. — 2024. — June 26. URL: <https://www.washingtonpost.com/dc-md-va/2024/06/26/10m-offered-russian-accused-whispergate-malware-attack-ukraine/>

⁹⁷ Kremlin plan to install pro-Russian leadership in Ukraine exposed // GOV. UK. — 2022. — January 22. URL: <https://www.gov.uk/government/news/kremlin-plan-to-install-pro-russian-leadership-in-ukraine-exposed>

Росії, оскільки постійні попередження про «невідворотну» загрозу вторгнення шкодять економіці України. В. Зеленський також додав, що «ми не бачимо більшої ескалації» порівняно до початку 2021 року, коли Росія нарощувала військову присутність поблизу кордонів з Україною⁹⁸. Попри це американська та британська розвідки в лютому 2022 р. неодноразово попереджали владу України про дедалі ближчий повносяжний напад Росії. Події розгорталися з калейдоскопічною швидкістю й вказували на очевидну невідворотність тотальної війни.

Візит В. Путіна до Китаю і завершення Олімпіади, як і у випадку з Олімпіадою в Сочі, розв'язували руки кремлівському демону, який, нагадаю, 4 лютого у Пекіні разом з Сі Цзіньпіном підписали спільну заяву «про міжнародні відносини, які вступають в нову епоху, та глобальний стійкий розвиток»⁹⁹. У ній КНР фактично підтримала РФ в її прагненнях розширення та в її претензіях до Заходу. Москва та Пекін закликали Захід «відмовитися від ідеологізованих підходів холодної війни», закликали НАТО виключити розширення Східного флангу (тобто відмовитися від допомоги Україні), засудили формування блоків безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та розкритикували тристоронній оборонний пакт AUKUS між США, Великою Британією та Австралією. Китай також заявив, що «розуміє та підтримує пропозиції РФ щодо формування довгострокових юридично обов'язкових гарантій безпеки в Європі»¹⁰⁰.

Дві держави звинуватили НАТО у «роздмухуванні конфронтації» та виступили за нерозширення Альянсу, пообіцяли активізувати співпрацю, щоб запобігти «кольоровим революціям» і «зовнішньому втручанням», «твердо відстоювати непорушність результатів Другої світової війни» та «протистояти викривленню історії», «проти політики сили, цькування, односторонніх санкцій та [...] зловживання політикою в галузі експортного контролю», що означало підтримку

⁹⁸ Ukraine to the world: keep calm and stop spreading panic // Financial Times. — 2022. — January 19. URL: <https://www.ft.com/content/97d15970-3c36-439d-aa38-7402f732efbc>.

⁹⁹ Президент России. — 2022. — 4 февраля. URL: <https://www.kremlin.ru/supplement/5770>

¹⁰⁰ Xi and Putin urge Nato to rule out expansion as Ukraine tensions rise // The Guardian. — 2022. — February 04. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/04/xi-jinping-meets-vladimir-putin-china-russia-tensions-growth-west>

КНР планів Росії до її агресивної політики у Східній Європі та, зокрема, щодо України.

Не варто також забувати, що за кілька днів до зустрічі Пекін підтримав позицію Москви у Раді Безпеки ООН, приєднавшись до голосу Росії проти проведення спеціального засідання щодо ситуації навколо України та російської загрози. Тож не дивно, що The Guardian особливо значущим у контексті кризи навколо України назвала тоді внесену до документа заяву Китаю про те, що він «ставиться з розумінням та підтримує висунуті РФ пропозиції щодо формування довгострокових юридичних гарантій безпеки в Європі»¹⁰¹, а The New-York Times оцінила підсумки тих перемовин як «ретельно зрежисовану демонстрацію єдності [Москви та Пекіна] у період, коли Путін вступив у протистояння зі США та НАТО через Україну»¹⁰².

Відтак вже не видається припущенням думка Агентства Bloomberg, висловлена його джерелами ще в січні 2022 р., що провідник Китаю Сі Цзіньпін міг попросити свого російського колегу В. Путіна не здійснювати масштабне вторгнення до України під час зимових Олімпійських ігор, які відбувалися 4–20 лютого¹⁰³. Водночас Російська Федерація в особі В. Путіна фактично заручилася підтримкою КНР й особисто Сі Цзіньпіна щодо повносяжного вдертя на терени України і розв'язання проти неї агресивної тотальної війни.

Це побічно підтверджує й той факт, що наприкінці травня 2023 р. спеціальний представник Китаю у країнах Євразії, колишній посол КНР Росії Лі Хуей під час свого візиту до країн Європи просував позицію, згідно з якою європейські країни повинні вести автономну від США політику і закликати до негайного припинення вогню в Україні за умови, яка передбачає, що окуповані російськими військами території, мовляв, «повинні залишитися під контролем Москви». «Китайський посланник, спрямований на просування мирного плану Пекіна по Україні, ніс чіткий сигнал: союзники США в Європі повинні заяви-

¹⁰¹ Там само.

¹⁰² Ukraine-Russia Standoff Putin and Xi Proclaim Bond as Russia Deploys More Forces Near Ukraine // The New-York Times.— 2022.— February 03. URL: <https://www.nytimes.com/live/2022/02/03/world/russia-ukraine-xi-putin>

¹⁰³ Putin Could Burst Xi's Olympic Dream With a War in Ukraine // Bloomberg.— 2022.— January 22. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-01-22/ukraine-crisis-beijing-olympics-may-affect-russia-s-vladimir-putin-s-thinking?srend=premium-europe&sref=Y0jVLcFo>

ти про свою автономію і закликати до негайного припинення вогню, залишивши Росії у володінні частини свого меншого сусіда, які вона зараз окупує», — йшлося, зокрема, у матеріалі американської *The Wall Street Journal*¹⁰⁴. Раніше, наприкінці березня 2023 р. головний китайський дипломат Ван Ї закликав Європу підтримати мирні переговори щодо війни Росії в Україні. Зі свого боку США попереджали, що пропозиції Пекіна фактично означають збереження за Росією захоплених українських територій. Таку позицію голова канцелярії комісії у закордонних справах Центрального комітету Компартії Китаю Ван Ї висловив у телефонній розмові з дипломатичним радником президента Франції Е. Бонном. «Китай сподівається, що Франція та інші європейські країни також зіграють свою роль. Припинення вогню, зупинка війни, відновлення мирних переговорів і політичне врегулювання кризи повинні стати стратегічним консенсусом між Китаєм і Європою», — заявив очільник МЗС КНР Ван Ї¹⁰⁵.

Проте критична зосередженість і кількість військ від Білорусі до Криму навколо України та офіційна риторика Кремля однозначно і неспростовно вказували — тотальна війна є неминучою і мусить вибухнути саме у двадцятих числах лютого (про що, до речі, автор цих рядків ще 6 лютого 2022 р. обґрунтовував в інтерв'ю програмі «Факти тижня» телеканалу ICTV, вказуючи на підставі прямих і побічних ознак, фактів і тенденцій, що повномасштабне вторгнення таки відбудеться й саме в часі т. зв. «дня радянської армії» й по завершенні Олімпійських ігор 23/24 лютого 2022 р. також і через любов В. Путіна до символізму дат). Відтягувати тотальну війну вже було би неможливо...

Попри це, як згадував тогочасний прем'єр-міністр Великої Британії Б. Джонсон, наприклад, у Франції до останнього не вірили у те, що В. Путін піде на повномасштабне вторгнення, а у Берліні на певному етапі вважали за краще, якщо Україна швидко впаде; у Римі — ухилялися від жорсткої позиції щодо Росії. За словами Б. Джонсона, настрої у європейських столицях перед 24 лютого дуже різнилися

¹⁰⁴ Europe Rebuffs China's Efforts to Split the West in Pushing Ukraine Cease-Fire // *The Wall Street Journal*. — 2023. — May 26. URL: <https://www.wsj.com/articles/china-pushing-ukraine-cease-fire-gets-cool-reception-in-europe-614774dd>

¹⁰⁵ China Urges Europe to Support Its Blueprint for Talks on Ukraine // *Bloomberg*. — 2023. — March 24. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-24/china-calls-on-europe-to-play-its-part-for-cess-fire-in-ukraine>

і на той час не було тієї єдності та однозначної підтримки України, яка з'явилася пізніше. «Усе це було величезним шоком... Ми могли бачити, що російські БТГ накопичуються, але різні країни мали різну точку зору щодо перспектив. На певному етапі німецька позиція полягала у тому, що якщо це станеться — це було би катастрофою, але тоді було би краще, щоб усе швидко закінчилося і Україна впала», — розповів Б. Джонсон, додавши, що до цього Берлін спонукали низка обґрунтованих економічних причин¹⁰⁶. «Я не міг підтримати цю точку зору, я вважав, що це катастрофічний підхід. Але я можу зрозуміти, чому вони міркували так, як міркували», — водночас зауважив він¹⁰⁷.

У Франції також до останнього моменту не могли повірити, що В. Путін справді піде на повномасштабне вдертя в Україну. Президент Франції Е. Макрон очолював зусилля Європи відмовити В. Путіна від вторгнення в Україну, відвідавши його в Кремлі за кілька тижнів до того, як російський лідер наказав своїм військам увійти в країну. Цілком очевидно, що відставка у березні 2022 р. керівника французької військової розвідки Еріка Відо була пов'язана частково саме з тим, що вони не передбачили такого сценарію.

Б. Джонсон також розкритикував початковий підхід Рима до загрози нападу РФ на Україну. Він сказав Quest, що його уряд — на той час на чолі з М. Драгі — «на якомусь етапі просто сказав, що вони не зможуть підтримати нашу позицію», враховуючи їх «велику» залежність від російських вуглеводнів¹⁰⁸.

Багато спостерігачів спочатку вважали, що російське вторгнення в Україну завершиться протягом кількох тижнів або днів, але натомість війська Києва відбили початковий напад Москви на столицю та нещодавно провели успішні контрнаступи, щоб відновити позиції на сході та півдні країни.

З огляду ж на опублікований The Washington Post аналітичний матеріал знаного американського політичного оглядача Д. Ігнатіуса («Таємне планування, завдяки якому Білий Дім був на крок попереду Росії»), в якому він використав ретроспективні свідчення діючих гравців американського політикуму вищого рангу, виявив, що ще по-

¹⁰⁶ Boris Johnson claims France was 'in denial' before Russia's invasion of Ukraine // CNN. — 2022. — November 23. URL: <https://edition.cnn.com/2022/11/22/europe/boris-johnson-ukraine-invasion-europe-comments-intl/index.html>

¹⁰⁷ Там само.

¹⁰⁸ Там само.

чинаючи з квітня 2021 р. на Заході створювалася антипутінська коаліція на підтримку України з огляду на беззаперечну інформацію щодо загрози агресії РФ¹⁰⁹. Вже з перших кроків труднощі виникли у зв'язку зі скепсисом А. Меркель. Проте Дж. Байден її переконав, видавши як багато кому на той час здавалося суперечливе рішення про зняття санкцій проти Північного потоку-2 з умовою, що Німеччина сама закриє цей проєкт в разі початку російської агресії (згодом О. Шольц дотримався цих домовленостей).

Утім неочікувано найбільша складність виникла саме з залучення України до антипутінської коаліції й, насамперед, В. Зеленського. Спочатку було непросто переконати президента України серйозно поставитися до небезпеки вторгнення. Е. Блінкен розмовляв з ним на кліматичному саміті COP-21 в Глазго на початку листопада і надав підсумок розвідувальних даних про плани Росії. «У мене було завдання сказати йому, що ми думаємо, що ймовірно, його країна буде атакована», — згадував державний секретар США Е. Блінкен¹¹⁰. За словами представника Держдепу, В. Зеленський був налаштований скептично (за висновками Д. Ігнатіуса та його джерел: очевидно, він більше довіряв інформації від К. Буданова, І. Баканова, А. Єрмака).

Директор ЦРУ Вільям Дж. Бернс приїздив до Москви 1 листопада 2021 р., щоб попередити президента РФ В. Путіна, що Сполучені Штати та їхні союзники готові озброїти Україну та запровадити руйнівні санкції проти Росії, якщо вона вдереться в Україну. Вочевидь, В. Путін вважав, що Дж. Байден не зможе це зробити і блефує. Водночас існують свідчення, що наприкінці 2021 року В. Путін все ще розмірковував над тим, чи варто розпочинати повномасштабний конфлікт, коли зустрівся з головою однієї з головних російських шпигунських служб, який розповів йому, що ЦРУ разом з британською MI-6 контролюють Україну та перетворюють її на плацдарм для операцій проти Москви й у Кремлі сприйняли це як реальну майбутню загрозу¹¹¹.

¹⁰⁹ *Ignatius D.* The secret planning that kept the White House a step ahead of Russia // *The Washington Post*. — 2022. — May 26. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/05/26/biden-white-house-secret-planning-helped-ukraine-counter-russia/>

¹¹⁰ Там само.

¹¹¹ *Entous A., Schwirtz M.* The Spy War: How the C.I.A. Secretly Helps Ukraine Fight Putin // *The New York Times*. — 2024. — February 25. URL: <https://www.nytimes.com/2024/02/25/world/europe/cia-ukraine-intelligence-russia-war.html>

Попри це, створена коаліція, ініційована США за участі Великобританії, Франції та Німеччини, підсилена країнами G20, почала діяти на випередження, без урахування «скепсису» В. Зеленського: формувались проекти санкційних пакетів проти РФ, напрацьовувалися логістичні маршрути постачання зброї в Україну — «трубопроводи зброї», були мобілізовані нечувані дипломатичні, військові, логістичні ресурси країн-учасниць коаліції і розпочато доставку як для початку легкої зброї. Відомо, що саме таким чином українці попередньо отримали, зокрема лише від британців, понад 90 одиниць Javelin та близько 2 тисяч ракет NLAW, які було використано захисниками Києва¹¹².

Західні союзники усвідомлювали, що погрози санкціями можуть бути порожнім дипломатичним ритуалом. Але в грудні Е. Блінкен та його колеги почали серйозно обговорювати з союзниками, які кроки вони зроблять. Початковим місцем проведення була зустріч 11 грудня міністрів закордонних справ G7 в Ліверпулі (Англія). Учасники публічно пообіцяли, що це матиме «масові наслідки та серйозні витрати». У результаті, за його словами, коли агресія фактично відбулася, ми змогли негайно рухатися.

Саме це й дало привід згодом Б. Джонсону заявити, що коли Росія почала вторгнення в лютому, ставлення в Європі швидко змінилося. «Те, що сталося, полягає в тому, що всі — німці, французи, італійці, (президент США) Джо Байден — побачили, що вибору просто немає. Тому що не можливо домовитися з цим хлопцем (Путіним). Це ключовий момент», — сказав экс-прем'єр, додавши, що з того часу «ЄС блискуче впорався» у своїй протидії Росії¹¹³.

Водночас розвідка США надала Україні попередній план вторгнення В. Путіна. Хоча Росія оточила Україну 150-тисячним військом, справжньою стратегією В. Путіна був блискавичний, обезголовлюючий удар відносно невеликої групи елітного спецназу по Києву. Росіяни планували захопити аеропорт «Антонова» в Гостомелі

¹¹² *Trofimov Y.* How the best chance to win the Ukraine war was lost // The Washington Post. — 2024. — January 09. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/01/09/ukraine-war-win-chance-west-lost/>

¹¹³ Boris Johnson claims France was 'in denial' before Russia's invasion of Ukraine // CNN. — 2022. — November 23. URL: <https://edition.cnn.com/2022/11/22/europe/boris-johnson-ukraine-invasion-europe-comments-intl/index.html>

на захід від столиці, а потім використати його для швидкого просування військ РФ до Києва¹¹⁴.

Військове планування НАТО прискорилося разом із дипломатією. Генерал ВПС Т. Волтерс, командувач НАТО, з колегами почали готувати в грудні 2021 р. та січні 2022 р. «наземні лінії зв'язку», які дозволяли швидко доставляти зброю в Україну. Вони вивчали точки входу для припасів та інші практичні деталі. Цей озброєний трубопровід доставляв ракети Stinger і Javelin до початку вторгнення 24 лютого, і з того часу було передано величезну кількість важкої зброї. Глава ЦРУ В. Бернс таємно їздив до Києва в січні 2022-го й ознайомив В. Зеленського з таким планом Росії, проте усе це ніяк не вплинуло на графік відпочинку В. Зеленського і підготовчих заходів з боку України зроблено так і не було.

Динаміка ж зосередження російських сил і засобів, розвитку подій і заяв неспинно наближала час «Х». Ще 2 лютого 2022 р. генеральний секретар НАТО Є. Столтенберг заявляв, що Альянс спостерігає найбільшу присутність російських військових на території Білорусі з часу закінчення холодної війни, і їхня загальна чисельність сягає 30 тисяч осіб. Таким чином, до середини лютого на кордонах Росії та Білорусі (включно з Кримом та Придністров'ям) з Україною виявилися зосереджені за різними оцінками від 120 тисяч до 190 тисяч особового складу російських військ. 9 лютого Росія фактично вичавила Україну з Чорного та Азовського морів і перекрила їх під приводом проведення військових навчань «Союзна рішучість — 2022».

15 лютого 2022 р. Державна Дума РФ проголосувала за звернення до президента В. Путіна про визнання «ЛНР» і «ДНР», а вже наступного дня до кордону з Україною було доставлено ще майже 7 тис. російських військовиків. 17 лютого відновилися масовані обстріли з боку російсько-окупаційних військ уздовж усієї лінії розмежування на Донбасі. За дві перші доби в штабі ООС нарахували 60 і 66 обстрілів, 19 лютого — 136 (найбільша кількість обстрілів на фронті за один день від 2017 року), 20 лютого — 80, 21 лютого — 84, 22 лютого — 96, з них більшість — із важкої артилерії.

Тут буде доречним навести спогади канцлера ФРН О. Шольца, який за два з лишком роки після початку тотальної війни, заявив 26 травня

¹¹⁴ Ignatius D. The secret planning that kept the White House a step ahead of Russia // The Washington Post. — 2022. — May 26. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2022/05/26/biden-white-house-secret-planning-helped-ukraine-counter-russia/>

2024 р. на Фестивалі демократії в Берліні, що безпосередньо перед початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну президент РФ В. Путін розповідав йому в Кремлі, що Україна буцімто «належить» Росії. Та зустріч відбувалася 15 лютого 2022 р. «за тим довгим столом, який усі пам'ятають», де російський диктатор демонстрував німецькому канцлеру свої імперські уявлення, зокрема те, що кордони «можна змінювати за допомогою сили»¹¹⁵. Як стверджував О. Шольц, В. Путін протягом чотирьох годин, що тривала зустріч, намагався довести йому, «що Україна та Білорусь є частинами Росії»¹¹⁶. Він також запевняв німця, що серед інших причин для широкомасштабної війни є те, що «Україна прямує в НАТО», на що канцлер, за його словами, сказав господарю Кремля, що «про це не йдеться принаймні ще років тридцять»¹¹⁷. Крім того, О. Шольц також розповів, що російський лідер вкотре (!) заявив йому про «нацистський режим» в Україні. Згодом, за два з половиною роки по тому, канцлер Німеччини зауважить: «Нібито нацистський режим, а президент єврей, тож треба просто усвідомити, яке це абсурдне, ганебне виправдання просто варварської війни»¹¹⁸.

На цьому тлі 18 лютого 2022 р. Сенат США затвердив резолюцію, у якій офіційно заявив про «непохитну підтримку Сполученими Штатами безпечної, демократичної та незалежної України» та засудив «нарощування російської військової сили» на кордонах з Україною. Резолюція закликала президента США Д. Байдена змусити уряд США застосувати усі наявні інструменти, щоби накласти «значні витрати» на Росію і «відновити мир у Європі». В остаточному ж тексті йшлося про те, що резолюція не має тлумачитися як дозвіл на застосування військової сили проти Росії або на введення збройних сил США в Україну.

Наступного дня (19 лютого) у спеціальному виступі президент США Дж. Байден заявив: «Я впевнений, що Путін ухвалив рішення про вторгнення». «Російські війська фактично обклали Україну з усіх сторін: з боку Білорусі, з півдня тощо. Ми вважаємо, що вони нападуть на Україну найближчими днями. Що вони нападуть на Київ»,—

¹¹⁵ Zweites Bürgergespräch mit Bundeskanzler Olaf Scholz (SPD) // Phoenix. YouTube.— 2024.— Mai 26. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fjFgmhS0tJs>

¹¹⁶ Там само.

¹¹⁷ Там само.

¹¹⁸ Там само.

заявив президент США. Коли ж журналісти перепитали Дж. Байдена, чи впевнений він, що В. Путін збирається напасти на Україну, він відповів: «Я абсолютно впевнений», а на уточнююче питання, чому настільки впевнений — Дж. Байден додав, що у США «неймовірна розвідка». «Учора Росія погодилася на зустріч Лаврова та Блінкена 24 лютого в Європі. Але якщо Росія вдасться до воєнних дій до цього, це означає, що вони обрали не шлях дипломатії, а обрали війну, і вони заплатять високу ціну за це... Перед Росією є вибір між війною і стражданнями та дипломатією, яка принесе полегшення для всіх», — вказав американський лідер¹¹⁹.

Крім того розвідка США вважала, що заяви російського Міноборони про відведення військ від кордону з Україною були навмисним обманом, хитрістю, спрямованою на те, щоб ввести в оману Сполучені Штати Америки й інші держави, а також, що, що Росія продовжувала збільшувати своє угруповання поблизу кордону з Україною¹²⁰. На відміну від американців і британців, німецька BND вважала, що «це навчання, до найгіршого не дійде», як згодом з обуренням засвідчив віцеканцлер Німеччини Роберт Габек. Водночас Р. Габек додав, що «наші [інші німецькі] спецслужби прогнозували, що Путін окупє всю Україну через 24, 48 годин»¹²¹.

Водночас за тиждень до початку повносяжного вдертя Росії в Україну віце-президентка США К. Гарріс вирушила до Європи з важливою місією. У ті дні близько 200 тисяч російських військово-службовців було розміщено поблизу кордонів України. Потенційний початок військового конфлікту був одним з найсерйозніших викликів міжнародного порядку. Для врегулювання цієї ситуації адміністрація Д. Байдена й відправила К. Гарріс до Європи. Менш ніж за тиждень до початку конфлікту, К. Гарріс вирушила до Ні-

¹¹⁹ Байден вважає, що «Путін ухвалив рішення» про нове вторгнення в Україну // Радіо Свобода. 2022. — 19 лютого. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-biden-putin-uzhe-uhvalyv-rishennya-pro-napad/31710709.html>

¹²⁰ U.S. intelligence shows Russia's military pullback was a ruse, officials say // The Washington Post. — 2022. — February 17. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/17/ukraine-russia-putin-nato-munich/>

¹²¹ Habeck beklagt Fehleinschätzungen des BND bei Ukraine-Invasion // Die Welt. — 2023. — August 24. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article247065878/Habeck-beklagt-Fehleinschaetzungen-des-BND-bei-Ukraine-Invasion.html?icid=search.product.onsitesearch>

меччини на щорічну зустріч європейських лідерів у Мюнхені. Однією з її завдань була зустріч з президентом України В. Зеленським та донесення до нього інформації про те, як США мають намір реагувати на початок військових дій. Вона також мала надати останні дані американської розвідки та пояснити про «підготовку, необхідну для досягнення успіху на полі бою»¹²². Проте розповідь, з якою вона виступила, була сприйнята не зовсім позитивно В. Зеленським та його оточенням. Реакція українців на її слова також була неоднозначною. «Камала Гарріс сказала, що напад був неминучим», — згадував О. Резніков, який був присутній на зустрічі як міністр оборони України на той час. «Президент Зеленський відповів на це: Я зрозумів. Наша розвідка також володіє цією інформацією»¹²³. Він і К. Гарріс не змогли домовитися. В. Зеленський закликав Сполучені Штати запровадити превентивні санкції проти Росії, стверджуючи, що це змусить В. Путіна переглянути своє рішення. Він стверджував, що якщо атака справді неминуча, то США мають надати Україні зброю, включаючи зенітні системи, винищувачі та важку артилерію, щоб допомогти запобігти захопленню російськими військами території країни.

За словами українських чиновників, які були присутні у залі на переговорах, К. Гарріс відхилила обидві пропозиції. Вона заявила, що США не можуть запровадити превентивні санкції проти Росії, оскільки вони могли бути застосовані лише після скоєння діяння. Позиція США на той момент полягала в тому, що загроза санкцій є сильнішим стримуючим фактором для Росії, ніж їх запровадження і що демонстративне надання Києву сучасного озброєння, швидше за все, зміцнило б переконання В. Путіна в тому, що Україна стає державою НАТО й відтак ще більш підштовхнуло би його до вторгнення. Натомість американці чинили тиск на В. Зеленського, щоби той публічно заявив про неминучість протистояння й таким чином упередив наступ і попередив про це український народ і світ.

Іншою важливою роллю К. Гарріс було зібрати європейських лідерів для вироблення єдиної відповіді на випадок початку конфлікту Росії та України й викласти позицію США у своїй промові. За словами

¹²² Shuster S. The Uneasy Alliance Between Kamala Harris and Volodymyr Zelensky // Time. — 2024. — July 31. URL: <https://time.com/7005282/kamala-harris-ukraine-volodymyr-zelensky-alliance/>

¹²³ Там само.

представника Білого Дому, у своєму виступі на конференції К. Гарріс передбачила потенційні дії, які може зробити Росія, і намітила кроки, які США та Європа могли б зробити спільно¹²⁴.

Натомість В. Зеленський навіть прилюдно все ще заявляв, що не вірить американській розвідці й знову висловив бажання зустрітися з В. Путіним. Так президент України під час панельної дискусії на Мюнхенській безпековій конференції заявив, що він, на відміну від США, не має даних про те, що В. Путін вирішив напасти на Україну. Зокрема В. Зеленський нагадав, що Україна відслідковує та аналізує дії РФ. Та все ж перед завершенням дискусії ведуча, тележурналістка CNN К. Аманпур, вирішила перепитати, якими є висновки України щодо намірів В. Путіна, а саме: «Президенте, ви кажете, що у вас є своя розвідка. Про що вона свідчить, чи каже вона, що Путін має намір напасти? Бо наша [американська] — каже що так»? На це В. Зеленський відповів негативно: «Я не знаю, чого хоче президент Російської Федерації. Тому пропоную зустрітися [з Путіним]»¹²⁵.

Показовим епізодом щодо чесності й відданості слову В. Путіна, у що так віддано вірив В. Зеленський, є розмова Е. Макрона з кремлівським диктатором 20 лютого 2022 р., стенограму якої оприлюднили спільно видання AFP та Le Temps. Тож вважаю за доцільне навести її й на цих сторінках:

«Емманюель Макрон: З нашої останньої розмови напруженість продовжує зростати. Ти знаєш мою прихильність до діалогу і рішучість його продовжувати. Спочатку я хотів би дізнатися твоє бачення ситуації, а потім скажи мені прямо, як ми це обидва робимо, які твої наміри. Потім я хочу зрозуміти, чи є ще якісь розумні дії, які можна зробити, і що я можу ще запропонувати.

Владімір Путін: Що я ще можу сказати? Ти сам бачиш, що діється. Ти і канцлер Шольц сказали мені, що Зеленський був готовий зробити жест, що він підготував проект закону для імплементації Мінських угод. [...] За фактом наш дорогий колега пан Зеленський нічого не робить. Він бреше вам. [...] Я не знаю, чи ти чув його вчорашню заяву, що Україна повинна мати доступ до ядерної зброї.

¹²⁴ Там само.

¹²⁵ Зеленський не впевнений, що Путін ухвалив рішення про напад // Європейська правда. — 2022. — 19 лютого. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/02/19/7134278/>

У цей момент дипломатичний радник Макрона Емманюель Бонн каже: «Ні, це не так, нісенітниця».

Я також чув твої коментарі на пресконференції у Києві 8 лютого. Ти сказав, що Мінські угоди мають бути переглянуті, цитую, «щоб їх можна було застосувати».

Радники Макрона розмовляють між собою: «Ні, він цього не казав», «Я скажу йому, щоб він не переходив з ним у детальну дискусію».

Макрон: Володимире, по-перше, я ніколи не говорив, що Мінські угоди мають бути переглянуті. Я цього не говорив ні в Берліні, ні у Києві, ні у Парижі. Я сказав, що вони повинні бути прийняті, а їх положення повинні бути дотримані. У мене зовсім інше уявлення про події останніх днів.

Путін: Послухай, Емманюелю, я не розумію, в чому ваша проблема із сепаратистами. Принаймні вони зробили все необхідне, на нашу вимогу, щоб розпочати конструктивний діалог з українською владою.

Макрон: Щодо того, що ти сказав, Володимире, кілька зауважень. По-перше, Мінські угоди є діалогом з вами, у цьому ти абсолютно правий. У цьому контексті не передбачалося, що основою обговорен-

ня стане документ, наданий сепаратистами. Отож, коли твій переговорник намагається змусити українців обговорювати сепаратистську «дорожню карту», він виявляє неповагу до Мінських угод. Сепаратисти — не ті, хто вносить пропозиції щодо [зміни] українських законів.

Путін: Звичайно, ми маємо дуже різне бачення ситуації. Під час нашої минулої розмови я нагадав тобі і навіть прочитав статті 9, 11 та 12 Мінських угод.

Макрон: Вони у мене перед очима! Там чітко написано, що пропозиція України має бути узгоджена із представниками окремих районів Донецької та Луганської областей у рамках тристоронньої зустрічі. Це саме те, що ми пропонуємо зробити. Тож я не знаю, де твій юрист вивчав право. Я просто дивлюся на ці тексти і намагаюся їх застосувати! І я не знаю, який юрист міг тобі сказати, що в суверенній державі тексти законів складають сепаратистські групи, а не демократично обрана влада.

Путін (роздратованим тоном): Це не демократично обраний уряд. Вони прийшли до влади внаслідок перевороту, там люди горіли живцем, це була кривава баня, і Зеленський — один із тих, хто несе за це відповідальність. Послухай мене уважно: принцип діалогу полягає у тому, щоб враховувати інтереси іншої сторони. Пропозиція існує, сепаратисти, як ти їх називаєш, направили її українцям, але не отримали відповіді. Де тут діалог?

Макрон: Але це тому, як я тобі казав, що нас не цікавлять пропозиції сепаратистів. Ми просимо, щоб вони відповідали на пропозиції українців і все має бути зроблено саме таким чином, оскільки це закон! Те, що ти щойно сказав, викликає сумніви, наскільки ти сам готовий дотримуватися Мінських угод, якщо, на твою думку, тобі доводиться мати справу з нелегітимною владою терористів.

Путін (дуже роздратовано): Послухай мене уважно. Ти мене чуєш? Я ще раз повторю. Сепаратисти, як ти їх називаєш, відреагували на пропозиції української влади. Вони відповіли, але ця ж влада не наслідувала їх приклад.

Макрон: Так, окей. На підставі їхньої відповіді на пропозиції України я пропоную тобі, щоб ми вимагали від усіх сторін провести зустріч у рамках робочої групи і продовжити рухатися вперед. Вже завтра можна попросити, щоб цю роботу було зроблено, і вимагати всіх зацікавлених сторін відмовитися від політики «порожнього крісла».

Однак останні пару днів сепаратисти не висловлювали бажання вступати в цю дискусію. Я негайно вимагатиму цього від Зеленського. Ми домовилися? Якщо так, то я почну і завтра вимагатиму влаштувати зустріч.

Путін: Давай домовимося, як тільки ми закінчимо нашу розмову, я вивчу ці пропозиції. Але від початку треба було тиснути на українців, тільки ніхто не хотів цього робити.

Макрон: Ну ні, я роблю все можливе, щоби підштовхнути їх, ти добре це знаєш.

Путін: Знаю, але, на жаль, це неефективно.

Макрон: Мені треба, щоб ти мені трохи допоміг. Ситуація на лінії зіткнення дуже напружена. Я справді вчора дзвонив до Зеленського і закликав його до спокою. Я знову йому скажу, що всім треба заспокоїтись: заспокоїти [людей] у соціальних мережах, заспокоїти армію України. Але що я ще бачу — ти можеш закликати заспокоїтись свої війська, які майже зайняли позиції. Вчора було багато обстрілів. Що ти скажеш — як розвиватимуться [російські] військові навчання?

Путін: Навчання йдуть за планом.

Макрон: Тобто, сьогодні ввечері вони закінчатся, так?

Путін: Так, мабуть сьогодні, але ми точно залишимо війська на кордоні, доки ситуація на Донбасі не вирішиться. Рішення буде ухвалено після обговорення з міністерствами оборони та закордонних справ.

Макрон: Добре. Володимире, я скажу тобі щиро, для мене першорядне завдання — повернути обговорення у правильне русло та зни-

зити рівень напруженості. І мені важливо, і я дійсно прошу тебе про це, щоб ми втримали ситуацію під контролем. Нині це найголовніше. І я дуже розраховую на тебе. Не піддавайся провокаціям, хоч би які вони були в наступні години і дні. Я хотів зробити тобі дві дуже конкретні пропозиції. Перше — у найближчі кілька днів організувати у Женеві зустріч між тобою та президентом Байденом. Я розмовляв з ним у п'ятницю ввечері і спитав, чи можу зробити тобі цю пропозицію. Він попросив передати тобі, що він готовий. Президент Байден також обмірковував відповідні способи деескалації ситуації, щоб при цьому врахувати твої вимоги та чітко підійти до питання НАТО та України. Назви дату, яка тобі личить.

Путін: Дякую, Еммануель. Для мене завжди велике задоволення та велика честь говорити з твоїми європейськими колегами, як і зі Сполученими Штатами. І мені завжди дуже приємно говорити з тобою, бо маємо довірчі стосунки. Отже, Еммануель, я пропоную все переграти. Насамперед, треба заздалегідь підготувати цю зустріч. Тільки після цього ми зможемо говорити — інакше, якщо ми прийдемо так, щоб поговорити про все і ні про що, нас всі просто засудять.

Макрон: Але чи можна сьогодні сказати, за підсумками цих обговорень, що ми загалом домовилися? Я хотів би отримати від тебе ясну відповідь. Я розумію твоє небажання називати дату, але чи ти готовий забігти вперед і сказати: «Я хочу провести двосторонню зустріч з американцями, а потім — розширену з європейцями». Чи ні?

Путін: Це пропозиція, яка заслуговує на увагу, і якщо ти хочеш, щоб ми її добре сформулювали, то я пропоную доручити нашим радникам зателефонувати, щоб домовитися [...] Але загалом я згоден.

Макрон: Дуже добре, ти підтвердив, що загалом згоден. Я пропоную нашим співробітникам [...] спробувати підготувати спільну заяву, на кшталт пресрелізу за підсумками цієї розмови.

Путін: Чесно кажучи, я збирався пограти у хокей. Говорю з тобою зі спортзалу перед тренуванням. Але спершу я подзвоню своїм радникам.

Макрон: У будь-якому випадку, дякую тобі, Володимире. Будемо на зв'язку. Як щось проясниться — дзвони мені.

Путін (французькою): Дякую вам, пане президенте»¹²⁶.

¹²⁶ Emmanuel Macron à Vladimir Poutine, quatre jours avant la guerre: «Je ne sais pas où ton juriste a appris le droit» // Le Temps. — 2022. — 25 juin. URL: <https://www.letemps.ch/monde/europe/emmanuel-macron-vladimir-poutine-quatre-jours-guerre-ne-sais-juriste-appris-droit>

Тож, як стає очевидним ще під час розмови, В. Путін постійно бреше і це усвідомлювали у Єлисейському палаці. Окремої уваги заслуговує епізод, коли Е. Макрон пропонує організувати в Женеві переговори РФ з президентом США Д. Байденом. В. Путін не відмовляється й обіцяє попросити своїх людей підготувати їх. Утім, коли за кілька годин радник французького президента Е. Бонн зв'язується з дипломатичним радником Кремля Ю. Ушаковим, то розмова розчаровує французів: «Проблема в тому, що Путін брехун. Він проінструктував Ушакова не згадувати про саміт жодним чином», — каже Е. Бонн¹²⁷.

Проте таке попередження вже не могло зупинити В. Путіна, який запустив маховик війни задовго до 2022 року.

21 лютого 2022 р. кремлівський диктатор в ефірі всіх федеральних телеканалів виступив зі зверненням, в якому оголосив, що «сучасна Україна ніколи не мала власної державності» та «цілком і повністю була створена Росією», а в даний час повносяжно підконтрольна США та НАТО, які почали освоєння її території як «театру потенційних військових дій». Оскільки пропозиції щодо рівноправного діалогу з Заходом залишилися без відповіді, Росія, мовляв, має повне право вживати відповідні заходи забезпечення власної безпеки, а постійна загроза «воєнного вирішення питання Донбасу» робить необхідним негайне визнання незалежності т. зв. ДНР та ЛНР. Тож 21 лютого Росія офіційно визнала квазіреспубліки окупованого Донбасу, з ними було підписано «Договір про дружбу, співпрацю та обопільну допомогу» (ратифіковано 25 лютого 2022 р.), а це означало, що Збройні сили Російської Федерації «здійснюватимуть функції підтримки миру» на їх території.

Того ж дня МЗС України спрямувало державам-членам Ради Безпеки ООН запит з вимогою негайного проведення консультацій щодо невідкладних дій зі зниження напруги та практичних кроків гарантування безпеки України на основі Будапештського меморандуму. Саме так, в Раду Безпеки, членом якої є Китай та РФ, на основі меморандуму, який вже давно (ще 2014-го) Росія порушила і який виявився мильною бульбашкою вже на тоді вісім років тривання війни.

Тож не дивно, що Росія навіть не зважила на цей порожній акт безсилля й 22 лютого президент РФ підписав Указ про визнання «незалежності» окремих районів Донецької та Луганської областей (на-

¹²⁷ Lagache G. Un President, l'Europe et la Guerre // France.TV.— 2022. URL: <https://www.france.tv/documentaires/politique/3558577-un-president-l-europe-et-la-guerre.html>

справді окупованих російськими військами) та наказав ввести туди російські війська вже офіційно, на що йому надала згоду ручна Рада Федерації, як і на використання ЗС РФ за кордоном. Того ж дня В. Путін під час прес-конференції відверто заявив, що Мінських домовленостей більше немає й тоді ж було здійснено евакуацію персоналу російських дипломатичних установ з України. А це означало, що спусковий курок вже натиснуто... Ввечері ж 23 лютого ватажки маріонеткових терористичних організацій «ДНР» і «ЛНР» звернулися до В. Путіна з проханням про військову допомогу.

Натомість В. Зеленський, за присутності президента Естонії А. Каріса, заявив 22 лютого у Києві журналістам, які запитали його про можливість запровадження воєнного стану на тлі явних приготувань Москви до війни: «Ми віримо в те, що війни не буде. Потужної війни, проти України. І не буде широкої ескалації з боку РФ. Якщо буде — буде запроваджено воєнний стан»¹²⁸.

Того ж дня президент зустрічався з провідними діячами парламентських фракцій і груп, а також з військовим і цивільним керівництвом держави. Нарада була таємною, проте відомо, що на ній В. Залужний розповідав про роботу ЗСУ, пояснивши, що армія готується до всіх можливих сценаріїв. Натомість очільник СБУ І. Баканов і міністр оборони О. Резніков відкидали можливість повномасштабної війни. Вони вірили хіба в можливі психологічні спецоперації з боку Росії і як максимум — у загострення ситуації на Донбасі.

Голова ГУР К. Буданов, який виступав останнім, натомість говорив із картою в руках, що росіяни можуть почати війну за межами Донбасу, під загрозою Херсон і Харків, є загроза для Києва, росіяни можуть спробувати зайти з Чорнобиля. «Буданов розповідав страшні речі. Але через те, що інші топи влади якось так ледь не роздратовано реагували на те, що він говорив, то й інші не сприймали його серйозно. Знаєте, таке ставлення до заяв Кирила [Буданова] було, як до молодшого брата», — згадував атмосферу після виступу К. Буданова один з учасників зустрічі¹²⁹. Інші присутні розповіли, що В. Зеленський і команда не дуже й слухали К. Буданова¹³⁰.

¹²⁸ *Кравець Р., Романюк Р.* Три найдовші дні лютого. Як почалася велика війна, в яку ніхто не вірив // Українська правда. — 2022. — 5 вересня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/>

¹²⁹ Там само.

¹³⁰ Там само.

Вніч з 22-го на 23-тє лютого 2022 р. Росія розпочала спішну евакуацію з усіх своїх дипломатичних представництв в Україні, на них спущені прапори РФ.

Вранці 23 лютого секретар РНБО повіз до Верховної Ради на затвердження указ президента, де йшлося лише про надзвичайний (а не воєнний) стан по всій країні й не було жодного слова про воєнний стан на Донбасі. Верховна Рада спромоглася проголосувати за надзвичайний стан ледь не о десятій вечора. Між тим, близько 17-ї години в Офіс президента з'їхалися найбагатші бізнесмени, олігархи і топменеджери країни (Г. Боголюбов, Б. Кауфман, Г. Герега, А. Ставніцер, Г. Корбан, Т. Фіала, С. Тарута, Б. Колесніков, В. Хмельницький, С. Івахів, М. Тімченко, О. Гороховський, В. Чечоткін, брати Суркіси та інші; з-за кордону спеціально терміново прилетіли Р. Ахметов і В. Пінчук). Приблизно о 18:00 до зали увійшли голова ОПУ А. Єрмак, прем'єр-міністр Д. Шмигаль, перший помічник президента С. Шефір, головнокомандувач ЗСУ В. Залужний, керівник ГУР К. Буданов, керівник СБУ І. Баканов, міністри оборони О. Резніков і внутрішніх справ Д. Монастирський, голова Держприкордонслужби С. Дейнеко. «Відразу кажу, що зібрав вас не для того, щоб просити грошей, — звернувся до присутніх президент за закритими для інших дверями. — Зараз дуже важливо, щоб ви допомогли державі. Прошу вас підтримувати економіку та підтримувати свої колективи. Зі свого боку ми зробимо все можливе, щоб вирішити конфлікт дипломатичним шляхом. Ми використовуємо усі можливі канали»¹³¹. При цьому В. Зеленський пильно подивився у той бік столу, де поруч сиділи В. Новинський та Р. Ахметов. Далі присутні нудно говорили про мир. «Нам тоді ніхто не сказав, що буде повномасштабна війна. Навіть натяку не було! Ви думаєте, ми б так вальяжно і радісно виходили з Офісу тоді? Я б не витрачав часу на розмови під ОПУ чи якісь другорядні справи, а сім'ю вивозив би», — зізнавався один з присутніх¹³².

Цього ж дня В. Зеленський у телефонній розмові з Е. Макроном повідомив своєму французькому колезі буквально таке: «Розвідка нам каже, що ризики високі. Побоювання [вторгнення] є, але немає стовідсоткових підтверджень. Та ми розуміємо, що вони до наступу вже готові»¹³³. Показавши слухавку, Е. Макрон зауважив своїм радникам:

¹³¹ Там само.

¹³² Там само.

¹³³ Lagache G. Un President, l'Europe et la Guerre // France.TV. — 2022. URL: <https://www.france.tv/documentaires/politique/3558577-un-president-l-europe-et-la-guerre.html>

«Він завжди холоднокровний. Є в нього такий спокій, який, е-е-е, вражає. Чесно, я просто в захваті. У його мові немає нервозності, нічого такого. Але це й дивує. Щось не те зараз відбувається»¹³⁴. Як бачимо Е. Макрона здивував підозрілий спокій В. Зеленського й, відтак, він одразу ж цікавиться, чи є зараз у Києва хоч якийсь контакт із Кремлем, на що помічники лише похитали головами.

Зі свого боку 23 лютого адміністрація президента США Дж. Байдена вкотре повідомила президентові України В. Зеленському: згідно з висновками американської розвідки, Росія готується вчинити повномасштабне вторгнення в сусідню країну протягом наступних 24–48 годин. Ішлося про те, що російська військова операція буде комплексно-комбінованою: не лише атака з окупованої частини Донбасу на Сході, куди в понеділок відправили додаткові російські підрозділи, а й удар по Києву з північного кордону з Білоруссю, авіаудари крилатими ракетами, наземне вторгнення й кібератаки¹³⁵. Лише тоді президент України В. Зеленський оголосив надзвичайний стан на 30 днів у всій Україні, за винятком Донецької і Луганської областей, де режим надзвичайного стану діяв з 2014 року.

Таке затягування з рішучими рішеннями з боку України тим паче видається дивним, що насправді попереджень щодо початку «великої» війни Києву було кілька. «У нас було декілька сценаріїв щодо початку війни. Нас спочатку лякали, що вона буде починатися... Пам'ятаєте, коли ще навесні збирав Путін ці орди, і нам постійно говорили, що, дивіться, вони зараз на вас підуть. Потім була зустріч Путіна з президентом США. Потім було якесь пом'якшення всіх цих речей. Вони казали, що в нас це таке навчання. Потім нам почали говорити, що це буде в листопаді, потім у грудні, потім нам називали 15 січня. Цих дат було дуже і дуже багато,— виправдовувався згодом секретар РНБО О. Данілов.

— Крайня, коли ми зрозуміли, що це було на 22-ге, це коли ми вже мали після вторгнення картину, карту псковських десантників, однієї з частин псковських десантників, яка безпосередньо мала заходити по тому маршруту, який був на цій мапі. І там були ті дати, коли видають саме ці мапи. І по цих мапах ми розуміли, що вона мала бути видана 20-го числа. І там було написано відповідно 20.02. Такі мапи

¹³⁴ Там само.

¹³⁵ Гай-Нижник П. Війна за життя // Україна дипломатична.— Вип. XXIII.— К., 2022.— С. 31–52.

видаються за день до початку війни. Умовно кажучи, до активних дій. Це було перекреслено і потім була друга дата на цій мапі. Вона у нас є. Це як трофей, один із трофеїв, які є в апараті РНБО»¹³⁶. Поясню про що йшлося: 2 березня 2022 р. у розпорядженні ЗСУ опинилися планувальні документи одного з підрозділів батальйонної тактичної групи 810-ї окремої бригади морської піхоти Чорноморського Флоту РФ й відповідно них, документи про вдертя в Україну були затвердженні 18 січня 2022 р., тобто операція з захоплення України мала тривати протягом 15 діб, а саме від 20 лютого по 6 березня 2022 року.

Проте ці слова О. Данілова є нічим іншим, як виправдовуванням бездіяльності постфактум. Екс-міністр закордонних справ України і на той час посол України у Великій Британії В. Пристайко згадує про місяці напередодні Тотальної війни: «Росія ставала нахабнішою, агресивнішою. Я не бачу, як це могло по-іншому закінчитись. Крім того, очевидно, працюючи в Лондоні була інформація, яка надходила від розвідок у першу чергу МІ-6, як одної із найсильніших організацій. [...] ...Абсолютно офіційно. Нам доносили інформацію також про те, що війна неминуха, але тут не тільки я, ваші колеги бачили, коли почали зливати цю інформацію розвідки, які розуміли, що ми [офіційний Київ] їх не чуємо,— розповідав В. Пристайко¹³⁷.

— Щоб продемонструвати це, достатньо згадати, що Борис Джонсон і я з ним приїхав в Україну в Київ, якщо я не помиляюсь, 8 лютого, тобто за два тижні була війна. Борис Джонсон приїхав, була зустріч із президентом Зеленським, було обговорення всіх питань і на цій зустрічі нам всім було зрозуміло, що війна неминуха і про це говорив Борис Джонсон своїм українським партнерам і тоді ж були прийняті рішення про надання зброї, яка прийшла буквально за 5–6 днів до початку війни. [...] Вони [британці] чітко усвідомлювали, що війна буде, вони турбувалися, що в Україні не ведеться підготовка до цієї війни, бо їм здавалося, що ми не чуємо їх. [...] Бачите, Британія і ніколи

¹³⁶ «Процеси на фрагментацію Росії запусив Путін, він вже не контролює ситуацію» — секретар РНБО // Радіо Свобода. 26 лютого 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/sekretar-rnbo-danilov-pro-frahmentatsiyu-rosiyi/32288126.html>

¹³⁷ Стосунки України з Борисом Джонсоном, Беном Воллесом та попередження британської розвідки про війну: ексочільник МЗС Пристайко в інтерв'ю Еспресо // Еспресо. — 2024. — 21 лютого. URL: <https://espresso.tv/viyna-z-rosiyeyu-stosunki-ukraini-z-borisom-dzhonsonom-benom-vollesom-ta-poperedzhennya-britanskoj-rozvidki-pro-viynu-eksochilnik-mzs-pristayko-v-intervyu-espresso>

не вірила, що росіяни чесно ведуть переговори, вони тому не були частиною Мінських домовленостей, вони завжди знали, що це ширма за якою Росія все одно нападе», — наголосив В. Пристайко¹³⁸.

Але безліч питань все ще залишилося до української влади, зокрема:

- ✓ про те, чому президент В. Зеленський не планував і навіть не намагався відвідати саміт НАТО, який відбувався у Лондоні 3–4 грудня 2019 р. і чому було проігноровано Саміт країн НАТО у вересні 2019 р., де обговорювалось питання вступу України в НАТО, або ж чому аж до настання тотальної війни від України було відсутнє представництво в НАТО та не було поновлено заявки України як кандидата на вступ до НАТО, а за три роки Україна так і не виконала програми кандидата в члени НАТО (відмова від членства в НАТО неодноразово обговорювалась у команді В. Зеленського і до, і після 24 лютого 2022 р.¹³⁹) тощо;
- ✓ з ким і чому відбувалися таємні зустрічі в Омані;
- ✓ чому ігнорувалися повідомлення розвідки Великобританії про наявність кротів в близькому оточенні президента;
- ✓ чим була обумовлена відмова співпрацювати з судово-правовими органами США у справі незаконно виведених десятків мільтардів з України й надано Коломойському прихисток в Україні від судових органів США тощо;
- ✓ чому ще у 2019 р. розпочалося підводне розмінування в акваторії Азовського моря, в тому числі й навколо Маріуполя, а у січні 2021-го — розмінування на Донбасі;
- ✓ чому було зупинено держзамовлення на ракети українського виробництва «Вільха», «Нептун», протитанкового озброєння — «Стугна», «Корсар»;
- ✓ чому не було здійснено мобілізації;
- ✓ чому вчасно не озброїли тероборону військовиків-резервників;
- ✓ чому було заборонено евакуацію цивільних, які стали масовими заручниками смерті;

---

¹³⁸ Там само.

¹³⁹ «Гарантії безпеки та нейтралітет, без'ядерний статус нашої держави. Ми готові на нього йти. Це найголовніший пункт... Він глибоко опрацьований» [Зеленський розповів журналістам з РФ, чому готовий відмовитися від НАТО // Європейська правда.— 2022.— 27 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/27/7136752/>]

- ✓ чому не було заздалегідь евакуйовано, наприклад, Харківський танковий завод;
- ✓ чому, замість будувати дороги, не було створено ешелоновану смугу оборони на півночі країни;
- ✓ про непідірвані мости, в тому числі й через Чонгар;
- ✓ про розмінування на півдні¹⁴⁰;
- ✓ чому після доповіді директора ЦРУ В. Бернса про підготовку росіянами атаки на Гостомель з оборони аеродрому на початку лютого (!) зняли 4-ту бригаду Нацгвардії і відправили до Луганської області (останні кадрові підрозділи виїхали з Києва за кілька днів до вторгнення), що дозволило росіянам захопити аеродром сходу і швидко увійти до Гостомеля, Ірпеня, Бучі¹⁴¹;
- ✓ чому заздалегідь не вивели літаки з аеродрому, і зокрема «Мрію»;

---

¹⁴⁰ Хроніка короткозорості та нерозуміння загроз національній безпеці (на прикладі півдня України): 26 лютого 2020 р. В. Зеленський анонсував плани по Чонгару: «Держава спільно з компанією Socar до кінця року відкриє на Чонгарі великий хаб — центр надання адміністративних послуг, зону відпочинку та інші дуже важливі об'єкти»; 10 грудня 2020 р. голова ОП А. Єрмак звітував про виконання плану щодо домовленостей та зобов'язань, які виникли на зустрічі лідерів Нормандської четвірки: «Україні важливо забезпечити людей по обидва боки лінії зіткнення від величезної кількості смертоносних мін» і додав: «Наша делегація доклала максимум зусиль, аби погодити у серпні 20 ділянок для розмінування. Потрібно швидко виконувати цей план. Цю роботу може на власні очі побачити кожен, хто відвідає нові контрольні пункти на лінії розмежування, розбудовані за принципом сучасних сервісних хабів»; 23 листопада 2021 р. віце-прем'єр — міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України І. Верещук пообіцяла, що впродовж трьох місяців команда Мінреінтеграції запустить автобусні шатли на КПВВ «Чонгар» та «Каланчак»: від пункту пропуску до адміністративної межі; 14 лютого 2022 р. на КПВВ «Чонгар» та «Каланчак» розпочали курсувати автобусні шатли від пункту пропуску до адміністративної межі. На тиждень раніше, ніж обіцяли, відрпортувала І. Верещук; 24 лютого 2022 р. через КПВВ «Чонгар» та «Каланчак» на територію України увійшли війська РФ, які захопили південь країни, Херсон, Мелітополь, Енергодар та заблокували Маріуполь.

¹⁴¹ Нагадаю, що для оборони летовища Гостомель біля нього ще у 2016 р. було створено нову 4-ту бригаду Нацгвардії, у складі якої була батальйонна тактична група, у складі 12 гаубиць Д-30, зенітно-артилерійського дивізіону, до 10 танків, понад 30 БТР-3, мінометна батарея 120 мм тощо.

- ✓ чому не було зорганізовано спротив у Чорнобильській зоні;
- ✓ про розстріл підрозділу 101-ї бригади на Берестейській у Києві;
- ✓ чому за один день 24 лютого головні сили росіян без жодних перешкод пройшли маршем 200 км від кордону і вийшли до Гостомеля та Києва тощо;
- ✓ чому, зрештою, першим заступником голови РНБО був куратор відносин України з Росією за президентства В. Януковича Р. Демченко, який у 2010 р. лобіював Харківські угоди;
- ✓ чому друг дитинства В. Зеленського підприємець і лейтенант І. Баканов очолював СБУ, проти якого вже було відкрито кримінальне провадження НАБУ і який, як виявилось згодом, привів туди на провідні посади російських агентів¹⁴²;
- ✓ чому на вищих посадах в українських спецслужбах опинилися такі одіозні фігури як, наприклад, генерал-майор СБУ О. Кулініч, який до цього був заступником і другом агента ФСБ І. Деркача в «Енергоатомі»;
- ✓ чому слідство що «Вагнергейту» фактично було поховано, а «кардинал» президента і голова його Офісу А. Єрмак відмовився давати свідчення парламентській слідчій комісії;
- ✓ чому у головному будинку СБУ у Києві просто застрелили одного з організаторів українсько-російських перемовин у Білорусі Д. Кіреєва, що був співробітником ГУР МО і повідомив про плани захоплення Гостомеля і Києва росіянами;
- ✓ чи чому в Офісі президента провідну роль відігравали особи з сумнівною репутацією щодо національної безпеки, яких експерти підозрюють у зв'язках зі спецслужбами Російської Федерації тощо.

Та все ж, усі попередні приготування Заходу і співпраця з ЗСУ дозволили Україні заманити в пастку росіян й зруйнувати план бліцкригу путінської спеціальної військової операції зі швидкого захоплення Києва та знищення військово-політичного керівництва України, а плану «Б» у Кремля на той момент не виявилось. В. Путін вимушений був

¹⁴² 17 липня 2022 р. Указом президента України усунений від виконання обов'язків голови СБУ. При цьому Указ посилається на ст. 47 дисциплінарного статуту Збройних Сил України (яка передбачає усунення військовослужбовця від виконання службових обов'язків за «невиконання (неналежне виконання) службових обов'язків, що призвело до людських жертв чи інших тяжких наслідків або створило загрозу настанню таких наслідків»).

розробляти нову тактику і стратегію тотальної війни проти України й відтоді Російська Федерація стала приреченою на поразку, руйнацію та споконвічне прокляття через свої злочини.

Слід також зауважити, що офіцери ЦРУ залишалися у віддаленому місці на заході України, коли адміністрація Джо Байдена евакуювала американський персонал за кілька тижнів до вдертя Росії у лютому 2022 року. Тоді ж, у лютому 2022 р. офіцери розвідки США передавали військово-політичному керівництву України найважливіші розвідувальні дані, зокрема, де і коли Росія планує завдати ударів і які системи озброєнь вона використовуватиме¹⁴³. «Без них у нас не було б

---

¹⁴³ Насправді безпосередня щільна співпраця розпочалася набагато раніше. Так, наприклад, партнерство ЦРУ в Україні можна простежити за двома телефонними дзвінками у ніч на 24 лютого 2014 р., коли новий керівник СБУ Валентин Наливайченко зателефонував начальникові відділення ЦРУ та місцевому голові МІ-6, запросив їх до будівлі СБУ і попросив допомоги у відновленні агенції з нуля та запропонував тристороннє партнерство. Невдовзі В. Наливайченко звернувся до ЦРУ з проханням надати йому знімки з повітря та інші розвідувальні дані, щоби допомогти захистити свою територію під час АТО. В умовах ескалації насильства в аеропорту Кисва приземлився урядовий літак США без розпізнавальних знаків, на борту якого був Джон Бреннан, на той час директор ЦРУ. Він сказав В. Наливайченку, що ЦРУ зацікавлене у розвитку відносин, але лише у тому темпі, який влаштовує американське агентство. ЦРУ все ще не довіряло спецслужбам України (воно вже обпалювалося тут і не раз) й залишалося невідомим питання, як довго протримається український прозахідний уряд. Д. Бреннан пояснив, що для отримання допомоги ЦРУ українці мали довести, що вони можуть надавати американцям цінні розвіддані. Крім того, їм потрібно було очистити країну від російських шпигунів, якими рясніли вітчизняні розвідувальні і спеціальні служби. У Вашингтоні ж радники президента Б. Обами були глибоко стурбовані тим, щоб не спровокувати Москву. Білий Дім розробив секретні правила, які розлютили українців і які деякі особи в ЦРУ вважали наручниками. Правила забороняли спецслужбам надавати Україні будь-яку підтримку, яка, як «обґрунтовано очікується», може призвести до летальних наслідків. У підсумку вийшла тендітна рівновага. ЦРУ мало зміцнити розвідувальні служби України, не провокуючи при цьому росіян.

У цей же час у Києві В. Наливайченко та голова контррозвідки ген. В. Кондратюк створили новий воєнізований підрозділ, який був розгорнутий у тилу ворога для проведення операцій та збору розвіданих, які ЦРУ чи МІ-6 не могли їм надати. Цей підрозділ, що відомий як П'яте управління, був укомплектований офіцерами, які народилися після здобуття Україною незалежності, вони не знали що таке СРСР і у них

можливості протистояти росіянам чи перемогти їх», — наголосив згодом тогочасний очільник СБУ І. Баканов¹⁴⁴.

не було жодного зв'язку з Росією. У 2015 р. генерал Валерій Кондратюк, на той час голова військової розвідки України, прийшов на зустріч з заступником начальника ЦРУ і без попередження передав стос надтаємних файлів. У цій першій теці були секрети Північного флоту ВМФ Росії, включаючи докладну інформацію про нові конструкції російських атомних підводних човнів. Невдовзі з його кабінету стали регулярно виходити групи співробітників ЦРУ з напханими документами рюкзаками. Так українці створювали умови для довіри. У міру поглиблення партнерства після 2016 р. у Києві стали виявляти нетерпіння щодо зайвої, на їхню думку, обережності Вашингтона та почали організовувати вбивства та інші смертоносні операції, що порушувало умови, на які, на думку Білого Дому, попередньо погодилися українці. Розгнівані офіційні особи у Вашингтоні погрозували припинити підтримку, але так і не зробили цього. Відносини ставали все міцнішими і міцнішими, тому що обидві сторони бачили у цьому користь, і посольство США в Києві стало найкращим джерелом інформації, сигналів і всього іншого про Росію.

У січні 2016 р. ген. В. Кондратюк прилетів до Вашингтона для зустрічі у Скаттергуді в маєтку на території ЦРУ у Вірджинії. Агентство погодилося допомогти ГУР модернізуватися та покращити його можливості щодо перехоплення російських військових повідомлень. Натомість В. Кондратюк погодився ділитися з американцями всіма необробленими розвідданими. Тепер партнерство стало реальним. Тож приблизно у 2016 р. ЦРУ розпочало підготовку елітного українського загону командос, відомого як «Загін 2245», який захоплював російські безпілотники та засоби зв'язку, щоб техніки ЦРУ могли перепрофілювати їх та зламати московські системи шифрування. Але ЦРУ мало «червоні лінії»: воно не мало допомагати українцям здійснювати наступальні смертоносні операції, що надзвичайно дратувало й обурювало українців. Зрештою ген. В. Кондратюк почав діяти й тим спецпідрозділом командос без згоди і відома американців. Командував ним полковник Максим Шаповал, машину якого із ним у ній підірвали згодом у Києві, коли він прямував на зустріч з офіцерами ЦРУ. Одним з офіцерів цього підрозділу був Кирило Буданов, який у 2020-му очолив військову розвідку України (ГУР). Проте бойові операції й акти відплати (тіньова війна) спецпідрозділу ГУР щодо росіян і колабарантів вартували тоді ген. В. Кондратюку посади. Додам також, що С.І.А. допомогло Україні підготувати нове покоління українських шпигунів, які діяли (і діють) всередині Росії, у Європі, на Кубі та інших місцях, де росіяни мали і мають велику присутність.

¹⁴⁴ Entous A., Schwirtz M. The Spy War: How the C.I.A. Secretly Helps Ukraine Fight Putin // The New York Times. — 2024. — February 25. URL: <https://www.nytimes.com/2024/02/25/world/europe/cia-ukraine-intelligence-russia-war.html>

Збройні сили України належним чином скористалися отриманими від розвідки НАТО відомостями та західною військовою допомогою й героїчно зупинили ворога на підступах до Києва. При цьому слід віддати належне також і дипломатії адміністрації Дж. Байдена в оперативному створенні дієвої коаліції для підтримки України. Це була складна координація дипломатичних, військових і розвідувальних ресурсів, яка об'єднала десятки держав навколо героїчної боротьби народу України за Життя. Чи була у цьому хоч частка заслуг політичного керівництва України? Аж ніяк. Швидше — частка провини й гріха, розділені з російськими нелюдами за жахи, катування і смерті українців та ганьба історії, попри епічну перемогу України.

Розділ III

МИРНІ ПЕРЕГОВОРИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РФ В БІЛОРУСІ: РОСІЙСЬКИЙ СИНДРОМ «ДИПЛОМАТІЇ ВІЙНИ І МИРУ» В. ЗЕЛЕНСЬКОГО (лютий — березень 2022 р.)

24 лютого 2022 року в Офісі президента України робота тривала до 2-ї ночі, після чого усі розійшлися (заявив у розмові з The Economist А. Єрмак 24 березня 2023 р.¹⁴⁵), а вже о 5-й годині ранку В. Путін офіційно оголосив про початок «спеціальної військової операції» в Україні, що насправді стало початком повномасштабного нападу на суверенну державу. Союзницею Російської Федерації у війні проти України стала Республіка Білорусь на чолі з невизнаним цивілізованим світом узурпатором влади О. Лукашенком, яка надала державі-агресору територію, військові засоби та інфраструктуру для вторгнення в Україну й ведення подальших воєнних дій на її теренах¹⁴⁶.

Нагадаю, принагідно, що саме 24 лютого о 5 годині ранку в інтернеті з'явилося свіже інтерв'ю міністра оборони О. Резнікова, який переконував: «Київ — це столиця православ'я, тут відбулося Хрещення Русі, тут Лавра, тут багато інших храмів. Іоанн-Павло II, відомий Папа Римський, казав, що Київ — це другий Єрусалим світу, а Дніпро — це другий Йордан. Бомбити другий Єрусалим на другому Йордані для мене звучить сумнівно»¹⁴⁷. У цей час перші ракети вже падали на Київ. Згодом влада України буде брехати, що насправді готувалася до війни з Росією й врахувала дати і дані розвідок США і Британії, але у березні 2022-го секретар РНБО О. Данілов проговорився прав-

¹⁴⁵ Від травня 2006-го до листопада 2014-го А. Єрмак був помічником на громадських засадах народного депутата від проросійської Партії регіонів Е. Тадеєва.

¹⁴⁶ Рада Безпеки ООН не змогла ухвалити рішення, оскільки всі вони блокувалися російським вето як постійним членом.

¹⁴⁷ Олексій Резніков: Шекспірівське питання стріляти чи не стріляти, стояти не буде // Українська правда. — 2022. — 24 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/02/24/7325213/>

ду: «Такого удару в спину ми не очікували. Ми не очікували, що вони підуть по всіх фронтах. Це була несподіванка»¹⁴⁸.

«Ми не очікували, що вони підуть по всіх фронтах. Це була несподіванка».

**Олексій Данілов,
секретар РНБО України**

Того ж ранку о 5:30 в кабінеті президента зібралося засідання РНБО й було створено Ставку верховного головнокомандувача. В. Зеленський одразу ж зателефонував зі свого телефону до прем'єр-міністра Великобританії Б. Джонсона, потім по спеціальному захищеному зв'язку до президента США Д. Байдена. Далі були розмови з канцлером Німеччини О. Шольцом, знов з прем'єром Великої Британії Б. Джонсоном, австрійським канцлером К. Негаммером, президентом Туреччини Р. Ердоганом, шведською прем'єркою М. Андерссон, президентом Європейської Ради Ш. Мішелем, французьким президентом Е. Макроном та з іншими світовими лідерами. «Було 3.30 ранку, коли 24 лютого 2022 року мене розбудив дзвінок мого телефону, — згадував згодом Ш. Мішель. — Численні брифінги розвідки з попередженнями про російське вторгнення в Україну ніколи не зможуть підготувати вас до цього моменту. Коли я почув у слухавці суворий голос президента Зеленського: "На нас падають бомби, це повноцінне вторгнення", я зрозумів, що весь порядок, який існував з моменту закінчення Другої світової війни, змінився назавжди. ЄС мав змінитися разом з ним, причому швидко»¹⁴⁹.

У документальному фільмі Г. Лагаша, в якому показані ексклюзивні кадри роботи французького лідера та його помічників, а також у фраг-

¹⁴⁸ В РНБО назвали головною несподіванку російського вторгнення // Радіо Свобода. — 2022. — 10 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rnbo-napad-rosija-lystopad/31746905.html>

¹⁴⁹ *Michel Ch.* Wenn wir Frieden wollen, müssen wir uns auf Krieg vorbereiten // Der Spiegel. — 2024. — März 18. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ukraine-krieg-wie-europa-dem-russischen-vormarsch-entgegentreten-kann-gastbeitrag-von-charles-michel-a-021afb92-ca38-456c-92c0-4ef529ff5632>

менті відео, яке було знято у кабінеті президента Франції, що оприлюднила журналістка Національного громадського радіо Е. Бердслі, є кадри із дзвінком В. Зеленського до Е. Макрона 24 лютого 2022 р. На відео президент Франції запитує у В. Зеленського, чи справді кремлівський диктатор В. Путін розпочав атаку Києва. «Всюди. І до Києва, і до Одеси. І з Білорусі. Отже, ми воюємо всюди на нашій території. Скрізь є війська. Ми не могли цього уявити — такого не було у 2014 році», — повідомляє В. Зеленський. «Це зрозуміло. Це тотальна війна», — відповів Е. Макрон¹⁵⁰. Далі президент України просить його, лідерів Європи та голову Білого Дому разом вплинути на В. Путіна. «Отже, я думаю, Еммануель, дуже важливо, щоб ви поговорили з Путіним і дуже важливо створити антивоєнну коаліцію. Ми впевнені, що європейські лідери та Байден можуть підключитися, і вони подзвонять йому і скажуть: Стоп. Він зупиниться. Він вас послухає», — заявив з наївною вірою В. Зеленський¹⁵¹.

Їхній діалог був досить емоційним:

«Те, що вони вчиняють, — жахливо. Вони захопили нові міста, в тому числі обласні центри. Використовують літаки, танки. І підходять до Києва. Ми вже б'ємося в Києві, Еммануеле», — відповідає той.

«Чи є загиблі цивільні, ви знаєте скільки?», — питає Е. Макрон.

«Точно не знаємо. Тисячі», — каже В. Зеленський.

«Зрозуміло. Це тотальна війна», — відповідає співрозмовник.

Саме після цього президент України попросив Е. Макрона та лідерів Європи спільно вплинути на диктатора В. Путіна та організувати «антивоєнну коаліцію»¹⁵².

«Все неслоь одразу і одночасно. Тут якась іде внутрішня нарада, перейшли в іншу кімнату — міжнародна ситуативка, тут же якийсь міжнародний дзвінок, прийшли силовики — селектор. Пам'ятаю, в один момент була пауза невеличка і президент окинув нас поглядом і каже: “Що ще ми можемо зробити? Ідеї?”. І все понеслося далі», — оповідав про той день А. Сибіга¹⁵³.

¹⁵⁰ Eleanor Beardsley. Twitter. — 2022. — Septembre 7. URL: <https://twitter.com/EIBeardsley/status/1567479046061056000>

¹⁵¹ Там само.

¹⁵² Lagache G. Un President, l'Europe et la Guerre // France.TV. — 2022. URL: <https://www.france.tv/documentaires/politique/3558577-un-president-l-europe-et-la-guerre.html>

¹⁵³ *Кравець Р., Романюк Р.* Три найдовші дні лютого. Як почалася велика війна, в яку ніхто не вірив // Українська правда. — 2022. — 5 вересня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/>

Близько 8-ї ранку зібралася Верховна Рада¹⁵⁴. За воєнний стан депутати проголосували за кілька хвилин й за чверть години засідання завершилося. Тільки о 9-й годині відбулася перша селекторна нарада з усіма головами ОДА, яку за дорученням президента провів секретар РНБО О. Данілов. На той час були вже вони й голови військових адміністрацій, окрім очільників Херсонської ОДА. Того дня такі селектори збиралися кожних три години (9:00; 12:00; 15:00; 18:00 і 21:00). Туди ж на нараду прибули голови парламентських фракцій і груп. Радник ОП О. Арестович зранку за присутності депутатів голосно переймався в телефоні російською: «Дорога, ти вже доїхала до Чернівецької області?»¹⁵⁵. За півгодини до ситуативної кімнати ледь не забіг начальник президентської охорони з озброєними бійцями УДО й оголосивши, що на Печерську діють ворожі ДРГ і не виключений ракетний удар по ОП, вивели В. Зеленського у президентський бункер.

Як виглядав «бункер» президента України («Об'єкт № 1») якимось у загальних словах пригадав тогочасний міністр інфраструктури О. Кубраков: «Все таке: довгий ліфт, якісь там сходи потім, важкі двері. Довгі коридори. А взагалі все таке радянське максимально. Десь воно глибоко під землею. Спускаєшся і спускаєшся...

На метрополітен схоже. Воно відчувалось, що все ж таки будувалось десь разом. Все таке ж приблизно»¹⁵⁶. У самому бункері робочі і спальні (на одного, двох і трьох осіб) кімнати відносно невеликого розміру в радянському стилі. Харчувалися здебільшого військовими сухпайками, а душова була лише у кімнаті президента, туалети у ко-

¹⁵⁴ Того ж ранку в Брюсселі зібралися на надзвичайний саміт й глави держав та урядів ЄС, щоб визначити відповідь ЄС. Це був момент в історії, який лідери ЄС запам'ятають назавжди, зазначив згодом президент Європейської Ради Ш. Мішель, додаючи, що рішення, ухвалені на цій Європейській Раді, сповістили про народження геополітичного ЄС [*Michel Ch. Wenn wir Frieden wollen, müssen wir uns auf Krieg vorbereiten // Der Spiegel.*— 2024.— März 18. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ukraine-krieg-wie-europa-dem-russischen-vormarsch-entgegentreten-kann-gastbeitrag-von-charles-michel-a-021afb92-ca38-456c-92c0-4ef529ff5632>].

¹⁵⁵ *Кравець Р., Романюк Р.* Три найдовші дні лютого. Як почалася велика війна, в яку ніхто не вірив // *Українська правда.*— 2022.— 5 вересня. URL: <https://www.prawda.com.ua/articles/2022/09/5/7366059/>

¹⁵⁶ Об'єкт № 1, або Вся влада — в бункері Зеленського. 24.02: Реконструкція // *Українська правда.*— 2023.— 11 липня. URL: <https://www.prawda.com.ua/articles/2023/07/11/7410729/>

ридорі та окремі лише в кімнатах президента і голови Верховної Ради (у ній чомусь тоді оселили радника голови ОП М. Подоляка).

Першого дня одразу з наради із головами фракцій, разом з В. Зеленським спустились в укриття Д. Арахамія, прем'єр Д. Шмигаль, глава ОП А. Єрмак, права рука глави уряду О. Німчинов, віцепрем'єрка І. Верещук, заступники Єрмака А. Сибіга, радник голови ОП М. Подоляк та Р. Машовець. Міністр закордонних справ України Д. Кулеба у той час летів додому на літаку Turkish Airlines з Нью-Йорка. Перенаправивши свій стикувальний рейс, Д. Кулеба відвідав засідання Ради національної безпеки Польщі¹⁵⁷. В. Зеленський був на постійному зв'язку з іншим бункером, де перебували головнокомандуючий В. Залужний з генералами.

Невдовзі Д. Арахамія і М. Подоляк вже були п'яні від вина (від неробства, вочевидь, їм стало нудно). «А потім ми з Подоляком згадали, що в Кирила Тимошенка [ексзаступник голови ОП] в кабінеті був холодильник з вином гарним, — розповідав Д. Арахамія. — І пішли його "грабувати". Вночі це було. Я тоді побачив, як виглядає будівля ОП вночі, коли там прожектори...

Ну це в такому хорор-фільмі наче, знаєте? Все завалено мішками з піском. Ми пробирались, наступили на якогось нацгвардійця, потім вибачались. Бо всі коридори, вони ж були без світла, і ми там з цими ліхтариками з телефонів пробиралися...

Я пам'ятаю, це найсмачніше вино було. Ну, коли ти сидиш на нервах і немає нічого такого, і потім ми знайшли це вино. І було свято таке маленьке»¹⁵⁸.

От такі державники. А от у чому цінність цих двох персоналій для безпеки України була у той час і в наступні місяці та роки — питання.

Проте є й інше, не менш важливе запитання: як і чому так сталося, що вже у перший же день тотальної війни, тобто з 24 лютого 2022

¹⁵⁷ Польща, до речі, одразу ж відправила кілька вантажівок з боєприпасами та важким озброєнням в Україну. На той момент у захисників Києва вже було понад 90 одиниць Javelin та близько 2 тисяч ракет NLAW, що попередньо надійшли від уряду Великобританії [Trofimov Y. How the best chance to win the Ukraine war was lost // The Washington Post. — 2024. — January 09. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2024/01/09/ukraine-war-win-chance-west-lost/>]

¹⁵⁸ Арахамія згадав про будні в бункері президента: ходили з Подоляком "красти" вино Тимошенка // Українська правда. — 2023. — 11 липня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/07/11/7410819/>

р. українська влада в Офісі президента почала обговорювати можливість українсько-російських перемовин? Ще більш дивним є те, що, виявляється, вище керівництво України навіть тоді не розуміло, чого, власне, прагне досягти цією війною В. Путін. «Ми ж не розуміли, що це за “денацифікація”, якісь там незрозумілі терміни, які були публічно В. Путіним у відеозверненні озвучені. А що це конкретно означає — в принципі ж ніхто не зрозумів», — зізнавався згодом голова фракції правлячої партії «Слуга народу» у Верховній Раді й майбутній голова української делегації на перемовинах з росіянами Д. Арахамія¹⁵⁹. Як це може бути можливим? Тобто В. Путін з року в рік звинувачував Україну в неонацизмі¹⁶⁰, висував вимоги та ультиматуми публічно й непублічно, а у Києві навіть не намагалися усвідомити сенс його тактики і стратегії та не були здатні проаналізувати його воєнно-політичні плани і мету?!

Зусилля офіційного Києва щодо організації мирних перемовин з Москвою

З першого ж дня повномасштабного вдертя Росії в Україну у Києві почали шукати зв'язок з В. Путіним, що стало ключовим завданням для В. Зеленського та його оточення. Саме тоді розпочалася дивна історія прагнення замиритися з ворогом, що мав намір тотального знищення українців і самої держави Україна, мовляв, доки Росія не висула вимогу скласти зброю Українській Армії.

Як і чому так сталося, що вже у перший же день тотальної війни, тобто з 24 лютого 2022 р. українська влада в Офісі президента почала обговорювати можливість українсько-російських перемовин? Саме так, вже 24 лютого президент Франції Е. Макрон заявив, що мав телефонну розмову з В. Путіним «на прохання президента Зеленського». «У мене була щира, пряма і швидка розмова із президентом Путіним на прохання президента Зеленського, щоб перш за все

¹⁵⁹ Об'єкт № 1, або Вся влада — в бункері Зеленського. 24.02: Реконструкція // Українська правда.— 2023.— 11 липня. URL: <https://www.ppravda.com.ua/articles/2023/07/11/7410729/>

¹⁶⁰ Дивіться: Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (2004 – початок 2022 рр.) // Політичні дослідження.— 2024.— № 1 (7).— С. 110–134; Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (лютий 2022 – лютий 2024 рр.) // Гілея.— 2024.— Вип. 195–196 (№ 5–6).— С. 38–58.

закликати його про зупинення бойових дій у найкоротші строки, але особливо щоб запропонувати йому переговори, просити його про переговори із президентом Зеленським», — сказав Е. Макрон на прес-конференції в Брюсселі в ніч на 25 лютого, після позачергового саміту ЄС¹⁶¹.

Того ж дня Міністерство закордонних справ України розпочало процедуру розриву дипломатичних відносин відповідно до норм міжнародного права¹⁶². При цьому Україна не розірвала консульські відносини (відповідно до статті 2 Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р.), аби мати змогу захищати права та інтереси українців в Росії, у тому числі українських політичних в'язнів. МЗС України також відкликала до Києва тимчасового повіреного у справах України в РФ і розпочало евакуацію українського посольства в Москві¹⁶³. При цьому Україна де-юре так і не визнала себе у стані війни з Російською Федерацією.

Водночас В. Зеленський закликав лідерів ЄС, учасників надзвичайного засідання Європейської Ради допомогти Україні у протистоянні з Росією, зокрема, надати їй гарантії безпеки та європейську перспективу. Він закликав Захід негайно ухвалити потужні економічні та фінансові санкції проти РФ: відключити від SWIFT, накласти ембарго на торгівлю нафтою й газом, допомогти українській армії озброєнням та боєприпасами, підтримати миротворчу операцію ООН.

---

¹⁶¹ Посадити Путіна за стіл переговорів. Зеленський напряму і через посередників домагається зустрічі // BBC News — Україна. — 2022. — 25 лютого. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60495999>

¹⁶² Постійний представник України в ООН С. Кислиця у виступі на засіданні Ради Безпеки ООН майже одразу після початку нового тотального наступу Росії порушив питання про те, наскільки легально РФ стала членом Радбезу ООН замість СРСР. С. Кислиця нагадав, що Україна довго намагалася отримати від Секретаріату документи щодо того, як Росія увійшла до Ради Безпеки ООН, та закликав генерального секретаря зараз же поширити їх. Він також закликав негайно скликати позачергове засідання Радбезу для припинення війни. Представниця США при ООН Лінда Томас Грінфілд, своєю чергою, від імені Сполучених Штатів заклкала Росію повернути свої війська від України назад до місць постійної дислокації.

¹⁶³ Заява МЗС України щодо розриву дипломатичних відносин з Російською Федерацією // Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт. — 2022. — 24 лютого. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-rozrivu-diplomaticnih-vidnosin-z-rosijskoyu-federacijeyu>

Наступного дня, 25 лютого президент України В. Зеленський навіть публічно, двічі у відеозверненнях до народу заявляв, що Росія мусить якомога швидше почати говорити з Україною про припинення бойових дій. Говорячи російською, В. Зеленський сказав: «Хочу ще раз звернутися до президента Російської Федерації. По всій Україні тривають бої. Давайте сідати за стіл переговорів. Щоб зупинити загибель людей».

У Кремлі почули прохання президента України й прес-секретар президента Росії (не сам президент) Д. Песков одразу ж повідомив, що Росія готова відправити до Мінська на переговори з Україною свою делегацію з представниками Міністерств оборони, закордонних справ та Адміністрації президента РФ. Зауважу, що ще днем раніше той же Д. Песков заявляв, що В. Путін готовий до переговорів з керівництвом України лише за умови, якщо офіційний Київ буде готовий проголосити нейтральний статус країни і відмову від розміщення озброєнь. Проте, відчувши вже на другий день бліцкригу прохання про перемовини, Кремль логічно вирішив використати й таку нагоду для досягнення своїх планів.

Аби не дали можливості Заходу вплинути на В. Зеленського, наступного дня (26 лютого) Кремль звинуватив Київ у небажанні проведення переговорів. Так, крім того, заявили, що В. Путін нібито віддав наказ зупинити наступ своїх військ, але через відмову українців від перемовин, просування російської армії знов відновлено. На це Офіс президента України відповів незграбними виправданнями, звинувачуючи Москву у брехні, й одразу ж запевнив через радника голови Офісу президента М. Подоляка, що Україна готова до перемовин і не змінює своєї переговорної позиції, яка полягає у тому, що вони мають стосуватися припинення війни проти України, яку розпочала Росія, і гарантії безпеки.

Тим часом у телефонній розмові через два дні після початку конфлікту президент В. Зеленський попросив ЄС надати Україні зброю. Ш. Мішель разом з Ж. Боррелем розпочали інтенсивно працювати з лідерами ЄС над постачанням летальної зброї Києву (то був перший подібний випадок в історії ЄС) й вона прибула в Україну вже у ті ж самі вихідні¹⁶⁴.

Зазираючи у минуле, гадаю, доречно переглянути власні думки автора цих рядків того дня. Саме тоді, 26 лютого 2022 р. мною було

¹⁶⁴ *Michel Ch.* Wenn wir Frieden wollen, müssen wir uns auf Krieg vorbereiten // Der Spiegel. — 2024. — März 18. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ukraine-krieg-wie-europa-dem-russischen-vormarsch-entgegengetreten-kann-gastbeitrag-von-charles-michel-a-021afb92-ca38-456c-92c0-4ef529ff5632>

розміщено у мережі Facebook роздуми під заголовком «Зазираючи у завтра», де, між іншим, зазначалося: «...Стійкість і героїзм ЗСУ не тільки переломили становище, зупинили ворога і вже відкидують його назад — у пекло, а й надали нашій дипломатії козири у складній геополітичній партії, в якій Кремль та його посіпаки грають крапле-ними картами.

Зрештою ми отримали новітнє озброєння, без якого такий відпір був би не можливий, ми досягли єдності і прозріння світу, ми домогли-ся не так званих потужних санкцій вільного світу, а справді пекельних покарань для рашистської Москви, одним з кластерів яких є, власне, й відключення РФ від міжнародної платіжної системи SWIFT тощо.

Тож в останню путь Москву відправлятиме Київ!

Усвідомлює це й В. Путін. А це означає, що скажений пес з шален-ством спробує здійснити останній і відчайдушний кидок! І йому буде вибито зуби!

Але... Але залишається питання, зазираючи у завтра: а що далі?

А далі — ніяких перемовин, окрім вимоги капітуляції Кремля щодо деокупації окупованих ним територій (і не лише України);

- а далі — безкомпромісовий шлях на повалення режиму Путіна та його пуделя Лукашенка й передачу цих світових злочинців до міжнародного суду у Гаазі;
- а далі — приєднання до соборної України її історично-етногра-фічних територій;
- а далі — розчленування колишньої Російської Федерації на на-ціональні та територіальні суверенні держави під міжнародним наглядом спеціальної міждержавної коаліції на чолі з Україною;
- а далі — нарешті повносяжні, багатовекторні й глибинні пере-творення у нашій державі та усвідомлення, що жити так, як ми жили раніше — самогубство!

Інакше — війна і геноцид знов повернуться з новою силою і нена-вистю на нашу Землю з єдиною метою: знищення не лише держави Україна, а й самого Українського Народу!»¹⁶⁵.

Проте влада України з перших днів війни розпочала пошуки шля-хів до миру із загарбником і вбивцею українців — Росією. Саме тоді почалася дивна історія прагнення замиритися з ворогом, що мав намір

¹⁶⁵ Гай-Нижник П. Зазираючи у завтра... // Гай-Нижник Павло / Pavlo Hai-Nyzhnyk. Face-
book.— 2022.— 26 лютого. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=5204538482911508&set=a.314974161867989>.

тотального знищення українців і самої держави Україна, мовляв, доки Росія не висунула вимогу скласти зброю Українській Армії.

Офіційний Київ ще 25 лютого 2022 р. намагався влаштувати переговори з росіянами у Варшаві й шукав для цього посередників. Окрім того, В. Зеленський прилюдно звернувся до лідерів «Бухарестської дев'ятки» із закликом чинити спільний тиск на Росію і змусити її сісти за стіл переговорів¹⁶⁶. Росія відреагувала звинуваченнями, висловленими у фразі міністра закордонних справ С. Лаврова, що «Зеленський сам втратив можливості для переговорів з питань безпеки».

Ба більше, контакти з росіянами офіційний Київ почав налагоджувати через народного депутата України Є. Шевченка, який мав виразні антиукраїнські погляди й публічно захоплювався білоруським диктатором О. Лукашенком. І саме через невизнаного узурпатора Білорусі О. Лукашенка, з території, з якої, зокрема, й здійснювався жорстокий напад на українські міста і села, що сіяв тисячі смертей, українська влада шукала контакти з агресором В. Путіним.

Зрештою, 16 травня 2023 р. сам О. Лукашенко розповів, що Є. Шевченко кілька днів видзвонював його та його сина з пропозицією стати посередником між Києвом і Москвою. Зі свого боку голова ГУР МО К. Буданов також підтвердив таку інформацію, вказавши, що вони вдвох здійснювали цю операцію, а Є. Шевченко діяв на прохання українських спецслужб¹⁶⁷. Нагадаю принагідно, що тоді радник голови Офісу президента О. Арестович брехав пресі, що перемовини запросили самі росіяни¹⁶⁸.

---

¹⁶⁶ «Бухарестська дев'ятка» є міжнародною ініціативою дев'яти країн-членів НАТО Центральної та Східної Європи. До складу входять Польща, Румунія, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Словаччина, Угорщина та Чехія. Метою неформальної організації є поглиблення військової співпраці між країнами східного флангу Північноатлантичного альянсу, а також обговорення ключових питань політики безпеки. «Бухарестська дев'ятка» була створена у 2015 році з ініціативи Румунії та Польщі. Однією з причин її появи стала анексія українського Криму навесні 2014 року та підтримка Росією сепаратистських «ДНР» та «ЛНР».

¹⁶⁷ Контрнаступ вже почався? Буданов: про Лукашенка, переговори, шпигунів, кінець війни і особисте // YouTube. Разные люди.— 2023.— 16 травня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=i1L3Sir9Kp8>

¹⁶⁸ Арестович: Умови України — виведення всіх російських військ, із Криму й ОРДЛО теж // Українська правда.— 2022.— 28 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/28/7326843/>

А ось, що про це розповів Д. Арахамія: «Так, здається, це було 24-те чи 25-те лютого. “Славнозвісний” депутат Євген Шевченко якимось чином дістав цього Лукашенка. І передав через Буданова на мій телефон. Мені на WhatsApp подзвонив Лукашенко. І президент відмовився з ним розмовляти. А я попросив, що, кажу: “Давай на гучномовці я включу, щоб просто ми могли почути, тому що з цього боку ж наступають вони. Треба просто розуміти — може, він щось скаже, якусь інформацію, яка буде мати якусь цінність”»¹⁶⁹. Саме під час цієї розмови й домовилися про початок переговорів з загарбником — путінською Росією¹⁷⁰.

Президент України В. Зеленський тоді так висловився з цього приводу: «Скажу відверто, як завжди: я не дуже вірю в результат цієї зустрічі, але нехай спробують. Щоб потім у жодного громадянина України не було жодного сумніву, що я, як президент, не намагався зупинити війну, коли був нехай і маленький, але все ж таки шанс»¹⁷¹. Отже В. Зеленський все ще сподівався на якийсь шанс.

Відтак, уранці 27 лютого 2022 року до білоруського Гомеля прибула російська делегація на чолі з помічником президента Росії В. Медінським¹⁷². Утім української делегації у Білорусі ще не було, тож представники РФ пізніше заявили, що Україна начебто саботувала погоджені перемовини. На це прес-секретар з Офісу президента України

---

¹⁶⁹ Об'єкт № 1, або Вся влада — в бункері Зеленського. 24.02: Реконструкція // Українська правда.— 2023.— 11 липня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/07/11/7410729/>

¹⁷⁰ 25 лютого 2022 р. ЄС ухвалив другий пакет санкцій проти РФ, а вже наступного дня на сайті Білого Дому було розміщено «Спільну заяву щодо подальших обмежувальних економічних заходів» США, Європейської Комісії, Франції, Німеччини, Італії, Великобританії і Канади [Joint Statement on Further Restrictive Economic Measures // The White House.— 2022.— February 26. URL: https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/02/26/joint-statement-on-further-restrictive-economic-measures/?fbclid=IwAR2xdEPiqP_00EbthzIzBtIPYbVIa604MGUuUI_eVX_hg-claDltSOHYqtE]

¹⁷¹ Зеленський про переговори: Не дуже вірю в результат, але хай спробують // Українська правда.— 2022.— 27 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/27/7326559/>

¹⁷² Цього дня В. Путін доручив міністру оборони і начальнику генерального штабу РФ перевести сили ядерного стримування Росії в «особливий режим бойового чергування».

С. Никифоров того ж дня заявив, що О. Лукашенко і В. Зеленський домовилися, що «українська делегація зустрінеться з російською без попередніх умов на українсько-білоруському кордоні, в районі річки Прип'ять». Спочатку він зауважував: «Позиція України залишається незмінною. Ми готові зустрічатися в будь-якому нейтральному місці: Баку, Стамбулі, Варшаві, Відні... Продовжіть самі. Ми й надалі запрошуємо Росію якнайшвидше сісти за стіл переговорів і зберегти життя своїх військових...»¹⁷³.

Після перемовин В. Зеленського з О. Лукашенко, які відбулися в обід 27 лютого, білоруська та російська сторони заявили, що перемовини без попередніх умов Київ підтвердив. Сам Є. Шевченко, якого було виключено з парламентської фракції правлячої партії «Слуга народу» розповів про ті події так: «Росіяни відправили свою делегацію до Білорусі під Гомель, Зеленський сказав, що він не пошле людей на переговори в країну, з якої летять ракети і заходять війська. Російська делегація вже збиралася їхати, і в той момент ми з Будановим підключилися. Я вже розумів психологію президента Зеленського, що він не дзвонитиме Лукашенку, тому що напали на Україну. Моє завдання було зробити так, щоб Лукашенко сам зателефонував Зеленському і дав гарантії безпеки нашої групи, що з ними нічого не трапиться. Тільки тоді вони поїхали»¹⁷⁴. О. Лукашенко взяв на себе відповідальність за те, що на час проїзду, переговорів та повернення української делегації всі літаки, гелікоптери та ракети, розміщені на білоруській території, залишаться на землі¹⁷⁵.

Разом з тим виникає питання: який був статус і повноваження цієї делегації, якщо 24 лютого 2022 р. Україна офіційно розірвала дипломатичні відносини з РФ, і на яких законних підставах відбувалися домов-

---

¹⁷³ Українська та російська делегації проведуть переговори на кордоні України й Білорусі // BBC News. Україна. — 2022. — 27 лютого. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60546246>

¹⁷⁴ «Для Лукашенка ця війна була шоком»: нардеп Євген Шевченко розповів, як допомагав ГУР влаштувати розмову Зеленського з Президентом РБ // Волинські новини. — 2023. — 16 травня. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/dlia-lukashenkatsia-viyna-bula-shokom-nardep-yevhen-shevchenko-rozpoviv-ia-k-dopomahav-hurvlashtuvat-rozmovu-zelenskoho-z-prezydentom-rb/>

¹⁷⁵ Українська делегація зустрінеться з російською — Зеленський // ТСН. — 2022. — 27 лютого. URL: <https://tsn.ua/politika/pogovoriv-z-oleksandrom-lukashenkom-zelenskiy-1990591.html>

леності з невизнаним Україною диктатором Білорусі О. Лукашенком, а тим паче — з міжнародним злочинцем, вбивцем і загарбником, диктатором Росії В. Путіним, проти якого (та членів Ради безпеки РФ), до того ж, як повідомляла генеральний прокурор І. Венедиктова, Генпрокуратурою України було відкрито кримінальну справу після заяв про визнання т. зв. "ЛДНР" (ч. 2 ст. 110 Кримінального кодексу України)?

Раніше президент В. Зеленський у відеозверненні заявляв, що переговори з Росією можуть відбутися у будь-якій країні, з території якої не летять ракети. Вранці 27 лютого Генштаб ЗСУ України повідомив, що повітряні сили ЗСУ збили крилату ракету, випущену по столиці України з території Республіки Білорусь літаком Ту-22. На цьому принциповість В. Зеленського закінчилася...

Викликає також здивування й профанаційний підхід до підбирання складу української делегації на такі надважливі перемовини (якщо вже було прийнято рішення про їхнє проведення) у надзвичайно визначальний час для держави. «Подоляк знав цього Макея покійного, який з МЗС Білорусі. Він якимось чином мав із Білоруссю конекшен колись давно. Його тоді ж депортували, здається. І він каже: “Я цього Макея знаю”, — розповідав згодом Д. Арахамія. — Я кажу: “Ну знаєш, тоді поїхали з нами, бо ти маєш хоч якийсь персональний контакт”. Резніков по Мінському процесу знав Гризлова. Я як виїхав, якось не обговорювалось, чому я. Тому що з мого телефона дзвонили. Ну якось взяли і поїхали.

Ну, знаєте, не було там такого, що давайте зробимо делегацію. Тому що часу не було на це. І де, наприклад, взяти з МЗС людину, а де цей МЗС? Ну, ви ж розумієте, що ми не розуміли, де ці люди, яких треба зараз викликати. Тобто от хто був навколо, з тих зібрали і поїхали»¹⁷⁶.

Початок українсько-російських переговорів у Білорусі

О 17-й годині 27 лютого українська делегація прибула гвинтокрилами до кордону з Гомельською областю БР на переговори¹⁷⁷, однак

¹⁷⁶ Об'єкт № 1, або Вся влада — в бункері Зеленського. 24.02: Реконструкція // Українська правда.— 2023.— 11 липня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/07/11/7410729/>

¹⁷⁷ Українська делегація прибула до кордону з Білоруссю на переговори з Росією // ТСН.— 2022.— 27 лютого. URL: <https://tsn.ua/politika/ukrayinska-delegaciya-pribulalo-gomelya-na-peregovori-z-rosiyeju-1990684.html>

зустріч з представниками Російської Федерації перенесли на ранок 28 лютого (про зустріч стало відомо о 10:27). 28 лютого помічники президента Польщі зустріли групу українських високопосадовців на кордоні та переправили їх на гелікоптері на військову базу поблизу Білорусі¹⁷⁸. Потім українці самостійно в'їхали до Білорусі, де їх зустрів голова російської делегації В. Мединський.

Як заявляли в Офісі президента: «Ключове питання перемовин — негайне припинення вогню та відведення військ із території України»¹⁷⁹. Досить дивно, що в Офісі президента України чомусь вважали, що після чотирьох днів тотального наступу путінська Росія відмовиться від своїх намірів, тим паче, що українська сторона сама запросила перемовини. Вочевидь, що питання стояло не зовсім так руба, а швидше у тому, яку ціну мала би сплатити Україна за перемир'я або новий «Мінськ-3», іншими словами — якою буде ціна капітуляції.

Чому? Позаяк то було просто нереальним на той час і, до того ж, про вимогу виведення російських військ з Криму та ОРДЛО заявляв тоді пресі відомий пройдисвіт, брехун та аватюрник, що серед багатьох подібних потрапив у радники голови Офісу президента О. Арестович¹⁸⁰. Не менш дивним виглядав підбір перемовників з українського боку, більшість з яких були відвертими профанами не лише в дипломатії, а й в політиці взагалі (Арахамія, Подоляк, Резніков, Умеров та ін.).

Власне, українська делегація прибула у такому складі: голова фракції партії «Слуга народу» Д. Арахамія, міністр оборони України О. Резніков, радник керівника Офісу президента М. Подоляк, перший заступник глави делегації України в Тристоронній контактній групі А. Костін, народний депутат Р. Умеров та заступник міністра закордонних справ України М. Точицький. Слід також додати, що вже тоді ізраїльська газета The Jerusalem Post повідомляла, що мільярдер

¹⁷⁸ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

¹⁷⁹ Українська делегація прибула на кордон для переговорів з РФ: у складі — Резніков і Подоляк // Українська правда. — 2022. — 28 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/28/7326747/>

¹⁸⁰ Арестович: Умови України — виведення всіх російських військ, із Криму й ОРДЛО теж // Українська правда. — 2022. — 28 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/28/7326843/>

Р. Абрамович також бере участь у перемовинах і, за її відомостями, саме влада України попросила цього росіянина допомогти в організації цих перемовин!

Ба більше, від громадськості приховувалося, що у перемовинах брав участь (і був одним з їх організаторів) й банкір Д. Кіреєв, що у 2010–2014 роках працював першим заступником голови правління «Ощадбанку», а до того був членом наглядової ради «Укрексімбанку» і якого згодом застрелили у головній будівлі СБУ. І тут знову ж таки виникає питання: як він опинився у складі української делегації та за що конкретно відповідав і чому його (позаштатного співробітника ГУР МО) просто вбили в СБУ з наказу очільників української спецслужби, які, як потім виявилось, самі були агентами російських спецслужб?

Російську делегацію під час переговорів очолив помічник президента РФ В. Мединський. До її складу також увійшли: заступник міністра оборони, заступник міністра закордонних справ А. Руденко, голова комітету Державної Думи з міжнародних справ Л. Слуцький та посол Росії у Білорусі Б. Гризлов.

Переговори в одній з просторих заміських резиденцій О. Лукашенка поблизу села Лясковичі, що приблизно за 30 миль від українсько-білоруського кордону, 28 лютого тривали приблизно п'ять годин¹⁸¹. Членів делегацій зустрічав від імені О. Лукашенка міністр закордонних справ БР В. Макей, який невдовзі (вже 26 листопада того ж року) за загадкових обставин помер у віці 64 років у Мінську в своєму будинку в Дроздах¹⁸². «Шановні друзі, Президент Білорусі просив зустріти вас, вітати та забезпечити максимально вашу роботу. Як було домовлено з президентами Зеленським та Путіним, ви можете почуватися у повній безпеці. Це наш святий обов'язок»,— сказав у вітальній промові В. Макей. Цю промову саме в такій редакції я наводжу з телеграм-відео каналу «Белта», позаяк в українських публіках слова про домовленість президентів Путіна і Зеленського були вирізані й не подавалися у цитаті.

¹⁸¹ 27 лютого 2022 р. українські підрозділи вогнем мінометів та артилерії зруйнували злітно-посадкову смугу аеропорту в Гостомелі, щоб унеможливити його використання супротивником. Розпочалися бої за Ірпінську агломерацію, зупинено супротивника в районі Бучі (зокрема було розгромлено у Бучі так звану "чеченську" елітну групу V ВС РФ й знищено понад 100 одиниць військової техніки російських окупантів). 28 лютого 2022 р., попри початок переговорів, російські війська розпочали облогу Маріуполя в рамках операції з ізоляції району Угруповання Об'єднаних Сил, підійшовши до міста одночасно з заходу (частинами, що здійснили прорив з тимчасово окупованого Криму та окупували Бердянськ) та сходу (частинами, що здійснили прорив на лінії розмежування з ОРДЛО). Того ж дня ЄС ухвалив третій пакет санкцій проти РФ, а Україна подала заявку на вступ до ЄС.

¹⁸² Офіційно причина смерті В. Макея не озвучувалася. Видання «Наша Ніва» в день смерті В. Макея повідомило, що причиною смерті міністра став інфаркт, але через три місяці з посиланням на кілька джерел у сфері медицини та держуправління заявило, що він скоїв самогубство.

Контраст між двома сторонами столу навряд чи міг бути різким. Росіяни з'явилися в ділових костюмах і краватках. Глава української делегації Д. Арахамія був у чорній бейсболці, злегка загнутій набік. «Наша справа була антидипломатією, починаючи з дрес-коду. Вони починали з легалізації, а я казав: “Мені не потрібна ця фігня, розкладіть це нормальними словами”», — розповів тоді Д. Арахамія про початок переговорів американському журналісту С. Шустеру, засвідчуючи свою неосвіченість і примітивність як своєрідне віддзеркалення інтелектуального рівня усієї тогочасної влади в Україні¹⁸³.

Після двох перерв делегації знов зустрілися близько 14-ї години¹⁸⁴. Обидві сторони обговорили всі пункти порядку денного, проте жодного рішення так і не ухвалили, лише знайшли деякі пріоритетні теми, за якими можна прогнозувати спільні позиції.

З якою метою прибули на перемовини росіяни напередодні розповів заступник міністра закордонних справ РФ А. Руденко: «Насамперед розмовлятимемо про мир, яким чином на Україну може прийти мир, що потрібно для цього зробити, щоб не повторилися всі ті події, свідками яких ми були у 2014 році», але додав справжні вимоги Кремля — виконання вимог щодо демілітаризації та денацифікації України¹⁸⁵. Голова ж комітету Державної Думи РФ з міжнародних справ Л. Слуцький був явно задоволений самим фактом перемовин і тим, що «сторони почули одне одного». Він також висловив сподівання, що «певний прогрес може бути досягнутий у найближчі дні» й повідомив, що під час перемовин обговорювалися у тому числі й питання припинення вогню і демілітаризації України.

Того ж дня Е. Макрон дзвонив до В. Путіна й під час розмови висловив надію на якнайшвидше врегулювання «українського конфлікту» через діалог і переговори Москви з Києвом. На це В. Путін заявив Е. Макрону, що Росія відкрита до переговорів з представниками Украї-

¹⁸³ *Shuster S. Inside Andriy Yermak's Quest for Peace in Ukraine // Time.* — 2024. — June 25. URL: <https://time.com/6991211/andriy-yermak-peace-in-ukraine/>

¹⁸⁴ *Начался очередной раунд переговоров России и Украины // Белта.* — 2022. — 28 февраля. URL: <https://www.belta.by/politics/view/nachalsja-ocherednoj-raund-peregovorov-rossii-i-ukrainy-487710-2022>

¹⁸⁵ *С начала переговоров России и Украины прошло 3 часа // Белта.* — 2022. — 28 лютого. URL: <https://www.belta.by/politics/view/s-nachala-peregovorov-rossii-i-ukrainy-proshlo-3-chasa-487692-2022/>

ни, а також додав, що врегулювання в Україні можливе лише за її демілітаризації та денацифікації, нейтральному статусі та визнанні Криму російським¹⁸⁶. Тож, росіяни твердо стояли на своєму і чітко проводили поставлені В. Путіним завдання і мету у цій тотальній війні.

Своєю чергою В. Зеленський у вечірньому відеозверненні 28 лютого заявив наступне: «Сьогодні за ініціативою російської сторони відбувся перший раунд переговорів між Україною та Росією.

Ці переговори відбувалися на тлі бомбардування та обстрілів нашої території, наших міст. Було видно синхронізацію обстрілів із переговорним процесом.

Я вважаю, що таким нехитрим способом Росія намагається тиснути. Не втрачайте часу. Тактику таку ми не сприймаємо.

Справедливі переговори можуть бути тоді, коли одна сторона не б'є по іншій стороні реактивною артилерією саме в момент переговорів.

Поки в нас немає такого результату, який ми хотіли б отримати. Росія заявила свої позиції.

Від нас прозвучали зустрічні пункти — щоб завершити війну.

Деякі сигнали ми отримали.

¹⁸⁶ ТАСС. Телеграм-канал. — 2022. — 28 февраля. URL: https://t.me/tass_agency/114411

Коли делегація повернеться у Київ, проаналізуємо почуте й тоді будемо визначатись, як переходити до другого раунду переговорів»¹⁸⁷.

Важко уявити, що почавши агресивну і повносяжну війну, Росія припинила б її, лише розпочавши, не досягнувши намічених результатів? Було би дурістю вважати, що цього не усвідомлювали на Банковій у Києві? Відтак: або ж там сиділи справжні дурні, або ж, насправді, посланці В. Зеленського поїхали на ці перемовини з пропозицією від нього для В. Путіна, а отже — з метою пропозицій поступок чи, іншими словами, з намаганням розпочати формування нового пакету задоволення апетитів кремлівського диктатора. А це означає, що або у Києві не розуміли дійсну масштабну мету В. Путіна — знищення незалежної держави Україна, через що він і розв'язав цю тотальну війну, або ж готові були подати Москві такого обширу поступки, які могли б задовольнити Кремль, як вони вважали. А це ще й означає, що у Києві були готові на значні «компроміси», але В. Путін вже поставив максимальні ставки і вимагав фактично капітуляції України.

Увечері того ж дня сторони повернулися до своїх столиць, як заявив одіозний вже на той час М. Подоляк, для консультацій, «для того, щоб ці рішення отримали якись можливості імплементації в логістичні рішення» й додав, що сторони обговорили можливість проведення найближчим часом другого раунду переговорів¹⁸⁸. Зі свого боку російський представник В. Медінський сказав пресі: «Закінчилися переговори, які тривали близько 5 годин. За цей час ми докладно пройшлися всіма пунктами порядку денного, знайшли деякі точки, за якими можна прогнозувати спільні позиції. І найголовніше — домовилися продовжити переговорний процес». Наступна зустріч, за його словами, мала відбутися найближчими днями на польсько-білоруському кордоні.

Точної дати наступного раунду перемовин ніхто назвати не міг. Це в обід 2 березня 2022 р. підтвердив й міністр закордонних справ України Д. Кулеба, який заявив, що наразі немає відомостей про дату

¹⁸⁷ Звернення Президента України Володимира Зеленського // Офіс Президента України. Офіційна сторінка. YouTube.— 2022.— 28 лютого. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Q6A7gcLJVCY>

¹⁸⁸ Подоляк: Перший раунд переговорів закінчено, сторони їдуть до своїх столиць // Українська правда.— 2022.— 28 лютого. URL: <https://www.prawda.com.ua/news/2022/02/28/7326889/>

нових раундів переговорів з Росією¹⁸⁹. «Перший раунд переговорів відбувся, жодної "зради" не було, вимоги росіян залишаються незмінними. Це ті вимоги, які озвучив Путін у зверненні перед початком війни. Ми готові до переговорів, але не готові до прийняття будь-яких російських ультиматумів. Коли пройдуть нові переговори, поки що невідомо», — відзначив він.¹⁹⁰ Проте вже після 20:00 години стало відомо, що українська делегація все ж їде на другий раунд переговорів з Росією до Біловезької пущі, де її вже чекає делегація РФ¹⁹¹. Цього разу переговори продовжувалися в білоруському містечку Каменюки, що неподалік від кордону з Польщею.

Очікувалося, що українці прибудуть на місце перемовин вранці 3 березня, де, серед іншого, мало обговорюватися й питання припинення вогню¹⁹². Голова ж української делегації Д. Арахамія анонсував, що перемовини відновляться того дня о 16-й годині: «Програма мінімум — гуманітарні коридори. Далі — за обставинами»¹⁹³. Отже, фактично, українська делегація, зверталася з проханням організації гуманітарних коридорів, позаяк через зневіру у можливість нового повномасштабного наступу Росії влада України навіть не переймалася евакуацією мирного населення, яке тепер опинилося в зоні бойо-

---

¹⁸⁹ Лише 2 березня 2022 р. Генеральна Асамблея ООН зібралася на екстрене засідання і затвердила резолюцію «Агресія проти України», яка засуджувала дії Росії як агресію і вимагала негайно припинити військові дії. Проте, на відміну від резолюцій Ради Безпеки, резолюції Генеральної Асамблеї не мають обов'язкової сили. Тоді ж 38 країн передали до Міжнародного кримінального суду дані про злочини РФ в Україні. Того ж дня було вперше звільнено район Бучі, що дозволило розпочати евакуацію мирного населення, а вже 3 березня розпочався повторний наступ росіян, який 5 березня дозволив їм частково знов зайняти місто.

¹⁹⁰ Офіційна сторінка МЗС України у Facebook. Брифінг Д. Кулеби 2 березня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/100064814226458/posts/329372535899885/?app=fbl>

¹⁹¹ Станом на 2 березня 2022 р. підрозділи 93 бригади «Холодний Яр» на окремих ділянках фронту відтіснили ворога до кордону з Росією. Того ж дня ЗСУ розпочали наступ у напрямку Макарова, де ворог був розбитий артилерією та авіацією й 14 ОМБР імені князя Романа Великого та 95 ОДШБР звільнили Макарів Київської області, що на межі з Житомирщиною.

¹⁹² Українська делегація їде на переговори з РФ — Укрінформ // Українська правда. — 2022. — 2 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/2/7327545/>

¹⁹³ David Braun. Офіційна сторінка Д. Арахамії у Facebook. 3 березня 2022 р. URL: <https://www.facebook.com/david.braun.50951/posts/10209373061040937>

вих дій і зазнавало репресій та геноциду з боку окупаційних військ. Чи відчувало на собі частину провини за тисячі жертв серед цивільних державне керівництво у Києві? Навряд чи...

Що ж до інших питань, то Д. Арахамія публічно підтвердив, що насправді позиції української делегації були несталими й крихкими, а її члени мусили підлаштовуватися під російський порядок денний на перемовинах й провадити свої зусилля в залежності від «обставин».

Напередодні другого раунду перемовин очільник російської делегації, помічник президента Росії В. Мединський розповів, що сторони обговорюватимуть три питання. «У нас блок пропозицій з трьох частин. Вони стосуються військово-технічного аспекту, гуманітарно-міжнародного та політичного», — сказав В. Мединський¹⁹⁴. Цього разу українська делегація складалася лише з чотирьох осіб: Д. Арахамії, М. Подоляка, М. Точицького та О. Резнікова. Росіяни ж знову прислали потужних і досвідчених перемовників, а саме: помічника президента Росії В. Мединського, заступника керівника російського МЗС А. Руденка, посла Росії у Білорусі Б. Гризлова, голови міжнародного комітету Держдуми РФ Л. Слуцького та заступника міністра оборони О. Фоміна¹⁹⁵.

Отже, порядок денний на переговорах 3 березня передбачав три блоки: військовий, гуманітарний та питання майбутнього політичного врегулювання конфлікту (отже — таки політичну угоду).

Метаморфози напередодні і під час другого раунду українсько-російських перемовин

Під час *другого раунду переговорів* делегацій від України та РФ українська сторона пропонувала створити безконфліктну 30-кіломе-

¹⁹⁴ Росія та Україна домовились про гуманітарні коридори. Можливо, у деяких містах і селах не буде вогню // BBC News. Україна. — 2022. — 3 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60594131>

¹⁹⁵ Прикметно, що напередодні нового раунду переговорів Кремль привіз літаком до Мінська президента-втікача В. Януковича. Українська розвідка підозрювала, що Кремль готував його до спецоперації. За одним зі сценаріїв його мали спробувати оголосити "президентом України" і для цього нібито готувалася якась інформаційна операція чи акція з повернення до України експрезидента або публікація звернення від його імені до українського народу тощо [Янукович у Мінську, Кремль хоче зробити його "президентом України" — джерела // Українська правда. — 2022. — 2 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/2/7327392/>].

трову зону навколо всіх ядерних об'єктів, але її не підтримали. Домовилися лише про формат гуманітарних коридорів для виходу цивільних осіб та можливе тимчасове припинення бойових дій у секторі гуманітарного коридору на період виходу цивільного населення. Спільне забезпечення гуманітарних коридорів мало би використовуватися для евакуації мирного цивільного населення, а також для доставки ліків та їжі до місць найбільш жорстоких боїв, з можливістю тимчасового припинення вогню у тих містах і селах, де буде здійснюватися евакуація¹⁹⁶.

Але й тут — домовилися домовлятися, позаяк не озвучені домовленості мали бути розглянуті знов під час наступного (третього) раунду переговорів (деякі домовленості ще мали би бути закріплені через національні ратифікації). «Сторони досягли розуміння про спільне забезпечення гуманітарних коридорів евакуації мирного громадянського населення. А також для доставки ліків та їжі до місць найбільш жорстоких боїв, з можливістю — я підкреслюю, з можливістю — тимчасового припинення вогню на період, коли буде здійснюватись ева-

¹⁹⁶ Росія та Україна домовились про гуманітарні коридори. Можливо, у деяких містах і селах не буде вогню // BBC News. Україна. — 2022. — 3 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60594131>; Мединский и Слуцкий подвели итоги переговоров // РІА Новості. — 2022. — 3 березня. URL: t.me/ria_ru/150879; Другий раунд переговорів: "досягли розуміння" щодо гуманітарних коридорів // Українська правда. — 2022. — 3 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/3/7327908/>

квація у секторах, де вона проводитиметься»,— додав М. Подоляк¹⁹⁷. Найближчим часом, за його словами, для створення гуманітарних кордонів мали організувати спеціальні канали зв'язку та взаємодії. Українська делегація назвала «програмою мінімум» питання гуманітарних коридорів, адже багато українських міст тоді опинилися у драматичній ситуації — їм бракувало їжі, ліків, люди не могли виїхати зі своїх населених пунктів, які постійно піддавалися авіаударам чи обстрілам. Як додавали В. Мединський і Л. Слущкий: «неможна тягнути з реалізацією домовленостей, котрі досягнуті і будуть закріплені на вищому рівні у найближчі дні або навіть часи»¹⁹⁸. Наступний етап переговорів очікувався у найближчі дні.

Цікаво, що прес-секретар В. Путіна Д. Песков назвав досягнуте Росією та Україною порозуміння з гуманітарних питань у такій важкій ситуації дуже важливим. Натомість В. Зеленський вкотре заявив про готовність розмовляти з В. Путіним про все, в тому числі про Донбас, щоби не воювати і що у будь-яких переговорах є сенс, адже слово — важливіше за постріл, додаючи: я ж сусід, я нормальний мужик. «Ми не нападаємо на Росію і не збираємося на неї нападати. Ми у НАТО? Ні. У нас є ядерна зброя? Ні. Що я маю сказати? Кому я маю щось дати?»

Ви розумієте, це ж теж інформаційна бомба, про яку всі говорять. Що віддати, Господи? Що ти хочеш від нас?

Піди з нашої землі. Не хочеш зараз піти — сядь зі мною за стіл переговорів. Я вільний. Сядь зі мною! Тільки не за 30 метрів, як з Макроном і Шольцом, як він їх приймає.

Я ж сусід. Мене не треба за 30 метрів тримати. Я не кусаюся. Я нормальний мужик. Сядь зі мною і поговори»,— емоційно заявив 3 березня 2022 р. президент України російською, даючи інтерв'ю західним журналістам¹⁹⁹. В. Зеленський також вкотре закликав західних союзників запровадити безпілотну зону над українською територією

¹⁹⁷ Росія та Україна домовились про гуманітарні коридори. Можливо, у деяких містах і селах не буде вогню // BBC News Україна.— 2022.— 3 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60594131>

¹⁹⁸ Мединський і Слущкий подвели ітоги переговорів // РІА Новости. 2022.— 3 березня. URL: t.me/rian_ru/150879

¹⁹⁹ Зеленський — Путіну: "Піди з нашої землі. Сядь зі мною за стіл переговорів" // Українська правда.— 2022.— 3 березня. URL: <https://www.prawda.com.ua/news/2022/03/3/7327899/>

силами Північноатлантичного альянсу. Він досить в нахабний спосіб «попросив» озвучити конкретні терміни, коли країни НАТО зможуть закрити небо над Україною²⁰⁰.

При цьому президент Росії В. Путін знову не погодився на пряму розмову з президентом України В. Зеленським, а в Білому Домі заявили, що не бачать ознак послаблення агресії, а навпаки, спостерігають її ескалацію й упевнені, що росіяни продовжать добиватися своєї кінцевої мети — взяття Києва і взяття всієї України.

Слід зауважити, що того дня (3 березня) телефонну розмову з В. Путіним мав Е. Макрон, а наступного (4 березня) — О. Шольц²⁰¹. «Сьогодні вранці я розмовляв з президентом Путіним. На цьому етапі він відмовляється припинити свої атаки на Україну. Буду продовжувати свої зусилля та контакти. Ми повинні уникати найгіршого», — написав тоді Е. Макрон у Twitter²⁰². 4 березня 2022 р. під час телефонної розмови з канцлером ФРН О. Шольцем В. Путін розповідав тому про геноцид, влаштований київським режимом щодо мешканців

---

²⁰⁰ Цього ж дня (3 березня 2022 р.) Верховна Рада України звернулася до міжнародної спільноти з вимогами: негайне запровадження безпольотної зони над територією України (це захистить цивільне населення, об'єкти світової культурної спадщини та критичної інфраструктури); невідкладне відкриття «зелених» коридорів для безпечної евакуації жінок, дітей та літніх людей, гарантування їхньої безпеки у співпраці з Червоним Хрестом, постачання гуманітарної допомоги постраждалим та цивільним; введення в Україну миротворчих сил на підставі Резолюції ГА ООН 377 (V) «Об'єднання заради миру» від 3 листопада 1950 року. Також Верховна Рада звернулася до генсека ООН із закликом посередництва у припиненні війни.

²⁰¹ Водночас цього дня (4 березня 2022 р.) міністр закордонних справ України взяв онлайн-участь в позачерговому засіданні Ради міністрів закордонних справ ЄС, на якому також були присутні глави дипломатій США, Канади, Великої Британії, генеральний секретар НАТО. Д. Кулеба закликав країни ЄС, США, Канаду та Велику Британію ввести нові жорсткі санкції проти РФ та негайно надати Україні бойові літаки. На той час війська РФ перегруповувалися, намагаючись знов атакувати українську столицю (колона російської техніки зупинилася приблизно за 25–29 км від Києва з півночі). Наступного дня В. Зеленський у розмові з сенаторами США просив про безпольотну зону над Україною, заборону на російську нафту та призупинку карт Visa і Mastercard у РФ, а прем'єр-міністр Ізраїлю Н. Беннет тасмно прибув до Москви на зустріч з В. Путіним.

²⁰² Twitter. Emmanuel Macron. — 2022. — March 03. URL: <https://twitter.com/EmmanuelMacron/status/1499461402326704128>

Донбасу і повторив свою мантру, «що основна небезпека виходить від військових формувань неонацистів, котрі здійснюють численні воєнні злочини, використовуючи терористичні методи», про найманців з Албанії, Хорватії та Косово «і навіть джихадистів з досвідом бойових дій у Сирії»²⁰³.

При цьому очільник РФ заявляв, що Росія відкрита для діалогу (нагадаю, що тоді якраз тривали російсько-українські перемовини у Білорусі), але за умови виконання усіх російських вимог. Йшлося «про нейтральний та без'ядерний статус України за обов'язкової демілітаризації країни, а також про денацифікацію української держави, визнання російської приналежності Криму, суверенітету ДНР та ЛНР в адміністративних кордонах Донецької та Луганської областей»²⁰⁴. Така ж риторика звучала з вуст В. Путіна й під час його розмов перед цим з президентом Франції Е. Макроном 28 лютого²⁰⁵ і 3 березня 2022 року²⁰⁶.

Згодом німецький журналіст Ш. Ламбі отримав доступ до стенограми переговорів канцлера Німеччини Олафа Шольца з президентом Франції Еммануелем Макроном, в яких вони обговорюють свої розмови з главою Кремля Владіміром Путіним²⁰⁷. О. Шольц повідомив Е. Макрону, що становище «кращим не стає» й додав: «Дещо турбує мене більше, ніж переговори [між українцями та росіянами]: він [Путін] зовсім не скаржиться на санкції. Я не знаю, чи робив він це в розмові з вами. Але він взагалі не згадував про санкції». На це французький президент відповів, що за день до цього В. Путін у розмові з ним також ані словом не обмовився про протиросійські санкції Заходу. При цьому німецький канцлер зауважував також і на тому, що В. Путін знову нав'язував йому своє бачення України. «Він розповів мені про всі свої ідеї щодо того, як знайти компроміс. Він говорив про демілі-

---

²⁰³ Телефонный разговор с Федеральным канцлером Германии Олафом Шольцем // Президент России.— 2022.— 4 марта. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/67907>.

²⁰⁴ Там само.

²⁰⁵ ТАСС. Телеграм-канал.— 2022.— 28 февраля. URL: https://t.me/tass_agency/114411

²⁰⁶ Kanzler-Gespräch mit Kreml-Chef nach Kriegsausbruch. Was Scholz nach seinem Putin-Telefonat besonders quälte // Bild.— 2023.— August 28. URL: <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/ukraine-krieg-was-scholz-nach-seinem-putin-telefonat-besonders-quaelte-85191144.bild.html>.

²⁰⁷ Там само.

таризацію, денацифікацію,— наголошував О. Шольц на незмінності риторики і намірів очільника Кремля, який вимагав визнання незалежності т. зв. «ДНР» і «ЛНР», а також «попросив мене [О. Шольца], щоб Крим був визнаний частиною Росії». «Нічого нового, прямо кажучи»,— розчаровано висноував з цього приводу канцлер ФРН²⁰⁸.

Зачепив О. Шольц у розмові з В. Путіним і тему перспектив перемовин на вищому рівні. «Коли я запитав його, чи можлива зустріч щодо України, рано чи пізно, з вами, мною, Зеленським і з ним, Путіним, він не відмовився повністю. Але він назвав дві умови. По-перше, це не повинно бути приводом для припинення вогню. По-друге, він говорив тільки про нас трьох: ви, я і він. Без Зеленського»,— розповів О. Шольц Е. Макрону²⁰⁹. Отже західні провідники (а отже й В. Зеленський) достеменно знали, що переговори між українською та російською делегаціями є грою з боку В. Путіна, як і про те, що кремлівський диктатор не поступиться у своїх намірах і насправді абсолютно не прагнув будь-яких переговорів за участі офіційного Києва (тим паче — В. Зеленського).

При цьому В. Путін цілком серйозно натякнув О. Шольцу про маріонеточність влади України й висловив конспірологічну тезу, що «українська делегація поїхала до Польщі, тому що хотіла поговорити з президентом Сполучених Штатів, аби отримати їхні вказівки». Повідомивши це Е. Макрону, О. Шольц розсміявся й резюмував: «Більшменш. Це воно». Президент Франції, зі свого боку, підтвердив таку риторичку В. Путіна: «Дякую, це було дуже схоже на розмову, яку я мав з ним учора». «Я думаю,— стурбовано підсумував Е. Макрон про В. Путіна,— що зараз він дуже налаштований йти до кінця. Наратив і жорстокість його телевізійного звернення, а також усі ініціативи, які він зробив у переговорах з громадськими організаціями в Росії протягом останніх кількох годин, дуже тривожать. Відверто кажучи»²¹⁰.

Сам же В. Путін, ніби насміхаючись над ілюзіями В. Зеленського та його Офісу, того ж дня знову назвав росіян та українців одним народом і вказав, що ніколи від цього не відмовиться та що «спецоперація» йде за планом, у суворій відповідності до графіка і що усі поставлені завдання успішно вирішуються, а також заявив, що націоналісти та іноземні найманці прикриваються мирним населенням як живим щитом.

²⁰⁸ Там само.

²⁰⁹ Там само.

²¹⁰ Там само.

Ба більше, росіяни знову вкотре засвідчили чого варті їхні домовленості: вже 5 березня окупанти обстріляли Волноваху та напрямом Маріуполь–Запоріжжя, бої велися й в районі населених пунктів Пологи–Оріхове, що унеможливлювало рух колони з Маріуполя до Запоріжжя²¹¹. Саме ці два напрямки евакуації цивільних й були узгоджені попередньо на перемовинах з росіянами як оті безпечні гуманітарні коридори. Росія також не давала можливості направити гуманітарні вантажі з Дніпра й Запоріжжя — зокрема, з медикаментами та продуктами харчування.

Проте, в контексті попередніх і наступних подій, слід повернутися до особи Д. Кіреєва, який був позаштатним співробітником ГУР МО й брав участь у переговорному процесі (в його організації та першому раунді перемовин). Нагадаю, що саме Д. Кіреєв у деталях, попередив українське керівництво про плани В. Путіна наступати на Київ 24 лютого 2022 р. і за словами К. Буданова, інформація Д. Кіреєва дала Україні кілька дорогоцінних годин, щоб перекинути війська і захистити Київ з боку аеродрому в Гостомелі. В інтерв'ю The Wall

²¹¹ Офіційна сторінка Офісу Президента України у Facebook. Брифінг І. Верещук 5 березня 2022 р. URL: <https://fb.watch/kIPbfzFA-V/>

Street Journal керівник ГУР К. Буданов розповів, що навесні 2021 р. він особисто звернувся до Д. Кіреєва з проханням спробувати влитися в російську військову розвідслужбу, використовуючи свої зв'язки і контакти. Той погодився на цю пропозицію і, за даними видання, почав їздити до Харківської області, де разом із ще одним співробітником військової розвідки на машині перетинав кордон з Росією. Він повертався за кілька днів, після чого передавав зібрану інформацію К. Буданову.

Пізніше К. Буданов запропонував Д. Кіреєву взяти участь у російсько-українських переговорах у Білорусі в складі української делегації, оскільки той був знайомий з двома учасниками делегації Росії. Д. Кіреєв розумів, що для нього ризиковано з'являтися у складі української делегації, і спочатку не хотів брати участь у переговорах, але пізніше погодився. Після його появи там усім став очевидним його зв'язок зі спецслужбами України, але ситуація була критичною, сказав газеті The Wall Street Journal очільник ГУР МО К. Буданов²¹². Проте невдовзі Д. Кіреєва затримали спецпризначенці СБУ. Це сталося 3 березня після його виїзду з ГУР МО і саме перед тим, як він мав

²¹² Russian Spy or Ukrainian Hero? The Strange Death of Denys Kiryeyev // The Wall Street Journal.— 2023.— January 18. URL: <https://www.wsj.com/articles/russian-spy-or-ukrainian-hero-the-strange-death-of-denys-kiryeyev-11674059395>

їхати на другу переговорну зустріч у Білорусь²¹³, а потім застрелили в потилицю в центрі Києва й труп викинули з машини просто при дорозі²¹⁴. У ніч перед переговорами у Білорусі, до речі, Д. Кіреєву дзвонили з офісу начальника контррозвідки СБУ О. Поклада.

Згодом очільник ГУР МО К. Буданов свідчив, що саме він відправив на перемовини Д. Кіреєва для того, аби той затягував процес переговорів з метою виграти час, оскільки особисто знав двох осіб з того переговорного процесу, які представляли російську сторону. «Ще раз хочу це підкреслити: у того, хто це навмисно зробив, було на меті не допустити того, щоб ми втрутилися в чужу гру і затягнули цей процес для того, щоб дозволити нашим ЗСУ, скажімо так, зробити певні дії по відсічі ворога. Якщо ви пам'ятаєте ті події, то тоді ситуація була близька до критичної. Думаю, ви гарно маєте це пам'ятати. І була певна кількість людей, яка, скажімо так, не дуже хотіла, щоб Україна перемогла, — заявив К. Буданов згодом, додаючи, що ці люди були «перш за все з української сторони. Це перш за все»²¹⁵.

Майже рік українське суспільство вважало Д. Кіреєва зрадником, яким його оголосило СБУ («Він уже небіжчик»; «Він був агентом. Самі знаєте за що вбивають агентів»)²¹⁶ та один в провідних діячів партії «Слуга народу», народний депутат України і проросійський політик О. Дубінський, вказуючи у своєму телеграм-каналі 5 березня 2022 р., що вбитий Д. Кіреєв підозрювався у державній зраді і був людиною братів Ключєвих²¹⁷. А один з учасників пере-

²¹³ Там само.

²¹⁴ 5 березня про загибель Д. Кіреєва оголосили в ЗМІ, це була коротка новина з даними, що його вбито СБУ під час затримання при спробі втечі. СБУ нібито підозрювало його в державній зраді, зокрема в записі телефонних розмов. Пізніше ГУ розвідки спростувало інформацію СБУ про шпигунство та заявило, що Д. Кіреєв був штатним співробітником ГУР МО України, якого працівники СБУ стратили. Також загинули О. Доля та Герой України В. Чибісеєв.

²¹⁵ «Денис Кіреєв — співробітник ГУР, якого вбили в автівці СБУ, а тіло викинули на вулицю». Інтерв'ю з Кирилом Будановим // Радіо Свобода. — 2023. — 22 січня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/вбивство-кіреєва/32233661.html>

²¹⁶ СБУ під час затримання застрелила українського переговорника в Гомелі — джерела // Українська правда. — 2022. — 5 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/5/7328458/>

²¹⁷ Телеграм-канал О. Дубінського // Dubinsky.pro. — 2022. — 5 березня. URL: <https://t.me/dubinskypro/12275>

мовин, радник голови ОП М. Подоляк, біографією якого й мало би зацікавитися СБУ, заявив через рік (19 січня 2023 р.), що «вбивство [Д. Кіреєва] було пов'язане з тим, що не було єдиної координації між силовими структурами. Були певні претензії до нього з одного боку, з іншого — не встигли ці претензії врегулювати в діалоговому форматі»²¹⁸.

Він же (М. Подоляк) в інтерв'ю одіозній російській журналістці Ю. Латиніній заявляв тоді, коли усі публічні і не тільки українці ігнорували представників народу-окупанта, що Д. Кіреєв й взагалі не був офіційним членом української делегації під час першого туру перемовин з російською стороною у білоруському Гомелі, лише обіймав посаду консультанта, а його смерть, про яку писали медіа нібито через державну зраду, не пов'язана з роботою у делегації²¹⁹. Проте «консультант», як видно зі світлин і відео, під час першого раунду перемовин сидить за столом серед членів української делегації й бере участь у переговорах. Утім, чи могло таке зухвале вбивство відбутися без відома В. Зеленського і чому навіть за рік після нього экс-очільник СБУ І. Баканов все ж не був затриманий, засуджений та ув'язнений й досі залишається питанням.

Тим часом, готуючись до чергового туру перемовин, офіційний Київ, попри заяви про свою тверду позицію, все ж робить поступки для задобрення Кремля. Так, голова фракції правлячої партії «Слуга народу» у Верховній Раді та член української делегації на переговорах з РФ Д. Арахамія заявив 5 березня під час інтерв'ю американському каналу Fox News, що НАТО не готове обговорювати вступ України протягом 5–10 років, тож Україна не має наміру боротися за заявку на вступ до Альянсу²²⁰. Нагадаю, що відмова від вступу України до НАТО була однією з вимог Росії. Натомість він зауважив, що можливо досягнути прями гарантії різних країн, таких, наприклад, як США,

²¹⁸ Эфир Delfi — Михаил Подоляк: у нас заготовлены сюрпризы для России, они воюют рабами // Delfi.— 2023.— 17 января. URL: <https://www.delfi.lt/ru/news/live/efir-delfi-mihail-podolyak-u-nas-zagotovleny-syurprizy-dlya-rossii-oni-voyuut-rabami.d?id=92290427>

²¹⁹ Юлия Латынина / Михаил Подоляк // LatyninaTV.— 2022.— 6 березня. URL: https://www.youtube.com/watch?v=J5dn_dPXuIY&t=2283s

²²⁰ Russian invasion: Exclusive interview with chief Ukrainian negotiator // Fox News.— 2022.— March 05. URL: <https://www.foxnews.com/world/russian-invasion-exclusive-interview-with-chief-ukrainian-negotiator>

Китай, Велика Британія, можливо, Німеччина та Франція, а також Російська Федерація²²¹.

Що ж до прогресу і продовження самих переговорів, то на це запитання Д. Арахамія відповів так: «Наступний раунд переговорів із Росією запланований на понеділок. Чи є прогрес? Я б не сказав, що ми рухаємося швидко, тому що у нас щодня гине багато людей, особливо цивільних. Важко, чесно, але ми все ж демонструємо певний прогрес. Принаймні, дві групи слухають одна одну та активно обговорюють різні речі. Єдине, про що майже неможливо домовитися, це Крим і так звані республіки, щодо яких Росія наполягає на тому, аби ми визнали їх незалежними. Це неприйнятно в українському суспільстві. І справа не в політиках, а в українському народі, який ніколи цього не допустить. Це головний виклик, і, чесно кажучи, ми досі не знаємо, як ми можемо подолати ці бар'єри»²²².

Він також виявив неабиякий «інтелект», заявивши (в часі геноцидної війни Росії проти України), «що переговорний процес має бути на безпрограшній основі», без ультиматумів. Це як? Ще однією темою вимог стало звинувачення офіційного Києва на адресу НАТО у небажанні «закрити небо» України й, водночас, компліментарність щодо можливого приїзду у Київ экс-президента США Д. Трампа, що мав явно проросійські симпатії. І за цим він (Арахамія) знов нарікав на порушення росіянами режиму припинення вогню у домовлених гуманітарних коридорах (Арахамія: «це єдине досягнення наших переговорів»), але вкотре заговорив про сподівання на добру волю Росії.

З огляду на вищесказане наведу ті думки і сподівання, що були зафіксовані автором цих рядків на власній сторінці у Facebook 5 березня 2022 р., як свідчення саме тогочасних реакції та емоцій на поточні події: «На тлі успішних воєнних дій ЗСУ з армadoю російських загарбників, після декади тотальної фази війни, що розпочалася 24 лютого

---

²²¹ Того дня, до речі, уряд РФ заніс Україну до переліку недружніх Росії країн і територій. До переліку також увійшли: Австралія, Албанія, Андорра, Великобританія, включаючи Джерсі, Ангілью, Британські Віргінські острови, Гібралтар, держави — члени Європейського Союзу, Ісландія, Канада, Ліхтенштейн, Мікронезія, Монако, Нова Зеландія, Норвегія, Республіка Північна Македонія, Сінгапур, США, Тайвань (Китай), Чорногорія, Швейцарія, Японія.

²²² Russian invasion: Exclusive interview with chief Ukrainian negotiator // Fox News.— 2022.— March 05. URL: <https://www.foxnews.com/world/russian-invasion-exclusive-interview-with-chief-ukrainian-negotiator>

2022 р., вочевидь, є сенс зробити бодай побіжний аналіз політичного спектру українсько-російських взаємин на тлі запеклих боїв одразу на кількох фронтах.

У цьому контексті слід одразу ж зауважити, що початковий військово-політичний план В. Путіна щодо опанування бліцкригом Україною зазнав поразки уже протягом перших трьох діб повносяжного вдертя російських військ у цю державу. Тож осатанілий диктатор дав наказ здійснювати ракетні та авіаудари також і по мирним мешканцям України.

Чи мало би це стати несподіванкою для українського військово-політичного керівництва? Не думаю... Якщо воно вивчало тактику і стратегію ведення війни ворогом за різних умов та обставин. Крім того, як відомо, ще 23 лютого 2022 р. адміністрація Президента США Д. Байдена повідомила президента України В. Зеленського про те, що за оцінкою американської розвідки: Росія готується здійснити повномасштабне вторгнення в сусідню країну протягом наступних 24–48 годин. Вказувалося також, що російська військова операція носитиме комплексно-комбінований характер: не лише атаку з окупованої частини Донбасу на сході, куди в понеділок були відправлені додаткові російські підрозділи, а й значний удар у бік столиці Києва з північного кордону з Білоруссю, включно з авіаударами, крилатими ракетами та наземним вторгненням і кібератаками. Того ж дня очільник МЗС Д. Кулеба згадав про перемовини щодо прикриття українського неба силами НАТО.

Від того часу ця тема практично не сходила з вуст українських владомощців. Особливої загостреності їхня риторика (в тому числі й президента України) з нотками безапеляційних вимог після декади важких і виснажливих боїв ЗСУ з загарбниками та безпрецедентних за своєю жорстокістю, руйнуваннями і кількістю жертв серед мирного громадянства від ракетних та авіаударів ворога.

В. Зеленського, як людину і як провідника, що несе також і моральну відповідальність на долю держави і життя кожного громадянина, можна зрозуміти і потрібно морально підтримати. Проте чи надає така емоційність та ультимативна тональність належний ефект у суворій реальності прагматичного сучасного міжнародного політикуму, а не хвилиний ефект підтримки української та світової громадськості, який також має свій вичерпний запас сприйняття (як би це не цинічно звучало)?

А якщо подібною риторикою і звинуваченнями чи не щодня «обстрілюють» політичний простір та громадськість євроатлантичних союзників України ще й численні вітчизняні посадовці та урядовці різного рівня і штибу, то виникає небезпідставне питання чи не дадуть такі огульні, хоч і зрозумілі з морально-етичної точки зору, тиск і критика зрештою зворотнього ефекту? Адже не варто плутати взаємини родинно-сусідського рівня з міждержавними відносинами у жорсткій геополітичній конкуренції та в аморальних умовах боротьби на світовій шахівниці за важелі впливів і геостратегічні комбінації зі збереження та просування кожною державою власних національних інтересів, в тому числі і безпекових.

І в цій системі координат, як давно відомо, насправді немає місця та часу для сентиментів (хіба що — у протокольно-публічній формальності). Це слід не лише усвідомлювати і розуміти, а й сприймати як щоденний виклик життєвої дійсності та спонуку до її опанування...

Тим часом 5 березня 2022 р. у своїй статті для *The New York Times* глава Офісу президента А. Єрмак написав, що світ має розглянути виключення Росії з Ради Безпеки ООН, а також закликав Захід запровадити безпольотну зону над Україною, позаяк Росія не зупиниться лише на нашій країні. Закрите ж небо може змусити президента країни-агресора В. Путіна бодай узяти паузу. Ця та інші заяви різних українських привладних політиків, спрямовані до Заходу загалом й до НАТО зокрема з приводу безпольотної зони (закритого неба) над Україною для Росії, спонукають більш глибоше поміркувати над суттю цього питання, як і над проблемою, що постала навколо нього.

Перш за все, в цьому контексті, варто пригадати про посадові повноваження та сфери обов'язків окремих з них (і не тільки А. Єрмака — глави Офісу президента). Які де-юре дехто з них має та які передбачені українським законодавством і дипломатичною практикою щодо міжнародних відносин у правових демократичних країнах? Так само на згадку приходять й Указ (№ 671/2021) президента України В. Зеленського від 22 грудня 2021 р. Коротко: з офіційними заявами та коментарями з питань зовнішньої політики можуть виступати лише президент, прем'єр-міністр та очільник Міністерства закордонних справ. Водночас, є випадки, коли чиновники все таки можуть виступати із заявами про реалізацію державної політики чи міжнародних ініціатив — після доручення президента, прем'єра або міністра закор-

донних справ. Очевидно, А. Єрмак має таке доручення від президента? Чи це його стаття в якості приватної особи?

Менше з тим щодо питання «закритого неба» нагадаю також, що міністр закордонних справ Д. Кулеба ще у переддень (23 лютого 2022 р.) повносяжного вдертя Росії в Україну заявив: «Йдуть переговори про прикриття нашого повітряного простору силами НАТО». Ба більше, хто тільки з українських політиків і посадовців не дозволяв собі висловлюватись і навіть ставити вимоги (іноді схожі на звинувачення) Заходу з цього приводу!

Й одразу ж виникає логічне питання: чи доцільно і виправдано було апріорі оприлюднювати подібну надважливу, проте ще далеко не здійснену домовленість? І чи не полюбляють такі справи, що безпосередньо належать до комплексу системи національної безпеки, тиші і таємності до часу їх вирішення? Чи не дають вони зайвих приводів до активізації ворожих зусиль (різного вектору і типу) щодо недопущення їхнього втілення?

І це не поодинокий випадок! Не будемо ворухити минуле, а досить згадати словесний ажітаж та ура-гасла й щодо питання надання Україні певними державами-членами НАТО (Польщею, Болгарією та Словаччиною) 70-ти модернізованих бойових винищувачів (йшлося про МІГ-29 і СУ-25). І подавалося воно переспівом політиків від влади та тлі жорстоких боїв вже як доконаний факт, якого насправді не було! Чи не мали би такі делікатні справи надзвичайної ваги у воєнний час триматися у таємниці до часу їхнього остаточного вирішення?!

То чи не дивно, що Російська Федерація задіяла усі свої потуги і можливості, як дипломатичного штабу, так і засобом прямих погроз-шантажу завданням превентивного удару по Заходу, аби не допустити ані закриття неба над Україною потужностями НАТО, ані надання їй згаданих літаків? Знаючи ж про, м'яко кажучи, традиційну обережність і застережливість Заходу щодо можливого воєнного зіткнення з ядерною Росією, маючи серед західного політикуму свою п'яту колону і набуту репутацію божевільного агресора, В. Путіну не важко було досягнути своєї мети у цих питаннях. Але, звинувачуючи нині Захід, чи не має офіційний Київ претензій до себе і до своїх язикатих посадовців? І це, зауважу, лише один з багатьох прикладів безвідповідального балаболства і просторікувальних заяв різних представників владного політикуму на тему зовнішньої полі-

тики і міжнародних відносин України! Чи не для вгамування фантазій і словесного нетримання на цю тему різних доморощених талейранів і був свого часу виданий вищевказаний Указ президента (хоча можна було б обійтися й вимогою дотримання вже існуючого законодавства і відповідними покараннями у разі його порушення)?

Торкнуся й іншого аспекту цієї ж теми. Йдеться, зокрема, про нещодавно започатковані перемовини з росіянами. Якщо хтось вважає, що цей факт не вплинув на від'ємне рішення НАТО і Заходу щодо закриття неба над Україною і надання їй згаданих винищувачів — той глибоко помиляється. Ціна вирішення питання — відчайдушна і героїчна, тотальна і безкомпромісна боротьба українського народу та його армії з підступним, безжальним, схибленим і свавільним ворогом. Народ і ЗСУ єдиним поривом став на захист держави і своєї свободи, політикум об'єднався з владою та народом у спільній і жертвній боротьбі. Президент не втік з країни і відважно бореться разом з усією нацією! Захід і світ був вражений й задіяв в допомогу Україні усі дипломатичні, фінансово-економічні та збройно-оборонні тощо важелі та можливості, за винятком прямого воєнного удару по Росії. Питання закриття неба України та надання їй бойових літаків для відбиття агресії вже стояло на порядку денному. Але...

Але політична влада України чомусь пішла на перемовини з РФ. І знову виникають питання. За посередництва кого? Лукашенка! Невизнаного узурпатора Білорусі, з території якої завдавалися ракетні удари по українських містах, вояки (пілоти) якої вбивали українських захисників і цивільне населення (прізвища льотчиків встановлені). Яку репутацію набуває Україна? Перемовини з ким? З Росією і Путіним? А хіба РФ не є державою агресором-терористом, з якою Україна є у стані війни і розірвала дипломатичні стосунки? Хіба російські перемовники не є представниками Путіна, який очолює державу-агресора та є особистим винуватцем цієї війни та терористом і спонсором тероризму? Хіба на нього українською прокуратурою не заведено кримінальну справу?

То де логіка, послідовність, тотальність і безкомпромісність? Ба більше, чи була згода на перемовини — вимушеною доцільністю безвихідного воєнного становища? Ні! Чи має Україна dokonану військову перевагу і ЗСУ провадить широкомасштабний наступ на всіх фронтах, а відтак й українська дипломатія має привід і силу на перемовинах змусити ворога до миру через капітуляцію? Ні! До речі, якщо

вже так, то чому перемовини ведуть не професійні дипломати!? Який інтелект і досвід має голова української делегації Д. Арахамія в міжнародних відносинах знають і чули неодноразово усі в світі з його ганебних і профанських висловлювань на рівні: «дурень в пісочниці». І чи відповідають члени делегації вимогам щодо міжнародних перемовин, зазначених з цього приводу, знову ж таки, у вищезгаданому Указі президента?

Вочевидь була потреба не допустити гуманітарної катастрофи в окремих зонах і містах бойових дій й домовитися про гуманітарні коридори. Так, це необхідно було зробити. Але не так примітивно і безтямно! Держава, що розірвала свої стосунки з іншою державою чи перебуваючи з нею у стані війни може делегувати (уповноважити) свої переговорні дипломатичні повноваження третій стороні (це може бути як певна держава, так і авторитетна міжнародна організація). Знаючи заявлене і продемонстроване ставлення В. Путіна до української влади (а отже і до її делегації) не важко зрозуміти, що більше гарантій та їхнього дотримання щодо гуманітарного коридору досягли б уповноважені Україною західні представники. Адже восьмирічна історія цієї війни вже знає вартість домовленостей з москалями про припинення вогню і коридори... Як і знає про те, чим вони невдовзі закінчуються... От тільки шкода, що українські політики мають коротку пам'ять та так і не навчилися вчити історію (хоча б нещодавню)... Як і забули про щире зізнання Путіна, що українська влада для нього ніщо (без сильних світу цього)... А паузи з т. зв. перемовинами і припиненнями вогню дають В. Путіну час для перегруповання військ, налагодження їхнього постачання та мобілізації живої сили, засобів і техніки з глибини Росії! Не можна дати Росії скористатися резервами власними чи країн ОДКБ, до чого він їх прагне примусити, адже за оцінками Генштабу ЗСУ російська армія використала майже весь потенціал, створений для війни в Україні й остаточний перелом у війні мусить настати. От тоді можна буде ставити умовини і скликати перемовини.

До чого тут питання закритого неба і винищувачів від НАТО, запитаєте Ви? Так от: філософія західної політики — недопустити війни на терени НАТО і всадити Україну за стіл перемовин з Росією Путіна! Як тільки-но цей процес розпочався, ми (офіційний Київ) власними ж кроками відрізали для себе вже практично майже ухвалене рішення про закриття неба і надання нам допомоги бойовими літаками та мож-

ливостей конструювати різноваріантні ситуативно-тактичні в стратегічно-цілеспрямованій матриці дипломатичні комбінації та коаліції тощо! Адже військово-політична ситуація та співвідношення сил як в Україні, так і в Росії все ще плинні, в тому числі й в контексті геополітичної шахівниці. Ми ж (Україна в особі її політичної влади) уникнули тотальності і безкомпромісності у війні за життя і державність та самовільно втягнулися у вузький двосторонній тунель перемовин з Російською Федерацією!

Як результат: глава зовнішньої політики Європейського Союзу Ж. Боррель заявив, що санкції введені в результаті російської агресії в Україні не спрямовані на зміну режиму В. Путіна. «Санкції введені не для того, щоб спровокувати зміну режиму в Росії. Навпаки, санкції були викликані війною. Їх мета — послабити російську економіку, змусити її відчувати тяжкість наслідків і посилити, зміцнити позицію українців на майбутніх переговорах», — пояснив недосвіченим українським політикам, які не зважають на думки професійних дипломатів, Ж. Боррель. На переговорах! Крім того, саме він доклав зусиль (в тому числі у змові з Кремлем) до того, аби небо над Україною не було закрито силами НАТО й ЗСУ не отримало обіцяних військових літаків для боротьби з російськими загарбниками.

Вже 3 березня у Білому домі зазначали, що введення США безпілотної зони в небі України — «не найкраща ідея», оскільки це втягне США в прямий військовий конфлікт з Росією. Своєю чергою генеральний секретар НАТО додав, що країни-члени мають відповідальність, аби унеможливити загострення війни Росії за межами України. «Оскільки це буде навіть ще небезпечніше, спустошливіше, і спричинить ще більші людські страждання. Тож, ми чітко дали зрозуміти, що ми не збираємося заходити в Україну, ні по суходолу, ні через український повітряний простір. І звичайно, єдиний спосіб, щоби впровадити безпольотну зону, це відправити бойові літаки НАТО у повітряний простір України і тоді запровадити цю безпольотну зону шляхом збиття російських літаків», — наголосив Є. Столтенберг. І це безумовно почув В. Путін! При цьому Є. Столтенберг не забув нагадати, що НАТО надає Україні різноманітне обладнання, включаючи протитанкові та протиповітряні системи та інші елементи, які потрібні для України у реалізації її права на самооборону. І вони справді надали сили ЗСУ перед тьмою рашистської орди!

То чи варто президентові України досі публічно звинувачувати (!) НАТО у бездіяльності? Звинувачувати, а не спонукати і дати можливість дипломатам робити свою роботу і можливо таки виправити становище на користь України. Принаймні, якщо не закриттям неба, то досягненням двосторонніх домовленостей з певними країнами щодо надання ними Україні систем ППО та бойової авіації як захисної летальної зброї (адже інші види летального захисного озброєння Україна вже отримує). Можливо варто дослухатися думки і поради дипломатів і союзників, а не самонароджених талейранчиків з нізвідки?

Відтак, зрештою, що дають і можуть дати ці перемовини тепер? Гуманітарні коридори можна досягнути за посередництва інших важелів і гравців й не потрапити через прямі перемовини у російську пастку, яка цілком може виявитися замаскованим «Мінськом-3» (не зважаючи на обгортку і назву). І до якої нас знову примушуватимуть міжнародні інстанції, приховані друзі Путіна на Заході та НАТО, яке воліє все зам'яти коштом України та, заодно, послабити Росію. Не забуваймо, В. Путін не відмовився від своїх ультиматумів та від своїх планів завоювати Україну і про це він відкрито заявив Е. Макрону, О. Шольцу та іншим... Чому про це не заявили українським делегатам на перемовинах російські представники? Тому, що вони для них — ніхто, статисти на лохотроні геополітики. Досить жити поза реальною дійсністю (в тому числі й щодо «закриття неба») і вона полягає не у позах на сцені геополітики зі звинуваченнями та ультиматумами в бік НАТО, яке керується глобальними загрозами і безпеками, в тому числі й власними, і не Захід винен у 30-річному самоослабленні України перед викликами сучасності та майбуття, а варто не розгубити у цій нерівній битві союзників, яким ми багато в чому завдячуємо, шукати шляхів і можливості до подальшої спільної боротьби за спільні цінності і за остаточну перемогу!

Проте саме багаторічне боягузтво та глибокі занепокоєння Заходу та ООН згодували кров'ю та трупами народів монстра Путіна, він є дитиною бездіяльності, зажерливості та блюзнірства Заходу у проголошенні та (не)захисті власних цінностей. І саме тому НАТО і Захід мусять спокутувати свій гріх та зраду (і не лише перед Україною), саме тому вони не мають права залишити Україну наодинці у її жертовній і героїчній війні з легіоном диявола!

І саме тому ми не мусимо звинувачувати Захід і НАТО, проте маємо право вимагати допомоги і співучасті у цій світоглядній війні

за майбуття! Зрештою — то наша спільна війна і ми воюємо їхньою сучасною вбивчою зброєю, але за новий демократичний світопорядок та цивілізаційну архітектуру світу. І саме тому доля Росії та режиму Путіна не має полягати у приборканні та замиренні, а має бути довершеною у чині — поразкою з капітуляцією, репараціями і руйнацією режиму з наданням народам цієї суцільної колонії з метрополією у Кремлі можливості здійснити своє право на самовизначення і державність! Крах новітньої імперії зла — ось чим має завершитися ця цивілізаційна війна!

Влада України зробила тактичну політичну помилку, погодившись на перемовини саме зараз! Проте помилка ця не є чимось незворотнім (поки що) і її можна та потрібно виправити!

Путін, приголомшений невдачами і поразками в Україні, скаженіє та наказує своїм військам чинити злочини, а вони своєю чергою все більше деморалізуються; Путін не вірив, що Захід і світ таки вдарять по Росії «пекельними» санкціями; політичні та фінансово-економічні еліти спантелечені і починають панікувати; суспільство ж невдовзі відчує удар від падіння економіки та фінансової системи, а це — соціальні та національні протести і зрештою колапс Російської Федерації. Плюс — перші партії гробів по усіх усюдах РФії та внутрішній вибух, поєднаний з контрнаступом ЗСУ. Контрнаступом, не зважаючи на державний кордон!

Путін потрапив у власну пастку і зашморг вже затягується на його шиї. Тож в останню путь Москву відправлятиме Київ!»²²³.

Третій раунд перемовин, міжнародна реакція й ілюзії офіційного Києва

Третій раунд переговорів, за ініціативою української сторони, відбувся 7 березня 2022 р.²²⁴ Сторони нібито домовилися про покращення логістики гуманітарних коридорів (М. Подоляк назвав це «невелики-

---

²²³ Гай-Нижник П. «Закрите небо»: чи варто літати у небесах в битві за власну землю? // Facebook. Павло Гай-Нижник. — 2022. — 5 березня. URL: <https://www.facebook.com/hai.nyzhnyk/posts/5033557640036281>

²²⁴ Третій раунд переговорів пройде 7 березня // Українська правда. — 2022. — 5 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/5/7328524/>; Делегації України і РФ в дорозі на третій раунд переговорів // Українська правда. — 2022. — 7 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/7/7329065/>

ми позитивними зрушеннями)»²²⁵. Однак, щодо базового політичного блоку, який стосувався врегулювання конфлікту разом з припиненням вогню та гарантіями безпеки, вирішили проводити інтенсивні консультації в подальшому.

Насправді ж перемовини зайшли у глухий кут. Крім того, що росіяни твердо стояли на своїх позиціях, дотримуючись путінської маячні про денацифікацію України та сприяючи своїм військам в окупації, Кремль знову доставив у Мінськ експрезидента В. Януковича²²⁶. Але головною причиною остаточного провалу переговорів стали ультимативні вимоги росіян (В. Путіна), які навів журналіст-розслідувач Bellingcat Христо Грозєв:

1) В. Зеленський залишається формальним президентом, але Росія призначає Ю. Бойка прем'єр-міністром України;

2) Україна визнає незалежність т. зв. ЛНР/ДНР і Крим російською територією;

3) Україна відмовляється від вступу до НАТО²²⁷.

Однак тоді три високопоставлені джерела з найближчого оточення президента В. Зеленського одразу ж спростували цю інформацію щодо Ю. Бойка. Так само заперечили це й близькі до Ю. Бойка особи з ОПЗЖ: «Нам нічого невідомо про перебіг переговорів. Вважаємо цю інформацію недостовірною. Крім того, Бойко не вважає за можливе для себе приймати подібні пропозиції у нинішній ситуації»²²⁸.

Фактично це підтвердив (не згадуючи щодо Ю. Бойка) і своїм англомовним твітом і Д. Песков, який того ж дня написав, що Росія на перемовинах заявила, що Кремль у будь-яку мить може зупинити свою воєнну спецоперацію, якщо Київ погодиться на вимоги Москви, а саме:

1) зупинення військових дій (спротиву);

2) визнання Криму російським і незалежності ЛНР і ДНР;

²²⁵ Твіт М. Подоляка від 7 березня 2022 р. Twitter: Офіційна сторінка М. Подоляка. URL: https://twitter.com/Podolyak_M/status/1500891613815525381

²²⁶ Янукович знову прилетів у Білорусь перед переговорами України з росіянами // Gazeta.ua. — 2022. — 7 березня. URL: https://gazeta.ua/articles/world-life/_anukovich-znovu-priletiv-u-bilorus-pered-peregovorami-ukrayini-z-rosiyanami/1074367.

²²⁷ Твіт Х. Грозєва від 7 березня 2022 р. Twitter: Офіційна сторінка Christo Grozev. URL: <https://twitter.com/chistogrozev/status/1500812687009267712>

²²⁸ Бойко в Україні: "Путін-ху*ло я не скажу", але агресію армії РФ визнав // Українська правда. — 2022. — 7 березня. URL: <https://www.prawda.com.ua/news/2022/03/7/7329204/>

3) Україна мусить змінити свою Конституцію (вочевидь і щодо формально-представницьких повноважень президента і перерозподілу важелів влади прем'єр-міністрові) та закріпити у ній нейтральний статус;

4) відмова від прагнення і заявки на вступ до НАТО²²⁹.

Україна тоді не пристала на цей ультиматум і, здавалося б, нарешті В. Зеленський мусив би нарешті вичавити зі своєї свідомості (чи підсвідомості) російський синдром (принаймні під тиском очевидних і неспростовних фактів як політичних, так і злочинно-геноцидних з боку Російської Федерації щодо України та українців на тлі тотальної війни), вилікуватися від параноїдально-рецидивних нападів зазирнути в очі В. Путіну й позбутися сумнівного, з огляду на репутаційно-безпекову гігієну, навколо себе оточення, яке небезпідставно підозрювалося експертним середовищем не лише у некомпетенції, а й у зв'язках з російськими спецслужбами.

Утім натомість почали відбуватися дивні речі, що мали означену тенденцію до пошуків нових компромісів з В. Путіним через, певною мірою, задоволення вимог Російської Федерації (за винятком послаблення владних повноважень В. Зеленського в Україні). І відбулися вони після несподіваних відвідин Москви ізраїльським прем'єр-міністром Н. Баннеттом, який перебрав на себе роль нового посередника в українсько-російських переговорах²³⁰. Долучився до тиску на українську сторону й турецький президент Р. Ердоган, який здійснив терміновий дзвінок до В. Зеленського.

Зі свого боку 7 березня М. Подоляк у мережі Twitter написав: «Третій раунд переговорів закінчився. Є невеликі позитивні зрушення щодо покращення логістики гуманітарних коридорів... По базовому політичному блоку врегулювання разом із припиненням вогню та гарантіями безпеки інтенсивні консультації продовжені»²³¹.

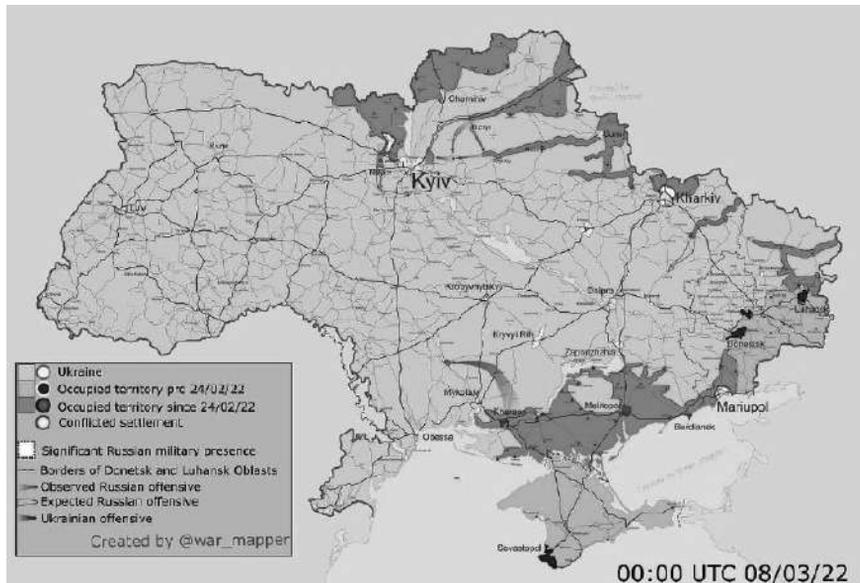
²²⁹ Russia will stop 'in a moment' if Ukraine meets terms — Kremlin // Reuters. — 2022. — March 7. URL: <https://www.reuters.com/world/kremlin-says-russian-military-action-will-stop-moment-if-ukraine-meets-2022-03-07/>

²³⁰ Ukraine and Russia explore neutrality plan in peace talks // The Financial Times. — 2022. — March 16. URL: <https://www.ft.com/content/7b341e46-d375-4817-be67-802b7fa77ef1>

²³¹ Завершився третій раунд переговорів України з росіянами // Gazeta.UA. — 2022. — 7 березня. URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_zavershivsyia-tretij-raund-peregovoriv-ukrayini-z-rosiyanami/1074404

В. Зеленський все ще вірив В. Путіну, попри невдачі росіян у намаганні захопити Київ, попри злочини їхніх військ, попри прямі й однозначні заяви президента РФ та конкретні юридичні акти її влади й попри численні приклади того, що вірити Кремлю не можна. Президент України та його оточення практично домовилися з росіянами у Білорусі; на заваді стояли: ненависть до загарбників народу України, героїзм ЗСУ та, як не дивно, НАТО.

Відтак слід було чорне назвати білим, а біле — чорним. Типова маніпуляція, що мала виправдати нову угоду з ворогом.

Тож вже 8 березня 2022 р. В. Зеленський в інтерв'ю ABC News заявив, що Україна готова вести діалог з Росією про гарантії безпеки для країни, а також щодо майбутнього окупованих територій Донецької та Луганської областей та анексованого Криму. Увага: про гарантії безпеки від держави, яка веде з твоїм народом війну на винищення і яка прагне знищення твоєї держави й яка про це офіційно заявила і закріпила у своїх законодавчих актах!

Та попри все, В. Зеленський вважав, що у майбутньому Україна повинна мати колективний договір безпеки зі всіма своїми сусідами та за участю провідних держав світу — США, Франції, Німеччини, а також Туреччини, з якою країна межує через Чорне море. «Щодо

НАТО я багато разів говорив і передавав публічно меседжі і Росії, і президенту Путіну: ми готові до будь-яких гарантій безпеки нашої країни від відповідних держав, які мають гарантувати. І Росія також серед цих держав, тому що Росія — наш сусід... Це будуть гарантії не лише для України. Це будуть гарантії і Росії, про які вона постійно говорить. Хоча я не знаю, від кого вона захищається. Бо Україна ніколи ні на кого не напала, а лише вела оборонні дії», — наголосив президент воюючої з Росією України²³².

Ба більше, В. Зеленський також зазначив, що готовий на компроміс щодо долі самопроголошених «ДНР» та «ЛНР», а також Криму. Цікаво, який компроміс? Адже відомо, що Росія вимагала беззаперечного визнання незалежності тих «республік», а Крим однозначно визнавала російським, що було навіть зафіксовано в її законодавчих актах. «Ми повинні це питання обговорювати. Так само як компроміси в питанні Криму. Ми не можемо визнати, що Крим — це територія Росії. Думаю, РФ буде складно визнати, що це територія України. Гадаю, ми достатньо розумні, щоб рішення щодо цих двох питань не викликало будь-яких революцій усередині суспільств», — сказав В. Зеленський, явно не усвідомлюючи абсурдність власних слів²³³.

При цьому він цілком означено виказав свою готовність прийняти позицію Кремля, якби не народ України: «Народ, який мене обрав, не готовий до капітуляції, ми не готові до ультиматумів. Але ми можемо дискутувати з Росією щодо майбутнього Криму та Донбасу»²³⁴. Дискутувати? Про що? Про територіальну цілісність твоєї держави і Батьківщини? З ким? З убивцями українців і з тим, хто тобі апріорі заявив, що ці питання не підлягають обговоренню? Чи не абсурд хворої уяви?

Що ж до путінської заяви про денацифікацію України, то В. Зеленський наївно прокоментував її так: «Я просто не знав, що в сучасному світі так може бути. Що людина, яка оголошує денацифікацію, може отримати за це якусь підтримку. Це і є злочин проти народу. Тому що сказати "денацифікація", а потім бомбити цивільних людей — це ге-

²³² Зеленський розповів про можливі компроміси щодо Криму, Донбасу і гарантій безпеки // BBC News — Україна. — 2022. — 8 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60663741>

²³³ Там само.

²³⁴ Там само.

ноцид проти українського народу»²³⁵. Тобто вести перемовини і йти на поступки тому, хто чинить геноцид твого народу — нормально? Йти на компроміс з ворогом, коли той не досяг своєї стратегічної мети і коли твій народ бореться, а його підтримує чи не увесь світ — розумно? Звісно ж, про людське око заявлялося про несприйняття ультиматумів з боку росіян, на справі ж завадою до поступок ставав збройний і безкомпромісний опір українського народу і політична позиція Заходу, який збільшував військову допомогу ЗСУ.

В. Зеленський все ще прагнув «зазирнути в очі Путіну» й у переддень зустрічі міністрів закордонних справ України і Росії через заступника голови свого Офісу І. Жовкву звернувся до канцлера Німеччини з проханням організувати зустріч з кремлівським диктатором. Під час інтерв'ю в ефірі німецького телеканалу ARD8 березня він заявив, що українська сторона не має наміру приймати жодних ультиматумів або йти на компроміси з принципових питань, «але все інше можна було б дискутувати, наприклад, як може виглядати можливий нейтральний статус України... Нам потрібні жорсткі гарантії, щоб не повторилася ситуація, причому не тільки для України»²³⁶. Тобто відмовитися від вступу в НАТО, що закарбовано в Конституції України, й оголосити нейтралітет — це не був ультиматум В. Путіна? І. Жовква додав: «Україна вимагає від сусідів, зокрема й Росії, гарантій безпеки»²³⁷. Гарантії з боку Росії!

«Такі питання можна було б обговорювати на переговорах, це цілком можливо... Зеленський готовий до цього. На жаль, російська сторона не бажає цього робити. Міжнародні партнери мають допомогти у проведенні такої зустрічі. Однак такі переговори та можлива домовленість могли відбутися лише після припинення бойових дій і припинення вогню», — сказав він, відповідаючи на запитання, чи готова Україна на переговорах прийняти нейтральний статус²³⁸.

«Ми неодноразово зверталися до наших союзників, зокрема канцлера Шольца, аби провести переговори між президентом Зеленським та Путіним, хоча зі сторони Кремля жодної готовності

²³⁵ Там само.

²³⁶ Selenskyj-Berater Zhovkva. Neutralität verhandelbar — unter Bedingungen // Tagesschau. — 2022. — March 08. URL: <https://www.tagesschau.de/ausland/ukraine-krieg-selenskyj-berater-kompromisse-101.html>

²³⁷ Там само.

²³⁸ Там само.

до такої зустрічі не лунаю, є чимало питань, які могли б обговорити два президенти,— знов наголосив І. Жовква в ефірі німецької телепрограми Tagesschau.— Єдині серйозні переговори, які можуть бути проведені з росіянами, були б можливими на президентському рівні. Мій президент готовий до цього. Міжнародні партнери мають допомогти нам організувати таку зустріч»²³⁹. Досвід зустрічі в Парижі й війни так і не довели президентові України хворобливу абсурдність цієї ірраціональної ілюзорності, що переросла в його одержимість Путіним.

Натомість прем'єр-міністр Великої Британії Б. Джонсон, що інтелектуально був вакцинований від рецидиву хворобливого російського синдрому, на відміну від В. Зеленського, у переддень зустрічі Д. Кулеби з С. Лавровим в Анталії категорично відкинув можливість досягнути будь-якого компромісу, а тим паче миру, на перемовинах з Росією. «Я не бачу жодного шляху, жодних можливостей, щоб ми могли повернутися до нормальних відносин без повного залишення Росією територій, які вона захопила, без сплати репарацій тощо»,— наголосив британський прем'єр 9 березня 2022 р. в інтерв'ю Polska Agencja Prasowa²⁴⁰. Б. Джонсон сказав, що хотів би знайти якість дипломатичне вирішення, але не бачить до того підстав. «Складно знайти можливість для ведення серйозних переговорів з кимось, хто зараз атакує і нищить твою країну. Я переконаний: якщо ми залишимося єдиними у підтримці героїчного опору українців, то Путін остаточно програє»,— наголосив він²⁴¹.

Б. Джонсон наголосив, що слід зробити усе, аби на жодному етапі не нормалізувати відносини чи підтримувати перспективу нормалізації відносин з Росією, щоби В. Путін був політично ізольований, аргументуючи, що Росією «перейдено рубікон: порушено фундаментальні принципи міжнародного права і цивілізованої поведінки. Ми

²³⁹ ОП звернувся до канцелярії Шольца з проханням організувати зустріч Путіна та Зеленського // Суспільне. Новини.— 2022.— 9 березня. URL: <https://susplne.media/215679-op-zvernuvsa-do-kancelarii-solca-z-prohannam-organizuvati-zustric-putina-ta-zelenskogo/>

²⁴⁰ Premier Boris Johnson dla PAP: nie ma powrotu do normalnych relacji z Rosją // Polska Agencja Prasowa.— 2022.— 8 Marsz. URL: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1107352%2Cpremier-boris-johnson-dla-pap-nie-ma-powrotu-do-normalnych-relacji-z-rosja>

²⁴¹ Там само.

маємо гарантувати, що немає повернення до business as usual [того, що було раніше]»²⁴². Прем'єр-міністр Великобританії також зазначив: «Я переконаний: якщо ми залишимося єдиними в підтримці героїчного опору українців, то Путін остаточно програє»; й додав, що після поразки Росії потрібно працювати над тим, щоб відбудувати Україну, створити для неї новий план Маршалла²⁴³.

Зі свого боку міністерка закордонних справ Британії Ліз Трасс повідомила, що прибула з візитом до США і головною темою розмов буде подальший тиск на лідера РФ В. Путіна. Л. Трасс заявила, що «криза довкола України» є тривожним сигналом для вільного демократичного світу. «Я у США, щоб далі посилювати підтримку для України, розвалювати економіку [РФ], яка фінансує військову машину Путіна, та посилювати міжнародну ізоляцію Росії. Путіна потрібно притягти до відповідальності. Путін має програти в Україні», — написала вона 9 березня 2022 р. у Twitter²⁴⁴.

Проте офіційний Київ навіжено прагнув перемовин з Москвою і гарантій безпеки від Росії, яка вела проти України тотальну війну з метою знищення її народу і держави.

Перемовини між очільниками МЗС РФ та України в Анталії в контексті «мирних» прагнень В. Зеленського

Тим часом 10 березня 2022 р. на території Туреччини за ініціати-ви та посередництва глави МЗС Туреччини М. Чавушоглу в рамках Дипломатичного форуму в Анталії відбулися переговори міністрів закордонних справ України Д. Кулеби та Росії С. Лаврова²⁴⁵. Кремль знову пообіцяв влаштувати гуманітарні коридори для евакуації насе-лення із зони бойових дій (про які нібито вже було домовлено в Біло-русі?), не уточнивши напрямку прийнятних для них маршрутів, та ре-жим тиші від 11 березня з 10:00, зокрема в Києві, Чернігові, Сумах, Харкові та Маріуполі. Але повідомили про це у міжвідомчому коор-динаційному штабі Росії.

²⁴² Там само.

²⁴³ Там само.

²⁴⁴ Twitter. Liz Truss.— 2022.— March 09. URL: <https://twitter.com/trussliz/status/1501506675022385158>

²⁴⁵ Foreign Ministers of Turkey, Ukraine and Russia will hold a trilateral meeting in Antalya // Anadolu.— 2022.— March 07. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/турция/главы-мид-турции-украины-и-рф-проведут-трехстороннюю-встречу-в-анталье/2526448>

Разом з цим вже тоді усім було зрозуміло, що така заява є лише грою, адже усі попередні подібні заяви закінчувалися нічим: режиму тиші не було і люди або не могли вийти з будинків чи укриттів через безперервні обстріли, або ризикували загинути в дорозі. Якщо раніше росіяни наполягали на маршруті в Білорусь та Росію у той час, як більшість цивільних українців втікали на Захід, то на цей раз російська сторона сказала, що коридори відкриють за декількома маршрутами, проте не уточнила їхню географію. Росіяни також зазначили, що з метою виключити збір «розвідувальних даних про розташування підрозділів збройних сил Росії», кожен колону будуть перевіряти на засоби зв'язку²⁴⁶. Проте зустріч так і не мала жодних результатів.

Якою ж була позиція С. Лаврова? Ось які шість ультимативних вимог Росії до України на тоді стали відомими тижневику «Дзеркало тижня»:

1. Відмова від руху до НАТО. Нейтральний статус України (одним із гарантів якого готова стати Росія, яка й напала на Україну);

2. Російська мова — друга державна. Скасування всіх законів, що її обмежують;

3. Визнання Україною Криму російським;

4. Визнання Україною незалежності «ДНР» та «ЛНР» в адміністративних межах областей (включно з тоді контрольованими Україною територіями);

5. «Денацифікація» України. Заборона діяльності ультра-націоналістичних, нацистських і неонацистських партій та громадських організацій, скасування чинних законів про героїзацію нацистів та неонацистів;

6. «Демілітаризація» України. Повна відмова від наступального озброєння, під яке при бажанні можна підвести будь-які види озброєнь²⁴⁷.

Більше того, очільник МЗС РФ С. Лавров просто насміхався з Д. Кулеби (а відтак і з В. Зеленського), заявивши: «На інші країни ми не плануємо нападати. Ми і на Україну не нападали»²⁴⁸. І що цікаво: член української делегації на переговорах з росіянами в Білорусі М. Подо-

²⁴⁶ Кремль знову обіцяє українцям гуманітарні коридори // BBC News — Україна. — 2022. — 10 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/live/news-60673827>

²⁴⁷ ZN.UA стали відомі шість ультимативних вимог Росії до України // Дзеркало тижня. — 2022. — 10 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/dtua-stalividomi-shist-ultimativnikh-vimoh-rosiji-do-ukrajini.html>

²⁴⁸ Кулеба і Лавров поговорили про війну і мир. Про що домовились // BBC News — Україна. — 2022. — 10 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60691136>

ляк зухвало спростовував тоді ці вимоги Москви, побічно відбілюючи таким чином В. Путіна. «Усе, що я читаю останнім часом про переговори — “ультиматуми” Росії — про статуси, території, мови, нацифікації тощо, викликає лише подив. Будь ласка, перестаньте “їсти” в таких обсягах російську пропаганду, яку через наївність передрукуюють наші Дзеркала», — написав М. Подоляк вже наступного дня (11 березня 2022 р.) о 12 год. 08 хв. у Twitter²⁴⁹. Звісно ж, він знову брехав.

Кремль демонстративно і цілеспрямовано виставляв київських можновладців на посміховисько перед усім світом. Світ же вкотре намагався докричатися до Банкової про те, що в Україні триває жорстока, тотальна і безкомпромісна війна. Навіть міністр закордонних справ Китаю Ван І під час переговорів по відеозв'язку зі своїм французьким колегою Жан-Івом Ле Дріаном вперше публічно назвав вторгнення Росії в Україну війною.

У ті хвилини Е. Макрон саме зустрічав на ганку у Версалі лідерів країн-членів і високопосадовців ЄС на саміті щодо України. Тоді ж прем'єр-міністр Естонії К. Каллас після прямих переговорів між главами МЗС України та РФ вважала, що Москва не має політичної волі до завершення війни: «Вони хочуть завдати якомога більше збитків... Мені здається, що Путін, з точки зору покеру, пішов ва-банк — то він або виграє, або програє. Тому кожен має зробити так, щоб Путін не виграв цю війну»²⁵⁰. Президент Франції, своєю чергою, назвав неприйнятними вимоги президента РФ В. Путіна, які той висував для припинення війни в Україні. Про це Е. Макрон заявив перед початком саміту лідерів ЄС у Версалі. «Але сьогодні я дивлюсь на факти, і факти такі: Росія вирішила почати війну, Росія бомбардує Україну, Росія бомбардує цивільних і паралельно веде переговори. Але ці переговори ні до чого не призводять. Скажу чесно, я не бачу можливості припинення вогню в найближчі години», — додав Е. Макрон²⁵¹. За його

²⁴⁹ Twitter. Михайло Подоляк. — 2022. — 11 березня. URL: https://twitter.com/Podolyak_M/status/1502043629182930955

²⁵⁰ Putin Has ‘Gone All In’ on Ukraine War, Estonian Premier Says // Bloomberg. — 2022. — March 10. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-10/putin-has-gone-all-in-on-ukraine-war-estonian-premier-says?utm_medium=social&utm_campaign=socialflow-twitter-business&utm_content=business&utm_source=twitter&utm_campaign=socialflow-organic

²⁵¹ Вимоги Путіна щодо України неприйнятні — Макрон // Європейська правда. — 2022. — 10 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/10/7135703/>

словами, питання полягало в тому, чи взагалі готовий був В. Путін в принципі тоді вести відверті переговори і щось запропонувати.

Крім того керівник розвідки США В. Бернс у виступі в комітеті Сенату з розвідки 10 березня 2022 р. припускав, що Росія погоджується на якісь переговори з Україною задля тактичної вигоди, позаяк стійкого, незмінного результату у цій війні у В. Путіна немає. «Враховуючи послужний список Путіна, враховуючи той факт, що він ненавидить діяти, керуючись тим, що, на його думку, є слабкістю робити зізнання чи визнавати помилки, це, ймовірно, триватиме довго», — сказав В. Бернс, додаючи, що немає будь-яких шансів на успіх переговорів²⁵². Саме тому й зустріч у Туреччині між двома вищими дипломатами країн не призвела до припинення вогню. Він також додав, що паралельно В. Путін створює у своїй країні «пропагандистську бульбашку», але навряд чи у нього вийде повністю ізолювати росіян від звісток про реальний стан справ як з війною, так і з російською економікою.

В. Бернс також зауважив на тому, що голова кіберкомандування США генерал Пол Накасоне захистив обмін інформацією з Україною, а відтак: «Розвідувальні дані, якими ми ділимося, є точними. Вони актуальні і з ними можна діяти. Я думаю, що, озираючись на це назад, це ключова частина того, що ми змогли зробити як розвідувальне співтовариство»²⁵³.

Проте нічого не могло призвести В. Зеленського до прозріння й усвідомлення дійсності. Це й дало підстави офіційному представнику президента Туреччини Р. Ердогана І. Калину вже у день провалу переговорів (10 березня 2023 р.) заявити про особисті перемовини між В. Зеленським і В. Путіним: «Є підстави вважати, що зустріч відбудеться, можливо, в якийсь момент в найближчому майбутньому»²⁵⁴.

Того ж дня глава МЗС Туреччини М. Чавушоглу заявив, що президент Росії В. Путін не проти прямих переговорів з президентом

²⁵² *Barr L.* Putin has no 'sustainable end game' in Ukraine, CIA director says // ABC News. — 2022. — March 10. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/putin-sustainable-end-game-ukraine-cia-director/story?id=83363796>

²⁵³ Там само.

²⁵⁴ *İbrahim Kalın:* Rusya'ya yaptırım uygulamayı düşünüyoruz // TRT Haber. — 2022. — March 10. URL: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/ibrahim-kalin-rusyaya-yaptirim-uygulamayi-dusunmuyoruz-662688.html>

України В. Зеленським. Про це М. Чавушоглу сказав президентові Туреччини Р. Ердогану, виступаючи в четвер на прес-конференції в Анталії після тристоронньої зустрічі міністрів закордонних справ України, Росії та Туреччини. «Було сказано, що Зеленський готовий до такої зустрічі, і Путін в принципі не проти. Путін також згадав цю ідею президенту Ердогану», — сказав М. Чавушоглу на прес-конференції²⁵⁵. Він також зауважив щодо перемовин Д. Кулеби і С. Лаврова, які не призвели до проривів, але були принаймні початком: «Ніхто не повинен очікувати чудес від однієї зустрічі, але зустріч на міністерському рівні є важливим початком»²⁵⁶.

У Кремлі з відгуком не забарилися. Вже наступного дня С. Песков зверхньо щодо України прокоментував: «Ніхто не виключає зустрічі Путіна і Зеленського, концептуально вона можлива, але спочатку перемовники мають виконати свою частину роботи»²⁵⁷.

У Вашингтоні відреагували миттєво, заявивши того ж 11 березня, що Адміністрація президента США Д. Байдена не бачить дипломатичної розв'язки для завершення війни Росії проти України. При цьому Білий Дім твердо стояв на тому, щоб не відкривати двері будь-якій потенційній угоді, яка призведе до капітуляції України. «Наша позиція полягає в тому, що ми підтримуємо рішення, прийняте шляхом переговорів, яке поважає суверенітет і територіальну цілісність України в межах її міжнародно визнаних кордонів. І крапка. Ми чинимо тиск в надії, що в кінцевому підсумку буде досягнуто рішення шляхом переговорів, але не схоже, що Путін хоче цього прямо зараз», — сказав прес-секретар Державного департаменту США Н. Прайс²⁵⁸. США будуть продовжувати надавати всі види допомоги у відновленні, які допоможуть Україні вижити як суверенній державі. Підтримка, яку США продовжували надавати Україні, також розглядалася як фактор, який міг — з часом — змусити Росію сісти за стіл переговорів у більш

---

²⁵⁵ Turkey's foreign minister says Putin is not against direct talks with Ukrainian president // CNN World. — 2022. — March 10. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-03-10-22/h_c2cb4c1b7d42deccf49404f7c060f946

²⁵⁶ Там само.

²⁵⁷ РИА-Новости. Телеграм-канал. — 2022. — 11 марта. URL: https://t.me/rian_ru/152797

²⁵⁸ No diplomatic off-ramp in sight for Russia's war in Ukraine // CNN. — 2022. — March 11. URL: <https://edition.cnn.com/2022/03/11/politics/ukraine-russia-putin-diplomacy/index.html>

серйозній формі. «Тиск, з яким вона стикається на полі бою, важке економічне становище, в якому вона знаходиться у себе вдома. Ми сподіваємося, що ці сили об'єднаються, і це змусить РФ сісти за стіл переговорів таким чином, який дійсно має на увазі добру волю»,— додав Н. Прайс²⁵⁹.

Тривала 16-та доба тотальної війни й США намагалися застерегти істеричного В. Зеленського від необачних дипломатичних переговорів та угод з В. Путіним, закликаючи до витримки і прагнучи завдати Росії таких втрат і збитків та довести Україну до такого становища, коли Київ, а не Москва матиме змогу грати першим номером в російсько-українському протистоянні, в тому числі й дипломатичному, коли В. Путін буде змушений прийняти умови України. Офіційний Вашингтон, як і Лондон, мислив стратегічно і виважено.

12 березня у телефонній розмові з федеральним канцлером Німеччини О. Шольцем президент України розповів йому про оцінку поточного становища і знову просив поспілкуватися про мирні ініціативи з В. Путіним. Того ж дня канцлер ФРН О. Шольц та президент Франції Е. Макрон закликали президента РФ В. Путіна до негайного припинення вогню на території України. Крім того, у телефонній розмові з кремлівським диктатором, яка тривала 75 хвилин, лідери двох європейських країн наполягали на початку процесу дипломатичного врегулювання конфлікту, заявив офіційний представник уряду Німеччини Ш. Гебештрайт²⁶⁰. Розмова, проте, ні до чого не призвела.

Російський автократор, вочевидь, не продемонстрував жодних намірів закінчувати війну проти України. «У нас склалося саме таке враження»,— сказав радник Е. Макрона, а спроба «притиснути Путіна до стіни» зазнала краху²⁶¹. О. Шольц і Е. Макрон вимагали зупинити окупацію Маріуполя, апелюючи, що ситуація стала «нелюдською» після того, як російські війська відключили електрику й воду. В. Пу-

²⁵⁹ Там само.

²⁶⁰ США надаватимуть Україні нову військову допомогу // Deutsche Welle.— 2022.— 12 марта. URL: <https://www.dw.com/ru/bajden-podpisal-memorandum-o-predostavlenii-ukraine-novoj-voennoj-pomosi/a-61105571>

²⁶¹ Putin will Krieg offenbar nicht beenden // Der Spiegel.— 2022.— März 13. URL: <https://www.spiegel.de/ausland/ukraine-putin-will-krieg-offenbar-nicht-beenden-a-0b659493-a849-4451-bb30-687ae2f97b27>

тін же продовжував звинувачувати Україну в провокації російського вторгнення. У Парижі наголосили, що російський диктатор відповідальний за воєнні злочини, однак, він все ще міг прийняти правильне рішення.

Прес-служба президента РФ, зі свого боку, повідомила про те, що В. Путін у ході телефонної розмови з президентом Франції і канцлером Німеччини докладно розповів їм «про серію переговорів російських та українських представників, що відбулася в останні дні у відеоформаті», а також навів «численні факти грубого порушення українськими силовиками норм міжнародного гуманітарного права» й «наполегливо закликав» Е. Макрона та О. Шольца «вплинути на київську владу з тим, щоб такі злочинні дії було припинено»²⁶².

Водночас прес-секретар російського президента заявив, що ці переговори є продовженням зустрічей російської та української делегацій, які вже тричі провели консультації на білоруській території. Російську делегацію очолював помічник президента, колишній міністр культури В. Мединський. До неї також увійшли: заступники глав Міноборони та МЗС А. Фомін та А. Руденко, голова комітету Держдуми з міжнародних справ Л. Слуцький, посол Росії у Білорусії Б. Гризлов. Українську сторону представляли міністр оборони О. Резніков, радник глави Офісу президента М. Подоляк, голова фракції правлячої партії «Слуга народу» Д. Арахамія, перший заступник голови української делегації у Контактній групі з урегулювання на Донбасі А. Костін, народний депутат Р. Умеров та заступник міністра закордонних справ М. Точицький.

Тож Росія та Україна продовжували переговори у відеоформаті, зізнався тоді ж прес-секретар Кремля Д. Песков. «Делегацію продовжує очолювати (помічник президента РФ) Владімір Мединський», — зазначив він, відмовившись повідомити про деталі, а голова комітету Держдуми з міжнародних справ Л. Слуцький ствердно відповів на запитання, чи пройшли переговори у колишньому «біловезькому форматі»²⁶³. Після цих заяв, про факт тривання відеоперемовин на своїй сторінці Twitter повідомив, у супроводі селфі з головою ОП А. Єрма-

²⁶² Макрон, Шольц и Путин в ходе телефонного разговора обсудили ситуацию на Украине // Интерфакс. — 2022. — 12 марта URL: <https://www.interfax.ru/world/827818>

²⁶³ Кремль подтвердил проведение переговоров РФ и Украины в видеоформате // Интерфакс. — 2022. — 12 марта URL: <https://www.interfax.ru/world/827832>

ком, й М. Подоляк, що написав: «Переговори з делегацією РФ тривають безперервно у відеоформаті. Створено спеціальні робочі підгрупи»²⁶⁴. Українці виходили на відеозв'язок з президентського кабінету В. Зеленського й кілька разів з підземного бункера²⁶⁵.

Ба більше, саме того дня 12 березня 2022 р. заступник голови МЗС Росії С. Рябков заявив, що «пропозиції Росії щодо гарантій безпеки, направлені США та НАТО²⁶⁶, вже не в силі, повністю змінилася конфігурація»²⁶⁷. В. Зеленський, свою чергою, залишався глухим і сліпим до думок, порад і прилюдних закликів найдієвіших друзів України. Він ігнорував заклики США та Британії й зятято шукав посередника, який щонайшвидше влаштує йому зустріч з В. Путіним. Того дня він знов знехтував попередженням і порадою найнадійніших союзників України і намагався зблизитися з Росією тепер вже через Ізраїль. «Продовжив діалог з Прем'єр-міністром Ізраїлю Нафталі Бегнетом. Говорили про агресію з боку РФ та перспективи мирних переговорів»,— повідомив у Twitter 12 березня президент України²⁶⁸.

Докладніше В. Зеленський розповів про це під час брифінгу з іноземними ЗМІ. «Що стосується країни Ізраїля і прем'єр-міністра Беннета. Ми в цілому позитивно ставимося до посередництва будь-кого, але я не називаю пана Беннета будь-ким, тому що вважаю, що він може зіграти важливу роль. Перш за все, тому що Ізраїль така країна. В ній багато історії і паралелей багато... Ми говорили з паном Беннетом, і я йому казав, що це неправильно і не конструктивно зустрічатися в Росії, Україні і Білорусі. Це не ті точки, де ми можемо знайти

²⁶⁴ Twitter. Михайло Подоляк.— 2022.— 12 березня. URL: https://twitter.com/podolyak_m/status/1502686810853543937?s=21

²⁶⁵ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times.— 2024.— June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

²⁶⁶ Йдеться про те, що наприкінці 2021 року Росія підготувала проекти договорів із США та НАТО про «гарантії безпеки». Серед іншого, Москва зажадала від НАТО відмовитися від розширення на Схід, не приймати до Альянсу країни колишнього СРСР, зокрема Україну, відмовитися від будь-якої військової співпраці з ними, а також повернути свої війська на позиції 1997 року, коли до Альянсу ще не вступили країни Центральної та Східної Європи.

²⁶⁷ ТАСС.— 2022.— 12 марта. URL: https://t.me/tass_agency/118525

²⁶⁸ Twitter. Volodymyr Zelenskyu / Володимир Зеленський.— 2022.— 12 березня. URL: <https://twitter.com/ZelenskyUa/status/1502753980199358469>

порозуміння, щоб зупинити війну. Чи вважаю я, що Ізраїль, особливо Єрусалим, може бути такою точкою? Я вважаю, що так»,— заявив президент України²⁶⁹. В. Зеленський також вважав, що Ізраїль міг би бути учасником договору про гарантії безпеки для України, проти воєс Росія. Також В. Зеленський заявив, що помітив певні позитивні зрушення у мирному переговорному процесі з Росією. Мовляв, риторика росіян стала менш вимогливою та різкою. Так, зокрема, вони (росіяни) нібито перестали ставити ультиматуми, а почали схожий на рівноправний переговорний процес.

Після такої заяви В. Зеленського пропозиції до мирних переговорів і себе у якості посередників одразу ж надійшли від Ватикану та Азербайджану. Ватикан висловив готовність до будь-якого посередництва, що може посприяти мирові в Україні. Про це заявив державний секретар Святого Престолу кардинал П. Паролін. Він провів телефонну розмову з главою МЗС РФ С. Лавровим, в ході якої повторив заклик папи римського негайно припинити вогонь. «Я закликав покласти край бойовим діям та прямувати шляхом переговорів у вирішенні конфлікту. Я наполіг на повазі до цивільного населення та на гуманітарних коридорах. Я також повторив те, що Папа сказав минулої неділі під час молитви „Ангел Господній“, про повну готовність Святого Престолу до будь-якого посередництва, що може посприяти мирові в Україні»,— розповів кардинал П. Паролін²⁷⁰. Він також зазначив, що ніколи не пізно повернутися до кроків миру та знайти порозуміння.

З іншого боку Азербайджан висловив готовність прийняти у себе зустріч між Україною та Росією. Про це сказав журналістам помічник президента Азербайджану — завідувач відділу з питань зовнішньої політики Адміністрації глави держави Х. Гаджієв у кулуарах Дипломатичного форуму в Анталії. «Із цією пропозицією виступила українська сторона»,— наголосив він²⁷¹.

²⁶⁹ Зеленський пропонує Путіну зустрітись у Єрусалимі // NewsUA.— 2022.— 12 березня. URL: <https://newsua.one/news-politics/62936.html>

²⁷⁰ Кардинал Паролін: досить вже хаосу війни, ніколи не пізно знайти порозуміння // Vatican News.— 2022.— 12 березня. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/vatican-city/news/2022-03/kardynal-parolin-pro-vijnu-v-ukrajini.html>

²⁷¹ Азербайджан готов прийняти у себе зустріч между Україною и Россией — помічник Президента // Trend.— 2022.— 12 марта. URL: <https://www.trend.az/azerbaijan/politics/3568051.html>

Тобто успіх у перемовинах з В. Путіним, за уявленнями В. Зеленського, залежав від певного місця розташування стола для перемовин? Чи все ж таки від інших (воєнних, фінансово-економічних, геополітичних тощо) доконаних чинників і переваг, а не від "точки" сидіння? Й знову ж, вкотре ігнорувалися поради Вашингтона і Лондона, а натомість чулися нашіптування Брюсселя, Парижа і Берліна... Здається, це вже було у нещодавній і, навіть, вчорашній історії України. У Києві ж ніяк не могли усвідомити, що збереження режиму В. Путіна призведе до вічної війни і що Україна воює не з В. Путіним, а з усією Російською Федерацією та Білорусією! Нагадаю, ще нещодавно за посередника було обрано Р. Ердогана й Україна планувала провести перемовини на вищому рівні в Анталії у Туреччині... Потім Г. Шредера... А до цього навіть й О. Лукашенка... І ось — Єрусалим чи Ватикан (теж намолене місце)!

Натомість, коментуючи черговий пакет санкцій, міністр закордонних справ Франції Ж.-І. Ле Дріан вважав, що найгірше у війні Росії проти України ще попереду. Президент РФ В. Путін, за його словами, застряг у своєму максималізмі, він планує продовжувати бомбардувати міста. «Я бачу, що нічого не рухається», — поскаржився він 13 березня 2022²⁷². «Ми перебуваємо у дуже складній ситуації, все це матиме наслідки для нашого функціонування. Це буде довго, — зауважив француз. — ...Президент Путін застряг у своєму максималізмі» й демонстрував «ревізіонізм» у його інтерпретації історії²⁷³. «Він займається ревізіонізмом збройними руками», — додав Ле Дріан.

Того ж дня заступниця державного секретаря США В. Шерман зазначила в інтерв'ю телеканалу Fox News: «Тиск починає мати певний ефект. Ми бачимо деякі ознаки готовності до реальних, серйозних переговорів. Але я маю сказати, поки створюється враження, що Володимир Путін має намір знищити Україну»²⁷⁴.

²⁷² Guerre en-Ukraine la Russie est entree dans une logique de "guerre de sieges estime" Le Drian // Ouest-France. — 2022. — Mars 13. URL: <https://www.ouest-france.fr/monde/guerre-en-ukraine/guerre-en-ukraine-la-russie-est-entree-dans-une-logique-de-guerre-de-sieges-estime-le-drian-ece23ecc-a2c1-11ec-a311-93f5c2ef6762>

²⁷³ Там само.

²⁷⁴ Deputy Secretary Wendy R. Sherman With Bret Baier of Fox News Sunday // U. S. Department of State. — 2022. — March 13. URL: <https://www.state.gov/deputy-secretary-wendy-r-sherman-with-bret-baier-of-fox-news-sunday/>

Чи був сенс так напрошуватися на перемовини саме тоді, коли козирів у Києва було в обмалю, а Кремлівський злодій вкотре принизливо ігнорував такі посили, позаяк ще сподівався добрати козирів з колоди війни собі²⁷⁵. В. Зеленський не розумів, що у такий спосіб до миру не примушують; в Москві інший алгоритм розв'язання завдань і досягнення мети! Чи не корисніше було б з таким завзяттям домагатися зустрічей з лідерами НАТО (зрозуміло з якою метою) і зазирнути у вічі їм, а не В. Путіну, який в принципі бачити українців не хоче..., тобто — на Землі..., тобто — живими... Втім, у Києві їх не чули.

Тим часом надійшли звістки, що президент Росії не проти зустрічі з лідером України. Про це очільник Кремля повідомив під час телефонних переговорів із президентом Туреччини. Також радник голови ОП М. Подоляк заявив в ефірі телемарафону 13 березня, що зустріч В. Зеленського та В. Путіна може відбутися вже в найближчому майбутньому: «Я думаю, що нам уже не так довго йти до цього. Я не готовий сказати, що ця зустріч може відбутися найближчим часом. День, два, три — ні. Якийсь час ще займе, але намагатимемося, щоб це було якнайшвидше»²⁷⁶. За його словами, тоді Україна вже шукала місце проведення переговорів між лідерами України та Росії з точки зору гарантій безпеки та напрацювання пакету домовленостей. «Коли вони будуть напрацьовані, попередньо узгоджені, тоді президенти зможуть зустрітися і опрацювати вже кінцеві положення мирного договору», — сказав він²⁷⁷.

У захваті від власних ілюзій в офісі В. Зеленського готувалися до мирного тріумфу. Більше того, М. Подоляк навіть зустрівся з російськими (!) блогерами і журналістами. Його слова були схожі на марева київських дурнів, яких навколо пальця обвів досвідчений кремлівський шулер. «На столі переговорів зараз лежать різні про-

²⁷⁵ На той час у Київській області тривали бої у деяких населених пунктах Баришівської, Калитянської та Великодимерської територіальних громад Броварського району. Російські війська обстрілювали житлові масиви і критичну інфраструктуру. У всіх районах Київської області тривала боротьба з диверсійними групами.

²⁷⁶ Подоляк: Україна робить все, щоб зустріч Зеленського і Путіна відбулася якомога швидше // Факти ICTV. — 2022. — 13 березня. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20220313-podolyak-ukrayina-robyt-vse-shhob-zustrich-zelenskogo-i-putina-vidbulasya-yakomoga-shvydshe/>

²⁷⁷ Там само.

позиції, їх багато, там десяток речень. У тому числі і з політичного врегулювання та, головне, з військового врегулювання. Я маю на увазі припинення вогню, формулу припинення вогню та виведення військ. Зараз це все перебуває в умовних робочих групах», — натхненно просторікував він²⁷⁸. І додав перелік очікуваних мрій:

- Щойно буде напрацьовано взаємні зустрічні вже юридичні форми, буде призначено зустріч — четвертий раунд переговорів. Це можливо завтра, післязавтра (14–15 березня);
- Делегації домовилися не коментувати зміст переговорів до того моменту, коли всі ключові позиції будуть узгоджені;
- Договір між Росією та Україною має бути «багатокомпонентним» — він повинен включати кілька позицій щодо: припинення війни; процедури та швидкості виходу російських військ; мирної угоди; гарантій безпеки України від Росії;
- Мають бути чітко прописані компенсаторні механізми: коштом якого бюджету все відновлюватиметься;
- Російська сторона набагато адекватніше вже дивиться. Але ще якийсь час має пройти, щоб вони загалом на 100% розуміли ситуацію, в яку потрапила саме Росія (!), а не Україна²⁷⁹.

М. Подоляка підтримав й член російської делегації Л. Слуцький, який заявив про «суттєвий прогрес» на переговорах з Україною та що, на його особисті очікування, цей прогрес може перерости в єдину позицію обох делегацій і в «документи для підписання»²⁸⁰. В інтерв'ю RT Arabic він також сказав, що підписання документів на переговорах могло б лягти «в основу зниження напруги»²⁸¹.

Отже, в Офісі президента України вірили В. Путіну і не зважали на те, що той каже стосовно України лідерам Заходу цілком протилежне! Відтак який сенс було НАТО, за таких обставин, взагалі схвалювати рішення про надання Україні ППО чи бойових літаків, адже Київ ручкався з Москвою, прагнучи поцілунку з гвалтівником й невдовзі передбачав укласти з ним «мирну» угоду?!

---

²⁷⁸ И дипломаты говорят, и пушки не молчат // Коммерсантъ. — 2022. — 13 марта. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/5252292>

²⁷⁹ Там само.

²⁸⁰ РІА Новості. Телеграм-канал. — 2022. — 13 березня. URL: https://t.me/rian_ru/153148

²⁸¹ Там само.

**Заключний етап «білоруського» відтинку перемовин:
досягнення точок дотику у виробленні проєкту мирної угоди**

Перемовини між російською та українською делегаціями мали відновитися вранці 14 березня, але були відкладені до наступного дня через технічні умови. Дивно чи не так, аби дві офіційні державні структури не змогли технічно налагодити відео зв'язок між Києвом і Москвою²⁸².

Чи причина була в іншому? І чи не полягала вона, насправді, у факті розмови президента В. Зеленського з прем'єр-міністрами Великобританії Б. Джонсоном та Чехії П. Фіалою, а також міністра закордонних справ Д. Кулеби з держсекретарем США Е. Блінкеном?

Саме 14 березня 2022 р. В. Зеленський опублікував у своєму Telegram-каналі повідомлення, в якому закликав до «нормальних, ефективних гарантій безпеки», які не будуть «схожими на будапештські»²⁸³. Прагнення України не бути знову кинutoю напризволяще є цілком зрозумілим. Київ хотів мати більш надійний механізм, ніж добра воля Росії, для своєї майбутньої безпеки. Перед цим 10 березня міністр закордонних справ України Д. Кулеба, перебуваючи в Анталії на зустрічі зі своїм російським колегою С. Лавровим, говорив про «системне, стале рішення» для України, додавши, що українці «готові обговорювати» гарантії, які вони сподіваються отримати від країн — членів НАТО і Росії²⁸⁴. Д. Кулеба, схоже, мав на увазі багатосторонні

---

²⁸² Саме тоді Міжнародний суд ООН у Гаазі отримав заперечення Росії у письмовій формі проти вживання забезпечувальних заходів за скаргю України. При цьому РФ заявила, що цей суд не має юрисдикції розглядати справу про застосування сили в Україні. Водночас у Стасбурзі близько 200 депутатів з 46 держав-членів Ради Європи зібрались на позачергові дебати щодо відповіді Ради Європи на агресію Росії проти України. Головним питанням дебатів мала бути рекомендація Комітету міністрів Ради Європи виключити повністю Росію з організації. ПАРС одноголосно рекомендувала виключити Росію з Ради Європи, проте РФ здійснила й свій крок: генеральному секретарю організації було вручено листа від очільника МЗС РФ С. Лаврова, в якому повідомлялося, що Росія сама виходить з Ради Європи. 15 березня 2022 р. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив рішення про виключення Росії зі складу організації.

²⁸³ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

²⁸⁴ Там само.

гарантії безпеки — домовленості, згідно з якими конкуруючі держави беруть на себе зобов'язання гарантувати безпеку третьої держави, як правило, за умови, що вона залишатиметься нейтральною щодо всіх гарантів.

Проте не вірити в гарантії від США, якщо б вони їх і пообіцяли, Україну намовляв навіть прем'єр-міністр Ізраїлю Н. Беннет, що тоді був активно задіяний як посередник. В інтерв'ю журналісту Х. Дауму, опублікованому в лютому 2023 р., він згадував, що намагався відрадити В. Зеленського наполягати на гарантіях безпеки. «Є анекдот про хлопця, який намагається продати Бруклінський міст перехожому, — пояснив Н. Беннетт. — Я сказав: „Америка дасть вам гарантії? Вона візьме на себе зобов'язання, що через кілька років, якщо Росія щось порушить, вона надішле солдатів? Після того, як вийшла з Афганістану і таке інше? Володимире, цього не станеться“»²⁸⁵.

До того ж 14 березня колишні прем'єр-міністри Великої Британії Г. Браун та сер Д. Мейджор, спільно з групою видатних вчених і юристів виступили з ініціативою розпочати роботу з організації міжнародного «Нюрнберзького трибуналу» над військовим злочинцем В. Путіним. У зв'язку з цим вони запустили петицію, для початку розгляду якої мали бути зібрані 2 мільйони підписів (автор цих рядків поставив свій підпис під нею 19 березня 2022 р.)²⁸⁶.

І чи не тому, що 15 березня 2022 р. Сенат США одностайно ухвалив резолюцію, яка засуджує В. Путіна як військового злочинця, а Комітет міністрів Ради Європи ухвалив рішення про виключення Росії зі складу організації?

При цьому у Кремлі речник президента країни-агресора Д. Песков відмовився озвучувати російським журналістам можливі терміни закінчення військової інтервенції проти України.

Наступного дня (16 березня) В. Зеленський виступив перед Конгресом США. Поміж іншого, він просив створення безпілотної зони над Україною, а якщо це занадто багато, то системи ППО С-300 та літаки. Крім того, президент України запропонував фактично розпустити НАТО, а натомість створити новий альянс для забезпечення безпеки всієї Європи, назвавши його «Союзом відповідальних кра-

²⁸⁵ טנב רבדמ טנב // YouTube. טנב ילחפנ | Naftali Bennet. — 2023. — February 04. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qK9tLDeWBzs>

²⁸⁶ Put Putin on trial // Avaaz. The World in Action. — 2022. — March 14. URL: https://secure.avaaz.org/campaign/en/prosecute_putin_loc/

ін»²⁸⁷. І ці абсурд та утопія звучали перед американським політичним істеблішментом від «одного з найкращих лідерів сучасного світу», як назвав його під час зустрічі з головними редакторами інтернет-медіа та популярними блогерами, яка відбулася 20 вересня 2019 р., тогочасний заступник голови Офісу президента України А. Єрмак²⁸⁸. Конгресмени поблажливо плескали українському народові в особі його президента стоячи й усміхнено дивувалися недалекості В. Зеленського. Він, до слова, вже невдовзі забувся про власні ж слова щодо створення нового воєнно-політичного блоку з країн НАТО, що часто траплялося з президентом України як до цієї промови, так і після неї. Вже наступного року в політиків США для В. Зеленського не було ані овацій, ані захоплення.

Тим часом В. Путін заявив, що на Донецькій та Луганській областях він й спочатку зупинитися не збирався і що всі поставлені завдання у «спецоперації» безумовно будуть вирішені²⁸⁹. Водночас, попри цю заяву кремлівського диктатора, того ж таки 16 березня радник голови ОП М. Подоляк вкотре зазначив (цього разу в інтерв'ю PBS): «Об'єктивно, єдина опція, яка зупинить війну — це прямі переговори між двома президентами. І саме над цим ми працюємо в ході мирних переговорів. Ми напрацьовуємо документ, який будуть надалі обговорювати і підписувати президенти»²⁹⁰. За словами М. Подоляка, під-

---

²⁸⁷ Промова Президента України Володимира Зеленського перед Конгресом США // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. — 2022. — 16 березня. URL: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-pered-kong-73609>

²⁸⁸ Офіс президента назвав Зеленського "одним з найкращих лідерів сучасного світу" // Еспресо. — 2019. — 22 вересня. URL: https://espreso.tv/news/2019/09/22/v_ofisi_prezydenta_zelenskogo_nazvaly_quotodnym_z_naykraschlykh_lideriv_suchasnogo_svituquot

²⁸⁹ Цього ж дня Міжнародний суд ООН у Гаазі ухвалив рішення про запровадження тимчасових заходів щодо Росії у справі про влаштування окупантом геноциду в Україні: негайно припинити військові операції, які почалися на території України 24 лютого 2022 р., і забезпечити, що будь-які військові чи регулярні збройні підрозділи, а також інші організації чи особи, які контролюються РФ, не будуть вживати кроків щодо продовження військової операції.

²⁹⁰ "Це єдиний спосіб завершити війну": Подоляк оголосив про підготовку до переговорів Зеленського з Путіним // Еспресо. — 2022. — 16 березня. URL: <https://espreso.tv/tse-ediniy-sposib-zavershiti-viynu-podolyak-ogolosiv-pro-pidgotovku-do-peregovoriv-zelenskogo-z-putinim>

писання угоди могло відбутися вже найближчим часом і «це єдиний спосіб завершити війну»²⁹¹.

Складається враження, що в Офісі президента свідомо підігравали В. Путіну і щонайбільше прагнули зіпсувати стосунки з НАТО. Враження це, з огляду з риторики і дій усіх сторін не є безпідставним. Йдеться, зокрема, й про оприлюднений 16 березня 2022 р. у Financial Times проєкт угоди між Україною та РФ про нейтралітет України та її вихід з війни на умовах Кремля. Її члени обох делегацій вперше обговорили ще у неділю 13 березня 2022 р. Проєкт угоди з 15 пунктів передбачав відмову Києва від амбіцій НАТО, проголошення нейтралітету в обмін на гарантії безпеки з боку Росії, обіцянку не розміщувати іноземні військові бази чи зброю в обмін на захист від таких союзників як США, Великобританія та Туреччина та погодження на обмеження своїх збройних сил²⁹².

Карта події 16 березня 2022 р.: Institute for the Study of War, AEI's Critical Threats Project, WorldPop, FT

²⁹¹ Там само.

²⁹² Seddon M., Olearchyk R., Massoudi A., Zilber N. Ukraine and Russia explore neutrality plan in peace talks // Financial Times.— 2022.— March 16. URL: <https://www.ft.com/content/7b341e46-d375-4817-be67-802b7fa77ef1>

Однак характер західних гарантій безпеки України, зокрема і їх прийнятність для Москви, могли виявитися великою перешкодою для будь-якої угоди, так само як і статус територій країни, захоплених Росією та її ставлениками у 2014 році. Крім того такі умови безпеки не змогли б запобігти повторній агресії Кремля проти свого сусіди — України.

Хоча Москва і Київ заявили, що досягли прогресу в угоді, вже тоді дехто з учасників скептично ставилися до того, що президент Росії В. Путін був відданий справі миру і неабияк стурбований тим, що Москва може виграти час, щоб перегрупувати свої сили та відновити наступ. «Є ймовірність, що це обман і ілюзія. Вони брешуть про все — і про Крим, і про нарощування військ на кордоні, і про “істеріку” навколо вторгнення», — розповіло українське джерело, поінформоване про переговори²⁹³. Росіяни вважали, що запропоноване врегулювання, якщо воно буде узгоджене, може дати обом сторонам надійний спосіб проголосити перемогу у війні. «Кожна сторона потребує перемоги, — сказав той чоловік. — Він повинен мати можливість продати це людям. Путін може сказати, що ми хотіли зупинити вступ України до НАТО та розміщення іноземних баз і ракет на її території. Якщо вони це зроблять, він може сказати: “Я зрозумів”».

Прем'єр-міністр Ізраїлю Н. Беннетт, після несподіваного візиту до Москви 5 березня, був головним міжнародним посередником у переговорах між В. Зеленським і В. Путіним, повідомили троє людей, знайомих із цим питанням. Р. Ердоган, президент Туреччини, також розмовляв телефоном з лідером України В. Зеленським, коли він та його високопосадовці активізували свої зусилля, щоб допомогти досягти мирної угоди між Києвом і Московою.

М. Подоляк сказав Financial Times, що будь-яка угода передбачатиме, що «війська Російської Федерації в будь-якому випадку покинуть територію України», захоплену після початку вторгнення 24 лютого, а саме південні регіони вздовж Азову та Чорного моря, а також території на схід і північ від Києва. Україна збереже свої збройні сили, але буде зобов'язана залишатися поза військовими альянсами, такими як НАТО, і має утримуватися від розміщення іноземних військових баз на своїй території.

Прес-секретар В. Путіна Д. Песков заявив журналістам 16 березня, що нейтралітет для України на основі статусу Австрії чи Швеції

²⁹³ Там само.

є можливим. «Цей варіант зараз дійсно обговорюється, і його можна вважати нейтральним»,— сказав Д. Песков, а міністр закордонних справ Росії С. Лавров додав, що на переговорах «близькі до узгодження» «абсолютно конкретні формулювання»²⁹⁴.

Слід також зауважити, що хоча Конституція України зобов'язує її прагнути до членства в НАТО, В. Зеленський та його помічники все більше нехтували її виконанням й дедалі більше навмисно і цілеспрямовано применшували шанси України на приєднання до трансатлантичного військового альянсу, перспективу, яку Росія розглядала як провокацію. «Зараз немає ефективної системи європейської безпеки, яка б модерувалася НАТО. Як тільки в Європі почалася серйозна війна, НАТО швидко відійшло вбік. Ми пропонуємо “українську модель гарантій безпеки”, яка передбачає негайну і юридично підтвержену участь низки країн-гарантів у конфлікті на боці України, якщо хтось знову зазіхне на її територіальну цілісність»,— заявив М. Подоляк²⁹⁵. Заява ця була нічим іншим, як блюзнірством і брехнею. Україна, додав Подоляк, у рамках будь-якої угоди «однозначно збереже власну армію». Він також применшив значення заборони на іноземні бази в Україні, сказавши, що це вже заборонено українським законодавством.

Передбачувана угода також містила положення про закріплення прав російської мови в Україні, хоча українська була і є єдиною державною мовою. Тут необхідно нагадати, що Росія представила своє вдертя в Україну, в тому числі, як спробу захистити російськомовних від «геноциду» з боку «неонацистів»²⁹⁶. Проте найбільшою проблемою залишалася вимога Росії, щоб Україна визнала анексію Криму та незалежність двох сепаратистських квазіутворень на східному кордоні Донбасу. Україна спочатку відмовилася, але була готова розділити це питання і обговорити його, запевняв М. Подоляк²⁹⁷.

²⁹⁴ Там само.

²⁹⁵ Там само.

²⁹⁶ Дивіться: Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (2004 – початок 2022 рр.) // Політичні дослідження.— 2024.— № 1 (7).— С. 110–134; Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (лютий 2022 – лютий 2024 рр.) // Гілея.— 2024.— Вип. 195–196 (№ 5–6).— С. 38–58.

²⁹⁷ Seddon M., Olearchyk R., Massoudi A., Zilber N. Ukraine and Russia explore neutrality plan in peace talks // Financial Times.— 2022.— March 16. URL: <https://www.ft.com/content/7b341e46-d375-4817-be67-802b7fa77ef1>

Сам же М. Подоляк у своєму Twitter тоді зазначив, що Financial Times опублікувала чернетку, яка демонструє запит російської сторони. І додав, що українська сторона має свої позиції. «Єдине, що ми підтверджуємо на цьому етапі, — це припинення вогню; виведення російських військ та гарантії безпеки від низки країн»²⁹⁸. І усе занотоване радником голови Офісу президента України виявилось маніпуляцією: документ був не чернеткою, а проєктом; ніякого припинення вогню не було; жодного виведення російських військ не відбувалося; ніяких гарантій від низки країн не було, до того ж, вони й не брали участі в переговорах. Росія не відмовилася від жодного вказаного у документі рядка.

Вивести Росію на чисту воду та промити очі і розум Україні спробував 16 березня в інтерв'ю *Le Parisien* міністр закордонних справ Франції Ж.-І. Ле Дріан, який був упевнений, що РФ тільки вдавала, ніби веде переговори з Україною і не вірив у їхню плідність. Він наголосив на важливості припинення вогню і заявив, що «тільки на підставі цього» можна говорити, позаяк не можна вести переговори «з пістолетом біля скроні»²⁹⁹.

Того ж дня міністерка закордонних справ Великобританії Л. Трасс заявила, що також не вірить у щирість та успіх мирних переговорів між Росією та Україною. Вона сказала, що президенту Росії В. Путіну спочатку потрібно вивести свої війська з України, щоб переговори увінчалися успіхом. «Я скептично ставлюся до мирних переговорів, поки Путін все ще веде війну в Україні. Він повинен забезпечити припинення вогню і вивести свої війська, щоб до цих мирних переговорів ставилися серйозно», — наголосила Л. Трасс³⁰⁰. Вона також сказала, що В. Путіна потрібно зупинити за будь-яку ціну, адже є ймовірність, що «він захоче піти далі». «Дуже важливо, щоб ми зупинили

²⁹⁸ Twitter. Михайло Подоляк. — 2022. — 16 березня. URL: https://twitter.com/Podolyak_M/status/1504137146713661440

²⁹⁹ Jean-Yves Le Drian: «On ne négocie pas avec un revolver sur la tempe» // *Le Parisien*. — 2022. — Mars 17. URL: <https://www.leparisien.fr/international/jean-yves-le-drian-on-ne-negocie-pas-avec-un-revolver-sur-la-tempe-16-03-2022-T7WOW3TBLVAYFGN-T2QBMXEW53I.php>

³⁰⁰ UK's Truss sceptical on Russia-Ukraine peace talks // Reuters. — 2022. — March 16. URL: <https://www.reuters.com/world/uk/uk-foreign-secretary-truss-sceptical-peace-talks-over-ukraine-2022-03-16/>

Владіміра Путіна, він являє собою реальну загрозу, з якою стикається світ», — підкреслила Л. Трасс³⁰¹.

Натомість президент України В. Зеленський у промові перед лідерами країн Об'єднаних експедиційних сил, які очолювала Велика Британія, заявив, що його держава не стане членом НАТО, оскільки цього не хоче сам Альянс. Тоді помічник президента Росії В. Мединський заявив, що українці на переговорах пропонують створити в Україні австрійський чи шведський варіант демілітаризованої держави. «Збереження та розвиток нейтрального статусу України, демілітаризація України — обговорюється цілий комплекс питань, пов'язаних із розміром української армії. Україна пропонує австрійський, шведський варіант нейтральної демілітаризованої держави, але при цьому держави, яка має власну армію та військово-морські сили», — стверджував В. Мединський³⁰². За його словами, ці питання все ще обговорювалися на рівні керівників міністерств оборони Росії та України. Про такі пропозиції України цього ж дня заявив і речник Кремля Д. Песков. Він додав, що обговорюється демілітаризація за австрійським чи шведським варіантом зі збереженням власної армії, але без іноземних військових баз. Можна було б запідозрити росіян в інформаційних маніпуляціях, проте українська сторона жодним чином не спростувала подібні заяви.

Лише через нетривалу паузу ці заяви росіян прокоментував радник голови Офісу президента України М. Подоляк. «Безперечно, ми розуміємо спробу наших партнерів залишитися ініціативною стороною в переговорному процесі. Звідси слова про шведську чи австрійську моделі нейтралітету. Але Україна зараз перебуває у стані прямої війни з Росією. Тому модель може бути лише українською і лише про юридично вивірені гарантії безпеки. І жодних інших моделей чи варіантів», — наголосив він³⁰³. Він пояснив свої слова так: «По-перше, абсолютні гарантії безпеки. Дієві, а не протокольні чи "будапештські". А це означає, що підписанти гарантій не стоять осторонь у разі нападу на Україну, як сьогодні. Але беруть активну участь на боці України в конфлікті та офіційно забезпечують нам

³⁰¹ Там само.

³⁰² Дорощ С. Нейтральний статус України. Що стоїть за заявами Росії і що відповіла Україна // BBC News — Україна. — 2022. — 16 березня. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60739251>

³⁰³ Там само.

негайне постачання необхідного обсягу зброї [...] По-друге, Україна більше не хоче залежати від бюрократичних процедур, які дозволяють чи не дозволяють закривати небо від тих самих крилатих ракет. Нам потрібні прямі й жорсткі гарантії того, що небо обов'язково буде закрите. [...] Україна ніколи не була мілітаристською державою, яка б нападала чи планувала напасти на сусідів. На відміну від цих сусідів. Саме тому сьогодні Україна хоче мати справді потужний пул союзників із чітко прописаними гарантіями безпеки»³⁰⁴. Але у Києві мали б розуміти, що такий формат заяв є або наївністю, або ж популізмом і він не міг бути втіленим де-юре, а отже Україна, ніби навмисно, знову звинувачувала Захід.

І саме після гучних обвинувачень до НАТО з боку офіційного Києва з'явилися повідомлення щодо відмови України від прагнення вступити до Альянсу та щодо її нейтрального статусу. Здавалося б, нонсенс за тих умов, які на тоді розвивалися бойові дії, коли москалі були вже відкинуті від Києва й ЗСУ перехопили бойову ініціативу.

Насправді ж причиною такої примітивної (у вуличному стилі) зміни позиції України були перемовини з Росією... І цю гру одразу ж розкусили на Заході. Тож, насправді, різкість та обвинувачення в бік НАТО з боку України були зумовлені намовляннями Росії й спрямовані саме кремлівськими чинниками й інтересами, до яких намагалися пристати на Банковій, провокуючи Захід на поступки у протистоянні з Кремлем.

Водночас, було очевидним і зрозумілим, що формула, висунута Києвом про новий військово-політичний альянс поза НАТО, вироблена у Москві й апіорі буде неприйнятною для Заходу і, тим паче, ніяк не гарантувала би безпеки Україні та зміни становища захоплених раніше теренів на Донбасі і Криму. Проводячи кремлівські наративи формули миру, В. Зеленський фактично грав на руку Москві. І це зрозуміли не лише у західних столицях, але й певні чиновники у Києві. Хоча Москва і Київ заявили, що досягли прогресу в умовах проекту угоди, окремі українські чиновники скептично поставилися до того, що президент Росії В. Путін повністю відданий миру, й були стурбовані тим, що Москва, завдяки віри В. Зеленського у щирість росіян, може виграти час, щоб перегрупувати свої сили та відновити наступ. А розмови про компроміси, нейтралітет і гарантії були лише політичними хитрощами.

---

³⁰⁴ Там само

У дійсності ж В. Путін навіть прилюдно не виявив жодних ознак компромісу, пообіцявши, що Москва досягне всіх своїх військових цілей в Україні. Натомість путінські обіцянки просував в українській делегації М. Подоляк, який чомусь відверто наполягав на довірі росіянам та на необхідності пристати на їхні пропозиції. Слова М. Подоляка грали в унісон з риторикою росіян. Дивувала ж позиція офіційного Києва, а не Москви. І, перш за все, порушення владою України Конституції держави, яка прямо зобов'язувала її прагнути до членства в НАТО. Він (Подоляк) вкотре видавав російську формулу за українську т. зв. модель гарантій безпеки, яка нібито передбачає негайну і юридично підтверджену участь низки країн-гарантів у конфлікті на боці України, якщо хтось знову зазіхне на її територіальну цілісність. Це було відвертою брехнею.

Насправді В. Зеленський та його команда вже підготували ґрунт для пояснення необхідності обійти чи змінити конституційне зобов'язання щодо НАТО і відмовитися від вступу до Альянсу у найближчому майбутньому. Президент України та його оточення здійняли істеріку з вимогою до НАТО закрити небо над Україною, прекрасно розуміючи, що Альянс де-юре і де-факто не міг на це погодитися. Тож потім, граючи на біді та почуттях українців, він та його оточення розкритикували НАТО у відсутності збройної підтримки (що було брехнею), заявивши, що якщо НАТО так поводить, то він не впевнений, що до Альянсу взагалі варто вступати. У дійсності ж президент України втілював російський проєкт, мовляв, уся провина за жертви і смерті лягає на НАТО (не на Росію чи бездіяльність напередодні вдертя влади України), а відтак Захід мусить політично погодитися на вільні рухи Києва щодо Москви і на мирну угоду України з Росією. Решта риторики про гарантії Заходу були популізмом і це усі розуміли, але досвідчені західні дипломати і політики все ж продовжували стримувати В. Зеленського від «обіймів» з В. Путіним...

Натомість учасники переговорів, в тому числі й з української сторони, ретельно приховували, наприклад, що передбачувана угода також містила положення про закріплення прав російської мови в Україні, хоча українська є єдиною державною мовою. Та найпроблемнішою вимогою Росії від України було визнання нею законності анексії Криму у 2014 р. й збереження «незалежності» так званих ДНР і ЛНР. Й хоча публічно українська делегація відмовилася від

цього пункту, але, як сказав все той же М. Подоляк, «була готова розділити цю проблему на частини».

В США усвідомлювали цю пастку, тож речник Державного департаменту Н. Прайс дипломатично заявив журналістам, що Вашингтон вітає прояви надії та оптимізму щодо дипломатичних переговорів між Росією та Україною, проте США хочуть бачити «деескалацію» з боку Росії, і немає «відчутних ознак» того, що В. Путін «змінює курс»³⁰⁵. Свідченням цьому стало чергове загострення на фронті, коли міста України третю ніч поспіль зазнавали потужних обстрілів. Київ навіть заявив тоді, що починає контрнаступ проти російських загарбників. Тоді ж Д. Байден схвалив новий пакет військової допомоги Україні від США на 800 млн. доларів, включаючи зенітне озброєння та безпілотики, щоб зміцнити обороноздатність країни.

У цей час світові стає відомо про численні злочини російських військових проти цивільних українців, про акти масових розстрілів, гвалтувань, катувань тощо. 16 березня Міжнародний Суд ООН в Гаазі задовольнив позов України й ухвалив рішення про забезпечувальні заходи³⁰⁶. На тлі цього жаху президент США Д. Байден 16 березня 2022 р. публічно назвав президента РФ В. Путіна військовим злочинцем! Про це розповіла кореспондентка Fox News Ж. Генріх: «Я запитала президента Байдена, чи готовий він після всього, що ми побачили, назвати Путіна військовим злочинцем? Спочатку він сказав "ні" та вийшов з кімнати... але потім повернувся, уточнив моє запитання і сказав мені: "Він — військовий злочинець"»³⁰⁷. Вже наступного дня

³⁰⁵ Seddon M., Olearchyk R., Massoudi A., Zilber N. Ukraine and Russia explore neutrality plan in peace talks // Financial Times.— 2022.— March 16. URL: <https://www.ft.com/content/7b341e46-d375-4817-be67-802b7fa77ef1>

³⁰⁶ У Міжнародному Суді ООН у Гаазі Україна ініціювала справу проти Росії щодо застосування Конвенції про заборону геноциду. Україна стверджувала, що Росія некоректно тлумачить поняття геноциду, неправомірно використовуючи його як основу застосування сили проти України. 16 березня 2022 року Міжнародний Суд ООН ухвалив рішення про забезпечувальні заходи, запрошені Україною. Суд вказав на негайну необхідність припинити воєнні дії. Він також зазначив Росії, що жодні приватні групи чи сили міжнародних організацій чи інших держав під її контролем не можуть брати участь у військових операціях. Суд також зазначив, що обидві сторони мають утриматися від посилення суперечки.

³⁰⁷ Twitter. Jacqui Heinrich.— 2022.— March 16. URL: <https://twitter.com/JacquiHeinrich/status/150417103633551624>

президент США під час свого виступу ще жорсткіше охарактеризував В. Путіна, назвавши того «кривавим диктатором та найчистішим голворізом», який веде аморальну війну проти народу України³⁰⁸.

Тож усі притомні люди мусили б перейнятися питанням: хіба можна мати справу зі злочинцем? Тоді ж Росія розбомбила театр у Маріуполі, де перехувувалися сотні мирних жителів, а В. Путін заявив, що «спеціальна воєнна операція», розпочата 24 лютого, розвивається успішно. На це прем'єр-міністр Великобританії Б. Джонсон зазначив політичному редактору ВВС Л. Кунсберг, що В. Путін скоює військові злочини на рівні, якого Європа не бачила «з часів Третього райху, з часів Другої світової війни»³⁰⁹.

Зі свого боку Е. Макрон закликав готуватися до збройного конфлікту високої інтенсивності. «Наші сили — єдина повноцінна армія на європейському континенті. Нам потрібно збільшити інвестиції, щоб бути готовими до можливого збройного конфлікту високої інтенсивності, який може розпочатися на нашому континенті», — заявив він³¹⁰. Нагадаю, що перед цим французький президент також заявляв, що дипломатичного

³⁰⁸ Байден розкритикував Путіна: "кривавий диктатор та голворізі" // Дзеркало тижня. — 2022. — 17 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/bajden-rozkritikovav-putina-krivavij-diktator-ta-holovoriz.html>

³⁰⁹ Ukraine war: Boris Johnson says Putin invasion has failed // BBC. — 2022. — March 16. URL: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-60769541>

³¹⁰ Présidentielle: Emmanuel Macron évalué à 50 milliards d'euros par an le coût de son programme // BFM.TV. — 2022. — Mars 17. URL: https://www.bfmtv.com/politique/elections/presidentielle/en-direct-presidentielle-j-24-macron-presente-son-programme-melenchon-en-hausse-dans-les-sondages_LN-202203170099.html

рішення у війни в Україні немає³¹¹. Припущення ж про те, що протягом найближчих кількох годин буде підписано російсько-українську угоду про припинення вогню, французький президент назвав нереалістичними. Про це він заявив в ефірі французького телеканалу BFM.TV.

Президент Франції також зазначив, що у разі його перемоги на виборах, виділений бюджет на оборону до 2025 року буде збільшений до 50 мільярдів євро (тоді оборонний бюджет становив 41 млрд. євро). «Ми повинні продовжувати ставати гнучкішими та адаптивними перед лицем нових типів конфліктів: космічних, кібернетичних, громадянських», — зазначив він³¹². «Ми знаходимося на переломному етапі, коли ми можемо змінити ситуацію», — сказав Е. Макрон на пресконференції в Обервільє, на північ від Парижа, наголосивши на війні, яка вже є на порозі Європейського Союзу та глобальному виклику зміни клімату³¹³.

Того ж дня ввечері В. Зеленський мав телефонну розмову з Е. Макроном. Ось, як про це написав президент України у Twitter: «Продовжив діалог з Президентом Франції Emmanuel Macron. Обговорили підтримку народу України у боротьбі проти російської агресії, зокрема в оборонній сфері. Окрема увага — продовженню мирного діалогу. Маємо посилювати антивоєнну коаліцію»³¹⁴. У дійсності ж розмова не була такою дружньою. Ще перед нею президент Франції розповів, що може здійснити візит в Україну, однак наголосив, що головною умовою для таких відвідин — вони не повинні бути «марними»³¹⁵. Ця фраза багато про що говорить сама за себе. «Коли я поїхав

³¹¹ Зауважу також й на тому, що напередодні голова комітету з оборони та міжнародних справ французького Сенату К. Камбон сказав, що Франція практично не має запасу боєприпасів. Тих, що є, вистачить на 3–4 дні повномасштабних бойових дій.

³¹² *Présidentielle: Emmanuel Macron évalue à 50 milliards d'euros par an le coût de son programme // BFM.TV.* — 2022. — Mars 17. URL: https://www.bfmtv.com/politique/elections/presidentielle/en-direct-presidentielle-j-24-macron-presente-son-programme-melenchon-en-hausse-dans-les-sondages_LN-202203170099.html

³¹³ *Présidentielle 2022 : ce qu'il faut retenir du programme d'Emmanuel Macron // Le Figaro.* — 2022. — Mars 17. URL: <https://www.lefigaro.fr/elections/presidentielles/en-direct-presidentielle-2022-macron-presente-les-grands-axes-de-son-programme-20220317>

³¹⁴ Twitter. Volodymyr Zelenskyy / Володимир Зеленський. — 2022. — 17 березня. URL: <https://twitter.com/ZelenskyyUa/status/1504549517642899464>

³¹⁵ *Guerra Russia-Ucraina, la diretta — A Mariupol “20mila civili morti”. Biden: “Putin dittatore omicida”. Macron: “Francia si prepari per guerra ad alta intensità” // il Fatto Quotidiano.* — 2022. — Mar 17. URL: <https://www.ilfattoquotidiano.it/live-post/2022/03/17/>

у Москву та Київ у лютому, це було тому, що я думав, що маю «карту», яку потрібно розіграти, і що ще є можливість. Я продовжую це робити, розмовляючи кілька разів з президентом Зеленським, з яким я говоритиму через кілька годин, але поки не відбудеться кристалізації чогось відчутного [у переговорах з РФ та політиці України], було б даремно [їхати до Києва]», — зауважив Е. Макрон і додав: «Владімір Путін несе "катастрофічну відповідальність" у цій війні»³¹⁶.

Про те, що Кремль не прагне замирення говорив й прем'єр-міністр Італії М. Драгі: «Сьогодні ми всі шукаємо миру, але, на жаль, президент Путін не хоче миру»³¹⁷. Про це ж під час брифінгу 17 березня заявив й держсекретар США Е. Блінкен. «Станом на сьогодні, я повинен сказати, з одного боку ми вітаємо Україну за те, що вона залишається за столом [переговорів] попри бомбардування кожної хвилини. Але водночас, я не побачив жодних значимих зусиль з боку Росії, щоби дипломатичним шляхом припинити цю війну, яку вона веде», — зауважував голова американського зовнішньополітичного відомства³¹⁸. Держсекретар США при цьому підкреслив, що справжня дипломатія вимагає відповідального ставлення обох сторін до переговорів і безпосередньо деескалації. «Я не бачу зараз ознак того, що Путін готовий зупинитися. Навпаки, якщо ви послухаєте його останні заяви вчора, вони наводять на думку, що він рухається у зворотному напрямку», — наголосив Е. Блінкен³¹⁹.

Попри це В. Зеленський вкотре того ж вечора (17 жовтня) повторив, що переговорні пріоритети України — це завершення війни, гарантії безпеки та суверенітет країни й, водночас, накинувся зі звинуваченнями на Німеччину у потуранні Росії під час виступу перед депутатами Бундестагу ФРН. Зі свого боку міністр закордонних

---

guerra-russia-ucraina-la-diretta-a-mariupol-20mila-civili-morti-biden-putin-dittatore-omicida-macron-francia-si-prepari-per-guerra-ad-alta-intensita/6528345/

³¹⁶ Emmanuel Macron diz que não irá a Kyiv "em vão" // Notícias ao minuto. — 2022. — Mars 17. URL: <https://www.noticiasao minuto.com/mundo/1955948/emmanuel-macron-diz-que-nao-ira-a-kiiev-em-vaio>

³¹⁷ Путін не хоче миру — прем'єр Італії // Європейська правда. — 2022. — 17 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/17/7136160/>

³¹⁸ США не бачать ознак, що путін готовий зупинитися — Блінкен // Укрінформ. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3432922-ssa-ne-bacat-oznak-so-putin-gotovij-zupinitisa-blinken.html>

³¹⁹ Там само.

справ України Д. Кулеба запевнив того ж 17 березня, що він готовий вести переговори з Росією на рівні глав МЗС за умови, що міністр закордонних справ РФ готовий до конструктиву і розв'язання конкретних проблем.

Тоді ж, 17 березня 2022 р., як виявилось згодом, було вироблено ще один проєкт договору (протягом консультацій від 15.00 до 16.30 16 березня та 17 березня), англійську версію якого офіційний Київ надав західним урядам.

Україна вимагала від Росії згоди на міжнародні «гарантії безпеки», згідно з якими інші країни, включаючи союзників України, які також підпишуть угоду, прийдуть на захист, якщо на неї знову нападуть. Вона хотіла, щоби договір поширювався на міжнародно визнані кордони України, навіть коли російські війська все ще намагалися взяти Київ. Україна також прагнула домогтися, щоби її союзники за договором були зобов'язані втрутитися, якщо на неї знову нападуть, наприклад, шляхом «...закриття повітряного простору над Україною, надання необхідної зброї, використання збройних сил з метою відновлення та подальшої підтримки безпеки України як постійно нейтральної держави»³²⁰.

Російська ж делегація наполягала, щоб Україна та всі інші країни, які підписали договір, скасували санкції проти Москви, які запроваджувалися від 2014 року, і публічно закликали інші країни зробити те ж саме. Україна також мала поступитися усім східним Донбасом («Л/ДНР») і визнати Крим частиною Росії. Список із 7 пунктів стосувався національної ідентичності України, включаючи заборону називати місця на честь українських борців за незалежність. Остання вимога ілюструє одну з заявлених В. Путіним підстав для початку конфлікту: він назвав Україну штучною країною, яка має вважатися частиною Росії. Ось, власне, деякі вимоги (переклад з англійської):

- «Україна визнає незалежність Донецької Народної Республіки і Луганської Народної Республіки в адміністративних межах колишніх Донецької і Луганської областей України й у зв'язку з цим вносить комплексні зміни до національного законодавства»;
- «Україна відміння і вподальшому не запроваджує, а також публічно закликає всі держави та міжнародні організації відміни-

---

³²⁰ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

ти і вподальшому не запроваджувати будь-які й обмежувальні заходи, введені з 2014 року проти Російської Федерації»;

- «Заборонити із застосуванням кримінальної відповідальності прославлення та пропаганду в будь-якій формі нацизму і неонацизму, нацистського руху і пов'язані з ними організації, включаючи проведення публічних демонстрацій і ходи, зведення пам'ятників та меморіалів, найменування топонімів, зокрема вулиць, населених пунктів та інших географічних об'єктів»³²¹.

Проект угоди також передбачав значні обмеження на чисельність українських збройних сил та кількість танків, артилерійських батерей, військових кораблів та бойових літаків, які Україна могла мати у своєму арсеналі. При цьому українці були готові прийняти такі обмеження, але прагнули набагато вищих лімітів. Колишній високопоставлений американський чиновник, який був проінформований про переговори, зазначивши, що російські війська отримують відсіч на півночі України, сказав, що у В. Путіна, схоже, «слинки течуть» від цієї угоди. Загалом же американські офіційні особи були неабияк стурбовані такими умовами. На зустрічах з українськими колегами, згадував високопосадовець, «ми тихо говорили: "Ви розумієте, що це одностороннє роззброєння, вірно?"»³²².

На захист переговорів і мирної угоди з Кремлем очікувано став ще один узурпатор — т. зв. президент Білорусі О. Лукашенко. В інтерв'ю японському телеканалу TBS він заявив: «Я переконаний, що найближчим часом цей конфлікт — операція Росії — закінчиться миром. Скажу вам вперше головне: Росія пропонує Україні — Путін Зеленському, я це точно знаю, — абсолютно прийнятний варіант договору. І сьогодні ще можливо, щоб Україна з Росією домовилися та Зеленський підписав із Путіним цей договір. Якщо Зеленський на це не піде, то, повірте, йому доведеться з часом підписати акт про капітуляцію»³²³.

У той же час міністр закордонних справ Туреччини М. Чавушоглу на прес-конференції у Москві заявив, що Туреччина знов може організувати на своїй території зустріч президентів України та Росії, але

³²¹ Там само.

³²² Там само.

³²³ Лукашенко каже, що Зеленському треба підписувати угоду, бо Росія "у цій війні не програє" // Українська правда. 2022. — 17 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/17/7332207/>

також підтримує варіант можливої зустрічі у Білорусі. Він додав, що Анкара продовжує вірити у можливість встановлення миру дипломатичним шляхом і висловився за якнайшвидше припинення кровопролиття в Україні. Того ж дня очільник МЗС Туреччини з Москви вилетів до Києва. Йшлося, як і в Москві, про гуманітарну катастрофу у Маріуполі та заклик Туреччини до термінового припинення бойових дій і подолання гуманітарної катастрофи³²⁴.

Однак такі переговори вже наступного дня (18 березня) розгромила міністерка закордонних справ Великої Британії Л. Трасс, вказавши, що Росія використовує переговори з Україною як «димову завісу» для підготовки ще більшої кількості «жахливих звірств» та воєнних злочинів. «Росіяни брехали, брехали і ще раз брехали. Я боюся, що переговори — це ще одна спроба створити диверсію та “димову завісу”... Те, що ми побачили — це намагання дати можливість росіянам перегрупуватися», — наголосила Л. Трасс³²⁵. Вона також заявила, що «дуже скептично» ставиться до перемовин. «Ми не бачимо жодного серйозного відведення російських військ чи жодних серйозних пропозицій на столі», — наголосила пані міністр. — Якщо країна серйозно налаштована на переговори, вона в цей день не займається невибірковим бомбардуванням цивільного населення»³²⁶.

Проте на захист перемовин вранці того ж дня вкотре став представник Офісу президента України. М. Подоляк, зокрема, заявив, що переговори «йдуть більш-менш конструктивно» і що представники Росії «досі перебувають в ілюзіях», але «потроху вони цих ілюзій позбавляються і починають реалістичніше дивитися на оточуючий світ»³²⁷. Відтак виникало питання: хто саме перебував в ілюзіях і чи не свідомо представник В. Зеленського брехав громадськості або ж цілеспрямовано вводив в оману з метою таки укласти угоду з В. Путі-

³²⁴ Глава МЗС Туреччини Чавушоглу сьогодні буде в Україні // BBC News — Україна. — 2022. — 17 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/live/news-60673827>

³²⁵ Liz Truss interview: “The West focused on cheap goods at the expense of freedom and security” // The Sunday Times. — 2022. — March 18. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/liz-truss-interview-the-west-focused-on-cheap-goods-at-the-expense-of-freedom-and-security-k8j5ndmbz>

³²⁶ Там само.

³²⁷ Росія змінює поведінку в переговорах щодо війни проти України – Подоляк // Радіо Свобода. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-peregovory-rf-podoliak/31759113.html>

ним. М. Подоляк говорив про оптимізм, про неіснуючі насправді припинення вогню і добровільне відведення росіянами своїх військ, що було неправдою, і про якесь «врегулювання в цілому».

Він тішився, що путінці «слухають аргументи, з чимось погоджуються, з чимось ні, висувають зустрічні аргументи, й певні компромісні позиції ми знаходимо»³²⁸. Ба більше, на протигагу європейським лідерам, М. Подоляк запевняв, що росіяни через нестачу ресурсів не зможуть «витягнути війну місяць, два, три». На запитання ж, чи обговорюється позаблоковий статус у цих переговорах, представник В. Зеленського ухилився від відповіді й розповів стару байку про «ключове для нас — гарантії безпеки». Це може бути, стверджував він, будь-яка конструкція, де будуть конкретні гарантії безпеки (очевидно — від Росії, адже перемовини велися з нею). Він також згадав про фінансову і консультативну допомогу, щоб поруч стояли країни, які безумовно будуть надавати нам військову допомогу, знову про «будь-який блок, в якому брали б участь потужні армії», але й словом не обмовився про нейтралітет України, запровадження в країні на державному рівні російської мови, про «демлітаризацію», про статус тимчасово окупованих теренів Донецької та Луганської областей та анексованого Криму тощо, тобто — ні про що³²⁹.

Навіщо радник голови Офісу президента М. Подоляк брехав, адже ще 10 березня на брифінгу після перемовин з С. Лавровим очільник МЗС України звітувався, що питання про припинення вогню (бодай на 24 години) росіяни відкинули. «Перелік вимог Росії — це вимоги здатись. Сьогодні почув, що припинення вогню прив'язане до виконання вимог Україною, висунутих Володимиром Путіним», — резюмував Д. Кулеба³³⁰. Отже, Офіс президента вводив в оману суспільство щодо перебігу переговорів та щодо своєї справжньої позиції на них.

Насправді на Заході мало розуміли, про що заявляв М. Подоляк, торочачи про комплекс безпеки. Як писала *The Financial Times*, запропонована ідея гарантій безпеки, яка лежить в ядрі будь-якої мирної угоди, збивала з пантелику західних чиновників, адже вони запитую-

³²⁸ Там само.

³²⁹ Там само.

³³⁰ У Туреччині відбулись переговори Кулеби з Лавровим. Про що домовились // Суспільне новини.— 2022.— 10 березня. URL: <https://suspilne.media/215827-kuleba-pered-zustriccu-z-lavrovim-v-ankari-proviv-peregovori-z-golovou-mzs-tureccini/>

вали, як все це буде працювати й чи можуть Москва та Київ домовлятися про якісь гарантії без згоди потенційних гарантів, тобто — без країн НАТО тощо, які зовсім не були дотичними до перемовин³³¹. Тож доцільно в загальних рисах переказати текст аналітики, що подав часопис. І, перш за все, стрижневі питання від неназваного європейського дипломата: «Яке обґрунтування цього? Про що ми говоримо? Які складові й позиції, на які вони могли б погодитися? Для мене це все дуже незрозуміло. Початкова позиція неможлива. Тобто, вона можлива, але я не розумію, чому росіяни влаштували весь цей війсьнич безлад, якщо вони хотіли лише цього»³³².

Один співрозмовник видання, поінформований з деталями переговорів, сказав, що Україна просить гарантії безпеки, які можна порівняти зі статтею 5 угоди про НАТО. Згідно з нею, атака проти будь-якого союзника розцінюється як агресія проти всіх членів альянсу. Київ хотів, щоб п'ять постійних членів Ради безпеки ООН: США, Велика Британія, Франція, Китай і навіть Росія, — виступили гарантами. Також до них мали би приєднатися Туреччина й Німеччина. Всі сім країн були б зобов'язані відправити війська для захисту України в разі атаки в майбутньому. Співрозмовник зауважив, що це буде дуже велике зобов'язання для країн-гарантів й, навіть якби щось подібне було до вторгнення 24 лютого, то це вимагало б від США, Великої Британії й інших союзників вступити у війну з Росією. «Даючи такі гарантії Україні, ви погоджуєтесь вступити в конфлікт з агресором», — сказав він, додавши, що самі гарантії вже будуть фактором стримування і «саме тому Росія не влаштовує безлад в Балтії»³³³.

Разом з тим, запропонована ідея гарантій безпеки в певному сенсі повторювала Будапештський меморандум 1994 року, в якому США, Велика Британія й Росія пообіцяли Києву зобов'язання в обмін на його запаси ядерної зброї. Через 21 рік після того Росія вдерлася в Україну й окупувала Крим. «Ми вже зрозуміли, чого варті російські гарантії безпеки», — зауважував колишній міністр оборони Польщі Р. Сікорський³³⁴.

Неназваний західний чиновник сказав виданню, що «гарантії об-

³³¹ Ukraine's demands for security guarantees blindsided western allies // The Financial Times.— 2022.— March 18. URL: <https://www.ft.com/content/b153eb2e-c4ed-4d9d-b854-cbfa98038f21>

³³² Там само.

³³³ Там само.

³³⁴ Там само.

говорюються з міжнародними партнерами», але поки всі умови не будуть чітко визначені, важко відповісти «так» чи «ні», а також як вони будуть функціонувати й які країни готові їх надати. На запитання ж, чи Велика Британія готова виступити військовим гарантом в будь-якій потенційній мирній угоді, тогочасний міністр оборони Об'єднаного Королівства Б. Воллес сказав, що спочатку важливо було би обговорити «деталі» угоди, а не її риторику. «Я вказую на Сергея Лаврова, який під час поїздки в Туреччину сказав: “Що я тут роблю, мені нема про що говорити”. Це той самий Лавров, який, здається, зараз каже про “певний прогрес”», — апелював Б. Воллес³³⁵.

Крім того, виявляється, що Україна не відкинула пропозиції, озвучені прес-секретарем Кремля Д. Песковим, щодо інших моделей, наприклад, заснованих на нейтралітеті Австрії. Ця альпійська країна здобула незалежність у 1955 році після окупації СРСР і західних союзників після Другої світової війни. Але її незалежність коштувала їй дорого: країні заборонено приймати на свій території іноземні війська й вступати у військові альянси. Україна ж вважала військові зобов'язання критичною складовою будь-якої угоди. «Важко уявити собі, як модель Австрії може стати політично прийнятною в Україні, особливо для служб безпеки й військового істеблішменту, зважаючи на те, що оборонний комплекс залишається великою частиною української економіки», — сказав головний аналітик VE Insight М. Хау. «Я думаю, що ці переговори — це димова завіса, обман, хоч я й не розумію, навіщо», — додав він³³⁶.

Ці страхи і підозри розділяли й західні військові розвідники, які вважали, що Росія розглядає переговори як частину війни, а не як спосіб її закінчити. «З радянських часів російський погляд на воєнні дії передбачає цілий спектр, в якому немає різниці між війною і миром. Переговори — це лише спосіб збільшення й зменшення інтенсивності відповідно до потреб Росії», — пояснив неназваний західний чиновник у сфері розвідки³³⁷.

Своєю чергою берлінський аналітик у сфері зовнішньої й оборонної політики Росії Г. Грессель пояснив: «Немає реальних ознак того, що Путін відмовився від вимог, які він озвучив, коли оголосив війну», додавши, що ті переговори — це лише тактичний

³³⁵ Там само.

³³⁶ Там само.

³³⁷ Там само.

крок³³⁸. «Я завжди дуже скептично розглядаю будь-які російські переговори. Ми багато разів бачили таке в Сирії. Захід чи Туреччина сподіваються, що росіяни готові змінити свою позицію й піти на деескалацію. І завжди виявляється, що це зовсім не так», — додав німецький експерт³³⁹. За словами Г. Гресселя, російський мотив завжди один — посягти суперечки серед учасників переговорів й виграти час.

Тож залишалось незрозумілим на чьому боці грає Київ і чи не свідомо Україна підіграє Москві й плутає Захід?

Натомість російський колега і особистий товариш М. Подоляка, голова делегації РФ, помічник президента Росії В. Мединський заявив, що Київ і Москва «максимально зблизили позиції» на переговорах щодо питання нейтрального статусу України і відмови від її вступу до НАТО. «Далі починаються нюанси, пов'язані з тим, які гарантії безпеки отримує Україна додатково до наявних у разі відмови від вступу до блоку НАТО», — сказав В. Мединський про гарантії від Росії³⁴⁰. Він також заявив, що Москва і Київ перебувають «десь на півдорозі» з питання демілітаризації України, а щодо денацифікації «ситуація досить дивна, бо українські колеги вважають, що в Україні немає жодних нацистських утворень»³⁴¹. За словами В. Мединського, питання з «нацифікацією» в Україні непокоїть увесь світ, Москву ж бентежить робота дозволених «нацистських військових формувань, їхня символіка та ідеологія». Саме цього перемовника високо цинив представник Офісу президента України М. Подоляк, який в інтерв'ю російському (!) виданню «Meduza» висловився буквально так: «Пан Мединський надзвичайно конструктивний. Він інтелектуальний, він оцінює аргументи, він слухає аргументи.

Мабуть, ви [росіяни] там історично його як [колишнього] міністра культури сприймали дещо інакше — я теж не готовий давати оцінку, це ваша внутрішня політика. Менше з тим, на переговорному майданчику, на переговорному процесі, він тримає себе надзвичайно корек-

³³⁸ Там само.

³³⁹ Там само.

³⁴⁰ BELTA. Телеграм-канал. — 2022. — 18 марта. URL: https://t.me/belta_telegramm/112399; ОП про переговори з Росією: заяви Москви — «це лише їхні запити» // Радіо Свобода. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-op-perehovory-rf/31760086.html>

³⁴¹ Там само.

тно й адекватно. Тобто він слухає аргументи — це дуже важливо»³⁴². Подоляк також зазначив, що ключовими аспектами компромісної угоди з РФ повинні бути припинення вогню, вивід російських військ з території України та готовність РФ до забезпечення нових гарантій безпеки України. Але ж раніше він же запевняв, що ці питання були вирішені й, водночас, знову ані слова не сказав ні про нейтралітет Україні, ні про так звані денацифікацію і демілітаризацію, ані про російську мову та тимчасово окуповані території!

Натомість В. Мединського 18 березня доповнив глава МЗС РФ С. Лавров, що знову говорив про «денацифікацію» України, а також про вимогу «скасування будь-яких законів, які дискримінують російськомовне населення»³⁴³.

А за день до цього президент РФ В. Путін у телефонній розмові з президентом Туреччини Р. Ердоганом повідомив, чого ж саме російська сторона прагнула досягти у перемовинах. Для BBC про це розповів головний радник і речник турецького президента І. Калін, який був присутній під час розмови. За його словами, головною вимогою Кремля залишався нейтралітет України і відмова від євроатлантичного курсу, а також: «роззброєння України, щоб вона не могла становити загрози для Росії», «захист російської мови» та «денацифікація». Також Росія мала свої вимоги щодо статусу ОРДЛО та окупованого Криму, але конкретних деталей І. Калін тоді не озвучив, додавши, що В. Путін нібито сказав, що перед фінальною домовленістю потрібна буде особиста зустріч з В. Зеленським³⁴⁴.

На цьому тлі, очільник МЗС Д. Кулеба з якогось дива перебував в ейфорії й наголосив, що В. Зеленський до зустрічі з В. Путіним готовий «хоч завтра», має чітку позицію, яка сформульована з усіх питань, і «Україна до цієї розмови готова», між багатьма державами нібито

³⁴² Михаил Подоляк: «Пусть Россия покажет, что умеет воевать, а не бомбить мирные города» // Youtube. Meduza. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=15aH0emHZcg>; Подоляк похвалив поведінку Мединського на перемовинах і розкритикував Лаврова // Українська правда. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/18/7332467/>

³⁴³ Лавров заявив, що Росія атакуватиме вантажі із західною зброєю для України // ObozUA. — 2022. — 18 березня. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/russia/lavrov-zayaviv-scho-rosiya-atakuvatime-vantazhi-iz-zahidnoyu-zbroeyu-dlya-ukraini.htm>

³⁴⁴ Путін озвучив Ердогану свої нинішні вимоги до України // Українська правда. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/18/7332409/>

розпочалися «олімпійські» змагання за право провести ті перемовини на своїй території³⁴⁵. Пам'ятається, з таким же запалом та ілюзіями В. Зеленський вже поспішав у Париж для зустрічі з В. Путіним...

Зі свого боку Кремль одразу ж почав дотискувати Банкову, вказавши, що особиста зустріч з В. Путіним В. Зеленського, якої той так несамовито прагнув, можлива буде тільки в разі підписання мирної угоди. Так, зокрема, речник президента РФ Д. Песков заявив, що необхідність зустрічі президентів Росії та України під час підписання угоди залежатиме від модальності документа, а її ще, мовляв, належить узгодити. «Київ не виявляє готовності до прискорення переговорів з Москвою», — підганяв В. Зеленського Д. Песков³⁴⁶.

Наступного дня (19 березня) до роз'яснень перемовного процесу долучився й С. Лавров. Він, зокрема, висловив прагнення, що російська війна в Україні «завершиться, я сподіваюся, підписанням всеосяжних документів з тих питань, які я згадав: питання безпеки, нейтральний статус України за гарантій її безпеки»³⁴⁷. Згадав міністр закордонних справ РФ й про перемовини: «Переговори йдуть, хоча українська делегація за великим рахунком почала їх з "відбуття номера", як кажуть. Потім якийсь діалог налагодився, хоча постійно відчувається, що українську делегацію тримають за руку, швидше за все, американці, не дозволяючи погоджуватися на ті вимоги, які, на мою думку, абсолютно мінімальні»³⁴⁸. При цьому з питання гіпотетичного введення миротворців НАТО в Україну, він цілком у дусі кремлівської пропаганди висловився, що це матиме на увазі фактичний контроль Польщі над західною частиною країни.

На додачу С. Лавров визнав, що Росія таки напала на Україну, але для того, аби зірвати антиросійський проєкт Заходу. При цьому він зауважив, що РФ не висуватиме ініціативи щодо налагодження відно-

³⁴⁵ Кулеба: Змагання за місце зустрічі Зеленського й Путіна більше ніж за Олімпіаду // Українська правда.— 2022.— 17 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/17/7332337/>

³⁴⁶ У Кремлі зустріч Путіна із Зеленським пов'язали "з модальністю" мирного договору // LB.ua.— 2022.— 18 березня. URL: https://lb.ua/news/2022/03/18/510068_kremli_zustrich_putina_iz_zelenskim.html

³⁴⁷ Лавров сподівається, що війна в Україні завершиться підписанням угоди // Українська правда.— 2022.— 19 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/19/7332761/>

³⁴⁸ Там само.

син із Заходом — мовляв, подивляться, як «вони самі виходитимуть із глухого кута, в який себе загнали». Ну й на завершення української теми С. Лавров додав, що «політику Зеленського складно сприймати всерйоз, тому що життя доводить, чого варте його слово»³⁴⁹.

Уся ця конструкція, яка ліпилася на українсько-російських переговорах була у своєму зародку лабіринтом манівців. Візьмемо хоча б кілька з її кластерів. Ось, зокрема, які думки були в автора цих рядків саме 18 березня 2022 р., викладені того дня у мережі Facebook під загальною назвою «Про перемовні манівці в лабіринті примари миру з Путіним»:

Питання безпеки України з боку Росії... Абсурд. Його можна забезпечити лише після нищівної поразки Росії у війні. Запит до перемовин, як правило, подає сторона, що програє війну, країна ж переможець висуває умови капітуляції. Або безумовної, або ж лише тоді починаються перемовини. Усього цього на порядку денному не існує, а перемовини першою запросила Україна (з якими козирами і фактом якого наступу?). Можливе ж перемир'я лише надало би Росії та В. Путіну час мобілізуватися, перелаштуватися і передислокуватися тощо.

Крім того, такий сепаратний перемовний процес з Росією не мобілізував Захід, а навпаки... В очікуванні, що Київ і Москва домовляються й до чогось домовляться саме сприяло тому, аби так званий колективний Захід якраз дистанціювався б від втягування у протистояння і саме перспектива такого «миру» ставала логічною причиною не надавати Україні потужнішу зброю чи закривати небо, адже (з огляду Заходу) — Україна веде замирення з Росією, то ж навіщо підкидати дрова у вогонь. До того ж, ще не факт, що з такими перемовинами та крутійствами виринала цілком обумовлена підозра у тому, чи Київ поволі не втрапить довіру того ж таки Заходу (при збереженні ним прихильної геополітичної риторики).

Гарантії безпеки з боку Заходу чи НАТО. Жодна з цих країн до перемовин не була залучена. Ба більше, не існувало спільного столу перемовин між Україною та НАТО (Заходом; Світом), де відбувався би процес перемовин про умови чи конструкт таких гарантій. Отже — зеро в контексті системи координат *real politic*.

Виведення російських військ з усієї території України. А навіщо вони вдералися на її терени? Тож вийти з України вони могли лише внаслідок низки поразок на усіх фронтах через потужний контрнаступ ЗСУ. І саме тоді для офіційного Києва був би привід для початку

---

³⁴⁹ Там само.

перемовин. У лютому–березні 2022 р. його не було, але факт перемовин про мир без союзників був як геополітична реальність...

Територіальна цілісність України (тобто — питання повернення окупованих частин Донбасу і Криму). Росія (В. Путін) ніколи не погодиться на визнання приєднаних до неї силоміць захоплених територій, зокрема й Криму, за Україною. Ніколи! Ба більше, В. Путін передбачливо занотував це у конституційних і законодавчих актах Російської Федерації! Тобто, за російським законодавством поступки у цьому питанні підпадали би під категорію державного злочину! Тоді у чому можна було досягти компроміс, якщо Україна дійсно наполягає на добровільному поверненні їй Росією усіх захоплених територій? Сенс перемовин? Отже цього можна досягти або збройною силою, або примусом російської влади.

Крім того, навіщо Україна подавала на Росію до міжнародного суду? Аби він визнав її агресором і виніс рішення щодо РФ до виводу її військ з України. Про що ж тоді плете сепаратні перемовини Україна з Росією (без залучення союзників), а не вимагає виконання рішення суду та початку процесу формування міжнародного трибуналу?

Це є засадничі питання, решта — похідна луска.

Чи вивів би добровільно В. Путін війська з Центральної України без «Мінська-3»? Ні.

Чи поверне Російська Федерація Україні добровільно Крим? Ні.

Чи буде демілітаризованій Україні безпечно з російськими гарантіями? Ні.

Новий військово-політичний блок поза НАТО? Про це навіть не йшлося, а натомість велося прядіння манівців навколо примарних гарантій. Україна вже мала такі.

Колективна гарантія, де є путінська Росія? Дивіться приклад Ради безпеки ООН чи на принцип колективного прийняття рішень в НАТО. Слабка Росія не нападе? Не треба применшувати потенційну потужність РФ і прибільшувати міць України (без реальної західної зброї, технологій, фінансової допомоги і санкцій).

Тож колективний перемовний процес слід було починати з Заходом із залученням інших партнерів (НАТО, Китай, Японія, Австралія, Норвегія тощо). З Росією ж перемовини вести лише після її запитів внаслідок кардинального перелому у війні з висуненням виробленого проекту капітуляції й за фактом нового військово-політичного безпечного союзу (чи то з НАТО, чи то з окремою низкою держав). І вести

їх мали би не якісь довірені особи без знань і навичок, що у житті своєму уяви не мали про міжнародні відносини тощо, а професійні дипломати. Інакше, усе це — авантюра, яку не може і не має права дозволити собі у цій війні Україна!

Чи готова Росія до кардинальних поступок або до визнання своєї поразки? Ні!

Чи готова Україна піти на вимоги В. Путіна? Якщо — ні, то про що вести перемовини з кволим і пораним звіром? На перемовини, сенсу в яких не бачить жодна розвідка та дипломатія Заходу, позаяк знає, що В. Путін не відмовився від своїх намірів в Україні!

До речі, вже тоді виникало питання: чому досі українські перемовники чітко не виклали хоча б стрижень перемовної позиції офіційного Києва. Чому за словами про непоступки у територіальній цілісності не конкретизувалися і не уточнювалися, зокрема, територіальні кейси (в тому числі з Донбасом і Кримом), без зауваг і застережень про федеративність, автономію чи самоврядування чи особливий статус тощо)? Це вже схоже на якусь параноїдальну одержимість...

Жодний світовий лідер не вірив вже у перемовини з В. Путіним за наявного тоді розкладу сил і противаг! Жоден, окрім українського! Сьогодні і негайно! Для чого, коли угода наразі неможлива без втрат для України? Надати Росії час для одужання? З вірою, що за цей час В. Путін не бомбитиме, не стрілятиме і не вбиватиме? З вірою, що він добровільно забереться з України, а якщо забереться з Наддніпрянщини, то й піде з Криму і не прагнутиме реваншу за Київ, Харків тощо?

Припинення війни можливе не зі звільненням теренів України, а з новою архітектурою євро-азійської безпеки, поваленням усієї конструкції режиму, вибудованого В. Путіним (а не лише його самого) та докорінною зміною державної будови Російської Федерації.

Чи допускаєте ви замирення нацистської Німеччини, коли б війська СРСР і союзників зупинилися б на своїх звільнених кордонах, скажімо, Франції та Радянського Союзу й не відбулося б повалення режиму А. Гітлера та усього конструкту тогочасного Райху?

Після Першої світової теж мав настати вічний мир. Скільки він протримався (з «пекельними» санкціями-репараціями проти Берліна, потенційні потуги до відновлення якого були в рази менші, ніж у величезної Росії)?

Чи вдасться приборкати Росію через надання їй передишки життям? Ні. У неї достатньо людських, територіальних, енергетичних

і технологічних ресурсів для відновлення за умов зроблення належних висновків (згадайте, як швидко Китай перетворився на світового велетня). Досить гратися у нейтралітет і замирення В. Путіна, досить вважати у вічну і безкорисну допомогу Заходу, який змінив би свої позиції з удаваним замиренням Росії.

На часі — війна і вона надає Україні нагоду об'єднати навколо себе Світ проти Росії, але саме задля капітуляції Росії та повалення її тілобудови і режиму! Саме цього наразі Захід й не прагне і саме про це слід з ним вести перемовини. Про нову архітектуру євро-азійської безпеки, в якій Росія є не гарантом чи частиною матриці, а лише одним з кластерів! І перемовини ці вже вчора слід було починати з Заходом (зі Світом), а не зі світовим злочинцем і міжнародним терористом Путіним! Інакше — війна стане вічною, а її тереном буде спустошена Україна...

І щодо наміру занотувати у гіпотетичній мирній угоді нейтральний статус України, на заваді чому стоїть Конституція: Стаття 157. Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України. Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану»³⁵⁰.

Саме такі міркування були занотовані автором цих рядків 18 березня 2022 р. у соціальній мережі Facebook і розміщені тоді також на моєму веб-сайті під заголовком «Про перемовні манівці в лабіринті примари миру з Путіним».

Щоправда перед цим (16 березня) прес-секретар Білого Дому Д. Псаки вкотре прокоментувала чергову вимогу В. Зеленського щодо введення над Україною силами НАТО безпольотної зони. «Як ми вже говорили раніше: безпілотна зона вимагатиме від нас і НАТО потенційно збивати російські літаки. Ми не зацікавлені в залученні до третьої світової війни», — сказала вона, додаючи, що пов'язана з інтересами національної безпеки США³⁵¹. Таку ж відповідь оприлюднила

³⁵⁰ Гай-Нижник П. Про перемовні манівці в лабіринті примари миру з Путіним // Павло Гай-Нижник. Сторінка у Facebook. — 2022. — 18 березня. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=5071226242936087&set=a.198016753590418>

³⁵¹ Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki, March 16, 2022 // The White House. — 2022. — March 16. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2022/03/16/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-march-16-2022/>

від імені Німеччини 18 березня й К. Ламбрехт, обґрунтувавши відмову «непередбачуваними наслідками»³⁵².

Подібна відповідь від країн НАТО з цього приводу звучала вже не вперше, адже Україна не була державою-членом Альянсу, тож все залежало від розвитку воєнних дій та посиленої роботи української дипломатії. Проте, 19 березня радник голови ОП і член переговорної делегації М. Подоляк якогось дива взяв на себе ролю президента чи міністра закордонних справ України й в неприпустимій, зухвалій й образливій формі на сторінках свого Twitter накинувся на німецьку очільницю військового відомства. «Німецький міністр Ламбрехт знову сказала, що НАТО не втрутиться в конфлікт і не створить безпольотну зону над Україною. Вбивчо. Кожна така заява європейських політиків заохочує РФ до масових вбивств в Україні. Не хочете називати війну війною і боїтеся Путіна, так не робіть провокаційних заяв», — написав він, явно ризикуючи і провокуючи (чи все ж таки прагнучи?) своєю нахабністю зіпсувати взаємини з ФРН — однією з провідних держав НАТО³⁵³. Як не дивно, того дня інший співробітник Офісу президента України О. Арестович на своїй сторінці у Facebook російською мовою з безліччю російського матючіння принизив український народ усіма можливими матюками й заявив, що великий конфлікт з Росією виник через зафіксоване в Конституції прагнення України вступити до НАТО, чим публічно повторив наративи В. Путіна і кремлівської пропаганди³⁵⁴. Крім того він звинуватив НАТО у незапрошенні України на екстрене засідання Альянсу 26 лютого і у ненаданні жодної зброї для ЗСУ, що було зухвалою брехнею.

Тим паче, що саме того дня міністерка оборони ФРН К. Ламбрехт повідомила, що Німеччина розглядає різні можливості надання Україні додаткової зброї для самозахисту, позаяк ресурси Бундесверу вичерпувалися³⁵⁵. Водночас співголова правлячої Со-

³⁵² "Mit der Mangelverwaltung ist Schluss" // Süddeutsche Zeitung.— 2022.— März 18. URL: <https://www.sueddeutsche.de/politik/lambrecht-bundeswehr-ukraine-krieg-1.5550432?reduced=true>

³⁵³ Twitter. Михайло Подоляк.— 2022.— 19 березня. URL: https://twitter.com/Podolyak_M/status/1505113195928821762

³⁵⁴ Facebook. Олексій Арестович.— 2022.— 19 березня. URL: <https://www.facebook.com/alexey.arestovich/posts/5307722105958493>

³⁵⁵ Німеччина розглядає можливість надання Україні додаткової зброї // Європейська правда.— 2022.— 19 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/19/7136259/>

ціал-демократичної партії Німеччини Л. Клінгбайль інтерв'ю виданню Bild назвав президента Росії військовим злочинцем і заявив про розрив дружніх відносин з экс-канцлером країни Г. Шредером. «Владімір Путін — військовий злочинець. Він несе відповідальність за цю жорстоку війну, за вбитих дітей, жінок і чоловіків, за розірвані сім'ї, за всі злочинні страждання», — заявив Л. Клінгбайль³⁵⁶.

Тоді ж, 19 березня 2022 р. прем'єр-міністр Великобританії Б. Джонсон на весняній конференції Консервативної партії висловив сумнів, що В. Путін у разі перемоги зупиниться на Україні, тож потенційний успіх РФ обернеться наслідками для Грузії та Молдови. «Це означатиме початок нової ери залякування у Східній Європі, від Балтійського до Чорного морів», — заявив британський прем'єр³⁵⁷. Він також додав, що перемога В. Путіна стане сигналом для автократів у різних куточках планети. Тож в Україні настав «поворотний для світу момент». Б. Джонсон пояснив, що це мить вибору між свободою і пригніченням. «Я знаю, що у світі є люди, які кажуть, що краще змиритися з тиранією. Вважаю, що вони глибоко помиляються. Намагатися нормалізувати відносини з Путіним після цього, як ми це зробили в 2014 році, означало б знову зробити ту саму помилку», — наголосив прем'єр-міністр Великої Британії³⁵⁸.

Тож які висновки та який аналіз поточного політичного становища і його тенденцій на міжнародній арені тоді були на порядку денному (принаймні у мене, що цікаво з огляду ретроспективного аналізу бачення тогочасного становища безпосередньо під час поточних подій)? Ось вони, викладені 19 березня 2022 р. під заголовком «Досить ілюзій — час зважати на дійсність»:

³⁵⁶ SPD-Chef im BamS-Interview, „Ein Politiker wie ich kann für 2,30 Euro tanken“ // Bild. — 2022. — März 19. URL: <https://www.bild.de/bild-plus/politik/inland/politik-inland/spd-chef-klingbeil-ein-politiker-wie-ich-kann-fuer-2-30-euro-tanken-79506060.bild.html>

³⁵⁷ Prime Minister Boris Johnson at #CPSC22 // Twitter. Conservatives. — 2022. — March 19. URL: <https://twitter.com/Conservatives/status/1505151776663744512>; Boris Johnson warns of "new age of intimidation" if Russian invasion successful // The Guardian. — 2022. — March 19. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2022/mar/19/russia-ukraine-war-latest-zelenskiy-urges-honest-peace-talks-without-delay-russian-forces-tighten-grip-around-mariupol-live?filterKeyEvents=false&page=with:block-6235d19e8f0832c62ade19d6#block-6235d19e8f0832c62ade19d6>

³⁵⁸ Там само.

- Військова, фінансова та гуманітарна допомога Заходу Україні продовжуватиметься з огляду на героїзм ЗСУ та українського народу і прагнення зупинити Росію на українському театрі воєнних дій.
- Довіра до українського керівництва з боку колективного Заходу поступово починає холонуть і рівень недовіри наростати. Причиною цього є неадекватна політика української влади у перемовинах з Росією та невідповідність публічної риторики офіційного Києва з його діями у перемовинах з Москвою та щодо Заходу.
- Перемовини з Росією на даному етапі не відповідають національним інтересам України і розколюють український народ, сприяють зміцненню позицій РФ та дають Росії вкрай потрібний час для передислокації своїх військ.
- Російська Федерація не відмовилася від своїх визначальних планів знищення держави Україна і не прагне до встановлення справедливого миру і відновлення територіальної цілісності України. Мета Росії — угода на її умовах або абсолютний розгром України та її капітуляція.
- Військово-політичному керівництву України варто бути готовими до потенційної загрози застосування Росією ще більш руйнівного та злочинного способу ведення війни.
- Негайно перервати облудливі перемовини з державою-терористом і з представниками міжнародного терориста Путіна та на ділі, а не на словах, зосередити усю увагу на формування і зміцнення дієвої військово-політичної коаліції проти Росії та Білорусі.
- Україні слід терміново сісти за колективний стіл перемовин з НАТО та з окремими державами Заходу (Велика Британія, США, Канада, Франція, Польща, Норвегія, Словаччина, країни Балтики) для вироблення спільної координації воєнних дій в перспективі, вироблення пакту колективної військово-політичної безпеки та визначення стратегічно кінцевої мети у війні з Російською Федерацією та Білорусією.
- Водночас започаткувати окремі столи двобічних перемовин з Китаєм (за посередництва США), Туреччиною та Японією.
- Під егідою ООН розпочати консультації про нову архітектуру євро-азійської безпеки, в якій Росія є не гарантом чи частиною матриці, а стане лише одним з її кластерів.

- Заяви та коментарі окремих представників (радників) ОП в останній час не сприяють єдності українського політикуму і перестають бути офіційним зведенням оперативної інформації та сповнені невиправданого популізму під час війни³⁵⁹.

Тим часом від 19 березня 2022 р. підрозділи Сил оборони України перейшли у контрнаступ, що створило для супротивника загрозу оточення його угруповання у Бучі та змусило розпочати дезорганізований відступ 28 березня, чим ознаменувався початок звільнення під Києвом Ірпінської агломерації й завершення 1 квітня оборони Києва. Крім того, зранку 24 березня у порту Бердянська з допомогою тактичного ракетного комплексу «Точка-У» силами ракетних військ було знищено великий десантний корабель росіян «Саратов», а великі десантні кораблі «Цезарь Куников» і «Новочеркаск» зазнали суттєвих ушкоджень. Здавалося б іти на повідку росіян щодо мирних переговорів з військово-політичного огляду немає сенсу.

Навіть більше, після того, як стали відомими геноцидні злочини росіян проти цивільного українського населення на Київщині (зокрема у Бучі), після ухвалення 16 березня Міжнародним судом у Гаазі (ІСЈ) проміжного рішення на користь України за позовом проти Росії, ухвалення Радою Європи рішення про повне виключення РФ зі складу організації через її агресію проти України, після підтримання тоді ж Сенатом США резолюції, яка засудила В. Путіна як воєнного злочинця, і після затвердження 24 березня резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Гуманітарні наслідки агресії проти України», здавалося б, жодних перемовин з кремлівськими катами не може бути.

Проте офіційний Київ знов зажадав продовження пошуку миру з дияволом.

Зазирнути у вічі Путіну: Зеленський прагне зустрічі з кремлівським диктатором і готовий до компромісів

У ніч з 18-го на 19-те березня 2022 р. у своєму зверненні під заголовком «Змістовні переговори про мир і безпеку для України — єдиний шанс для Росії зменшити шкоду від власних помилок» В. Зеленський заявив, що він завжди наполягав на переговорах, завжди пропонував діалог і пропонував рішення для миру. «І я хочу, щоб мене зараз

³⁵⁹ Гай-Нижник П. Досить ілюзій — час зважати на дійсність // Павло Гай-Нижник. Сторінка у Facebook. — 2022. — 19 березня. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=5071901416201903&set=a.198016753590418>

почули всі, особливо в Москві. Настав час зустрічатися. Час говорити. Настав час відновлювати територіальну цілісність і справедливість для України. Інакше втрати Росії будуть такими, що вам не вистачить і кількох поколінь, щоб піднятися», — виголосив В. Зеленський³⁶⁰. А потім додав: «Пропозиції України — на столі». Утім українське суспільство і міжнародні експерти ніколи не бачили і не були ознайомлені з українськими пропозиціями. Якщо б вони були дійсно такими принциповими, як безпредметні заяви і промови самого президента чи співробітників його Офісу, то їх би, вочевидь, оприлюднили хоча б у загальних рисах.

Натомість В. Путін відгукнувся миттєво і свої пропозиції, на відміну від В. Зеленського, він не приховував. Попри те, що російський диктатор уникав прямих переговорів з В. Зеленським, що відчайдушно їх прагнув, а це добряче тішило самолюбство В. Путіна, який, як відомо, любив принижувати інших політиків, Москва все ж комунікувала тоді з Києвом через Анкару. Відтак 19 березня президент Туреччини Р. Ердоган провів телефонну розмову з В. Путіним, який продиктував тому умови, за яких він зустрінеється з президентом України. Вимоги, власне, від попередніх практично не змінилися та все ж наведемо їх:

- нейтралітет України, тобто відмова від членства в НАТО;
- роззброєння («демлітаризація») та гарантії взаємної безпеки у контексті австрійської моделі;
- «денацифікація» (тобто — безпідставні та неправдиві звинувачення на адресу українців, які В. Путін назвав мотивацією для повномасштабного вторгнення РФ);
- усунення перешкод для широкого використання російської мови в Україні;
- визнання легітимності окупації Росією Криму;
- визнання самопроголошених квазіреспублік «Л/ДНР».

Сам Р. Ердоган вірив, що щодо перших чотирьох пунктів може бути досягнуто згоди, а от останні два є неприйнятними як для України, так і для міжнародної спільноти³⁶¹.

³⁶⁰ Змістовні переговори про мир і безпеку для України — єдиний шанс для Росії зменшити шкоду від власних помилок — звернення Президента Володимира Зеленського // Президент України. Офіційне інтернет-представництво. — 2022. — 19 березня. URL: <https://president.gov.ua/news/zmistovni-peregovori-pro-mir-i-bezpeku-dlya-ukrayini-yedinij-73661>

³⁶¹ Putin lays out demands of Ukraine prior to any ceasefire negotiations in call with

Наступного дня, 20 березня В. Зеленський в інтерв'ю CNN відповів: «Я готовий до переговорів з ним. Я був готовий протягом останніх двох років. І думаю, що без переговорів ми не зможемо закінчити цю війну. Я думаю, що ми маємо використовувати будь-який формат, будь-який шанс, щоб мати можливість вести переговори, можливість говорити з Путіним. Але якщо ці спроби проваляться, це означатиме, що йдеться про третю світову війну»³⁶². Він також нарешті подякував НАТО за допомогу, яку Україна отримувала від початку вторгнення Росії, висловився про готовність негайно вступити до Альянсу (очевидно не розуміючи, або чудово знаючи, що це практично не можливо було зробити), сказав, що не буде ніяких компромісів, пов'язаних з територіальною цілісністю і суверенітетом й зауважив, що «хотів би отримати гарантії безпеки для моєї країни, для мого народу»³⁶³.

Тим часом неназвані американські чиновники в коментарях для *The Wall Street Journal* розповіли 20 березня 2022 р., що Кремль нібито більше не ставив за мету взяти столицю України Київ і націлився на окупацію та анексію південних та східних її територій, а один з них назвав це «планом Б» В. Путіна. Отже тепер російський президент хотів змусити Київ прийняти претензії Росії на південні та східні території України. РФ прагнутиме забезпечити сухопутний перехід між західною частиною Росії та окупованим Кримським півостровом, а також розширити свій контроль над Донбасом.

В. Путін також продовжить обстріл українських міст, розраховуючи, що це змусить президента В. Зеленського відмовитися від курсу в НАТО і погодитися на нейтральний статус та інші вимоги країни-агресора. Якщо ж його вимоги будуть відхилені, він намагатиметься утримати всі території, які зайняли його сили, та продовжуватиме вести війну. «З огляду на наші військові оцінки, схоже, що він повертається до тактики облоги», — сказав інший представник США³⁶⁴.

Turkey's president // CNN.— 2022.— March 19. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-03-19-22/h_7adb6c5727de938ff3681fe68a0509c7

³⁶² Zelensky: 'I'm ready for negotiations' with Putin, but if they fail, it could mean 'a third World War' // CNN.— 2022.— March 20. URL: <https://edition.cnn.com/2022/03/20/politics/zelensky-putin-ukraine-negotiations-war-cnntv/index.html>

³⁶³ Там само.

³⁶⁴ Russia, Failing to Achieve Early Victory in Ukraine, Is Seen Shifting to 'Plan B' // *The Wall Street Journal*.— 2022.— March 20. URL: <https://www.wsj.com/articles/russia-failing-to-achieve-early-victory-in-ukraine-is-seen-shifting-to-plan-b-11647824374>

Офіційні особи, які мали доступ до таємних документів США, зазначали, що В. Путін може розширити свої військові цілі, якщо його війська почнуть досягати більшого успіху на території України, а статус столиці залишався відкритим питанням. Як показало майбутнє, це передбачення справдилося.

Разом з тим колишній посол США в Україні Д. Гербс, погоджуючись з тим, що російські військові змінили свою тактику на полі бою, вважав, що немає жодних ознак того, що В. Путін відмовився від своїх максимальних вимог. Таку ж думку мала й британська розвідка, яка 21 березня повідомила, що Київ все ще залишався головною військовою метою росіян й за її даними армія РФ сконцентрується на спробах оточити місто упродовж найближчих тижнів³⁶⁵. На той час запеклі бої тривали на північ від Києва, російські війська наступали на столицю з північного сходу, де їх зупинили ЗСУ. Сили, що наступали з Гостомеля на північний захід, були відбиті. Основна ж частина російських військ перебувала на відстані понад 25 кілометрів від центру міста.

Цього дня (21 березня 2022 р.) очікувався черговий раунд переговорного процесу. Прес-секретар президента РФ Д. Песков попередньо одразу заявив, що зустрічі В. Зеленського та В. Путіна не передбачається, позаяк «їм поки нічого буде фіксувати, немає домовленностей»³⁶⁶. «Прогрес на переговорах між РФ та Україною недостатній, щоб можна було говорити про контакти президентів двох країн Володимира Путіна та Володимира Зеленського», — сказав Д. Песков³⁶⁷. Крім того він додав, що Росія не має наміру припинити вогонь на час переговорів з Україною, позаяк «будь-яка зупинка використовується націоналістичними підрозділами для перегрупування, використовується для того, щоб продовжувати атаки на російських військових»³⁶⁸.

³⁶⁵ Latest Defence Intelligence update on the situation in Ukraine — 21 March 2022 // Twitter. Ministry of Defence. UK. — 2022. — March 21. URL: <https://twitter.com/DefenceHQ/status/1505786552332529665>

³⁶⁶ РИА Новости. Телеграм-канал. — 2022. — 21 марта. URL: https://t.me/rian_ru/154731

³⁶⁷ Песков розповів, чому зустріч Зеленського та Путіна поки що неможлива // Слово і Діло. — 2022. — 21 березня. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/21/novyna/polityka/pyeskov-rozpoviv-chomu-zustrich-zelenskoho-ta-putina-poky-nemozhlyva>

³⁶⁸ Там само.

Нагадаю, що перед цим (18 березня) радник голови Офісу президента М. Подоляк в інтерв'ю Bloomberg TV говорив, що «мирні переговори з Росією можуть тривати щонайменше кілька тижнів», хоча є ознаки того, що позиція Москви стала «адекватнішою»³⁶⁹. Натомість прем'єр-міністр Ізраїлю Н. Бенет розповів Reuters, що в переговорному процесі між Україною та Росією хоч і є прогрес, проте між сторонами залишаються великі розбіжності. Тож, за його словами, «попереду ще довгий шлях, тому що... є кілька спірних питань, деякі з них фундаментальні»³⁷⁰.

Черговий раунд переговорів 21 березня тривав лише півтори години. «З 10.30 до 12 була офіційна делегація,— розповів член української делегації та голова парламентської фракції «Слуга народу» Д. Арахамія.— Далі пішли знову робочі групи. Сьогодні працюємо весь день»³⁷¹. Інший учасник української делегації, радник голови ОП М. Подоляк в інтерв'ю BBC також ухилився від прямих відповідей на запитання щодо того, чи погодиться Україна на позаблоковий статус та на які компроміси взагалі міг піти В. Зеленський, аби завершити війну. Він зазначив, що переговори постійно йдуть у форматі онлайн, є багато консультативних груп, які залучені до цього процесу та є політичні радники. З українського боку політичним радником був голова ОП А. Єрмак. Відтак стає зрозумілим, що насправді усім переговорним процесом керував, спрямовував і контролював його з українського боку саме А. Єрмак.

Між делегаціями існувала домовленість, що обговорювати на публіці наявність якогось документа (проекту) не варто до того часу, поки не буде узгоджена компромісна позиція. Так само М. Подоляк уникнув деталей щодо гарантій безпеки, сказавши лише, що їх треба закріпити через певні зобов'язання конкретних країн і що враховувалися помилки Будапештського меморандуму і що не можна підписувати Мінські угоди, не розуміючи наслідків цих угод.

---

³⁶⁹ *Krasnolutska D.* Russia Peace Talks May Last Several Weeks, Kyiv Negotiator Says // Bloomberg.— 2022.— March 18. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-18/russia-peace-talks-may-last-several-weeks-kyiv-negotiator-says>

³⁷⁰ Israel PM says big gaps remain in bid to end Ukraine-Russia conflict // Reuters.— 2022.— March 21. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/israel-pm-says-big-gaps-remain-bid-end-ukraine-russia-conflict-2022-03-21/>

³⁷¹ Черговий раунд переговорів України та РФ тривав півтори години. Далі працюють групи // Українська правда.— 2022.— 21 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/21/7333298/>

Він також заявив, що скепсис щодо НАТО має конкретику й при цьому вказав на не зваження на те, що записано чи не записано у Конституції України. Утім, знову висловив претензії до НАТО, вкотре забувши, що Україна не була членом Альянсу й, відтак, той не мав перед нею жодних де-юре зобов'язань. При цьому він визнав, що на той час все ще не існувало збудованої конкретної конструкції, яка би абсолютно чітко вказувала б на ті чи інші інтереси України і яким чином вони мали би бути гарантовані. Отже — в Україні не було конкретних напрацювань щодо НАТО, однак були лише претензії, очікування і вимоги.

Щодо вимог Кремля відносно т. зв. «ЛНР» і «ДНР» та Криму, М. Подоляк чомусь вважав, що росіяни загнали себе в якусь ілюзію того, як побудований світ, натомість Україна не збиралася йти на компроміси щодо своєї територіальної цілісності. М. Подоляк не припиняв повторювати, що коли робочі групи в рамках переговорного процесу напрацюють якісь попередні документи і вони будуть передані президентам, а ті вже й оцінять їх, чи це вже "дорожня карта", яку можна обговорювати тет-а-тет. Він також запевняв, що зустріч В. Зеленського з В. Путіним є ключовою, вона готується, буде готуватися та що у них є відносини з партнерами, які хочуть цю зустріч організувати. М. Подоляк також чомусь вважав, що Україна довела, що вона здатна «за день-два побудувати інфраструктуру війни, перевести економіку» і що «це все дає можливість вести переговори правильно і підготувати дуже гарну позицію для президента»³⁷².

Слова, здавалося б, гарні, але тоді виникає питання: в чому був сенс тих мирних переговорів з боку України, коли саме визнання за Російською Федерацією окупованих і незаконно анексованих нею українських територій й було їхнім наріжним каменем й чи не В. Зеленський, насправді, загнав себе в ілюзію, сподіваючись розв'язати цей вузол на користь України перемовинами з ворогом через таких некомпетентних перемовників і завдяки не менш ілюзорної особистої зустрічі з В. Путіним? І чи дійсно В. Зеленський та його команда усвідомлювали справжні наміри, мету, а також тактику і стратегію В. Путіна?

Власне сам В. Зеленський в інтерв'ю суспільним мовникам 21 березня вкотре, все ще не віддаючи звіту реальності й перебуваючи у незрозумілому затьмаренні, знов захотів зазирнути в очі В. Путіну

³⁷² Михайло Подоляк: "Ми переможемо. Питання тільки коли" // BBC News Україна. — 2022. — 21 березня. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-60800551?fbclid=IwAR22gnGLlxaOFzCkXMAIg5HG2OI4h2FY_nGVsafMZ-cMaheTCvGCEHVqWHO

й висловив хронічний синдром любові до Росії у поєднанні з дивною політичною наївністю. Інколи, логіку його думки було складно зв'язно простежити і притомно зрозуміти, коли у словесному розпалі президент незв'язно розмірковував про промайнулий ковід, про світове народовладдя, про громадянина світу тощо. «Єдине що, є декілька країн — реально наших партнерів. Ми з ними тихо працювали щодо зміцнення нашої армії. Ми публічно не говорили про те, як готуємось. Ми не готувалися до війни. Але через те, що ми не змогли з неї знайти вихід, через те, що Росія не хотіла миру... Я кажу у минулому "не хотіла" — вона і зараз не хоче, тому що зараз масштабна наступальна місія, масштабна вітчизняна у нас війна, — але я кажу у минулому тому, що як будь-який президент держави, як будь-який громадянин держави я хочу миру, і тому залишаю у своєму реченні саме минулий час, щоб в майбутньому щось змінилося», — розмірковував президент народу, який саме у ту мить переживав геноцид з боку Росії та армія якого перейшла у контрнаступ³⁷³.

Коли ж В. Зеленського запитали стосовно межі компромісу, до якого Україна готова в умовах відкритої війни Росії, в умовах убивств цивільних, регулярних ударів по всій країні та про можливість відмови України від євроатлантичних прагнень, від НАТО, він почав щось товкмачити про підходи у важкій атлетиці, очевидно вважаючи це оригінальним. Після ж цього заявив, ніби й не було морів крові і сліз, путінської брехні та ультиматумів: «Росія — сусід, воююча країна. І є НАТО, і є в Конституції наше прагнення, і є неоднозначність НАТО з точки зору бачення нас в Альянсі. І є однозначність деяких країн, які нас бачать там і тільки з ними. І є третина країн, які як мінімум нас там не бачать, публічно не бачать. А більшість боїться публічно про це говорити.

Тому треба перш за все знайти формат, в якому мати розуміння: чи Росія в принципі хоче зупинити війну і чи вона спроможна це зробити? І якщо ми з вами зрозуміємо, що так, бо в неї будуть проблеми через багато речей — санкції, внутрішній тиск, воююча країна, порожні полиці в магазинах, можливі зміни політичної верхівки тощо, — вва-

³⁷³ Я готовий піти на все, якщо моя хода буде з нашим народом — інтерв'ю Зеленського // Суспільне. Новини. — 2022. — 21 березня. URL: <https://suspilne.media/220135-a-gotovj-piti-na-vse-akso-moa-hoda-bude-z-nasim-narodom-intervu-zelenskogo/>; Зеленський розповів, як припинити війну, про членство в НАТО і зустріч з Путіним // BBC News Україна. — 2022. — 21 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60829512>

жаю, що це момент для моєї зустрічі з президентом РФ. Без неї до кінця ми не зрозуміємо, на що вони готові заради того, щоб зупинити війну, і на що вони готові, якщо ми не готові на ті чи інші кроки»³⁷⁴. Приголомшливе блюзнірство й аналітична некомпетентність.

Не меш вразив В. Зеленський й двозначною фразою, що «влада припинила політичну і дипломатичну тишу, яку я ненавиджу з першого дня моєї роботи. Я хочу точно, щоб наші люди знали, де ми, хто друзі, хто сумнівається. Я не кажу, що в нас вороги на Заході»³⁷⁵. Навіщо це було сказано? Він також додав, що Донбас і Крим мають повернутися і це питання часу, але, водночас, першочерговим завданням є припинити бойові дії.

І знову В. Зеленський розповів про потребу діалогу з В. Путіним «яким би складним він не був, він кращий за війну». А далі додав: «І навіть незважаючи на те, що ми ненавидимо ці війська, які знищують нас і вбивають наших людей, нам все одно, якщо ми хочемо мир, треба сісти і говорити. Правильне слово — домовлятись. Домовлятись, тому що доведеться. Але домовлятись, а не виконувати ультиматум. Це важливий момент. У діалозі можна знайти компроміс. Тому спочатку припиняється вогонь, виводяться війська, президенти зустрілись, домовились, що війська виводяться, що є ті чи ті гарантії безпеки. Тут можна знайти компромісні речі. І я вважаю, що це нормальний компроміс. Він прийнятний для всіх»,— заявив президент України³⁷⁶. Компроміси?

На які компроміси був готовий (принаймні публічно) В. Зеленський?

Перш за все, відмовитися від вступу до НАТО й отримати «гарантії» від Росії: «Для Заходу, який не знає, що з нами робити в питанні з НАТО. Для України, яка хоче гарантії безпеки, і для Росії, яка

³⁷⁴ Там само.

³⁷⁵ Зауважу принагідно, що президент Франції Е. Макрон, який 22 березня мав годинну телефонну розмову з президентом РФ В. Путіним, так і не зміг домовитися з ним про припинення вогню.

³⁷⁶ Я готовий піти на все, якщо моя хода буде з нашим народом — інтерв'ю Зеленського // Суспільне. Новини. — 2022. — 21 березня. URL: <https://suspilne.media/220135-a-gotovij-piti-na-vse-akso-moa-hoda-bude-z-nasim-narodom-intervu-zelenskogo/>; Зеленський розповів, як припинити війну, про членство в НАТО і зустріч з Путіним // BBC News Україна. — 2022. — 21 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60829512>

не хоче розповсюдження НАТО далі і каже, що у неї з країнами Заходу були такі домовленості. І тому в цьому потрібно знайти компроміс, тому що це буде крапка в закінченні війни»³⁷⁷. Москва ж має просто припинити називати українську владу «неонацистською»³⁷⁸.

По-друге, В. Зеленський був готовий шукати «компроміси» й питанні територіальної цілісності України: «На першій зустрічі з президентом Росії я готовий підіймати питання Криму і Донбасу. Тому що, якщо бути повністю відвертим, й у питаннях гарантії безпеки ми будемо говорити про конституційні зміни, зміни українського законодавства»³⁷⁹.

По-третє, В. Зеленський все ще стверджував, що «ніхто не воює з руським народом. І ніхто не воює з Росією. Це вони сюди прийшли і вони воюють з Україною, ми конкретно воюємо проти російських військових, солдатів і офіцерів, які тут»³⁸⁰.

Четвертий «компроміс», на який був готовий президент України — відмова від вступу в ЄС. «Вступ України до Євросоюзу — це війна. Для цього не потрібно брати зброю. Росія не підтримує Україну як частину західного світу. Вони бачать нас частиною пострадянського або радянського життя. І це і є війна», — відверто зізнався В. Зеленський³⁸¹. А ще він мотивував необхідність перемовин і компромісів бажанням уникнути Третьої світової війни.

«На першій зустрічі з президентом Росії я готовий порушувати ці питання, щодо Криму та Донбасу, вони актуальні, для нас вони важливі — про окуповані території. Але я впевнений, що це рішення буде не на цій

---

³⁷⁷ Там само.

³⁷⁸ Дивіться про «неонацистську» риторику В. Путіна: Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (2004 – початок 2022 рр.) // Політичні дослідження. — 2024. — № 1 (7). — С. 110–134; Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (лютий 2022 — лютий 2024 рр.) // Гілея. — 2024. — Вип. 195–196 (№ 5–6). — С. 38–58.

³⁷⁹ Я готовий піти на все, якщо моя хода буде з нашим народом — інтерв'ю Зеленського // Суспільне. Новини. — 2022. — 21 березня. URL: <https://susplne.media/220135-a-gotovij-piti-na-vse-akso-moa-hoda-bude-z-nasim-narodom-intervu-zelenskogo/>; Зеленський розповів, як припинити війну, про членство в НАТО і зустріч з Путіним // BBC News Україна. — 2022. — 21 березня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60829512>

³⁸⁰ Там само.

³⁸¹ Там само.

зустрічі. Тому що, якщо бути повністю відвертим, у питаннях гарантії безпеки ми говоритимемо про конституційні зміни, зміни українського законодавства, а якщо ми про це говоритимемо, то це в будь-якому разі вирішуватиметься не лише президентом. Цей досить довгий процес вирішуватиметься і [Верховною] Радою, і народом України.

Я вважаю, що я не хворий і абсолютно здоровий чоловік, точно розумію, що відбувається, спокійно приймаю рішення.

Остаточно формат компромісів щодо гарантії безпеки і тимчасово окупованих територій на переговорах між Україною та Росією може бути винесено на всеукраїнський референдум. [...] Я пояснював усім переговорним групам: коли ви говорите про всі ці зміни, і вони можуть стати історичними, ми нікуди не дінемось, ми прийдемо до референдуму», — сказав В. Зеленський³⁸².

Референдум? І яким чином під час тотальної війни збирався його провести? Здається, в його команді ніхто не читав Конституції України. Чи хтось за щось планував скинути з себе відповідальність? Вирішити питання окупованих територій вже після того, як це закінчиться. Тобто? Але таке вже було! Референдум всеукраїнський? Під час воєнного стану? Гіпотетично, планувалося відмінити воєнний стан? Навіть, якщо так, то яким чином мала би голосувати вся Україна? Уся — це з тимчасово окупованими теренами та анексованим Кримом? Якщо ж — «ні», то це — офіційне визнання тих територій не українськими? Референдум всеукраїнський, але під дулами російських автоматів? Чи це не профанація, або ж — порожнеча і безвихідь...

Відтак уявлення та усвідомлення про те, з ким саме воює Україна і з якою метою — на Банковій і в українського народу різні! Слово «Перемога», вочевидь у декого набувало зовсім не той сенс і зміст, ніж в українського народу. Тож виникає небезпідставне враження, що українська влада тоді грала (свідомо чи підсвідомо) за чужим (чи не російським?) сценарієм... Наслідки ж такого «миру» у вічній війні можуть бути катастрофічними для Української державності... І це не гіпотетичне припущення!

Нагадаю принагідно, що у 2023–2024 роках, саме війною і воєнним станом влада прикривала відмову від перевиборів самої себе, коли завершилися терміни дії Верховної Ради і президента. Натомість у 2022-му ні війна, ані воєнний стан не мали би стати їм на заваді влади укласти «мир» і провести всеукраїнський референдум на кремлівських умовах.

---

³⁸² Там само.

Показовою в цьому контексті була практично миттєва реакція Кремля, який раптово визнав Україну суверенною державою. «Україна — це суверенна держава, і якісь там можуть і, напевно, мають бути внутрішньодержавні процедури. Але, крім цього, є ті субстанції, які знаходяться на столі переговорів двох делегацій. Я не можу вторгтися в деталі цих субстанцій. Ми переконані, що зараз винесення їх на публіку може лише завадити переговорному процесу, який і так іде набагато повільніше і менш змістовно, ніж нам хотілося б», — заявив 22 березня 2022 р. речник В. Путіна Д. Пєсков³⁸³, підігруючи В. Зеленському і стимулюючи його. Він також додав, що Росія багато днів тому передала українській стороні проекти документів у рамках переговорного процесу — на щось Київ відповів, на щось — ні³⁸⁴. Вже наступного дня міністр закордонних справ РФ С. Лавров заявив, що Москва вимагатиме від Києва скасувати закони, спрямовані проти російської мови. За його словами в Україні остаточно «добили» всі можливості для російської мови за допомогою законодавства й «ми зараз будемо вимагати це скасувати», — впевнено додав він³⁸⁵.

І знову ж дисбаланс риторики і справ керівництва України з історичною дійсністю, коли того ж дня Сейм Республіки Польща своєї резолюцією рішуче засудив воєнні злочини, злочини проти людства та акти геноциду, вчинені на території суверенної України збройними силами Російської Федерації й оголосив В. Путіна військовим злочинцем³⁸⁶, а заступник посла Росії в ООН Д. Полянський в інтерв'ю Sky News, разом з погрозою ядерною зброєю, без нотки каяття відкинув офіційну заяву уряду США про те, що військовослужбовці російських збройних сил винні у воєнних злочинах в Україні³⁸⁷. Проте україн-

---

³⁸³ Кремль — о ходе переговоров России и Украины // Медуза — live. Телеграм-канал. — 2022. — 22 марта. URL: <https://t.me/meduzalive/55405>

³⁸⁴ РИА новости. Телеграм-канал. — 2022. — 22 марта. URL: https://t.me/rian_ru/154954

³⁸⁵ Россия потребует от Украины отменить законы против русского языка // Lenta.ru. — 2022. — 23 марта. URL: https://lenta.ru/news/2022/03/23/rus_lang/

³⁸⁶ Сейм Польщі оголосив путіна військовим злочинцем // Polskie Radio. — 2022. — 23 березня. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/2925936>, Сейм-Польщі-оголосив-путіна-військовим-злочинцем

³⁸⁷ В Росії відкрито пригрозили застосувати ядерну зброю у випадку "провокації НАТО" // РБК-Україна. — 2022. — 24 березня. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ros-sii-otkryto-prigrozili-primenit-dernoe-1648104360.html>

ський президент все ще несамовито прагнув компромісів і миру з катом українського народу В. Путіним³⁸⁸.

Крім того вже наступного дня (24 березня) голова дипломатії ЄС Ж. Боррель звинуватив Росію в гальмуванні переговорів про припинення вогню в Україні. За його словами, Москва й не планувала сприймати обговорення всерйоз, доки не досягне цілей за допомогою свого неспровокованого вторгнення в Україну. В інтерв'ю іспанському телеканалу TVE він сказав, що президент Росії В. Путін намагається оточити узбережжя Чорного моря до кордону з Молдовою, щоб ізолювати Україну від води. «Зараз Росія не хоче сідати за стіл переговорів і домовлятися про щось: вона хоче окупувати території», — сказав Ж. Боррель. — Вона хоче серйозно вести переговори лише тоді, коли закріпить позицію сили»³⁸⁹. Очевидний, здавалося б, висновок? Тільки не для В. Зеленського...

Ба більше, заступник голови Ради безпеки РФ Д. Медведєв заявив в інтерв'ю РІА Новости, що російська влада продовжуватиме домагатися нейтрального статусу України, скасування «антиросійської» політики на її території, «демлітаризації», «денацифікації» та перетворення держави на «нормального сусіда»³⁹⁰. Які компроміси споді-

---

³⁸⁸ 22 березня 2022 р. Європейський Суд з прав людини опублікував резолюцію, в якій уточнив наслідки виключення Росії з Ради Європи. Росія перестала бути учасником Європейської Конвенції про права людини 16 вересня 2022 року — через півроку після рішення Комітету міністрів про виключення. Комітет міністрів Ради Європи також ухвалив резолюцію щодо правових та фінансових наслідків виключення РФ з Ради Європи (Resolution CM/Res(2022)3). Росія більше не мала прав у Раді Європи, але обов'язки в неї залишалися, насамперед — фінансові. Внески за період від 1 січня по 16 березня 2022 р. мають бути сплачені, а також витрати, пов'язані із припиненням членства. Крім Конвенції про права людини, РФ була виключена з багатьох угод та робочих груп Ради Європи: Венеціанської комісії за демократію через право (конституційні та виборні питання), групи ГРЕКО проти корупції, групи Помпідю з боротьби з наркотиками тощо. Усі програми Ради Європи в Росії та офіс у Москві закривалися. Комітет міністрів продовжував контроль за виконанням рішень ССПЛ, на цих засіданнях представники Росії зможуть брати участь, але без права голосу. Вони лише звітуватимуть про виконання рішень.

³⁸⁹ Боррель: Ситуація стосовно війни в Україні вирішиться у найближчі 15 днів // Mind. — 2022. — 24 березня. URL: <https://mind.ua/news/20238382-borrel-situaciya-stosovno-vijni-v-ukrayini-virishitsya-u-najblizhchi-15-dniv>

³⁹⁰ РІА Новости. Телеграм-канал. — 2022. — 25 марта. URL: https://t.me/rian_ru/155555

вався досягнути В. Зеленський з В. Путіним і, знову ж, коли становище було очевидним для усіх геополітичних акторів, окрім засліпленого російським синдромом президента України.

Не менш хворобливою щодо Росії, В. Путіна і росіян видається позиція В. Зеленського, коли він особисто просив очільника США Д. Байдена не запроваджувати санкції проти російського олігарха Р. Абрамовича, щоб сприяти мирним переговорам³⁹¹. Речниця Ради Національної Безпеки Білого Дому Е. Горн відмовилася коментувати для *The Wall Street Journal* цей інцидент, як і в Міністерстві фінансів США³⁹².

На тлі цього з'ясувалося, що саме президент Росії В. Путін особисто схвалив участь Р. Абрамовича в переговорах між Україною та Росією щодо врегулювання повномасштабної війни. «Отримавши підтримку Путіна, Абрамович зустрівся з високопосадовцем з Офісу президента Володимира Зеленського, щоб допомогти організувати переговори. Від того часу обидві сторони почали обговорювати попередній план щодо припинення російського вторгнення до України — хоча Україна та її західні союзники побоюються, що Москва може використати переговори як прийом, щоб виграти час для перегрупування своїх військ та відновлення наземного наступу», — зазначали обізнані інсайдери *The Financial Times*³⁹³. Підтвердив цей факт виданню й голова української делегації Д. Арахамія, який зустрічався з Р. Абрамовичем у Гомелі під час першого раунду переговорів, мовляв, той ввійшов до процесу через міжнародну єврейську громаду. І попри те, що західні джерела обґрунтовано сумнівалися в тому, що олігарх приніс хоч якусь користь у переговорному процесі, В. Зеленський все ж таки вмовив США і Захід не застосовувати санкції проти путінського протеже! З чого б це?

³⁹¹ На початку березня 2022 р. чиновники Міністерства фінансів США розробили низку санкцій, щоб покарати Р. Абрамовича, відомого російського олігарха, після нападу Росії на Україну.

³⁹² Ukrainian President Asked Biden Not to Sanction Abramovich, to Facilitate Peace Talks // *The Wall Street Journal*. — 2022. — March 23. URL: <https://www.wsj.com/articles/ukrainian-president-asked-biden-not-to-sanction-abramovich-to-facilitate-peace-talks-11648053860>

³⁹³ Putin approved Abramovich's role in Russia-Ukraine talks // *The Financial Times*. — 2022. — March 25. URL: <https://www.ft.com/content/260fb656-4010-4ffe-96be-a273e-c87792b>

Натомість черговою абсурдністю відзначився Офіс президента. Зокрема радник А. Єрмака і член української переговорної делегації Д. Подоляк звідкись взяв і чомусь вирішив повідомити публічно, що: «Україна сьогодні диктує правила гри та стала глобальним лідером. Президент України особистість № 1 в цьому світі»³⁹⁴. Було би смішно, коли б не виглядало трагікомічно станом на 24 березня 2022 року. Проте, після того як А. Єрмак (тоді заступник голови ОП) ще 20 вересня 2019 р. назвав В. Зеленського одним з найвидатніших лідерів сучасності, дивуватися рівню затьмареного словоблудства й, водночас, прислужницького лизоблудства оточення президента України вже не доводиться (попри те, що такі тенденції аж надто подібні до оточення вождів авторитарних диктатур).

Тоді ж А. Єрмак (голова Офісу президента В. Зеленського), заявив, що, хоча український президент цінує посередницькі зусилля прем'єр-міністра Ізраїлю Н. Беннетта, він хоче більше політичної підтримки Ізраїлю. Від початку російського вторгнення Н. Беннетт був одним з небагатьох лідерів, які підтримували регулярні контакти з В. Путіним, зокрема передаючи тому повідомлення В. Зеленського у спробі досягти припинення вогню³⁹⁵. «Ми вважаємо, що Беннетт готовий зробити все можливе, щоб принести мир на нашу землю і зупинити війну», — сказав А. Єрмак. — Але є одна річ, яку всі повинні зрозуміти — є компроміси, на які Україна ніколи не піде. Ми не підемо на компроміс щодо нашої незалежності, нашої територіальної цілісності та нашого суверенітету. Це те, що прем'єр-міністр Беннетт знає. Я сподіваюся і впевнений, що його посередництво буде успішним»³⁹⁶.

Водночас того ж дня в німецькій пресі було опубліковано інтерв'ю М. Подоляка, де він запевняв німецького читача, що в переговорах з РФ є певний прогрес у робочих підгрупах, але в цілому просування поки не таке, як хотілося б українській стороні. Було також сказано

³⁹⁴ Twitter. Михайло Подоляк. — 2022. — 24 березня. URL: https://twitter.com/Podolyak_M/status/1507026484472516610

³⁹⁵ Хоча в ООН Ізраїль засудив російське вторгнення, він зберіг нейтральну позицію в посередницьких зусиллях. Ізраїльські офіційні особи сказали США та іншим союзникам, що їм необхідно обережно підійти «до кризи в Україні», щоб забезпечити продовження військової співпраці з Росією в Сирії.

³⁹⁶ Zelensky aide: Ukraine appreciates Israel's mediation, but wants more support // Axios. — 2022. — March 24. URL: <https://www.axios.com/2022/03/24/zelensky-ermak-ukraine-israel-mediation-support>

про необхідність системи гарантій безпеки, до якої увійшли би країни, готові надати ці гарантії, в тому числі і у військовому сенсі (зокрема США і Росія). Що ж до майбутнього тимчасово окупованого Криму та ОРДЛО, то їх долю, за словами М. Подоляка, повинні вирішувати тільки президенти України та Росії³⁹⁷. Цікаво, а як же ж Конституція і законодавча база України? Чи змова В. Зеленського з В. Путіним мала би стати істиною і законом? Не менш цікаво, до речі, чому від імені делегації практично усі коментарі давав вказаний радник голови ОП, а не голова української делегації (Д. Арахамія)? Хоча відповідь, вочевидь, не лише риторична, а й очевидна.

У чому суть у баченні офіційного Києва гарантій безпеки Україна спробував пояснити Д. Кулеба, розповівши, що вони повинні б були отримані не тільки від Росії, а й від інших країн. І Росія, запевняв міністр закордонних справ, на це погодилася. Усі погоджені між сторонами питання мали би бути юридично підкріплені і ратифіковані парламентом. «Гарантією безпеки Іспанії як члена НАТО є 5-та стаття, у якій ідеться про те, що якщо хтось на неї нападе, усі інші члени [Альянсу] будуть її захищати. Ми хочемо чогось подібного. Тобто, якщо хтось нападе на Україну, ті країни, які нададуть свої гарантії безпеки, протягом 24 годин повинні будуть відправити усе необхідне озброєння, прийняти Резолюцію Радбезу ООН з вимогою припинити агресію і запровадити санкції», — пояснив Д. Кулеба³⁹⁸. З цього приводу Україна вела перемовини з США, Британією, Німеччиною, Францією і Туреччиною. Утім, залишалося незрозумілим, що такий формат міг би вкоїти проти, власне, агресії самої Росії.

Тоді ж президент України відповів на запитання: чи готовий він та за яких умов зустрітися з очільником держави-агресора В. Путіним. Про це очільник Української держави розповів в інтерв'ю *la Repubblica*. «Протягом місяця триває широкомасштабна війна Росії проти України. Я готовий до цієї зустрічі й зараз, про що неодноразо-

³⁹⁷ *Gnauck G.* Ukraines Unterhändler Podoljak: „Der Krieg ist bereits ein Stück des Dritten Weltkriegs“ // *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.— 2022.— Marsch 24. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/ukraine-krieg-interview-mit-kiews-unterhaendler-podoliak-17906067.html>

³⁹⁸ *Sahuquillo M.* El ministro de Exteriores ucranio: “Rusia pagará sus crímenes de guerra durante décadas” // *El País*.— 2022.— 24 Mar. URL: <https://elpais.com/internacional/2022-03-24/el-ministro-de-exteriores-ucranio-rusia-pagara-sus-crimenes-de-guerra-durante-decadas.html>

во публічно заявляв. Всім нам потрібен мир. Ми готові обговорювати умови припинення вогню, умови миру, але не готові виконувати ультиматуми», — наголосив В. Зеленський³⁹⁹.

За перемовини продовжували виступали й лідери держав, що мали щодо Росії свої геополітичні інтереси, зокрема Китай та Туреччина. Вже 25 березня В. Зеленський мав чергову телефонну розмову з Р. Ердоганом. У своєму Twitter президент України написав, що йшлося про підсумки саміту НАТО, оцінки дипломатичних зусиль, продовольчу кризу та підтримку Туреччини⁴⁰⁰. Ані слова про мирні переговори з Росією.

Утім про них в тій розмові оповів Р. Ердоган, що повернувся з Брюсселя і який того ж дня заявив, що Україна і Росія близькі до консенсусу щодо чотирьох з шести пунктів переговорного процесу. Президент Туреччини розповів, що після перемовин в Анталії глав МЗС РФ та України, організованих зусиллями турецької сторони, очільник його МЗС М. Чавушоглу здійснив візит до Москви та Львова. Не раз з колегами обговорював тему і міністр національної оборони Туреччини Х. Акар. Контакти продовжуються, запевнив Р. Ердоган.

Повертаючись до теми переговорного процесу між Москвою та Києвом, Р. Ердоган наголосив на питаннях, по яких є чи відсутній консенсус. «Вважаю, за чотирма пунктами у переговорах є консенсус. Перший пункт стосується вступу України до НАТО. Спочатку Україна наполягала на членстві в Альянсі, але згодом [президент Володимир] Зеленський почав заявляти про можливість відмови. Інший пункт стосується прийняття російської мови в Україні як офіційної. Зеленський погодився з цим. Російською мовою і так говорять практично на території усєї України. У цьому плані проблем немає», — наголосив глава Турецької Республіки⁴⁰¹.

За його словами, ще одна важлива тема, яку обговорювали сторони конфлікту, стосувалася демілітаризації України. «Звичайно, Україна —

³⁹⁹ Орлова В. Зеленський відповів, чи готовий до зустрічі з Путіним // УНІАН. — 2022. — 24 березня. URL: <https://www.unian.ua/politics/zelenskiy-vidpoviv-chi-gotoviy-do-zustrichi-z-putinim-novini-ukrajina-11757457.html>

⁴⁰⁰ Twitter. Volodymyr Zelenskyu / Володимир Зеленський. — 2022. — 25 березня. URL: <https://twitter.com/ZelenskyuUa/status/1507410303205658628>

⁴⁰¹ Эрдоган: Украина и РФ близки к консенсусу по 4 из 6 пунктов переговоров // Anadolu. — 2022. — 25 марта. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/политика/эрдоган-украина-и-рф-близки-к-консенсусу-по-4-из-6-пунктов-переговоров/2545588>

це держава, тому про прийняття роззброєння від А до Я не йдеться. Але й з цього питання незрозумілих аспектів немає. Тобто українська сторона заявила, що може піти на певні поступки і з цього питання. Четвертий пункт переговорів стосується колективної безпеки. Україна продемонструвала позитивний підхід і щодо цього», — продовжив Р. Ердоган⁴⁰².

Проте, консенсусу, за словами президента Туреччини, все ще не було щодо Криму та Донбасу. У результаті В. Зеленський запропонував провести референдум щодо Донбасу. Р. Ердоган, до речі, зазначив у зв'язку з цим на мудрість і лідерські якості глави Української держави.

Що стосується Криму, Туреччина від початку відкрито і чітко виступила проти окупації півострова, наголосив Р. Ердоган. Турецький провідник уточнив, що особисто озвучував позицію Анкари з цього питання на кожних переговорах з російським колегою В. Путіним. «Але на той час Захід не мав такої чіткої позиції з цієї теми, як сьогодні. Це все трапилося з нами сьогодні, тому що на Заході не прийняли таку позицію», — додав президент Туреччини⁴⁰³.

Отже лідер Туреччини Р. Ердоган на зустрічі з журналістами авторитетно заявив, що по чотирьом з шести пунктів є поступки України (I. Нейтралітет і не вступ до НАТО; II. Російська мова як офіційна; III. Демілітаризація; IV. Колективні гарантії безпеки, в тому числі й від Росії як гаранта), ще по одному пункту є пропозиція В. Зеленського провести референдум (V. Приналежність окупованого Донбасу) і лише по шостому питанню до компромісу ще не дійшли (VI. Окупований та анексований Крим).

Зберегти політичне обличчя В. Зеленського перед власними громадянами поспішив очільник МЗС Д. Кулеба, який того ж дня пояснив, що у підгрупах делегацій одночасно обговорюється багато різних питань, а переговорний процес йде надзвичайно важко. «Немає жодного консенсусу з Росією щодо згаданих президентом Туреччини чотирьох пунктів. Зокрема, єдиною державною мовою в Україні є і буде українська. Та й загалом класифікація ключових тем переговорів на чотири або іншу кількість пунктів є некоректною», — запевняв він⁴⁰⁴. Не переконливо, варто зауважити, адже

⁴⁰² Там само.

⁴⁰³ Там само.

⁴⁰⁴ *Петришин О.* Переговорний процес йде надзвичайно важко, — Кулеба // *Вечірній Київ*. — 2022. — 25 березня. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/63733/>

Д. Кулеба не заперечив обґрунтовано слова Р. Ердогана (чи президент Туреччини прилюдно брехав?).

Про це ж говорив й голова ОП А. Єрмак під час виступу на Atlantic Council 26 березня, коли заявив, що Україну не влаштує компроміс на російських умовах й закликав партнерів і союзників до пошуків формату, який буде ефективно й довго працювати⁴⁰⁵. Прикметно, що сам В. Зеленський й взагалі промовчав з приводу слів Р. Ердогана, а отже побічно підтвердив їх. Проте вже невдовзі виявиться, що і А. Єрмак, і Д. Кулеба, м'яко кажучи, говорили неправду.

Тим часом, коли 25 березня The Economist запитав В. Зеленського дати відповідь на питання: «Як виглядає українська перемога?», президент України не зміг дати означену відповідь. «Ми розуміли, що росіяни можуть атакувати, але не розуміли масштабів. [...] Перемога — це врятувати якомога більше життів. Так, врятувати якомога більше життів, бо без цього ніщо не мало б сенсу. Наша земля важлива, так, але зрештою це лише територія, — сказав В. Зеленський. — [...] Це моя відповідь на запитання, якою буде перемога України. Можливо, наша перемога тимчасова, можливо, без вирішення всіх питань, але ми обрали напрямок, у якому будемо рухатися»⁴⁰⁶.

Потім журналістка запитає його: Для вас «перемога» означає врятувати якомога більше життів, але політично це може бути неприпустимим. Як можна перемагати, рятувати життя і водночас рятувати країну? Це взагалі можливо? Відповідь була, але фактично без відповіді. «Врятувати всіх, відстояти всі інтереси, захистивши людей і не віддавши територію, мабуть, непосильна задача. Ти маєш рацію. Це складний вибір, але іноді існують так звані “принципові” рішення. Взяти, наприклад, міста, які, якби ми вирішили їх добровільно покинути, забрав би Путін, який би продовжував наступати все далі й далі, тому що у нього апетит голодного. Тут важливо не те, чи є цей вибір “хорошим” чи “поганим” як таким. Важливо, щоб рішення приймалося разом з людьми», — туманно говорив В. Зеленський⁴⁰⁷. Усе це dokonано свідчить, що у президента України не було уявлення, що собою має представляти для його держави «перемога», а відтак він

⁴⁰⁵ Twitter. Андрій Єрмак. — 2022. — 26 березня. URL: <https://t.me/ermaka2022/82>

⁴⁰⁶ Volodymyr Zelensky in his own words. The transcript from his meeting with our journalists // The Economist. — 2022. — March 27. URL: <https://www.economist.com/europe/2022/03/27/volodymyr-zelensky-in-his-own-words>

⁴⁰⁷ Там само.

не мав й стратегії її досягнення ані в мілітарному контексті, ані в політичному.

Крім того В. Зеленський раптом припустив, що В. Путін не знає правди про війну: «Іноді мені здається, що політики живуть в інформаційному вакуумі. Ми бачимо, що зараз із Путіним закрита атмосфера. Отже, він не знає. [...] Це означає, що він не може зрозуміти або не може знати, що відбувається на вулиці. [...] Навіть я, якби я сидів в офісі і три-чотири дні не виходив на вулицю, я б не мав правильної інформації про те, що відбувається в світі»⁴⁰⁸. А потім почав переконувати журналістів й західного читача, що й росіяни нібито не розуміють, що відбувається між Україною та Росією. «Не забувайте, що прості росіяни зараз ізольовані, позбавлені інформації. Вони не знають, що відбувається,— зауважував В. Зеленський.— Ситуація, коли український народ, а не український президент [використовується як щит, є неправильно]. Український народ гине. Росіяни не знають, що відбувається. Вони не розуміють»⁴⁰⁹. Приголомшлива ілюзія президента воюючої держави!

Тоді The Economist прямо запитав про те, чи може бути тривалий мир з В. Путіним. Відповідь В. Зеленського була не менш дивною: «Не знаю. Я не знаю, чи Путін взагалі знає відповідь на це питання. Думаю, на його рішення впливатиме багато факторів. Стабільність у регіонах, де присутня Росія, відіграватиме свою роль і впливатиме на його рішення. Питання того, як зміняться відносини між Росією та Україною внаслідок того, що сталося, є великим. Я не маю на це відповіді. Це велика проблема, дуже велика проблема»⁴¹⁰.

В. Зеленський також підтвердив своє бажання зустрітися особисто з В. Путіним, запевняючи, що має багато чого сказати йому. «Ми повинні говорити. Це не одне питання, не одна відповідь. Йдеться про рішення. Ми повинні говорити про конкретні речі, про конкретні місяці, можливо, щось про роки, можливо, щось вирішити зараз, можливо, поговорити, якщо ми не можемо знайти рішення і домовитися не сваритися з цього приводу. Це моя філософія,— запевняв В. Зеленський.— Робимо все крок за кроком. Давайте шукати рішення крок за кроком. Ми можемо говорити про все. Але ми не можемо йти на компроміс у всьому. Ми маємо зрозуміти, що Україна — це наша земля. Він повинен зрозуміти, що відбу-

⁴⁰⁸ Там само.

⁴⁰⁹ Там само.

⁴¹⁰ Там само.

вається, і ми повинні розуміти один одного, якщо це можливо. Це не про вагу, про любов чи щось інше. Справа не в почуттях. Це дуже конкретно. Є проблема, і ми маємо її детально розібрати та вирішити»⁴¹¹.

Коли ж здивована журналістка перепитала президента України чи він вірить, що В. Путін вважає, що Україна не має права на існування, той знову почав переконувати її, що В. Путін перебуває в ізоляції і не розуміє сучасної України. «Я не думаю, що він візуалізує у своїй свідомості ту ж Україну, яку ми бачимо. Він сприймає Україну як частину свого світу, свого світогляду, але це не відповідає тому, що відбувалося за останні 30 років. Я не думаю, що Путін був [у] бункері два тижні чи шість місяців, а більше двох десятиліть. Я не маю на увазі це буквально, а в тому сенсі, що він перебував в інформаційній ізоляції, отримуючи інформацію від свого товариства. І Україна, поки він був у цьому бункері, суттєво змінилася. Тож те, як він бачить Україну, дуже відрізняється від тієї України, яка насправді існує в реальному житті», — щиро вважав В. Зеленський⁴¹².

Зрештою президент України виявив свої страхи щодо опинитися у становищі «перед вибором, чи ризикувати стати жертвою. Це найважче зробити»⁴¹³. І ця фраза також багато чого пояснює у його несамовитому прагненні мирних перемовин з В. Путіним, позаяк він,

⁴¹¹ Там само.

⁴¹² Там само.

⁴¹³ Там само.

В. Зеленський, воювати був змушений як верховний головнокомандуючий, але не вірив у перемогу і боявся зазнати поразки («стати жертвою») як президент України. Така конфігурація його свідомості, абсолютно без будь-якого бачення що таке «перемога» й підштовхувала його до пошуку точок дотику з В. Путіним зі сподіванням досягти компромісів і, водночас, знову ж таки, не стати його жертвою. «Цілком можливо, що деякі компроміси, які не загрожують нашому фізичному виживанню, будуть зроблені, щоб врятувати життя тисяч людей. Що стосується компромісів, які можуть загрожувати розпадом країни, то тих, які пропонує Путін, а точніше вимагає у вигляді ультиматуму, ми ніколи не підемо на них. Ніколи», — заявив В. Зеленський, додаючи: «Ми перемагаємо, доки залишаємось рішучими щодо того, щоб не поступатися цим вимогам»⁴¹⁴. Тож на той момент він чомусь вважав становище України відносно вигідним, що дозволяло її делегації та її президентові переконати Кремль відмовитися від ультимативних вимог і до вгамування своїх загарбницьких апетитів.

Тим часом 26 березня президент США Д. Байден, перебуваючи у Польщі, назвав кремлівського лідера «м'ясником» після того, як поспілкувався з українськими біженцями у Варшаві. «Він м'ясник», — сказав Д. Байден про В. Путіна, коли його запитали про те, що він думає після зустрічі з українцями⁴¹⁵. У своїй же промові Д. Байден також сказав, що «Путін не має залишатися при владі». Але, як згодом пояснили у Білому Домі, цими словами президент США хотів підготувати демократії світу до тривалого конфлікту щодо України, а не підтримати зміну режиму в Росії. І все ж, цитата: «Заради Бога, ця людина не може залишатися при владі»⁴¹⁶.

Натомість президент Франції Е. Макрон сказав, що «не називав би» на адресу В. Путіна слів, які вжив президент США Д. Байден, щоб зберегти можливість вести якийсь діалог з президентом РФ. Е. Макрон зазначив, що варто не допускати подальшої ескалації «ні у словах, ні у діях». «Ми хочемо зупинити війну, яку почала Росія проти України, без війни. Це мета... І якщо прагнути цього, тоді потрібно

⁴¹⁴ Там само.

⁴¹⁵ Joe Biden: Putin jest rzeźnikiem // Onet. — 2022. — 26 marca. URL: <https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/joe-biden-putin-jest-rzeznikiem/y3q6zct,79cfc278>

⁴¹⁶ Biden says Putin "cannot remain in power," but White House says it's not call for regime change // CNN. — 2022. — March 26. URL: <https://edition.cnn.com/europe/live-news/ukraine-russia-putin-news-03-26-22/index.html>

відмовитись від ескалації у словах і діях. Ми, європейці, не повинні піддаватися на якусь ескалацію. Ми, європейці, не повинні забувати про свою географію та свою історію. Ми не у стані війни з російським народом», — сказав Е. Макрон, підкресливши, що Європа більше не у реаліях Холодної війни між Москвою і Вашингтоном⁴¹⁷. Його підтримав того ж дня (27 березня) й речник президента Туреччини І. Калін, який наголосив: «Якщо всі спалюють мости з Росією, то хто з ними розмовлятиме зрештою. Українців потрібно підтримувати всіма можливими засобами, щоб вони могли захистити себе... але Росія має бути почута так чи інакше, щоб її невдоволення можна було зрозуміти, якщо не виправдати»⁴¹⁸.

Своєю чергою того ж таки 27 березня 2022 р. В. Зеленський влаштував добродушну півтори годинну зустріч з російськими ЗМІ (для видань «Медуза», «Дождь», «Зыгарь», «Коммерсантъ», «Новая газета»). Ось як окреслив президент України мету мирних переговорів з Росією: «Максимально зменшити кількість жертв, скоротити терміни цієї війни. Вивести війська Російської Федерації на компромісні території — а це все, що було до 24 лютого, до нападу. Нехай повернуться туди.

Я розумію, що змусити Росію повністю звільнити територію неможливо, це призведе до третьої світової війни. Я чудово все розумію і усвідомлюю. Тому я й говорю: це компроміс. Поверніться туди, з чого все почалося, і там спробуємо вирішити питання Донбасу, складне питання Донбасу»⁴¹⁹. В. Зеленський також додав, що «[Про входження самопроголошеної "ЛНР" в Росію] я, мабуть, говоритиму з власником [Путіним] цих людей [Пасічника], а не з цими товаришами»⁴²⁰. Тобто В. Путін — таки власник Донбасу?

⁴¹⁷ Макрон не погодився з Байденом, який назвав Путіна "м'ясником" // Європейська правда. — 2022. — 27 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/27/7136740/>

⁴¹⁸ У Туреччині заявили, що світ не може «спалювати мости» з РФ // Дзеркало тижня. Телеграм-канал. — 2022. — 27 березня. URL: https://t.me/znua_live/28049

⁴¹⁹ Інтерв'ю Зеленського російським журналістам | Інтерв'ю Зеленського російським журналістам // Факти ICTV. — 2022. — 27 березня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Cn69KерHE7A&t=7s>

⁴²⁰ Зеленський розповів журналістам з РФ, чому готовий відмовитися від НАТО // Європейська правда. — 2022. — 27 березня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/27/7136752/>

Щодо приналежності Кримського півострова, президент України заявив, що «Крим силовим шляхом забирати не будемо, людей шкода, наших шкода людей»⁴²¹. Президент також прокоментував інші вимоги з боку Росії і три з них (денацифікація, демілітаризація, російська мова як державна), за словами В. Зеленського, навіть не обговорюються.

«Гарантії безпеки та нейтралітет, без'ядерний статус нашої держави. Ми готові на нього йти. Це найголовніший пункт... Він глибоко опрацьований, але мене цікавить, щоб це не був ще один папірець а-ля Будапештський меморандум і таке інше», — заявляв тоді ж В. Зеленський⁴²². За його словами, російській стороні потрібні гарантії, що це станеться, але для цього потрібно міняти Конституцію України, а цей процес триватиме щонайменше рік: «Лише народ може ухвалити рішення, що буде такий статус і такі гарантії. Референдум відбудеться протягом кількох місяців, а зміни до Конституції відбуватимуться щонайменше рік відповідно до чинного законодавства. Мінімум рік»⁴²³.

«Нас цікавить, щоб цей папір перетворився на серйозну угоду, яка буде підписана... Це я зараз перейду до референдуму. Який буде підписаний там, де є пункти гарантій безпеки, усіма гарантами цієї безпеки. Він обов'язково має бути ратифікований парламентами країн-гарантів, це два. І обов'язково має бути референдум в Україні. Чому? Тому що ми маємо закон про референдуми. Ми прийняли його. Зміни того чи іншого статусу... А гарантії безпеки передбачають конституційні зміни. Розумієте, так? Конституційні зміни. Це дві сесії», — резюмував він⁴²⁴.

Стверджував також В. Зеленський, що референдум неможливий, коли є присутність військ, тобто Росія спочатку має вивести свої формування з території України на рівень становища сил, що був 24 лютого 2022 року. «Хай повернуться туди. Я розумію, що змусити Росію повністю звільнити територію неможливо, це приведе до третьої світової війни. Я прекрасно все розумію. Тому я і кажу: це компроміс», — додав він⁴²⁵. Ось тільки В. Зеленський не обгрунтував, навіщо тоді В. Путіну було розпочинати цю тотальну війну, аби просто відве-

⁴²¹ Там само.

⁴²² Там само.

⁴²³ Там само.

⁴²⁴ Там само.

⁴²⁵ Там само.

сти власні ж війська, а отже — «компроміси» з боку офіційного Києва мали би стати більшими, ніж були заявлені для широкого загалу.

Зі свого боку, голова МЗС РФ С. Лавров 28 березня заявив, що прямі переговори між президентами Росії та України відбудуться лише тоді, коли обидві сторони будуть ближче до досягнення врегулювання⁴²⁶. Саме під час третього раунду переговорів росіяни та українці, схоже, вперше розглянули проекти письмових угод. За словами В. Мединського, це були проекти, які делегація привезла з Москви і які містили наполягання на нейтральному статусі України. Того ж дня В. Зеленський підтвердив, що 29 березня у Стамбулі розпочнеться відновлення мирних переговорів з Росією з наміром обговорити нейтралітет України разом із відмовою від будь-яких претензій України на членство в НАТО в майбутньому⁴²⁷.

---

⁴²⁶ Putin-Zelenskiy meeting needed once sides closer on key issues, Lavrov says // Reuters. — 2022. — March 28. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/putinzelenskiy-meeting-needed-once-sides-closer-key-issues-russias-lavrov-2022-03-28/>

⁴²⁷ Zelenskiy says Ukraine willing to discuss neutrality at Russia talks // The Guardian. — 2022. — March 28. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/28/zelenskiy-hails-upcoming-ukraine-russia-peace-talks-amid-fallout-from-bidenccomments-on-putin>

Розділ IV

СПРОБА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ЗАМИРЕННЯ У СТАМБУЛІ (квітень 2022 р.): ДОГОВІР ПРО МИР ЧИ ЗАШМОРГ КАПІТУЛЯЦІЇ?

28 березня переговорники з обох сторін почали прибувати до Туреччини, де пізно ввечері передбачалася їхня зустріч⁴²⁸. Росіяни прилетіли до Стамбула тоді ж удень, українці — близько 22:00 вечора приземлилися в Міжнародному аеропорту імені Ататюрка⁴²⁹. Тож

Президент Туреччини Р. Ердоган відкриває переговори делегацій України та Росії у Стамбулі, 29 березня 2022 р. (Фото: Murat Cetinmuhurdar/Presidential Press Office/Handout via REUTERS)

⁴²⁸ Ukrainian, Russian negotiators to begin peace talks on Monday, Turkish official says // Reuters. — 2022. — March 28. URL: <https://www.reuters.com/world/ukrainian-russian-negotiators-begin-peace-talks-monday-turkish-official-2022-03-28/>

⁴²⁹ Son dakika: Barış masası Türkiye'de kuruluyor! Ukrayna müzakere heyeti Türkiye'de // Sabah. — 2022. — March 28. URL: <https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/03/28/son-dakika-baris-masasi-turkiyede-kuruluyor-ukrayna-muzakere-heyeti-turkiyede?paging=3>

було вирішено, що новий раунд переговорів відбудеться 29 березня о 10-й ранку в палаці Долмабахче. Місце зустрічі президент Туреччини Р. Ердоган узгоджував з президентом РФ В. Путіним.

Перед цим, нагадаю, радник президента Туреччини І. Калин, зокрема, повідомляв: «На зустрічах із Зеленським та Путіним наш президент [Ердоган] передав свою пропозицію про припинення війни та щодо допомоги в організації зустрічі двох лідерів у Туреччині. Пан Зеленський до цього готовий. Пан Путін вважає, що позиції для переговорів на рівні керівництва ще не закриті»⁴³⁰. І. Калин також попередньо зауважував, що під час телефонної розмови Р. Ердогана з В. Путіним російський президент озвучив свої основні вимоги. Головним з них є визнання Україною того, що вона повинна бути нейтральною й не має подавати заявки на вступ до НАТО. Про це вже тоді ствердно заявив й президент України В. Зеленський.

У цій категорії були й інші вимоги, які здебільшого, на думку турецького дипломата, виглядали елементами збереження обличчя для російської сторони. Україна мала б пройти процес роззброєння, щоб переконатися, що вона не становить загрози для Росії. Мав бути захист російської мови в Україні. І було й те, що називається «денацифікація»⁴³¹. Турецька сторона вважала, що В. Зеленському буде досить легко прийняти це: можливо, Україні достатньо буде засудити всі форми неонацизму та пообіцяти боротися з ними.

«Росія може вимагати від України офіційно визнати, що Крим, який РФ незаконно анексувала у 2014 році, тепер дійсно належить Росії. Якщо це так, то для України це буде гіркою пігулкою. Крим уже під контролем РФ, навіть попри те, що Росія не має законного права володіти Кримом і навіть підписала міжнародний договір (після падіння комунізму, але до приходу до влади Путіна), який визнає, що Крим є частиною України», — сказав радник президента

⁴³⁰ Переговори президентів гальмує Путін, він вагається — радник Ердогана // Дзеркало тижня. — 2022. — 19 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/perehovori-prezidentiv-halmuje-putin-vin-kolivajetsja-radnik-erdohana-.html>

⁴³¹ Дивіться: Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (2004 – початок 2022 рр.) // Політичні дослідження. — 2024. — № 1 (7). — С. 110–134; Гай-Нижник П. „Неонацизм” у публічній риторичі В. Путіна: динаміка сенсових змін (лютий 2022 – лютий 2024 рр.) // Гілея. — 2024. — Вип. 195–196 (№ 5–6). — С. 38–58.

Туреччини⁴³². Ну і йшлося про додаткові перемовини щодо окупаєних східних теренів Донбасу.

Він зауважив також, що ці вимоги президента РФ В. Путіна не такі суворі, як деякі люди боялися, і вони навряд чи варті всього насильства, кровопролиття та руйнування, яких Росія заподіяла в Україні. Враховуючи жорсткий контроль В. Путіна над російськими ЗМІ, йому та його помічникам не повинно бути надто важко представити все це як велику перемогу. Але для України будуть серйозні тривоги. Якщо дрібні деталі будь-якої угоди не будуть розібрані з надзвичайною ретельністю, президент Росії В. Путін або його наступники завжди можуть використати їх як привід для повторного вторгнення в Україну.

Коли ж Україна прийме умови Кремля, то навіть якщо В. Путіну вдасться представити угоду з Україною як славетну перемогу над нацизмом, його позиції вдома точно будуть послаблені, вважав І. Калін, позаяк все більше й більше людей розумітимуть, що він сильно перестарався, й історії про вбитих або полонених солдатів уже швидко поширюються⁴³³.

Комюніке «Основні положення Договору про гарантії безпеки України»

29 березня 2022 року українська й російська делегації зустрілися в Стамбулі. Під час відкриття стамбульського раунду перемовин президент Туреччини Р. Ердоган зауважив для їхніх учасників: «Продовження війни нікому не принесе користі. Відновлення миру піде на користь вашим країнам і всім іншим. Ви, як делегації, несете історичну відповідальність за рішення, які ухвалюються сьогодні»⁴³⁴.

Тоді у Стамбулі голова української делегації Д. Арахамія надав росіянам план з 10 пунктів, який конкретизував концепцію гарантованої міжнародною спільнотою української державності⁴³⁵.

⁴³² Simpson J. Ukraine conflict: Putin lays out his demands in Turkish phone call // BBC.— 2022.— March 17. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60785754>

⁴³³ Там само.

⁴³⁴ Ердоган на відкритті стамбульського раунду перемовин: Продовження війни не принесе користі. Делегації несуть відповідальність за рішення, які ухвалюються сьогодні // Цензор.нет.— 2022.— 29 березня. URL: https://censor.net/ua/photo_news/3329455/erdogan_na_vidkrytti_stambul'skogo_raundu_peremovyn_prodivjennya_viyiny_ne_prynese_korysti_delegatsiyi

⁴³⁵ Rüesch A. Wäre ein Frieden zwischen Russland und der Ukraine schon vor zwei Jahren möglich gewesen? // Neue Zürcher Zeitung.— 2024.— Juni 13. URL: <https://www.nzz>

КОММЮНІКЕ

по итогам консультации 28-30 марта 2022 года

Основные положения Договора о гарантиях безопасности Украины

Договоры предусматривают:

1. Проведение Украины постоянно действующим государством под международным контролем гарантий в целях реализации обязательств в беззастенчивой форме.
2. Возможна государственная помощь. Великобритания, КНР, РФ, США, Франция, Турция, Германия, Канада, Италия, Польша, Израиль. К договору присоединяется небольшое количество других государств, в частности РФ присоединяется Беларусь.
3. Международные гарантии безопасности Украины по договору не распространяются на Крым, Севастополь и ОРДЛО. (В договоре будет трактовано, как мы делим границы ОРДЛО и как отделить их от Крыма РФ).
4. Украина не вступает ни в какие военные союзы, не проводит двустороннее военное взаимодействие, международные военные учения проводятся только с согласия государства-гаранта. Со своей стороны государства-гаранты гарантируют выделение возможностей помощи Украине и Евроатлантическому Союзу.
5. Государства-гаранты и Украина соглашаются, что в случае угрозы, любого вооруженного нападения на Украину или любой военной операции против Украины, каждая из Государств-гарантов, после сращения между ними сроков и возможности оказания помощи (операции проводятся в течение не более чем трех дней) и в порядке осуществления права на индивидуальную или коллективную самооборону, признаваемого статьей 51 Устава Организации Объединенных Наций, имеет право на индивидуальное привлечение Украины и на ее союзников и помощь. Украина, как полностью нейтральное государство, не предоставляет помощи, путем осмысленного осуществления своего индивидуального или совместного действия, которое будет необходимым, включая закрытие воздушного пространства над Украиной, предоставление необходимого вооружения, применение вооруженной силы с целью восстановления и восстановления структуры безопасности Украины или союзников нейтрального государства.
6. О любых возможных вооруженных нападениях (любых военных операциях) и всех призывах к решению этих или иных международных споров Совет Безопасности ООН будет немедленно уведомлен, после Совет Безопасности примет меры, необходимые для обеспечения и сохранения многостороннего мира и безопасности.
7. Механизм реализации гарантий безопасности Украины по результатам дипломатических переговоров между Украиной и государством-гарантом будет определено в Договоре с учетом защиты от возможных провокаций.
6. Договор временно применяется с даты его подписания Украиной и всеми странами - бандами (состав) Государства-гарантии.
7. Договор вступает в силу после одобрения статус Украины как полностью нейтрального государства в ходе всенародного референдума и внесения соответствующих изменений в Конституцию Украины и законодатель в парламенте Украины и Государств-гарантии.
8. Договором предусматривается информировать стороны в течение 10 (десяти) - 15) лет реальное развитие, связанное с Крымом и Севастополем путем дипломатического переговоров между Украиной и РФ.
9. Также предусматривается зафиксировать, что Украина и РФ не будут решать вопросы Крыма и Севастополя военным путем, и признавать взаимно-исключительные условия для разрешения этого вопроса.
10. Стороны признают необходимость со проведения других государств-гарантий для подписания и согласования положений Договора о гарантиях безопасности Украины, выходящей за пределы этих стран, с тем, чтобы избежать и иных многосторонних форматов, которые не обеспечивают безопасности функционирования транзитных коридоров на постоянной основе, а также обмена данными пограничной и оборонными технологиями и интеллектуальными технологиями.
11. Стороны считают необходимым проведение с 2022 года встречи между президентами Украины и России с целью подписания договора о прекращении военных действий и описании оставшихся нерешенных вопросов.

Саме того дня й було озвучено так зване стамбульське комюніке («Основні положення Договору про гарантії безпеки України»). За словами учасників тих подій, українці в основному підготували цей проєкт, а росіяни попередньо погодилися з ідеєю використання його в якості основи для договору. Насправді то був узагальнений проєкт угоди, запропонований Москві. Він, зокрема, передбачав, що:

- переговори про статус Криму та Севастополя триватимуть протягом 15 років, сторони відмовляються від воєнного способу розв'язання цього питання;
- питання про статус та долю районів, контрольованих так званими народними республіками, винесено в окремий пункт, його мають обговорити президенти України та Росії на особистій зустрічі;
- Україна готова погодитися на позаблоковий (нейтральний) статус без'ядерної держави за наявності закріплених документально чіт-

ких та жорстких гарантій від низки країн (у комюніке як можливі гарантії перераховані постійні члени Ради Безпеки ООН (США, Велика Британія, Китай, Франція, включно з Росією), а також Німеччина, Ізраїль, Італія, Польща, Туреччина та Канада і додано, що РФ запропонувала Білорусь);

- попередній пункт передбачав, що за наявності гарантій безпеки на території України не розміщуватимуться іноземні військово-

ch/international/ukraine-krieg-blockierte-der-westen-2022-einen-frieden-mit-russland-ld.1834618

ві бази та військові контингенти, а сама вона не вступатиме до жодних військово-політичних союзів⁴³⁶;

- якщо Україна зазнає нападу і звернеться по допомогу, всі держави-гаранти будуть зобов'язані, після консультацій з Україною і між собою, надати допомогу для відновлення її безпеки (прикметно, що ці зобов'язання були прописані набагато точніше, ніж у статті 5 Договору про НАТО: введення безполіотної зони, постачання зброї або пряме втручання збройних сил держави-гаранта);
- шлях до членства України в ЄС залишався відкритим, а держави-гаранти (включно з Росією) чітко «підтверджували намір сприяти членству України в Європейському Союзі»⁴³⁷.

Ось його повний зміст (переклад з російськомовного оригіналу):
«Договором передбачається:

1. Проголошення України постійно нейтральною державою під міжнародно-правовими гарантіями з метою реалізації позаблокового і безядерного статусу.

2. Можливі держави-гаранти: Великобританія, КНР, РФ, США, Франція, Туреччина, Німеччина, Канада, Італія, Польща, Ізраїль. До договору пропонується приєднання інших держав, зокрема РФ пропонує Білорусь.

3. Міжнародні гарантії безпеки України за договором не розповсюджуються на Крим, Севастополь та ОРДЛО. (У договорі буде трактовка, як ми розуміємо межі ОРДЛО і як окремо їх розуміє РФ).

4. Україна не вступає ні в які воєнні союзи, не розміщує військові бази і контингенти, міжнародні воєнні навчання проводять тільки зі згоди держав-гарантів. Зі своєї сторони держави-гаранти підтверджують намір сприяти членству України в Європейському Союзі.

5. Держави-гаранти та Україна погоджуються, що у випадку агресії, будь-якого збройного нападу на Україну або будь-якої військової операції проти України, кожна з Держав-гарантів, після проведення

⁴³⁶ Фохт С., Хоменко С. Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // BBC News. Україна. — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

⁴³⁷ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

між ними термінових і негайних консультацій (котрі проводяться протягом не більш ніж трьох днів) у порядку здійснення права на індивідуальну або колективну самооборону, що визнається статтею 51 Статуту Об'єднаних Націй, надасть (у відповідь на офіційне звернення України і на його підставі) допомогу Україні, як постійно нейтральній державі, що зазнала нападу шляхом негайного здійснення такої індивідуальної чи колективної дії, яка буде необхідною, включаючи закриття повітряного простору над Україною, надання необхідного озброєння, застосування збройної сили з метою відновлення і подальшого збереження безпеки України як постійно нейтральної держави.

Про будь-який подібний збройний напад (будь-яку воєнну операцію) і всі прийняті в результаті нього заходи негайно повідомляється Раді Безпеки [ООН]. Подібні заходи будуть припинені, коли Рада Безпеки прийме заходи, що є необхідними для відновлення і збереження міжнародного миру і безпеки.

Механізм реалізації гарантій безпеки України за результатами додаткових консультацій між Україною і державами-гарантами буде відрегульовано у Договорі з урахуванням захисту від можливих провокацій.

6. Договір тимчасово застосовується з дати його підписання Україною та усіма (варіант — більшістю) Державами-гарантами.

7. Договір вступає в чинність після погодження статусу України як постійно нейтральної держави в перебігу всеукраїнського референдуму і внесення відповідних змін до Конституції України та ратифікацією у парламентах України і Держав-гарантів.

8. Договором пропонується зафіксувати прагнення сторін протягом 10 (варіант — 15) років вирішити питання, що пов'язані з Кримом і Севастополем шляхом двосторонніх переговорів між Україною та РФ.

9. Також пропонується зафіксувати, що Україна та РФ не будуть вирішувати питання Криму і Севастополя воєнним шляхом, а продовжать політико-дипломатичні зусилля для розв'язання цього питання.

10. Сторони продовжать консультації (із залученням інших держав-гарантів) задля підготовки та узгодження положень Договору про гарантії безпеки України, модальностей припинення вогню, відводу військ та інших воєнізованих формувань, відкриття і забезпечення безпечного функціонування гуманітарних коридорів на постійній основі, а також обміну тілами загиблих і звільнення військовополонених та інтернованих цивільних осіб.

11. Сторони вважають за можливе проведення ... .. 2022 року зустрічі між президентами України та Росії з метою підписання договору та/або прийняття політичних рішень щодо невирішених питань, що залишилися»⁴³⁸.

Зауважу, що саме радник Р. Ердогана І. Калинин, якого вважають значним фахівцем із зовнішньої політики, запропонував сторонам як компроміс, щоб окупований Крим та окремі райони Донеччини та Луганщини віддали Росії на правах оренди, подібно до того як Велика Британія контролювала Гонконг на правах оренди від 1898-го по 1997-й роки. Майбутня ж територіальна належність Криму та Донбасу, за логікою турецького посадовця, мала б бути вирішена вже після завершення договору про оренду⁴³⁹.

Залишаються й досі незрозумілими, принаймні, три речі, що прозвучали тоді:

- чому В. Путін погодився на шлях України в ЄС, якщо раніше змусив В. Януковича не прийняти навіть угоду про асоціацію (можливо, вважав, що відтоді навряд чи ЄС ризикне відчинити двері Україні);
- чому він погодився на гарантії безпеки Україні від США та інших членів НАТО (вочевидь вважав ті гарантії лише формальними і нездійсненими у воєнному контексті на дії, або позаяк РФ матиме право вето на дії гарантів);
- чому В. Путін дозволив занотувати на папері тезу про шляхи мирного врегулювання суперечки між Україною та РФ щодо Криму протягом наступних 10–15 років, адже відколи Росія анексувала півострів у 2014 р., Москва ніколи не погоджувалася обговорювати його статус, стверджуючи, що це такий самий регіон Росії, як і будь-який інший (можливо, то було банальним

---

⁴³⁸ Das geheime Dokument, das den Ukraine-Krieg hätte beenden können // Die Welt. — 2024. — April 26. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus251243756/Ukraine-Krieg-Geheim-Dokument-haette-nach-zwei-Monaten-Frieden-bringen-koennen.html>; Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

⁴³⁹ Smith H. L. Ukraine war: Roman Abramovich skirts sanctions and radar in role as the go-between // The Sunday Times. — 2022. — March 28. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/ukraine-war-roman-abramovich-skirts-sanctions-and-radar-in-role-as-the-go-between-7cg9vspqk>

крутітвом з розумінням, що у випадку нейтральності України та її «демлітаризації» ті «дипломатичні шляхи» Києва будуть вічно безплідними, як і вічним, тим часом, залишатиметься перебування Криму у складі РФ).

Підсумкове комюніке було результатом консенсусу. Водночас джерела BBC у Києві запевняли, що «на 90%» текст цього документа написали члени української делегації⁴⁴⁰. Так чи інакше, формально комюніке було ініціативою української сторони. Це, крім того, була й остання «жива» зустріч між українською та російською переговорними групами.

29 березня, одразу після завершення переговорів, глава російської делегації В. Мединський висловлювався оптимістично, пояснюючи, що обговорення договору про нейтралітет України переходить у практичну фазу і що, — попри всі складнощі, пов'язані з тим, що договір має багато потенційних гарантів — цілком можливо, що В. Путін і В. Зеленський підпишуть його на особистому саміті в осяжному майбутньому.

Наступного дня він заявив журналістам, що «вчора українська сторона вперше зафіксувала в письмовій формі свою готовність виконати низку найважливіших умов для побудови майбутніх нормальних і добросусідських відносин з Росією»⁴⁴¹. Він продовжив: «Вони передали нам принципи потенційного майбутнього врегулювання, зафіксовані в письмовій формі»⁴⁴². О. Фомін, заступник міністра оборони Росії, оголосив тоді ж у Стамбулі, що Кремль відмовився від спроб захопити Київ і почав відведення своїх військ з усього північного фронту для зміцнення взаємної довіри (насправді ж відступ російських військ був вимушеним через контрнаступ ЗСУ).

Результати стамбульської зустрічі були сприйняті неоднозначно в політичній верхівці Росії. Після закінчення зустрічі в Стамбулі та заяви глави російської делегації В. Мединського для преси про

---

⁴⁴⁰ *Фохт С., Хоменко С.* Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // BBC News. Україна. — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

⁴⁴¹ *Charap S., Radchenko S.* The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

⁴⁴² Там само.

її результати він потрапив під сильний вогонь критики, розповідало джерело BBC. «На нього налетіли всі — від [ведучого державного телеканалу “Россия”] Соловйова, [режисера, активного прибічника російської влади] Міхалкова та інших — до [глави Чечні] Кадірова. Хоч Мединський і виконував поставлене Президентом [Росії] завдання, він у якийсь момент почав думати, що справді зробив щось не так, якщо їм дозволено так його кловати», — пояснював близький до російської делегації співрозмовник BBC⁴⁴³. Ба більше, після повернення В. Мединського до Москви В. Путін кілька днів не приймав його й лише за два дні ця зустріч відбулася, на якій кремлівський диктатор похвалив свого переговорника і сказав, що той зробив усе правильно.

Натомість у Києві на Банковій, попри незадоволення переважної більшості населення, вочевидь позитивно сприйняли стамбульські домовленості. На переговорах у Стамбулі були зафіксовані найважливіші договірні позиції, які взяла до розгляду РФ, заявив М. Подоляк. За його словами, договір про гарантії безпеки, по суті, передбачає не в теорії, а на практиці отримати дієвий інструмент захисту української території і суверенітету. «Присутність поряд із США, Великою Британією, Туреччиною, Німеччиною, іншими країнами Росії як країни-підписанта багатостороннього договору накладає на росіян багато додаткових обтяжень і дає нам змогу не йти на складний двосторонній формат. Тільки в межах багатостороннього договору можна уникнути традиційної російської необов’язковості за юридичними договорами», — підкреслив М. Подоляк, говорячи про багатосторонній договір безпеки чомусь як про доконаний факт⁴⁴⁴. Він також чомусь стверджував, що Україна як ініціатор реформи глобальної архітектури безпеки додатково отримує гарантії обов’язкового входження в єдиний ринок Євросоюзу як повноцінний член ЄС.

Насправді ж, українці навіть не консультувалися з Вашингтоном аж до оприлюднення комюніке, хоча описаний у ньому договір

⁴⁴³ Фохт С., Хоменко С. Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // BBC News. Україна. — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

⁴⁴⁴ Ядерна гарантія для України та Крим на порядку денному: ОП про прорив на переговорах з РФ // Главред. — 2022. — 29 березня. URL: <https://glavred.net/war/yadernaya-garantiya-dlya-ukrainy-i-krym-na-povestke-dnya-op-o-proryve-na-peregovorah-s-rf-10358366.html>

створив би нові юридичні зобов'язання для Сполучених Штатів — включно із зобов'язанням вступити у війну (принаймні теоретично) з Росією, якщо вона знову вторгнеться в Україну. Одне лише це положення зробило б договір неприйнятним для Вашингтона. Тому замість того, щоб підтримати Стамбульське комюніке і подальший дипломатичний процес, Захід збільшив військову допомогу Києву і посилив тиск на Росію, в тому числі через дедалі жорсткіший режим санкцій⁴⁴⁵.

Натомість у запалі чергового нападу наполеонізму М. Подоляк договорився до того, що прямі двосторонні переговори з кримської проблематики й фіксація нинішнього (анексованого) становища на 15 років, що по факту порушувало Конституцію України та було злочином проти територіальної цілісності держави, — це революційна пропозиція. «Це означає як мінімум повернення теми Криму до переговорного порядку денного. Досі росіяни категорично відмовлялися від цього. А крім того, дає змогу зберегти нинішні юридичні трактування Криму, через те, що для нас Крим, безумовно, є частиною України. Відмова від взаємної військової ескалації з кримського питання — ключ до загального припинення війни», — зазначав М. Подоляк⁴⁴⁶.

Виступаючи на брифінгу після перемовин, голова української делегації Д. Арахамія, зі свого боку, уточнив, що новий механізм гарантій безпеки тимчасово не працюватиме щодо окупованих Донбасу та Криму. Правовою ж основою нейтрального статусу України могла стати, на його думку, Декларація про державний суверенітет від липня 1990 року⁴⁴⁷. М. Подоляк додав: «Імплементация цього договору йтиме за такою процедурою. Спочатку це буде референдум, на якому всі громадяни України висловлять свою позицію щодо цього договору, як він має працювати. Далі йтиме ратифікація парламентами країн-га-

⁴⁴⁵ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

⁴⁴⁶ Ядерна гарантія для України та Крим на порядку денному: ОП про прорив на переговорах з РФ // Главред. — 2022. — 29 березня. URL: <https://glavred.net/war/yadernaya-garantiya-dlya-ukrainy-i-krym-na-povestke-dnya-op-o-proryve-na-peregovorah-s-rf-10358366.html>

⁴⁴⁷ Брифінг української делегації за підсумками раунду перемовин з Росією // Перший. YouTube. — 2022. — 29 березня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a6-bY8u1e-0>

рантів і Верховної Ради. Ми маємо отримати підтримку суспільства, щоб цей договір дійсно був консолідуючим для нас»⁴⁴⁸.

Члени української делегації на переговорах з РФ: народний депутат від «Слуги народу» Д. Арахамія, радник голови Офісу президента М. Подоляк та голова Меджлісу кримськотатарського народу М. Джемілев / Фото: REUTERS/Mehmet Emin Caliskan

Тоді ж очільник юридичної групи української делегації О. Чалий (який, до речі, відповідав за юридичний бік й Будапештського меморандуму) сказав, що гарантії безпеки для України є можливим дипломатичним форматом завершення війни. «Це можливість відновити дипломатичними засобами територіальну цілісність і безпеку України», а її основною вимогою, на його думку, мали стати чіткі юридично зобов'язальні гарантії, які за своїм змістом і формою були б аналогічними частині 5 статуту НАТО⁴⁴⁹. «Якщо Україна буде об'єктом будь-якої агресії, будь-якого військового нападу або операції, ми маємо право впродовж трьох днів вимагати міжнародних консультацій, і якщо впродовж трьох днів ці консультації не дали ніякого результату, країни-гаранти повинні надати нам військову допомогу, зброю або

⁴⁴⁸ Там само.

⁴⁴⁹ Там само.

навіть закрити повітряний простір»,— сказав тоді О. Чалий⁴⁵⁰. Утім, він одразу ж обмовився, що таких умов від потенційних гарантів іще слід було досягнути, а саме: «Якщо нам вдасться закріпити ці ключові положення, Україна буде в позиції зафіксувати свій статус фактично позаблокової та без'ядерної держави у формі постійного нейтралітету»⁴⁵¹.

Наступного дня під час брифінгу в українському медіацентрі М. Подоляк повторив свої слова про договір безпеки в контексті його імплементації, але додав: «Безумовно, референдум не відбудуватиметься сьогодні, бо сьогодні в нас воєнний стан. Триває війна. Процедура проведення референдумів в Україні є чіткою і збалансованою, і ми вийдемо на процедуру запуску референдуму лише після того, як російські війська залишать територію України»⁴⁵². Проте теж одразу ж уточнив, що ЗС РФ мають відійти щонайменше на позиції, які вони займали на момент 23 лютого 2022 року. М. Подоляк також зазначив, що договір про безпеку України буде відкритим і всі охочі країни зможуть до нього приєднатися.

Тут слід згадати й про те, що на брифінгу М. Подоляк вихваляв російського олігарха Р. Абрамовича. «Що стосується пана Абрамовича, безумовно, в медійному просторі давно відомо, що він є вкрай ефективним посередником між делегаціями. Тобто він частково модерує процес із точки зору, аби не було якогось там непорозуміння “на вході”. Тобто коли сторони щось заявляють, а інша сторона це не так зрозуміла. Підкреслюю, з точки зору логістики переговорного процесу»,— заявив М. Подоляк⁴⁵³.

Роль Р. Абрамовича насправді полягала у прямому (таємному) зв'язку В. Зеленського з В. Путіним. Саме Р. Абрамович провів низку зустрічей у п'ятизіркових готелях Стамбула з народним депутатом і членом української делегації Р. Умеровим, якого В. Зеленський ввів до її складу саме на цей раунд перемовин, та з речником турецького президента І. Калином. Крім того, саме Р. Абрамович 23 березня зран-

⁴⁵⁰ Там само.

⁴⁵¹ Там само.

⁴⁵² Ukraine Media Center 30.03.2022 (UA) // Медіацентр Україна. YouTube.— 2022.— 30 березня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=t4IZC6uFRMc>

⁴⁵³ Радник голови ОП пояснив роль російського олігарха Абрамовича на переговорах із росією // Радіо Свобода.— 2022.— 30 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rol-abramovicha-na-perehovorah/31778145.html>

ку на своєму приватному літаку Hawker 800XP вилетів з міжнародного аеропорту імені Ататюрка в Стамбулі в напрямку Сочі. Біля міста Мінеральні Води літак вимкнув свій трекер для радарів, а вже ввечері того ж дня знову з'явився на радарах в московському аеропорті «Внуково» й звідки вилетів назад до Стамбула⁴⁵⁴.

У Москві Р. Абрамович зустрівся з В. Путіним у Кремлі й передав йому записку від В. Зеленського. У ній президент України виклав можливі компроміси, на які готовий піти український уряд задля припинення війни. На це В. Путін нібито розгнівано відповів Р. Абрамовичу: «Передай йому, що я їх знищу»⁴⁵⁵. Після цієї розмови в Стамбулі Р. Абрамович з Р. Умеровим полетіли до Варшави на приватному літаку, зареєстрованому в Туреччині, а потім вирушили до Києва, де зустрічалися з В. Зеленським на Банковій. Проте така вищевказана пряма погроза В. Путіна не зупинила В. Зеленського у його несамовитому прагненні знайти компроміс із російським диктатором, і мирні переговори продовжилися онлайн, зокрема у форматі Zoom.

На такому тлі міністр закордонних справ Туреччини М. Чавушоглу в ефірі турецького телеканалу А Haber підтвердив заяву свого президента й передбачив скору зустріч президентів України та Росії. «Ми працюємо над тим, аби провести зустріч міністрів закордонних справ... Як приймаюча сторона, як посередник і як чесний переговорник, ми не можемо назвати точну дату. Скажу лиш, що ця зустріч може статися протягом наступних двох тижнів», — повідомив М. Чавушоглу⁴⁵⁶.

Проте В. Путін вимагав фіксації українських поступок на папері, а отже й продовження перемовин. Саме про те, що «ще не час» для зустрічі з В. Зеленським він сказав 30 березня в телефонній розмові італійському прем'єру М. Драгі. Сам М. Драгі 31 березня під час зустрічі з іноземними журналістами повідомив: «Я висловив своє переконання, що задля розв'язання певних вирішальних питань була б

⁴⁵⁴ *Smith H. L.* Ukraine war: Roman Abramovich skirts sanctions and radar in role as the go-between // *The Sunday Times*. — 2022. — March 28. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/ukraine-war-roman-abramovich-skirts-sanctions-and-radar-in-role-as-the-go-between-7cg9vspqk>

⁴⁵⁵ Там само.

⁴⁵⁶ Туреччина ініціює нову зустріч глав МЗС України та росії // *Укрінформ*. — 2022. — 31 жовтня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3444676-tureccina-iniciue-novu-zustric-glav-mzs-ukraini-ta-rosii.html>

необхідна зустріч із Президентом Зеленським, який до того ж від початку війни просить про розмову з Путіним. Відповідь Путіна була такою, що час ще не настав і учасникам переговорів потрібно їх продовжувати», — зазначив прем'єр-міністр Італії⁴⁵⁷. За словами М. Драгі, у розмові з ним В. Путін також повідомив про те, що в переговорах між Україною та Росією є «невеликі кроки вперед» і що «позиції сторін стали трохи ближчими»⁴⁵⁸.

Вже 1 квітня міністр закордонних справ України Д. Кулеба заявив на брифінгу в Польщі, що Україна схвалила організацію Туреччиною можливої зустрічі В. Зеленського і В. Путіна, про яку раніше (31 березня) говорив турецький лідер Р. Ердоган. 1 квітня Р. Ердоган учергове висловив готовність прийняти в Туреччині зустріч президентів України та РФ для перемовин про припинення війни. Він зазначив, що напередодні провів розмову з президентом України: «Зеленський дотримується позитивної точки зору, Путін раніше також висловлювався позитивно. Після сьогоднішньої розмови, можливо, вони визначать дати»⁴⁵⁹.

Того ж дня українська делегація розпочала новий раунд перемовин з російською в онлайн-форматі із залученням робочих підгруп. Вони ділилися між собою зауваженнями та зустрічними пропозиціями з приводу комюніке⁴⁶⁰. Всі ці деталі одразу ж потрапляли на розгляд профільних підгруп, які кожна сторона створила при своїй переговорній групі. Підгрупи спеціалізувалися на військових, дипломатичних, гуманітарних та інших питаннях.

Варто також зауважити, що глава МЗС РФ С. Лавров на пресконференції в Нью-Делі 1 квітня зазначав, що домовленості, покладені на папір під час переговорів у Стамбулі, «мають спочатку сформуваватися». Він, зокрема, сказав: «У нас готується реакція. Там є рух

⁴⁵⁷ *Ucraina, Draghi Necessario incontro con Zelensky, per Putin tempi non ancora maturi // Vista Agenzia Televisiva Nazionale. YouTube.* — 2022. — 31 Marzo. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vGCe8zhm33I>

⁴⁵⁸ Там само.

⁴⁵⁹ *Эрдоган: Турция готова к встрече Зеленского и Путина в Стамбуле // Anadolu.* — 2022. — 1 апреля. URL: <https://www.aa.com.tr/ru/политика/эрдоган-турция-готова-к-встрече-зеленского-и-путина-в-стамбуле/2552508>

⁴⁶⁰ *Фохт С., Хоменко С. Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // BBC News. Україна.* — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

уперед, насамперед у тому, що стосується визнання неможливості Україні бути блоковою країною, неможливості для України шукати щастя в Північноатлантичному альянсі, без'ядерний, позаблоковий нейтральний статус,— це те, що зараз уже усвідомлюється як абсолютна потреба.

Так само як ми побачили набагато більше розуміння ще однієї реальності, маю на увазі ситуацію з Кримом та на Донбасі. Але щодо потенційних подальших контактів, вони зараз опрацьовуються, буде оголошено»⁴⁶¹.

Делегації справді «майже щодня» обмінювалися проектами потенційних домовленостей, але жодних радикально нових пропозицій, порівняно зі «стамбульським комюніке», які б дали змогу говорити про принципово інший документ, ані Росія, ані Україна не висували.

Тим часом 4 квітня В. Зеленський відвідав звільнену Бучу й на власні очі побачив російські злочини проти українців. Попри це, Президент України вкотре наполегливо жадав зустрічі та перемовин з В. Путіним. «Була зустріч у міністрів закордонних справ [України та Росії]. Там щось у них не склалося. Воно й зрозуміло чому. Я вам скажу: чим довше Російська Федерація буде затягувати процес зустрічей, тим гірше і для них, і в принципі для цієї ситуації, для цієї війни», — наголосив В. Зеленський⁴⁶².

Натомість президент Польщі А. Дуда, наприклад, перед цим намагався подати сигнал В. Зеленському, що із вбивцею В. Путіним даремно шукати спільної мови. «Злочинців треба називати злочинцями, притягувати їх до відповідальності та засуджувати. Фото з Бучі спростовують переконання, що потрібно шукати компроміс за будь-яку ціну. Насправді захисникам України понад усе потрібні три речі: зброя, зброя і ще зброя», — написав А. Дуда у себе в Twitter і на Facebook⁴⁶³.

⁴⁶¹ Лавров заявил, что окончательно одобренных планов по переговорам с Украиной нет // Интерфакс.— 2022.— 1 апреля. URL: <https://www.interfax.ru/russia/832621>

⁴⁶² Зеленський: чим довше Росія затягуватиме зустрічі, «тим гірше буде і для неї, і для цієї війни» // Радіо Свобода.— 2022.— 4 квітня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelensky-rosia-zustrich/31785324.html>

⁴⁶³ Andrzej Duda // Facebook.— 2022.— 3 квітня. URL: https://www.facebook.com/andrzejduda/posts/pfbid0HnBb4FfM9QN43S5sM5BHgfVZStDxZtCPaDBWePzHMsYZosYNLThEiickD9TuTWjQl?ref=embed_post; Andrzej Duda // Twitter.— 2022.— 3 квітня. URL: https://twitter.com/AndrzejDuda/status/1510710650867273735?cxt=HHwWjsC-9abVj_cpAAAA

Увечері того ж дня очільник МЗС РФ не забарився апелювати А. Дуді й підтримати В. Зеленського, вказавши, що побачив більше реалізму в пропозиціях України щодо статусу окупованих російськими військами Донбасу та Криму. За словами С. Лаврова, переговорні групи України і РФ дуже інтенсивно спілкувалися у відеоформаті, а найголовнішим, на його думку, було те, що українські переговарники готові погодитися та визнати нейтральний і без'ядерний статус України. «Уже стало зрозуміло і київським представникам про те, що гарантії безпеки неможливо отримати в НАТО і що про вступ до НАТО слід забути,— зауважив С. Лавров.— Шанси [на успіх у перемовинах] є завжди. Москва налаштована на те, щоби всіма цими шансами скористатися»⁴⁶⁴. Проте російський міністр закордонних справ наголосив, що поки не розуміє, як ці пропозиції будуть оформлені юридично в міжнародній угоді. Тож С. Лавров додав, що зустріч президентів України та РФ можлива після появи чіткого письмового договору.

Зрештою, після кількох днів словесного жонглювання з обох сторін, вранці 20 квітня пресекретар В. Путіна Д. Пєсков повідомив: «Наразі українській стороні передано наш проєкт документа, який містить абсолютно чіткі вироблені формулювання. М'яч на їхньому боці. Чекаємо на відповідь»⁴⁶⁵. Увечері ж президент України заявив після зустрічі з президентом Європейської Ради Ш. Мішелем, що Україна не отримала від Росії проєкт документа в межах переговорів про завершення війни. «Упевнений, що нам нічого не передали»,— наголосив В. Зеленський⁴⁶⁶. Та чи було це правдою? Адже раніше, вдень, радник голови Офісу президента України А. Єрмак М. Подоляк засвідчив публічно буквально таке: «Щодо переговорного процесу, то Україна ще в межах стамбульського раунду передала стороні опонентів свої пропозиції стосовно формульних рішень. Зокрема щодо гарантій безпеки як забезпечення подальших ненападів на нашу країну.

⁴⁶⁴ РІА Новості.— 2022.— 4 апреля. URL: <https://ria.ru/20220404/peregovory-1781775565.html>; РІА Новості.— 2022.— 4 апреля. URL: <https://ria.ru/20220404/realizm-1781773180.html>

⁴⁶⁵ РІА Новості.— 2022.— 20 апреля. URL: <https://ria.ru/20220420/dokument-1784465985.html>

⁴⁶⁶ Зеленський вже каже, що Росія не передавала жодного проєкту документа // Європейська правда.— 2022.— 20 квітня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/04/20/7138122/>

Російська сторона вивчила пропозиції та висловила свої зустрічні позиції. Далі — наша черга вивчати, порівнювати, робити висновки. Зокрема політико-юридичного характеру»⁴⁶⁷. Отже, в Офісі президента України переданий Росією документ уже вивчали, а самого президента підопічні А. Єрмака, що фактично кермував російсько-українськими перемовинами, елементарно навіть не повідомили про цей факт за недоцільністю.

Утім В. Зеленський продовжував свій стратегічний шлях на замирення з В. Путіним. Уже наступного дня в інтерв'ю французькому каналу новин BFM TV він зауважував, що з кожним днем, з кожною Бучею, з кожним Маріуполем, з кожною такою Волновахою бажання та віра в те, що буде результат у переговорах, втрачається. Та все ж його віра в компроміси саме з В. Путіним й тоді залишалася непохитною. «На сьогодні офіційно наша делегація розмовляє з російською делегацією, і ми, в принципі, за те, щоб відбулась зустріч на рівні лідерів Росії і України. Тому що на рівні лідерів можна зупинити цю війну», — все ще запевняв і вірив В. Зеленський⁴⁶⁸.

Слова президента України активізували переговорний процес. Голова переговорної групи Росії В. Медінський повідомляв, що 22 квітня в нього відбулося кілька тривалих розмов із головою української делегації Д. Арахамією. Крім того, очільник МЗС РФ С. Лавров заявив, що перемовини з Україною просуються повільно, але «заяви української сторони справляють враження, що київській владі не потрібні переговори з РФ і вони змирилися зі своєю долею»⁴⁶⁹. Також С. Лавров додав, що Росія не проти тих країн, які Україна пропонує як гарантів своєї безпеки, якщо це не створюватиме загрози РФ.

Тоді основну частину переговорів — а саме особисті зустрічі сторін, факт чого одразу ж став би відомим українському суспільству — було заморожено через ситуацію в Маріуполі. Проте робочі групи

---

⁴⁶⁷ Переговори: у Кремлі заявили, що передали Україні «документ». У Зеленського вивчають позицію РФ // Українська правда. — 2022. — 20 квітня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/20/7340899/>

⁴⁶⁸ Інтерв'ю Президента Володимира Зеленського французькому каналу BFM TV // Офіс Президента України. YouTube. — 2022. — 21 квітня. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nbT2TRLlzkM&t=257s; Zelenskiy / Official // Telegram.> — 2022. — April 21. URL: https://t.me/V_Zelenskiy_official/1333

⁴⁶⁹ В РФ заявили про активізацію переговорів з Україною // Кореспондент.net. — 2022. — 22 квітня. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/russia/4471877-v-rf-zaiavyly-pro-aktyvizatsiui-perchovoriv-z-ukrainoui>

продовжували ретельну працю над документами. Ба більше, кілька попередніх домовленостей вдалося «конкретизувати». Зокрема, тривало обговорення двох угод:

- перша угода, політична — про нейтральний, без'ядерний статус України та гарантії безпеки, які мали надати їй країни-гаранти в разі агресії з боку Росії;
- друга — про «взаємну повагу культур», яка передбачала, що країни співпрацюватимуть у культурному плані на паритетних засадах (наприклад, якщо в Україні відкривається певна кількість російськомовних шкіл, у Росії має відкритися відповідна кількість українськомовних).

Вже й підготували статтю, що країни-гаранти гарантували би безпеку в кордонах України, які мали бути позначені на карті, й карта ця вже була би в додатку б до договору, але сам додаток ще не сформулювали. Тобто карта меж України була якась нова, а не в кордонах 1991 року — інакше навіщо було б карту розробляти.

Вочевидь Росія мала намір зберегти за собою більшість окупованих територій (якщо не всі). Російська влада не відмовлялася від планів «відібрати [в Україні] море» (а чорноморське узбережжя, нагадаю, мають Херсонська, Миколаївська та Одеська області України). 22 квітня виконувач обов'язків командувача російських військ Центрального військового округу Р. Міннекаєв публічно заявив, що Росія планує «встановити повний контроль над південними регіонами України», не уточнивши, які саме регіони мають на увазі⁴⁷⁰. Представник президента РФ Д. Песков відмовився коментувати цю заяву. Близькі до адміністрації президента РФ особи, вважали, що Росія, незважаючи на переговори, може «не віддати» Києву Херсонську область. Там уже тоді планувалося провести «референдум», у результаті якого регіон мав би оголосити про «незалежність» від України. Також Москва не воліла залишати Києву Маріуполь: «Інакше взагалі незрозуміло, навіщо все це було»⁴⁷¹.

⁴⁷⁰ Пока мир ждет битвы за Донбасс, Россия и Украина продолжают переговоры. «Медуза» выяснила, как они продвигаются — и о чем сейчас пытаются договориться стороны. Спойлер: о границах послевоенной Украины // Meduza. — 2022. — 22 апреля. URL: <https://meduza.io/feature/2022/04/22/poka-mir-zhdet-bitvy-za-donbass-rossiya-i-ukraina-prodolzhayut-peregovory-meduza-vyyasnila-kak-oni-prodvigayutsya-i-o-chem-seychas-pytayutsya-dogovoritsya-storony>

⁴⁷¹ Там само.

Про те, що обговорення статусів Донбасу та Криму не буде частиною переговорного процесу, було відомо вже за підсумками зустрічі російської та української делегацій у Стамбулі наприкінці березня 2022-го. На переговори щодо Криму сторони пропонували відвести термін до 15 років. «Ці питання обговорюються паралельно, але окремо. Питання щодо Донбасу та Криму можна обговорювати, коли війська звідси вийдуть. Дивно такі чутливі територіальні питання обговорювати, поки йде війна», — зазначав представник з українського боку⁴⁷². «Ще [на переговорах] у Стамбулі ми запропонували по Криму створити міжнародну комісію та зобов'язати сторони протягом 15 років знайти рішення. Те саме з Донбасом. Те, що це наша територія, ми навіть обговорювати не збираємось. Але розуміючи, що Росія фактично їх контролює, ми готові на міжнародні переговори із цього питання», — зауважував тоді радник глави Офісу президента України О. Арестович⁴⁷³.

Тож саме станом на 4 квітня Україна прийняла вищевказані узагальнюючі умови й саме тому того ж дня В. Зеленський своїм указом затвердив склад делегації для остаточного завершення мирних перемовин і парафованого підписання договору⁴⁷⁴. В указі президента України (№ 211/2022) «Про делегацію України для участі в переговорах з Російською Федерацією з підготовки та узгодження проекту до-

---

⁴⁷² Там само.

⁴⁷³ Там само.

⁴⁷⁴ 2 вересня 2022 р. президент України своїм указом (№ 621/2022) розпустив українську делегацію в Тристоронній контактній групі. У ньому наголошувалося, що раніше укази президента № 167/2020 «Про делегацію України для участі у Тристоронній контактній групі» від 5 травня 2020 р.; № 302/2020 «Про зміни у складі делегації України для участі в ТКГ» від 30 липня 2020 р.; № 327/2020 «Питання делегації України для участі в ТКГ» від 18 серпня 2020 р.; № 414/2020 «Питання делегації України для участі у ТКГ» від 30 вересня 2020 р.; № 80/2021 «Про зміни у складі делегації України для участі у ТКГ» від 26 лютого 2021 р.; № 568/2021 «Про зміни у складі делегації України для участі у ТКГ» від 5 листопада 2021 р., а також пункт 2 розпорядження Президента України № 424/2020 «Про представника України у ТКГ з мирного врегулювання ситуації в Донецькій та Луганській областях» від 30 липня 2020 р. визнаються такими, що втратили чинність. Цей указ набував чинності з дня опублікування [Зеленський своїм указом розпустив українську делегацію в ТКГ // Interfax-Україна. — 2022. — 2 вересня. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/855997.html>].

говору про гарантії безпеки України» від 4 квітня 2022 року, зокрема, вказувалося:

«1. Утворити делегацію України для участі в переговорах з Російською Федерацією з підготовки та узгодження проєкту договору про гарантії безпеки України в такому складі:

Арахамія Давид Георгійович — народний депутат України, глава делегації; Костін Андрій Євгенович — народний депутат України, член делегації (за згодою); Лубінець Дмитро Валерійович — народний депутат України, член делегації (за згодою); Малюська Денис Леонтійович — Міністр юстиції України, член делегації; Подоляк Михайло Михайлович — радник керівника Офісу Президента України, член делегації; Резніков Олексій Юрійович — Міністр оборони України, член делегації; Точицький Микола Станіславович — заступник Міністра закордонних справ України, член делегації; Умеров Рустем Енверович — народний депутат України, член делегації (за згодою); Малиновський Олександр Петрович — юрист-міжнародник, експерт делегації; Чалий Олександр Олександрович — Надзвичайний і Повноважний Посол України, експерт делегації.

2. Дозволити главі делегації: вносити за погодженням з Міністром закордонних справ України зміни до складу делегації України; залучати в установленому порядку для забезпечення роботи делегації України працівників державних органів, підприємств, установ, організацій за погодженням з їхніми керівниками, наукових радників та експертів.

3. Затвердити Директиви делегації України для участі в переговорах з Російською Федерацією з підготовки та узгодження проєкту договору про гарантії безпеки України (додаються, таємно).

4. Кабінету Міністрів України забезпечити фінансування витрат, пов'язаних із участю делегації України в переговорах з Російською Федерацією з підготовки та узгодження проєкту договору про гарантії безпеки України»⁴⁷⁵.

Нагадаю, що саме 4 квітня В. Зеленський відвідав Бучу й на власні очі побачив злочини росіян, які приголомшили увесь світ. Наступного дня він звернувся до Ради Безпеки ООН через відеозв'язок і звинуватив Росію у скоєнні воєнних злочинів у Бучі, порівнявши російські сили з терористичним угрупованням ІДІЛ, а також закликав Радбез виключити Росію з числа постійних членів.

⁴⁷⁵ Указ Президента України № 211/2022 // Президент України.— 2022.— 4 квітня.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2112022-42021>

Прикметно, однак, що обидві сторони продовжували у цей час цілодобово працювати над договором, активно обмінювалися проєктами між собою і, схоже, почали ділитися ними з іншими сторонами. Саме того дня В. Зеленський заявив й про те, що переговори продовжуватимуться, попри те, що Москва назвала те, що відбулося в Бучі та Ірпені — інсценуванням.

*Договір про постійний нейтралітет і гарантії безпеки України
(проєкт станом на 15 квітня 2022 року)*

Незважаючи на те, що переговори між російською та українською делегаціями в Стамбулі завершилися на оптимістичній ноті, експерти вже тоді розходилися в думках щодо того, чи припинить це врешті-решт бойові дії. Попри те, що під час перемовин Росія заявила, що «різко скоротить» бойові дії під Києвом, а Україна зазначила, що погодиться на «нейтральний» статус в обмін на гарантії безпеки, політолог Г. Голосов повідомив російській службі ВВС, що не бачить «жодного реального результату» від переговорів. «Обидві сторони можуть оголосити перемогу. І обидві сторони намагаються продемонструвати прихильність до переговорного процесу», — вважав він, додаючи, що Росія поводи́ла себе «голосніше» на переговорах, намагаючись уникнути подальших санкцій⁴⁷⁶.

Директор Російського інституту Королівського коледжу Лондона С. Грін сказав, що для нього залишалося незрозумілим, «про що саме йдеться в переговорному процесі», додаючи: «Говорять про перемир'я, щоб припинити вбивати людей, і це добре. Але це не розмова про мир і взагалі не про врегулювання конфлікту»⁴⁷⁷.

Туреччина ж заявила, що ці кроки знаменують «найзначніший прогрес» у мирних переговорах з початку війни, а лідери Сполучених Штатів, Великої Британії, Франції, Німеччини та Італії закликали Захід не втрачати пильність. США та Велика Британія також додали, що судитимуть Москву за її діями, а не за словами⁴⁷⁸.

Тим часом Москва знов висувала нові звинувачення на адресу Києва. Наприклад, вже 7 квітня міністр закордонних справ Росії

⁴⁷⁶ Is this a turning point? // BBC.— 2022.— March 30. URL: <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-60890199>

⁴⁷⁷ Там само.

⁴⁷⁸ What's the latest from Ukraine? // BBC.— 2022.— March 30. URL: <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-60890199>

С. Лавров звинуватив Україну у відході від угод, досягнутих під час зустрічі переговорних делегацій у Стамбулі. За його словами, у переддень українська сторона нібито представила в переговорну групу свій проєкт угоди, де не було положень, «зафіксованих у документі, під яким стоїть підпис голови української делегації Арахамії»⁴⁷⁹. Глава МЗС РФ заявив: «У Стамбулі українці чітко зафіксували, що майбутні гарантії безпеки України не поширюватимуться на Крим та Севастополь. У вчорашньому ж проєкті ця чітка констатація відсутня. Замість неї пропонуються розмиті формулювання»⁴⁸⁰.

У відповідь М. Подоляк зазначив, що делегація на чолі з Д. Арахамією не взаємодіє з групою С. Лаврова, тому складно зрозуміти, що саме він мав на увазі й навіщо взагалі коментував проблематику, тоді як з боку російських переговорників таких претензій не було. «У межах дискусії ми, безумовно, висловлюємо одне одному свої претензії. Але ми дуже чітко йдемо по рамкових домовленостях. Ми не можемо “петляти”, адже в нас паралельно з перемовинами з Росією тривають дискусії з країнами-потенційними гарантами безпеки України. Ми не можемо на одних переговорах говорити одне, а на інших інше, у нас усе синхронізовано», — заявляв М. Подоляк⁴⁸¹. Принагідно зауважу, що пізніше голова української делегації Д. Арахамія запевняв і все ще вірив у те, що «вони [росіяни] були готові закінчити війну, якби ми прийняли нейтралітет, як Фінляндія колись. І дали зобов'язання, що не вступатимемо до НАТО»⁴⁸². Взамін на ці та інші поступки Києва, ЗС РФ нібито мали відійти щонайменше на позиції, які вони займали на момент 23 лютого 2022 року.

При цьому варто вказати й на інші слова Д. Арахамії, який додав з цього приводу, що договір вимагав би змін до Конституції України та що західні партнери знали про перебіг переговорів і бачили драфти

---

⁴⁷⁹ Лавров звинуватив Україну у відході від стамбульських домовленостей. У Зеленського відповілі // РБК-Україна. — 2022. — 7 квітня. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/lavrov-obvinil-ukrainu-othode-stambulskih-1649332340.html>

⁴⁸⁰ Там само.

⁴⁸¹ Фохт Є., Хоменко С. Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // BBC News. Україна. — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

⁴⁸² Арахамія заявив, що росіяни зваблювали Україну «миром» за нейтралітет // Українська правда. — 2023. — 24 листопада. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/24/7430282/>

документів: «Вони нам фактично порадили не йти в ефемерні гарантії безпеки (з росіянами), які неможливо було тоді давати взагалі». «Коли ми повернулися зі Стамбула, приїхав Борис Джонсон до Києва і сказав, що ми взагалі не будемо з ними нічого підписувати — і давайте просто воювати», — додав Д. Арахамія⁴⁸³. Принагідно слід зауважити, що сам Б. Джонсон назвав такі твердження «повною нісенітницею та російською пропагандою»⁴⁸⁴. Б. Джонсон також наголосив, що під час дискусій із В. Зеленським після переговорів у Стамбулі він був стурбований характером будь-якої потенційної угоди й пообіцяв, що Велика Британія підтримає Україну «на тисячу відсотків»⁴⁸⁵.

Нагадаю, що британський прем'єр-міністр Б. Джонсон несподівано прибув до Києва 9 квітня, як тільки-но дізнався, що Д. Арахамія і В. Мединський погодили основне тіло мирної угоди. «Джонсон привіз у Київ два прості меседжі: Путін — воєнний злочинець, його треба

Борис Джонсон у Києві, квітень 2022 року / Фото: Ukrainian Presidential Press Service/Handout via REUTERS

⁴⁸³ Там само.

⁴⁸⁴ Johnson embroiled in war of words over ‘sabotaged’ Ukraine peace deal // The Times. — 2024. — January 10. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/boris-johnson-ukraine-peace-talks-russia-war-k220zcrvf>

⁴⁸⁵ Там само.

дотискати, а не домовлятися із ним. І друге — якщо ви готові з ним підписувати якісь угоди про гарантії, то ми — ні. З вами можемо, але не з ним, він усе одно всіх кине», — розповів «Українській правді» один із наближених до В. Зеленського⁴⁸⁶.

Ще 30 березня британський прем'єр заявив, що «ми повинні продовжувати посилювати санкції за програмою, яка може змінюватися, доки абсолютно всі війська [Путіна] не вийдуть з України», а тоді 9 квітня сказав В. Зеленському, що «будь-яка угода з Путіним буде досить брудною», вона «стане для нього певною перемогою: якщо ви йому щось дасте, він просто збереже це, покладе в банк, а потім підготується до наступного нападу»⁴⁸⁷. За два тижні після Б. Джонсона Київ відвідали державний секретар США Е. Блінкен і міністр оборони США Л. Остін, які мали за головну мету координацію більшої військової підтримки для ЗСУ.

Зауважу, що саме після відльоту Б. Джонсона з Києва в Лондон В. Путін на спільній з О. Лукашенком пресконференції 12 квітня заявив, що українська сторона почала крутістьства в перемовинах, які заходять у глухий кут. За три дні у столиці України знов був російський олігарх Р. Абрамович⁴⁸⁸. Додам принагідно й той факт, що перед цим (10 квітня) Д. Арахамія у повідомленні у WhatsApp до членів української команди перемовників написав: «Колеги, я говорив з РА [Романом Абрамовичем]... Він вчора півтори години говорив зі своїм боссом». В. Путін («босс») закликав учасників переговорів зосередитися на ключових питаннях та швидко їх вирішити, написав Д. Арахамія. (один з членів групи в WhatsApp показав це та інші повідомлення репортерам The Times)⁴⁸⁹.

⁴⁸⁶ Романюк Р. Від «капітуляції» Зеленського до капітуляції Путіна. Як ідуть переговори з Росією // Українська правда. — 2022. — 5 травня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/05/5/7344096/>

⁴⁸⁷ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short—but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

⁴⁸⁸ Krasnolutska D., Baker S. Abramovich Visits Kyiv, Seeks to Revive Ukraine-Russia Talks // Bloomberg. — 2022. — April 16. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-04-16/abramovich-visits-kyiv-seeking-to-restart-ukraine-russia-talks>

⁴⁸⁹ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

За п'ять днів по цьому, 15 квітня 2022 р. проєкт Договору було надіслано В. Путіну.

Увесь комплект документів, узгоджений делегаціями Російської Федерації та України на мирних переговорах у Стамбулі (Туреччина), таким чином, складається з наступних складових:

- Комюніке за підсумками консультацій 28–30 березня 2022 року «Основні положення Договору про гарантії безпеки України»;
- Договір про постійний нейтралітет і гарантії безпеки України (проєкт за станом на 15 квітня 2022 року);
- Додаток 1. (Позиція Росії) [Позиція України] «Гранична кількість особистого складу, озброєнь і військової техніки, яка перебуває у бойовому складі Збройних Сил України у мирний час»;
- Додаток 2. «Перелік законів України з мови»;
- Додаток 3. «Перелік законів України про нацифікацію та героїзацію нацизму»;
- Додаток 4 (пророблявся з українською стороною на рівні експертів) «Уточнення до зобов'язань сторін у сфері хімічної та біологічної безпеки»;
- Додаток 5. [Про попередні заходи щодо втілення Договору].

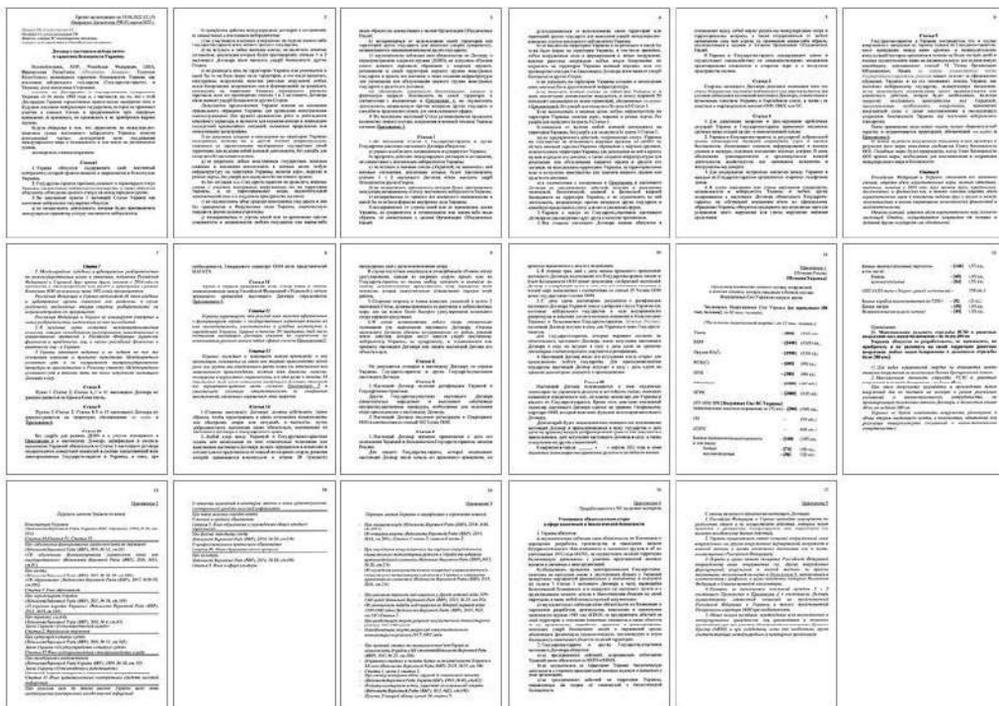
Мав також бути ще Додаток 6 до проєкту Договору, в якому вже була розроблена карта розмежування між Україною та РФ (в межах розподілу території України), але який не увійшов до комплексу документів, позаяк там передбачалося занотувати порядок і терміни відводу (повернення) Росією підрозділів своїх збройних сил, інших збройних формувань, озброєння і військової техніки за межі територій, означених на тій карті, які б визначилися у відповідності до графіка, з метою підготовки якого Російська Федерація та Україна ще планували провести консультації.

Але, власне, про що ж йшлося в проєкті договору? Слід зауважити при цьому, що, наприклад, в інтерв'ю у лютому 2023 р. Н. Беннетт повідомив, що бачив 17 або 18 робочих варіантів угоди⁴⁹⁰, а О. Лукашенко натомість казав, що знайомий принаймні з одним. Достеменно відомими та проаналізованими є п'ять проєктів, один з яких датований 16 березня, ще один — 17 березня, ще два — від 6 квітня і 12 квітня, а інший — 15 квітня 2022 р. За словами учасників переговорів,

⁴⁹⁰ רבדמ טנב // YouTube. טנב ילתפן | Naftali Bennet.— 2023.— February 04. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=qK9tLDeWBzs>

саме проєкт від 15 квітня був останньою його редакцією, узгодженою двома делегаціями⁴⁹¹.

Тоді, у квітні 2022 року, згідно з проєктом Договору під назвою «Про постійний нейтралітет і гарантії безпеки України», у якому було

Увесь комплект документів, узгоджений делегаціями Російської Федерації та України на мирних переговорах у Стамбулі (Туреччина): Комюніке за підсумками консультації 28–30 березня 2022 року «Основні положення Договору про гарантії безпеки України»; Договір про постійний нейтралітет і гарантії безпеки України (проєкт за станом на 15 квітня 2022 року); Додаток 1 (Позиція Росії) [Позиція України] «Гранична кількість особистого складу, озброєнь і військової техніки, яка перебуває у бойовому складі Збройних Сил України у мирний час»; Додаток 2 «Перелік законів України з мови»; Додаток 3. «Перелік законів України про нацифікацію та героїзацію нацизму»; Додаток 4 (пророблявся з українською стороною на рівні експертів) «Уточнення до зобов'язань сторін у сфері хімічної та біологічної безпеки»; Додаток 5. [Про попередні заходи щодо втілення Договору].

⁴⁹¹ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

18 статей і який опинився в розпорядженні преси, Україна мала перетворитися, як влучно зауважило видання *The Wall Street Journal*, на кастровану державу⁴⁹².

«Сторони цього Договору поділяють розуміння того, що статус України як постійно нейтральної держави, з урахуванням положень цього Договору, сумісний з можливим членством України в Європейському союзі», — вказувалося у проєкті, що означало певну поступку з боку РФ⁴⁹³.

У проєкті договору йшлося про те, що Україні, незважаючи на можливість вступу до ЄС, не було б дозволено вступати до військових союзів, таких як НАТО. Україна погоджувалась ніколи «не утримувати, не виробляти і не купувати ядерну зброю», не допускати в країну поставок іноземної зброї та військ і не надавати свою військову інфраструктуру, включаючи аеродроми та морські порти, у розпорядження будь-якої іншої країни.

Також Київ мусив утриматися від проведення військових навчань з іноземною участю та від участі у будь-яких військових конфліктах.

Збройні Сили України мали бути скорочені до певного розміру. Росія прагнула обмежити все — від чисельності військ та танків до максимальної дальності стрілянини українських ракет.

Отже, проєкт договору Росії та України передбачав заборону на іноземну зброю, «включаючи ракетну зброю будь-якого типу, збройні сили та формування»⁴⁹⁴.

Чисельність і структура української армії також були предметом інтенсивних переговорів, які зафіксовано у додатку 1 проєкту Договору.

---

⁴⁹² Colchester M., Grove T., Marson J. Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace // *The Wall Street Journal*. — 2024. — March 01. URL: <https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093>

⁴⁹³ Das geheime Dokument, das den Ukraine-Krieg hätte beenden können // *Die Welt*. — 2024. — April 26. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus251243756/Ukraine-Krieg-Geheimes-Dokument-haette-nach-zwei-Monaten-Frieden-bringen-koennen.html>; Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // *The New York Times*. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

⁴⁹⁴ Colchester M., Grove T., Marson J. Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace // *The Wall Street Journal*. — 2024. — March 01. URL: <https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093>

Українські переговорники початково прагнули зберегти право на 250 тисяч військовослужбовців ЗСУ.

Москва ж хотіла, щоб чисельність ЗСУ становила лише до 85 тисяч військовослужбовців (з них — до 15 тис. військ національної гвардії, для яких не допускалося мати важке озброєння за винятком бойових броньованих машин).

Українська сторона бажала зберегти за ЗСУ: 800 танків, 1 тис. 900 артилерійських гармат, 2 тис. 400 одиниць бронетехніки.

Російська ж погодилася на те, аби в розпорядженні ЗСУ було лише 342 танки, 519 артилерійських гармат, 1 тис. 029 одиниць бронетехніки.

Те саме стосувалося й авіації та морських сил.

Українці хотіли мати 160 літаків (бойових — 74, допоміжних — 86), 144 гринтокрили (бойових — 60, допоміжних — 84) та 8 кораблів (водотонажністю до 3200 т), 30 бойових катерів, 40 допоміжних суден (і катерів).

Росіяни ж вимагали залишити 102 літаки (бойових — 50, допоміжних — 52), 35 гвинтокрилів (бойових — 10, допоміжних — 25) та 2 військових кораблі (водотонажністю до 3200 т), 10 бойових катерів і 10 допоміжних суден (і катерів).

Кремль також прагнув обмежити чисельність і дальність дії українських ракет кількістю 96 одиниць РСЗВ з максимальною дальністю у 40 кілометрів. При цьому росіяни допускали розробку і виробництво таких озброєнь для їх поставки на експорт в рамках реалізації угод про військово-технічне співробітництво, що не протирічили положенням даного Договору, з дальністю понад 40 км, проте не більш як 280 км (до того ж Україна не мала би накопичувати ці озброєння у кількості, що перевищувала б належну для виконання вищезгаданих угод про військово-технічну співпрацю).

Українці ж намагалися дійти погодження на 600 одиниць РСЗВ з дальністю до 280 кілометрів (достатньо, щоб уразити цілі по всьому Криму).

Кількість українських мінометів, відповідно до російських планів, мала бути скорочена до 147 одиниць, тоді як Україна хотіла мати до 1 тисячі 080 одиниць.

Вимогою росіян щодо протитанкових ракет було 333 одиниці, українці ж хотіли залишити 2 тисячі одиниць. Щодо ПУ (БМ) ЗРК Повітряних Сил ЗСУ, то Київ прагнув мати їх кількість у 200 одиниць; Москва ж наполягала на 190 одиницях з максимальною дальністю

до 75 км. БПЛА (літальних апаратів типу «Елерон» розвідувального призначення передбачалося 138 одиниць⁴⁹⁵.

За будь-яких остаточних погоджень чи «золотій середині» у цій сфері у майбутньому це означало би доконане обеззброєння («демілітаризацію», якщо користуватися путінською риторикою). Такий деталізований проєкт щодо озброєння та чисельності ЗСУ також демонструє, наскільки близько сторони були до укладення договору. Українська сторона готова була прийняти сам факт обмеження чисельності та озброєнь ЗСУ, але хотіла, щоб воно було не таким значним.

Натомість американські чиновники були стурбовані можливістю такого «роззброєння в односторонньому порядку», а керівництво Польщі боялося, що Німеччина чи Франція можуть спробувати переконати українців прийняти умови Росії й хотіли запобігти цьому. З цією метою, коли президент Польщі А. Дуда зустрівся з лідерами НАТО у Брюсселі 24 березня, він запитав, хто з них підписав би проєкт договору від 17 березня — і ніхто не зголосився⁴⁹⁶.

Невдовзі під час переговорів 29 березня у Стамбулі росіяни погодилися на українську модель нейтралітету та гарантій безпеки і приділили менше уваги своїм територіальним вимогам.

Росія обіцяла більше не нападати на Україну й, для запевнення, погоджувалася на те, щоби п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН (США, Великобританія, Франція, Китай і сама РФ) могли б надати їй т. зв. всеосяжні гарантії безпеки (ст. 5). На держави-гаранти покладалася би обов'язок захищати Україну в разі порушення договору (щоправда самі вони не знали про це й не давали відповідної згоди) і підтримати Київ у його праві на самооборону, закріплене у Статуті ООН, протягом максимум трьох днів. Ця допомога могла б набути форми «спільних дій» усіх чи окремих держав-гарантів. Ця стаття 5 проєкту Договору, за задумом української сторони, мала бути подіб-

⁴⁹⁵ Das geheime Dokument, das den Ukraine-Krieg hätte beenden können // Die Welt. — 2024. — April 26. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus251243756/Ukraine-Krieg-Geheimes-Dokument-haette-nach-zwei-Monaten-Frieden-bringen-koennen.html>; Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

⁴⁹⁶ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

ною до механізму застереження НАТО щодо режиму очікування. Але доки він діяв би, гаранти мали «розірвати міжнародні договори та угоди, несумісні з постійним нейтралітетом України», зокрема будь-які обіцянки двосторонньої військової допомоги⁴⁹⁷.

Крім того, якщо в комюніке та в проєкті від 12 квітня було чітко зазначено, що держави-гаранти самостійно вирішуватимуть чи приходити на допомогу Україні в разі нападу на неї, то в проєкті від 15 квітня росіяни вже спробували упослідити цю важливу статтю, наполягаючи, що такі дії відбуватимуться лише «на основі рішення, узгодженого всіма державами-гарантами», що давало ймовірному загарбникові (Росії) право вето. Згідно з приміткою в тексті, українці хотіли відхилити цю поправку, наполягаючи на початковій формулі, згідно з якою всі держави-гаранти мали індивідуальне зобов'язання діяти і не повинні були досягати консенсусу перед тим, як це зробити⁴⁹⁸.

Своєю чергою Росія вимагала, щоб усі держави-гаранти погодилися на задіяння механізму взаємодопомоги у разі нападу, що дало б Москві право вето на відміну механізму оборони. РФ також відхилила вимогу України про те, що у разі нападу держави-гаранти можуть встановити безполітну зону над Україною.

Міжнародні гарантії безпеки не поширювалися б на Крим та Севастополь (ст. 8). Тож фактично документ пропонував облудний спосіб припинити підтримку Києва з боку Заходу. Відтак офіційний Київ попередньо погодився на гарантії безпеки від Москви, які проте не поширювалися на тимчасово окуповані терени Донецької і Луганської областей та Крим.

Спочатку Москва хотіла, щоб Україна визнала Крим частиною Росії. «Україна визнає Республіку Крим та місто Севастополь невід'ємною частиною (суб'єктом) Російської Федерації і у зв'язку з цим вносить комплексні зміни до національного законодавства»⁴⁹⁹. Проте

⁴⁹⁷ Colchester M., Grove T., Marson J. Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace // The Wall Street Journal. — 2024. — March 01. URL: <https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093>

⁴⁹⁸ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

⁴⁹⁹ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

до 15 квітня обидві сторони домовилися виключити Крим з договору, залишивши його під російською окупацією, але без визнання його Україною. «Пункт 1 статті 2 та статті 4, 5 та 11 цього Договору не застосовуються до Криму та Севастополя». Таким чином Україна фактично поступалася Росії контролем над півостровом.

Початкова українська вимога, якій було присвячено один з пунктів Стамбульського комюніке, про те, що статус Криму має бути уточнений у ході переговорів протягом найближчих 10–15 років, не знайшла відображення у проєкті договору. Утім, Кримський півострів залишався би під контролем Москви й не вважався би нейтральним. Україна фактично на 15 років відмовлялася від Криму та пропонувала розв'язати питання лише за допомогою двосторонніх переговорів між Україною та РФ і в будь-якому разі не вирішувати його у військовий спосіб — лише політико-дипломатичними зусиллями проводити двосторонні перемовини щодо статусу півострова. Тобто — Крим віддавався би Росії фактично навечно.

У документі не зазначено, яку частину східної України малося виключити з обіцянки гарантійних держав про захист. Відповідні розділи виділено червоним кольором. Стамбульське комюніке вказувало, що Київ погодився б виключити з претензій на повернення частин Донецької та Луганської областей, які Росія контролювала ще до початку повносяжної (тотальної) війни. Російська делегація, з іншого боку, наполягала на тому, щоб В. Путін та В. Зеленський особисто визначили кордони та нанесли їх на карту. Українська делегація намагалася відкинути цю пропозицію й вимагала зафіксувати, де проходить кордон відповідно до української інтерпретації.

У ході переговорів Росія заявила про свою готовність вивести війська з частини України, але не з Криму та не з окупованої неї частини Донбасу (ОРДЛО), яка мала б бути виключена з гарантій безпеки. Деталі виведення військ мали обговорити безпосередньо глави держав.

Були також уточнення до зобов'язань сторін у сфері хімічної та біологічної безпеки (Додаток 4 проєкту Договору). Відповідно до них, Україна мала би зобов'язатися:

а) неухильно дотримуючись своїх зобов'язань за Конвенцією про заборону розробки, виробництва і накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення від 1972 року, не здійснювати на своїй території біологічну діяльність за участі представників воєнних відомств і пов'язаних з ними організацій;

b) забезпечувати проведення зацікавленими державами-гарантами на щорічній основі у двосторонньому форматі з Україною перевірочних заходів в частині, що стосується біологічної безпеки і з наданням повного доступу до біологічних об'єктів на своїй території, а також будь-якої відповідної документації;

c) неухильно дотримуючись своїх зобов'язань за Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї від 1993 року, не застосовувати дій на своїй території щодо токсичних хімікатів, а також об'єктів з їх виробництва, переробці, зберігання і транспортування, що завдають збитків безпеці людей та навколишньому середовищу; забезпечувати фізичну, технологічну, екологічну та іншу безпеку хімічних об'єктів на своїй території.

Згідно з цим додатком, держави-гаранти та інші держави-учасники Договору мали би зобов'язатися:

a) не застосовувати дій, що підривали би дотримання Україною своїх зобов'язань;

b) не здійснювати на території України біологічну діяльність за участі представників воєнних відомств і пов'язаних з ними організацій;

c) не здійснювати дій на території України, що спрямовані на підв'язання її хімічної та біологічної безпеки⁵⁰⁰.

Однак після багатообіцяючого саміту у Стамбулі Москва висунула низку вимог, на які Київ не погодився.

Росія, зокрема, зажадала від України зробити російську мову офіційною. «Україна протягом 30 (тридцяти) днів після підписання цього Договору знімає всі обмеження щодо використання російської мови на будь-якій території відповідно до Додатку 2»⁵⁰¹. Москва наполягала, щоб російська мова використовувалася нарівні з українською в уряді, судах, освіті, публічному мовленні, що, згідно з проектом документа, не було схвалено Києвом. Йшлося про такі законодавчі акти

⁵⁰⁰ Das geheime Dokument, das den Ukraine-Krieg hätte beenden können // Die Welt. — 2024. — April 26. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus251243756/Ukraine-Krieg-Geheimes-Dokument-haette-nach-zwei-Monaten-Frieden-bringen-koennen.html>; Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

⁵⁰¹ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

України (додаток 2 проекту Договору): Конституція України (ст.ст. 10, 11, 12)⁵⁰², «Про забезпечення функціонування української мови як державної»⁵⁰³, «Про освіту» (ст. 7. Мова освіти)⁵⁰⁴, «Про корінні народи України»⁵⁰⁵, «Про державну службу» (ст. 2. Визначення термінів)⁵⁰⁶, «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 12. Мова судовиробництва і справовиробництва в судах)⁵⁰⁷, «Про телебачення і радіомовлення» (ст. 9. Захист інтересів і національного телерадіомовлення; ст. 10. Мова аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації), «Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації»⁵⁰⁸, «Про повну загальну середню освіту» (ст. 5. Мова освіти в закладах загальної середньої освіти), «Про фахову передвищу освіту» (ст. 46. Мова освітнього процесу)⁵⁰⁹, «Про культуру» (ст. 5. Мова в сфері культури)⁵¹⁰.

Проекти містять й кілька статей, які були додані до договору за наполяганням Росії, але не були частиною комюніке і стосувалися питань, які Україна відмовилася обговорювати. Вони вимагали від України заборонити «фашизм, нацизм, неонацизм та агресивний націоналізм» і з цією метою скасувати шість українських законів (повністю або частково), які стосуються суперечливих аспектів історії, зокрема, ролі українських націоналістів під час Другої світової війни. У Додатку 3 проекту Договору, зокрема, йшлося про такі законодавчі акти України: «Про очищення влади» (ст. 1 ч. 7; ст. 4 ч. 2)⁵¹¹, «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»⁵¹², «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» (ст. 7)⁵¹³,

⁵⁰² Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — С. 141.

⁵⁰³ Там само. — 2019. — № 21. — С. 81.

⁵⁰⁴ Там само. — 2017. — № 38–39. — С. 380.

⁵⁰⁵ Там само. — 2021. — № 38. — С. 319.

⁵⁰⁶ Там само. — 2016. — № 4. — С. 43.

⁵⁰⁷ Там само. — № 31. — С. 545.

⁵⁰⁸ Там само. — 1994. — № 10. — С. 43.

⁵⁰⁹ Там само. — 2019. — № 30. — С. 119.

⁵¹⁰ Там само. — 2011. — № 24. — С. 168.

⁵¹¹ Там само. — 2014. — № 44. — С. 2041.

⁵¹² Там само. — 2015. — № 26. — С. 219.

⁵¹³ Там само. — № 25. — С. 191.

«Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років», «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті» (ст. 1; ст. 2, ч. 1)⁵¹⁴, «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (ст. 5, пп. 2, 16)⁵¹⁵.

Серед того, що вимагав В. Путін, була, зокрема, й заборона називати місця іменами борців за незалежність України. Легко здогадатися, як цілком слушно зазначалося в аналітиці від Foreign Affairs, що Україна чинила б опір тому, щоб Росія визначала її політику історичної пам'яті, особливо в контексті договору про гарантії безпеки. Росіяни знали, що ці положення ускладнять прийняття українцями решти положень договору, тому заклали отруту уповільненої дії. Однак, припускає видання, можливо також, що ці положення мали на меті дозволити В. Путіну зберегти обличчя — Кремль міг би стверджувати, що він досяг своєї заявленої мети — «денацифікації»⁵¹⁶.

Українські переговорники також курсивом виділили текст, що вказував на те, що вони відмовляються обговорювати російський пункт, який вимагав від Києва відмовитися від наміру перейти під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, що переслідує військові злочини.

Крім того, Україна зобов'язувалася зафіксувати свій статус фактично позаблокової та без'ядерної держави у формі постійного нейтралітету.

Незважаючи на ці суттєві розбіжності, проєкт від 15 квітня 2022 р. передбачав, що договір буде підписано протягом двох тижнів. Обидві команди планували рухатися швидко. «У середині квітня 2022 року ми були дуже близькі до того, щоб завершити війну мирним врегулюванням, — згадував один з українських переговорників О. Чалий під час публічного виступу в грудні 2023 року. — Через тиждень після початку агресії Путін дійшов висновку, що зробив величезну помилку, і намагався зробити все можливе, щоб укласти угоду з Україною»⁵¹⁷.

⁵¹⁴ Там само. — С. 190.

⁵¹⁵ Там само. — 1993. — № 45. — С. 425.

⁵¹⁶ Charap S., Radchenko S. The Talks That Could Have Ended the War in Ukraine. A Hidden History of Diplomacy That Came Up Short — but Holds Lessons for Future Negotiations // Foreign Affairs. — 2024. — April 16. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/talks-could-have-ended-war-ukraine>

⁵¹⁷ Там само.

Представник РФ Владімір Мединський та Давід Арахамія на переговорах у Стамбулі, березень 2022 року (Фото: Михайло Подоляк/Twitter)

14 квітня проєкт договору ліг на стіл Президента України, а 15 квітня російські переговорники відправили 17-сторінковий узгоджений з українцями остаточний проєкт договору до рук Президента РФ. Зі свого боку В. Зеленський 16 квітня «раптом» заговорив про те, що Україна не торгує територіями, і про бажаність двох угод: одна, власне, про співіснування України з РФ, друга — лише стосовно гарантій безпеки⁵¹⁸.

Переговори свідомо оминали питання кордонів і території. Ці питання мали вирішити між собою В. Путін і В. Зеленський на обоєльньому саміті (хоча попередньо вже було виготовлено відповідну карту, що мала увійти до Додатку 6 Договору з графіком відводу військ та озброєнь, який так і не був розроблений через розрив переговорів). Про це йшлося у Додатку 5 проєкту Договору, в якому зазначалося, що з початку тимчасового його застосування Російська Федерація та Україна проведуть заходи з розділення сторін і не здійснюватимуть дій, котрі могли б призвести до розширення територій, що ними контролювалися, або призвести до відновлення бойових дій. Україна мала здійснювати відвід (повернення) своїх військ, озброєнь і військової техніки у місця постійної дислокації або у місця, узгоджені з Російською Федерацією. Порядок і терміни відводу (повернення) росій-

⁵¹⁸ «Ми не торгуємо територіями та нашими людьми», — Зеленський дав інтерв'ю українським онлайн-медіа // Українська правда. YouTube. — 2022. — 16 квітня. URL: https://www.youtube.com/watch?v=XlhxsMpL_PI

ських військ, озброєнь і воєнної техніки за межі, що були б означені на вищезгаданій карті, визначалися б у відповідності з графіком, який планувалося розробити під час нових консультацій між РФ та Україною. Контроль за виконанням цих положень Договору передбачалося покласти на спільну комісію з представників Російської Федерації та України, а також (за необхідності) з представників генерального секретаря ООН.

Обмін тілами загиблих, звільнення усіх військовополонених та інтернованих цивільних осіб мав відбутися у якомога коротший термін за участі Міжнародного комітету Червоного Хреста та за сприяння, коли це було би необхідно, інших відповідних міжнародних гуманітарних організацій⁵¹⁹.

Відповідно до ст. 15, цей договір мав бути ратифікований у кожній державі, яка підписала його, щоб гарантувати обов'язкову силу відповідно до міжнародного права. Таким чином, обидві сторони виробили механізм, як сподівався офіційний Київ, що істотно відрізнявся від Будапештського меморандуму 1994 року. Західні ж країни обіцяли Києву підтримку, але не гарантували її. Росія також хотіла в якості гаранта включити у договір Білорусь, а Україна — Туреччину.

Договір про безпеку мав би бути імplementований у такий спосіб: референдум в Україні, після цього ратифікація парламентами країн-гарантів та Верховною Радою. Питання майбутнього окупованого Донбасу мали б вирішуватися на особистих перемовинах президента України В. Зеленського і президента РФ В. Путіна. Росія вимагала визнати «незалежність» «Л/ДНР» та внести відповідні зміни в українське законодавство, скасувати санкції, запроваджені Україною проти Росії від 2014 року, та наполягала, щоб Україна закликала інші держави скасувати такі санкції. Це питання мало бути винесено в окремий пункт мирного договору.

Стаття 18 проекту Договору показує, що учасники переговорів на той час припускали, що глави двох держав підпишуть документ у квітні 2022 року. Втім, як відомо, зустріч так і не відбулася.

⁵¹⁹ Das geheime Dokument, das den Ukraine-Krieg hätte beenden können // Die Welt. — 2024. — April 26. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus251243756/Ukraine-Krieg-Geheimes-Dokument-haette-nach-zwei-Monaten-Frieden-bringen-koennen.html>; Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

Водночас залишалися невирішеними й інші питання, зокрема, що станеться, якщо Україна зазнає нападу. Росія хотіла, щоб усі держави-гаранти домовилися про заходи у відповідь. Це означало, що спільна відповідь малоймовірна, якщо агресором буде сама Росія. Крім того, Москва хотіла додати Білорусь як гаранта, а Україна — Туреччину, яка на міжнародній арені часто-густо виступала з позицій лояльності щодо Кремля в українському питанні.

Утім, від самого початку в Стамбулі обговорювали ще один документ, розповіли BBC співрозмовники у Києві та Москві. Йшлося про те, що мирний договір міг би складатися з двох різних документів: один з них стосувався б гарантій безпеки для України, а другий — безпосередньо відносин між двома державами — Україною і Російською Федерацією. Саме цього прагнула Україна, про що й заявив В. Зеленський. «Росія класифікує це так, що вони хотіли б мати один договір, в якому є вирішення всіх питань... Для країн [потенційних гарантів] гарантії безпеки для України — це одне питання, а домовленості з Росією — інше. Росія хоче, щоб усе було в одному документі, а люди кажуть: “Вибач, ми бачили, що було в Бучі”. Обставини змінилися. Це реальність», — сказав тоді президент України⁵²⁰.

Отже, на певному етапі виникла пропозиція винести «деякі гуманітарні питання» в окремий договір, «який мав би дзеркальне наповнення». Малося на увазі, наприклад, питання відкриття російськомовних шкіл в Україні й у такій самій кількості українськомовних в Росії. «Але це не отримало розвитку», — пояснила згодом BBC особа, близька до української делегації⁵²¹. Також у Стамбулі були розмови щодо «договору про взаємну повагу культур», який стосувався б, зокрема, мовного питання, проте потім ці дискусії «зависли»⁵²².

Подальші розмови онлайн велися, як правило, вже навколо деталей надання гарантій безпеки Україні. До країн-гарантів з боку Кремля дійсно було запропоновано Білорусь, але це питання не набуло актуальності через проблеми з іншими гарантами (окрім Росії). Україна хотіла б, щоб у разі безпосередньої небезпеки країни-гаранти одразу б вводили війська на її територію і зобов'язалися це зробити. Проте

⁵²⁰ Фохт С., Хоменко С. Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // BBC News. Україна. — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

⁵²¹ Там само.

⁵²² Там само.

переговори з потенційними державами-гарантами ні до чого не призвели, позаяк жодна з них не погодилася на безпекові зобов'язання у форматі 5-ї статті статуту НАТО.

Росія ж елементарно зберігала за собою право вето щодо надання країнами-гарантами зброї Україні в разі небезпеки, а також можливість блокування потенційного застосування військової сили іншими державами для допомоги Україні й вимагала занотувати це в майбутньому мирному договорі. Тож у підсумку жоден чітко сформульований документ, який міг би вважатися доповненням чи альтернативою до «стамбульського комюніке», так і не було вироблено.

Суть у тому, що мирний договір ніколи не був готовим до підписання. Конструктивні переговори велися, але головні спірні моменти залишалися невирішеними. Згодом головний російський переговорник В. Мединський підрахував, що було погоджено 75% договору, будь-хто, хто знайомий із дипломатичною справою, знає, що останні 3% — найважчі (ніщо не узгоджено, доки не узгоджено все — такий дипломатичний трюїзм)⁵²³.

Більше того, залишалася питання: чому західні держави мали раптом надати Україні гарантії підтримки, подібні до натівських, після того як вони (НАТО) не приймали Україну навіть на свій поріг протягом майже п'ятнадцяти років? Крім того, умова надавати військову допомогу Україні лише на основі консенсусу з Росією апіорі була неприйнятною для Заходу. Трохи пізніше прем'єр-міністр Великої Британії Б. Джонсон змушений був особисто охолодити фантазії українців й щодо гарантій безпеки, аналогічних 5-й статті договору НАТО. Проте запевнив, що західні союзники готуються запропонувати Україні низку «гарантій безпеки», які мають зробити країну «неприсступною» для майбутнього російського вторгнення⁵²⁴.

Водночас у квітні поточні події війни почали впливати на позиції обох сторін. У Києві дізналися більше про злочини росіян у Бучі, перші світліни звідки з'явилися у пресі лише ввечері 2 квітня й приголом-

⁵²³ Rüesch A. Wäre ein Frieden zwischen Russland und der Ukraine schon vor zwei Jahren möglich gewesen? // Neue Zürcher Zeitung. — 2024. — Juni 13. URL: <https://www.nzz.ch/international/ukraine-krieg-blockierte-der-westen-2022-einen-frieden-mit-russland-ld.1834618>

⁵²⁴ Blewett S., Cordon G. Security guarantees will make Ukraine 'impregnable' to Russian attack // Yahoo News. — 2022. — April 22. URL: <https://uk.news.yahoo.com/security-guarantees-ukraine-impregnable-russian-123156324.html>

шили українське суспільство. Росіяни ж посилили чи не безперервне, нищівне і суцільне бомбардування Маріуполя. Тож є рація у словах польського дипломата Я. Кумоха, який уважно стежив за переговорами, й згодом висловив переконання, що переговори були безнадійні: «Москва не хотіла тривалого миру»⁵²⁵.

З іншого боку, за словами співрозмовника ВВС, близького до російської делегації, на настрої президента Росії В. Путіна вплинула втрата флагманського крейсера Чорноморського флоту «Москва». «Було зрозуміло, що це відсунуло мир щонайменше на місяць. Це було принизливо. Як після такого ляпаса підписувати перемир'я?», — пояснювало у квітні 2022 року московське джерело ВВС настрої російського президента⁵²⁶. «Буча вплинула на українську делегацію. Деякі люди закрились, — визнавав співрозмовник ВВС, близький до російської делегації. — Буча була значним негативним чинником для переговорів. Але після “Москви” стало зовсім погано»⁵²⁷.

У підсумку перемовини таки продовжувалися й усіх вищевказаних компромісів попередньо було досягнуто, справа залишалася за деталями, механізмами та засобами втілення. Американський журналіст С. Шустер, який був допущений на довготривалий час до спілкування з В. Зеленським і фактично мешкав в Офісі президента України свідчив згодом: «В обмін на надійні “гарантії безпеки” з боку Росії та інших країн Україна погодилася б відмовитися від планів вступу до альянсу НАТО та прийняти статус “постійного нейтралітету”. Пропозиція дала Путіну шанс претендувати на хоча б часткову перемогу. Його головним виправданням для початку вторгнення було не допустити вступ України до НАТО, і Зеленський запропонував йому виконати це бажання. Він також був готовий поступитися територією в обмін на мир»⁵²⁸.

⁵²⁵ *Rüesch A.* Wäre ein Frieden zwischen Russland und der Ukraine schon vor zwei Jahren möglich gewesen? // *Neue Zürcher Zeitung.* — 2024. — Juni 13. URL: <https://www.nzz.ch/international/ukraine-krieg-blockierte-der-westen-2022-einen-frieden-mit-russland-ld.1834618>

⁵²⁶ *Фохт С., Хоменко С.* Війна окремо, переговори окремо. Що відбувається у діалозі між Україною та Росією // *BBC News. Україна.* — 2022. — 27 квітня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61246686>

⁵²⁷ Там само.

⁵²⁸ *Shuster S.* Inside Andriy Yermak's Quest for Peace in Ukraine // *Time.* — 2024. — June 25. URL: <https://time.com/6991211/andriy-yermak-peace-in-ukraine/>

Власне, про це в колонці для Bild згодом написала й міністр закордонних справ Німеччини А. Бербок, яка зазначала, що «Україна вела переговори з Росією у Стамбулі в березні 2022 року й була готова до поступок. Підставою було те, що РФ виведе війська. Але замість цього сталася Буча. Людям зв'язували руки й розстрілювали перед їхніми будинками. Жінок гвалтували. Росія вивозила дітей з України. А взимку бомбила українські електростанції, щоб людям довелося жити в темряві та холоді»⁵²⁹.

Учасники переговорів і громадянство України були нажахані масовими звірствами, які вчинили російські війська, особливо в передмісті Києва Бучі. Позиція США та Європи також мало сприяла їхньому розвиткові: західні союзники України відмовилися дати тверду обіцянку зупинити вторгнення Росії в майбутньому. «Насправді вони порадили нам не вдаватися до ефемерних гарантій безпеки», — зазначив пізніше Д. Арахамія⁵³⁰. Без таких гарантій з боку Заходу українцям залишалося б покладатися на добросовісність росіян, а саме у цьому усі й сумнівалися. Іншою причиною провалу цих переговорів був стан бойових дій: росіяни-загарбники зазнали поразки під Києвом і були відкинуті від столиці України й невдовзі втратили приблизно з половину від тих теренів, які вони захопили з лютого 2022 року.

Відтак у квітні українська сторона почала вимагати від росіян неповторення масових злочинів і збереження життя захисникам «Азовсталі» в Маріуполі. Тоді перемовини про азовців додалися в ще один трек. Зрештою, невдовзі оборонці «Азовсталі» отримали з Києва наказ здатися в полон росіянам.

Офіційний Київ справді погоджувався на поступки щодо Криму, Донбасу, нейтралітету тощо. «Відновити територіальну цілісність — це наше завдання номер один. Це відтіснити війська Російської Федерації до кордонів станом на 24 лютого. Ми розуміємо, що відновити територіальну цілісність на тимчасово окупованому півострові Крим буде складно. І все ж таки, я вважаю, що ми можемо потім, показавши свою потужність, перейти на дипломатичний шлях. Тому що будь-яка

⁵²⁹ *Baerbock A.* Putin will keinen Frieden, er will erobern // Bild.— 2024.— February 24 URL: <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/annalena-baerbock-in-bild-putin-will-keinen-frieden-er-will-erobern-87270242.bild.html>

⁵³⁰ *Shuster S.* Inside Andriy Yermak's Quest for Peace in Ukraine // Time.— 2024.— June 25. URL: <https://time.com/6991211/andriy-yermak-peace-in-ukraine/>

війна закінчується дипломатією, і я вважаю, що нам потрібно витримати... У будь-якому разі це закінчиться тим чи іншим форматом переговорів», — зазначив В. Зеленський 3 травня 2022 р. в інтерв'ю The Wall Street Journal⁵³¹.

Тож до кінця квітня — на початок травня 2022 р. Україна посилила свою позицію, вимагаючи виведення російських військ з Донбасу як передумову будь-якого договору. А вже 2 травня 2022 р. секретар Ради національної безпеки і оборони України О. Данілов заявив в ефірі національного телемарафону, що договір з Росією неможливий — можна прийняти лише капітуляцію⁵³².

Проте перемовини стали приреченими на провал не стільки через російські злочини (це Банкова була готова прийняти з обмовками, попри обурення населення, але заради мирної угоди), а через тверду позицію окремих і найпотужніших провідників Заходу, яких тоді уособлювала політична фігура прем'єр-міністра Великої Британії, та неготовність держав НАТО (насамперед США) підтримати українську дипломатію у цьому договорі й погодитися на пропонувані у ньому

⁵³¹ 'We Are Not Retreating:' Ukraine's Zelensky on War and Humanitarian Efforts | WSJ // The Wall Street Journal. YouTube. — 2022. — May 03. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3yjjf1K4wc4>

⁵³² Мирний договір із РФ неможливий, лише капітуляція, — Данілов (відео) // Фокус. — 2022. — 2 травня. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/514139-mirnyu-dogovor-s-rf-nevozmozhen-tolko-kapitulyaciya-danilov-video>

псевдо «гарантії» безпеки згвалтованої, кастрованої і розіп'ятої цією капітулянтською угодою з Росією України.

Усе це свідчить про намагання Києва таки досягти миру з Москвою, проте Кремль перекреслив ці прагнення і вкотре зробив усе, аби порушити попередні домовленості. Йшлося про намір Кремля провести «референдуми» й приєднати до Російської Федерації тепер ще й окуповані терени Запорізької і Херсонської областей, що достеменно заперечувало навіть попередні заяви В. Путіна щодо цілей так званої СВО і перекреслювало досягнуті в Стамбулі попередні домовленості між Україною та Росією. Далі більше: наприкінці квітня заступник командувача центрального військового округу ЗС Росії Р. Міннекаєв назвав метою другого етапу російської операції не лише захоплення Донбасу, а й окупацію всього Півдня України та фактичне позбавлення її виходу до Чорного моря. Такий контроль дозволив би Росії створити суходольний коридор до Криму та Придністров'я, де, за словами Р. Міннекаєва, теж відзначаються факти утисків російськомовного населення.

Тож у Москві на порядок денний було винесено завдання захоплювати дедалі більші території і кожного разу з нових позицій заявляти про своє прагнення миру. Зрештою вже тоді міністр закордонних справ РФ С. Лавров відкрито заявив, що війна України та Росії закінчиться підписанням договору, параметри якого «визначатимуться тією стадією воєнних дій, на якій цей договір стане реальністю»⁵³³.

Далеко пізніше, у 2024 році О. Резніков (міністр оборони України й учасник переговорів 2022 року), виправдовуючись, оповідає: «Вони [росіяни] можуть підписувати документи, але чи дотримуються вони домовленостей — це вже інше питання... Згадайте Будапештський меморандум... Президент Франції Міттеран відмовився поставити підпис під цим документом... і попередив нашого Президента [Леоніда Кучму]: “Молода людино, вони вас обдурять”. Кучма розповів мені цю історію. Через 30 років росіяни саме це і зробили — вони нас обдурили»⁵³⁴. Саме у дусі Ф. Міт-

⁵³³ Colchester M., Grove T., Marson J. Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace // The Wall Street Journal. — 2024. — March 01. URL: <https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093>

⁵³⁴ Jamie Dettmer. Ukraine is ready for a just peace — not Russia's version of one // Politico. — 2024. — May 03. URL: <https://www.politico.eu/article/volodymyr-zelenskyy-vladimir-putin-ukraine-ready-peace-russia-war/>

терана Великобританія та США увесь час й застерігали Україну. Проте у Києві їх не бажали й чути...

Ось як пояснювала тогочасне становище В. Нуланд. Колишня заступниця державного секретаря США засвідчила, що Україна вийшла зі Стамбульських угод з Росією саме після консультацій зі своїми західними партнерами, позаяк РФ висунула низку несправедливих вимог, які фактично призвели б до демілітаризації України. «Росія на той час була зацікавлена в тому, щоб хоча б подивитися, що вона може отримати, а Україна була зацікавлена в тому, щоб зупинити війну і вигнати росіян. Було що обговорювати. Турки запропонували майданчик, і нас [США] навіть не було у кімнаті.. Насправді ми [США] були не дуже обізнані про умови угоди» — згадує екзаступниця державного секретаря Сполучених Штатів⁵³⁵.

Лише наприкінці переговорів українська сторона запитала думки у США та союзників. За словами В. Нуланд, росіяни вимагали, щоб Україна відмовилася від низки систем озброєнь. Проте аналогічних зустрічних вимог Росії не висувалося. «Україна, власне, була б ослаблена як військова сила. Але від РФ не вимагали відступити. Від неї не вимагалось мати буферну зону на кордоні з Україною. Їй не забороняли тримати на кордоні будь-яке озброєння. Тому в українській делегації і поза нею почали ставити питання про те, чи ця угода хороша. І саме в цей момент вона розпалася. Але я думаю, що багато людей, і сам президент Зеленський, підозрювали, що можуть втрапити в цю пастку. І якщо Путін міг отримати кастровану, демілітаризовану Україну за безцінь, з чого йому відмовлятися», — додала вона⁵³⁶. Зрештою В. Нуланд підсумувала: «Під кінець переговорів українці захотіли проконсультуватися про те, до чого взагалі все йде. Тоді нам, британцям і решті стало ясно, що головна умова Путіна була зарита в додатку до документа, над яким вони працювали... Стамбульські домовленості забороняли Україні мати деякі системи озброєнь. Після консультацій з нами Україна вийшла з переговорів»⁵³⁷.

Відтак у червні 2022 року перемовини були повністю припинені. Однією з головних причин провалу переговорів стала негативна по-

⁵³⁵ Victoria Nuland on Russia-NATO relations, peace negotiations with Ukraine, and the U.S. elections // YouTube. Mikhail Zygar. — 2024. — September 03. URL: https://www.youtube.com/watch?v=HiS2dg_atfc

⁵³⁶ Там само.

⁵³⁷ Там само.

зиція щодо них США та Великобританії, а також небажання Вашингтона давати гарантії безпеки Києву, які мали б на увазі вступ Сполучених Штатів у війну у разі нового нападу Росії на Україну. В. Путін таки укотре обманув В. Зеленського, а натомість заявляв для міжнародного споживання, що саме офіційний Київ відмовився від мирної угоди й від припинення війни.

Тим часом восени 2022 р. росіяни зазнали нових поразок у північно-східному районі від Харкова та на півдні у Херсоні. Коли Україна здобувала нові позиції на фронті, її союзники закликали В. Зеленського відновити мирні переговори з позиції сили. «Коли є можливість вести переговори, коли можна досягти миру, скористайтеся нею. Ловіть момент!»,— радив після визволення українцями від російської окупації Херсона у листопаді 2022 р. тогочасний голова Об'єднаного комітету начальників штабів НАТО, генерал США М. Міллі, але у Києві відкинули його пораду⁵³⁸. Президент України й командування ЗСУ не вважали за доречне зупиняти наступ, коли він мав імпульс? Низка українських перемог у перший рік вторгнення переконала В. Зеленського, що війна продовжуватиметься «за тією ж траєкторією»,— довірочно сказав він тоді американському журналістові С. Шустеру⁵³⁹.

Проте вже наприкінці листопада 2022-го В. Зеленський несподівано оголосив про свою «Формулу миру», яка складалася з 10 пунктів, частина з яких виявилася його черговою самооманою й були очевидно недосяжними. «Я переконаний,— сказав він тоді тому ж таки С. Шустеру щодо свого мирного плану,— зараз настав час, коли російську руйнівну війну потрібно і можна зупинити»⁵⁴⁰. Втілення цієї «Формули миру» В. Зеленський доручив голові свого Офісу А. Єрмаку, який був справжнім головою і мозговим провідником переговорної політики України з Росією в Білорусі та Туреччині й достеменно вважав, що тепер переграє В. Путіна у щонайближчий час за новим столом переговорів... Утім, усе це також виявилася ілюзією...

Президент України все ще несамовито прагнув миру з Росією. «Якщо ми не досягнемо прогресу цього року, то спробуємо знову наступного... А якщо ми не досягнемо прогресу наступного року, то повторимо спробу наступного року й надалі»,— сказав В. Зелен-

⁵³⁸ *Shuster S.* Inside Andriy Yermak's Quest for Peace in Ukraine // Time.— 2024.— June 25. URL: <https://time.com/6991211/andriy-yermak-peace-in-ukraine/>

⁵³⁹ Там само.

⁵⁴⁰ Там само.

ський у приватній розмові з європейським колегою, за словами присутнього під час цього європейського дипломата⁵⁴¹. Події, заходи і дії президента України В. Зеленського у подальші роки засвідчили ці його безпідставну геополітичну короткозорість і необґрунтовану світоглядну одержимість.

Насправді В. Путін зберігав свої максималістські цілі в Україні, які охоплювали зміну режиму в Києві, щоб забезпечити створення маріонеточної квазідержави, підконтрольної Кремлю. У протилежному разі — її знищення. Чи усвідомили у Києві, що для вождя Кремля переговори — це ще одна зброя, яка використовується для того, аби відволікти, затягнути час, дати можливість маневрувати та заманити у пастку короткозорих політиків та наївних людей, що й було неодноразово продемонстровано ним в сучасній історії? Тому цілком можна погодитися з твердженням директора британського Дослідницького центру вивчення конфліктів К. Джайлса, що будь-яка така мирна угода з боку України «залишає її на милість Росії в разі повторення конфлікту в майбутньому»⁵⁴².

Звісно ж, усі пазли загальної картини тих подій аналітики складуть значно пізніше, деякі документальні кластери цієї військово-політичної і дипломатично-геополітичної матриці стануть доступними вже історикам наступного покоління. Проте очевидним є й доконаний факт народження в лавах ЗСУ нової когорти командирів і бійців, що мали неоціненний досвід АТО та попередніх років війни з росіянами. Тож сьогодні, за наявних уже джерел і спостережних подій, потрібно розпочати ретельно відділяти кукіль від пшениці на ниві майбутніх жнив істини і пошуку предтеч та причин світової драми, цієї жажливої, але звияжної трагедії, яку з честю зустрів і здолав український народ.

Документ (проект російсько-українського мирного договору) є нагадуванням про компроміси, на які Росія може спробувати змусити Україну піти, якщо військова підтримка Заходу вичерпається, якщо Україна залишатиметься країною безвідповідального свавілля обмеженої групи осіб зі злочинцями (корупціонерами) та авантюристами

⁵⁴¹ Troianovski A., Entous A., Schwirtz M. Ukraine-Russia Peace Is as Elusive as Ever. But in 2022 They Were Talking // The New-York Times. — 2024. — June 15. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/06/15/world/europe/ukraine-russia-ceasefire-deal.html>

⁵⁴² Colchester M., Grove T., Marson J. Document From 2022 Reveals Putin's Punishing Terms for Peace // The Wall Street Journal. — 2024. — March 01. URL: <https://www.wsj.com/world/russia-ukraine-peace-deal-2022-document-6e12e093>

(політичними невігласами) у владі, а Росія досягне значних територіальних успіхів. Й, водночас, епопея «білорусько-турецьких» мирних переговорів України з Росією засвідчує щонайменше про дві визначальні очевидності та застороги:

- ✓ перша — президент України В. Зеленський та його оточення прагнули й прагнутимуть сісти за стіл «мирних компромісів» з Росією, завжди хотіли й хотітимуть зазирнути у вічі В. Путіну, прикриваючись патріотичною риторикою;
- ✓ друга — жодні мирні переговори не лише з В. Путіним, а й з усією політичною верхівкою РФ не можливі на засадах тих чи інших поступок і без факту завдання Росії безпосередньої збройної поразки на теренах України і самої РФ та висунення Кремлю умов беззастережної і повної капітуляції.

Ceterum censeo Carthaginem delendam esse!

ПІСЛЯМОВА

На початку 2014 року Російська Федерація, розпочавши віроломну війну проти України, порушивши не лише українсько-російські обопільні угоди і договори, а й власне законодавство та низку міжнародно-правових актів, перед усім людством затаврувала себе як держава-агресор і як країна-загарбник, а її політичне керівництво остаточно виявило себе як угруповання міжнародних злочинців і спонсорів світового тероризму.

Війна ж, що розпочалася 2022 року як складник великої російсько-української війни, є всеохопною, нищівною та цивілізаційно-екзистенційною. Мета Російської Федерації — знищення держави Україна й усього українського народу, тож це вторгнення цілком обґрунтовано можна й потрібно визначати як тотальну війну, як війну за життя.

Доконана дійсність вказує на незаперечний висновок — сьогодення і майбуття для України та українського народу полягає не лише у світоглядному протистоянні чи цивілізаційному зіткненні, а також і у безперервній війні (у прихованій «м'якій» чи у відкритій «жорсткій», а здебільшого — у гібридній «комбінованій») за право бути, боротьбою за існування у повному і вражаючому значенні цих понять.

Відкупитися від ворога не вдасться. Захід намагався замирити та заспокоїти В. Путіна та Росію, дозволивши відтягти територію Придністров'я в Молдови, проковтнувши геноцид, вчинений росіянами у Чечні, допустивши відторгнення територій від Грузії, терор у Сирії, незаконну анексію Криму від України, окупацію частини українського Донбасу. Чи зупинило це Росію? Чи зупинило це Росію від подальшої тотальної війни проти України та вчинення геноциду проти українського народу? Ні. Не зупинить Росію й поразка в Україні від нової війни-реваншу, який з новою силою перекинеться й на Європу.

Не призвели б й не призведуть мирні перемовини з РФ до звільнення окупованих українських теренів дипломатичним шляхом. Намагання В. Зеленського досягнути компромісів з В. Путіним навіть ціною втрати окупованих Росією Криму і Донецької та Луганської областей є ілюзією та засліпленістю, нерозумінням новітніх світових процесів, геополітичної тактики і стратегії Кремля й, зрештою, елементарною короткозорістю, примітивністю уявлень про глобальну трансформацію системи безпеки і відсутністю аналітичного мислення. Досить лише згадати заяви тих же Д. Арахамії про потребу побудови в Україні суспільства на китайських зразок, а тверджень

М. Подоляка про те, що геополітики не існує тощо. І ці люди вели переговорний процес від імені держави Україна з Росією в Білорусі та Туреччині!

Що ж до маніакальної тяги В. Зеленського зустрітися з В. Путіним і досягти у переговорах з ним компромісу вже бодай на засадах Стамбульського договору, то така позиція є ще одним свідченням небезпеки опинення при владі випадкових людей з обмеженим і примітивним розумінням політики як такої. Нагадаю, принагідно, що наприкінці 2023-го і на початку 2024-го років В. Путін публічно і приватному порядку через посередників, в тому числі через арабських партнерів Москви на Близькому Сході, давав зрозуміти Вашингтону, що готовий розглянути припинення вогню в Україні. В. Путін, зокрема, пропонував заморозити війну на існуючих на межі 2023–2024 років смугах й твердо заявив, що не погодиться поступитися жодним відрізком територій, що контролюватиме Росія.

Сигнал В. Путіна було передано до Вашингтона, де його обговорили високопосадовці, включаючи радника Білого Дому з національної безпеки Д. Саллівана, директора ЦРУ Б. Бернса та держсекретаря Е. Блінкена. Посередники зустрічалися наприкінці 2023 р. у Туреччині. У Москві розраховували, що Д. Салліван поговорить із радником В. Путіна із зовнішньої політики Ю. Ушаковим і позначить наступні кроки. Проте у січні 2024 р. Д. Салліван сказав Д. Ушакову, що Вашингтон не готовий говорити про це без України. В. Путін з цього приводу лише зауважив: «Я знав, що вони нічого не зроблять»⁵⁴³. Отже американці відрізали коріння контактів, на створення яких пішло два місяці, позаяк Сполучені Штати не вірили у щирість В. Путіна. За словами співрозмовників агентства Reuters, Кремль не бачить сенсу в подальших контактах із США з цього питання, «Путін також готовий воювати стільки, скільки буде потрібно і Росія може боротися за те, скільки захопить», а тому війна буде продовжуватися⁵⁴⁴.

Нажаль В. Зеленський та його оточення, знаючи про те, що В. Путін не відмовиться від своїх далекоглядних зазіхань, так і не позбулися російського тяжіння. Після подій 2022-го року він одержимо продовжував зусилля до замирення з В. Путіним.

⁵⁴³ *Faulconbridge G., Korsunskaya D.* Exclusive: Putin's suggestion of Ukraine ceasefire rejected by United States, sources say // Reuters. — 2024. — February 13. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/putins-suggestion-ukraine-ceasefire-rejected-by-united-states-sources-say-2024-02-13/>

⁵⁴⁴ Там само.

Яскравим свідченням цьому є так звана «Формула миру» В. Зеленського, яку він 2024-го року переназвав у «План перемоги», але який немає нічого спільного зі стратегією перемоги і, власне, з прагненням перемоги і миру взагалі. В Офісі президента України розписують сценарії політичного театру і піару, а не виробляють стратегії зовнішньої політики та перемоги. Так, зокрема, відбулося й так званим самітом миру у Швейцарії. Його учасники визнали територіальну цілісність України як основу майбутнього миру — це і є усі його «здобутки».

У Бюргенштоку подати спільний світовий принаймні певний жорсткий сигнал застереження В. Путіну не вдалося. Жодних нових, узгоджених моделей того, як може бути досягнуто миру (не кажучи вже про перемогу України), не з'явилося. Крім того, аби врятувати сам факт проведення саміту як світового, Києву заздалегідь довелося погодитися на зміну його порядку денного — фактично так звані 10 пунктів «формули миру» В. Зеленського довелося засунути у шухляду й вони навіть не обговорювалися. Провал ще до початку саміту, на який було винесено лише чотири питання, що безпосередньо не торкалися, власне, війни.

Ба більше, у підсумковій декларації туманно і незрозуміло згадується, що Росія має бути залучена до процесу. Отже В. Путіну не показують червону картку, а прагнуть задобрити і просять до перемовин. Попри те, що кремлівський диктатор однозначно заявив безпосередньо перед самітом — він вимагає вести переговори лише про капітуляцію України і поки що (!) про визнання анексії чотирьох її областей. Крим апріорі ним навіть не було згадано. Знову було ультимативно вказано про демілітаризацію і нейтральний статус України, а це насправді означає примус повернути її в геополітичну і в фінансово-економічну орбіту Москви.

Усі присутні азійські держави надіслали на саміт символічні делегації. Виняток склали прем'єр-міністри Японії та Східного Тимору. Сінгапур та Філіппіни, висловили підтримку Україні, їхнє представництво на мирній конференції делегатами міністерського рівня, швидше за все, відповідає рівню їхніх інтересів (власних економічних інтересів). Усього країни Азії надіслали 8 делегатів. Відсутність Бразилії, ПАР і насамперед Індії, які надіслали лише делегації низького рангу (як і решта країн БРІКС) та відкинули підсумкову декларацію, є серйозною невдачею. До саміту не вдалося залучити низку впливових країн з економікою, що розвивається. А це означає провал роботи МЗС України.

Крім того ті три питання з чотирьох, які публічно задекларовані вирішувалися і вирішуватимуться не на самітах, а під час копіткої дипломатичної праці певних провайдерів. Так, щодо повернення (обміну) військовополонених головну роллю відіграла Саудівська Аравія і Туреччина, щодо повернення українських дітей — Катар і Канада (Катар намагався тримати відкритими канали комунікації, щоб була змога вирішувати гуманітарні питання конфлікту), морський торговельний коридор вже теж мав окрему дипломатичну логістику і до саміту, проблему ЗАЕС і ядерної безпеки в контексті реакторів, як і раніше, займалося МАГАТЕ.

Відсутність президента США Д. Байдена також позбавила захід очікуваної ваги, хоча він напередодні був у Європі, а його навіть короткотривала і формальна присутність надала би зібранню справді більшого значення. Те, що К. Гаріс як віцепрезидент не була на саміті усі два дні його роботи засвідчує про проблеми між адміністраціями США та України. І це було публічно продемонстровано. Допомога Україні — це не підтримка політики Зеленського-Єрмака, це — підтримка народу України і ЗСУ й, водночас, акт у протистоянні США і РФ. Додам, що внаслідок вищевказаних жестів з боку Вашингтона, різні високопоставлені політики обмежилися лише кількома годинами присутності на саміті!

У Бюргенштоку не було зроблено жодного першого кроку до виклику В. Путіну і висуванню вимог до Росії. Нагадаю, що насправді це була вже п'ята велика дипломатична зустріч у рамках так званої української «формули миру», але перша спроба зорганізувати її на рівні глав держав та урядів. Тому Бюргенштокську декларацію слід оцінювати порівняно з попередніми зусиллями. А якими ж були попередні резолюції?

У лютому 2023 року 141 держава підтримала резолюцію Генеральної Асамблеї ООН, яка, зокрема, закликала до негайного виведення російських військ з території України. З більш ніж 100 країн та організацій, які взяли участь у саміті, лише 84 (80 країн і 4 організації) підписали підсумкове комюніке. Тепер лише 80 держав підтримали значно слабший текст, де про це навіть не йдеться! Формулювання «агресія Росії проти України», обране свого часу, було виключено з початкового проекту Бюргенштокської декларації. Фактично Україна не вийшла географічно на саміті поза межі Заходу. А це важливо!

Присутність Саудівської Аравії мала велике значення, але саудіти не поставили свій підпис під комюніке. Міністр закордонних справ Саудівської Аравії принц Фейсал бін Фархан Аль Сауд залишився на Бюргенштоку довше, ніж планувалося, попри ісламське свято

Ід аль-Адха. І аж зовсім не через «українське питання». Саудівська Аравія, хотіла провести наступну конференцію й тепер важливо було з цього приводу обмінятися думками з Швейцарією. Крім того, слід було обговорити й альтернативний (явно проросійський) китайсько-бразильський саміт миру. І головне для Близького Сходу: війна в Газі — важлива тема у кулуарах (арабські делегації хотіли домогтися поступок, аби покращити долю мирного палестинського населення; про це свідчили і заяви, зроблені на пленарному засіданні).

Крім того, звернімо увагу й на те, що не лише 56 країн продемонстрували повну готовність взяти участь у заході на рівні глав держави чи уряду, а й на те, що 40 з них належали до держав Заходу. З більш-менш потужних гравців інших частин світу відносно впливовими були лише провідники Аргентини і Кенії (з 16-ти інших, що прибули). Та й вирішували вони на ньому, здебільшого, власні питання, користуючись нагодою.

Впливові лідери Азії й взагалі проігнорували саміт, що, знову ж таки, свідчило про черговий провал зовнішньої політики України. Тут, безумовно, був відчутний вакуум Китаю й, водночас, його вплив на т. зв. Глобальний Південь. Зауважу, що саме після телефонної розмови з Сі Цзіньпіна з В. Зеленським 2023 року, Китай почав ігнорувати Україну на міжнародній арені. І ще нагадаю, як ОП і МЗС України безапеляційно навіть не вдалися півтора роки тому до зусиль дипломатично вислухати Китай і бодай розпочати розмови з ним. Як наслідок: Китай остаточно зблизився з Росією й 45 країн висловили підтримку пропозиції Китаю та його (спільного з Бразилією) мирного плану з 6 пунктів, а понад 20 або приєдналися, або «серйозно розглядали» китайську ініціативу.

Тож не дивно, що багато ключових країн Глобального Півдня спрямували на саміт лише делегації низького рівня або взагалі пропустили його, а практичний ефект від комюніке зустрічі є набагато скромнішим, ніж від резолюцій Генеральної Асамблеї ООН 2022 року, які критикують Росію за початок війни в Україні. Відмовилися підписувати комюніке шість держав з групи найбільших економічних держав світу «Великої двадцятки» (Бразилія, Мексика, Саудівська Аравія, Південна Африка, Індія та Індонезія). Крім того, не приєдналися до спільної заяви Вірменія, Бахрейн, Таїланд, Лівія та Об'єднані Арабські Емірати, Колумбія та Ватикан. І це теж дипломатичний провал України.

Ба більше: декілька учасників саміту, у тому числі й канцлер Німеччини Олаф Шольц, закликали до того, щоб у майбутніх конференціях також брала участь Росія. Під час першого пленарного засідання вищій

дипломат королівства Саудівська Аравія принц Фейсал бін Фархан Аль Сауд заявив, що Київ має бути готовим піти на «важкий компроміс», аби покласти край конфлікту. Делегат від Індії Паван Капур, статс-секретар МЗС та колишній посол у Росії, заявив, що лише варіанти, «прийнятні для обох сторін», можуть призвести до миру. Швейцарія ж розпочала дипломатичний контакт з Китаєм та членами їхнього майбутнього саміту. Нездатність залучити на свій бік країни Глобального Півдня показує, що Росія далеко не в ізоляції, і що найкращі надії України відбитися від нападів Кремля пов'язані з допомогою Заходу, а комюніке саміту слабше і поблажливіше до Росії, ніж резолюції Генеральної Асамблеї ООН.

Отже, логічно, постають риторичні питання: як декларація саміту могла вплинути на позицію Росії?; чому не було зроблено роботи про ізоляцію агресора від голосу в ООН (механізм існує, успішний прецедент — теж), якщо уся риторика крутилася навколо принципів безпеки ООН?

Саміт не міг априорі стати новим «Тегераном», позаяк саме такі формат і мету не мала у своїй стратегії Україна! Що ж тоді? Непомірне піарне Его В. Зеленського і те, що у його оточенні з підлабзників і вигодонабувачів відсутні істинні мета, стратегія, бачення і прагнення Перемоги над Росією!

І найголовніше — на саміті йшлося (і йтиметься на подальших форумах) не про засудження Росії, не про злочини В. Путіна і РФ в Україні, не про поразку і покарання Кремля, не про перемогу України, а про мир, який влаштує світ (не Україну), про замирення Росії і про те, як відкупитися від Москви. А це є вже поразкою априорі. Україна поза світовою грою.

Головною ж турботою сірого кардинала України А. Єрмака (який чомусь був головною особою української дипломатії на саміті й вже давно дискредитував президента як самодостатнього політика) та його угруповання полягала не у завданні поразки Росії, а в укладанні з В. Путіним миру за умов збереження воєнного стану в Україні й, відтак — як забезпечити В. Зеленському подальше перебування при владі, яка є життєво важливою для нього та його оточення, аби уникнути можливої як політичної, так і кримінальної відповідальності.

У прямому сенсі на межі 2024–2025 років постало питання: яку ціну готові сплатити в Офісі президента України за утримання своєї всеосяжної і свавільної влади, прихованою і забезпечуваною публічною фігурою недалекого, але марнославно В. Зеленського. Тож головне завдання офіційного Києва — сценарії міжнародного піару, сце-

нарії невичерпної допомоги від Заходу за умов його екзистенційної світової війни з Китаєм і Росією, «мир» з В. Путіним із замороженням конфлікту, що забезпечує збереження воєнного стану в Україні й, відповідно, безстрокової влади у ній В. Зеленському та його оточенню, а не стратегії оновлення й зміцнення України, а не стратегії міжнародної політики і не стратегії справжньої Перемоги, що мали би призвести до поразки і розвалу Російської Федерації.

Якщо офіційний Київ справді прагнув би перемоги, а не т. зв. «миру» і не воєнного стану як механізму збереження влади групою осіб, Україна мусила би дати старт створенню тимчасового російського визвольного уряду, який мав би розпочати функціонувати на звільнених ЗСУ теренах (українських етнічних, але які формально за міжнародним правом тимчасово були приналежними до РФ) і показати громадянам РФ альтернативну реальність і перспективу. А також українську воєнно-цивільну адміністрацію у визволених українських землях. З цим урядом влада України повинна була би розпочати формальні домовленості щодо самовизначення українських етноісторичних теренів та інших поневолених народів РФ тощо.

У цьому ж контексті слід було би припинити свавілля влади в Україні, суцільну корупцію і кругову поруку безкарності і недорканності злодіїв і хабарників у владних органах, позбутися практики суцільної брехні і подвійних стандартів, сформувати професійний уряд війни й перевести економіку країни на воєнні рейки й, водночас, покласти край популізму і брехні на міжнародній арені, практику суцільного шантажу партнерів України й розпочати підготовку не піар-самітів, а нового «Тегерану» із надійними союзниками і вироблення стратегії війни й перемоги, що мала би призвести до поразки, капітуляції та контрольованого розпаду Російської Федерації.

А задля цього слід було дати притомні принципові відповіді на нарізні питання. Україна хоче справедливого миру? З ким? З ким вести перемовини? З Путіним? Але він визнаний злочинцем і нелегітимним президентом РФ. Зрештою, існує указ президента України про неможливість перемовин з ним! З його представниками чи урядовцями? Але ж вони теж злочинці і нелегітимні маріонетки диктатора! Отже, якщо існуюча влада в РФ є нелегітимною диктатурою та урядом міжнародних злочинців-вбивць і терористів, то чим цей кремлівський уряд легітимніший в очах влади України і вільного Світу від тимчасового російського визвольного (екзильного) уряду? Уряду, який очолить повалення злочинної і нелегітимної влади у власній країні!

Це й стало би лакмусом справжніх намірів офіційного Києва та його стратегічного бачення перемоги і майбутньої геополітичної конструкції євразійської системи безпеки тощо. Це також стало би початком нового стратегічного і дієвого «Тегерану» й було би запорукою цементування коаліції перемоги (а не удаваного «миру») і плану контролюваного розпаду РФ, а не непередбачуваного хаосу на 1/5 земного суходолу, чого так боїться Захід (і Схід теж, до речі). А отже — наблизило б не лише перемогу, а й проєкт конфігурації геополітичної конструкції того, що буде після неї на величезних просторах колишньої РФ, неконтрольований розпад якої дійсно може стати глобальним цунамі й бійнею народів з непередбачуваними наслідками тощо.

І саме таку стратегію слід було виробити і працювати над нею разом із союзниками і потенційними партнерами України принаймні з початку 2022 року.

Що ж до українських етноісторичних земель, то ось уточнений узагальнений перелік.

Має змінитися вертикальний і горизонтальний устрої Росії, мусить відбутися повалення ідеології, її засудження разом з лідерами, засудження всього російського суспільства, разом з його перевищованням. Слід усвідомити і донести те до розуміння світового співтовариства, що Україна воює не з В. Путіним і навіть не з РФ, а з усім російським суспільством і що воює вона за цінності й, перш за все, за Життя!

Тоді Україна могла б назвати це актом перемоги над Росією. В іншому випадку її не буде.

Тож Україна мусить докласти усіх зусиль щодо розвалу Російської Федерації, визнання нею своєї поразки та прийняття вимог щодо нового облаштування її теренів, наприклад, на таких засадах (чи тож-ніх, як начерк загального спрямування):

1. Видача в руки влади України та Міжнародного трибуналу воєнних злочинців і міжнародних терористів Путіна, Медведєва, Шойгу, Наришкіна, Лаврова, Бортнікова, Патрушева, Герасімова, Гундяєва та ін. (перелік має додаватися);

2. Підписання безумовної та беззастережної капітуляції (зміст має додаватися);

3. Виплата державі Україна повоєнних репарацій (умови додаватимуться);

4. Добровільна передача Україні в якості вияву мирних прагнень та з метою ліквідації майбутньої загрози з боку держави-правонаступ-

ниці колишньої РФ прикордонних українських етно-історичних теренів (детальна карта додається):

- Брянська область: міста Стародуб і Севськ, Суземський, Трубчевський, Погарський, Клімівський райони;
- Курська область: міста Рильськ і Суджа, а також навколишні терени;
- Белгородська область: міста Белгород (Білгород), Грайворон та Валуйки, а також навколишні території;
- Воронежська область: міста Розсош і Богучар, а також навколишні території;
- Ростовська область: Таганрог, Матвіїв Курган, Глибокий, Усть-Білокалитвенська, Донецьк, Кам'янськ Шахтинський, Гукіно, Шахти, Азов, а також частина Батайського терену;
- Кубань (Краснодарський край);
- Ставропольський край: Невинномиськ, Кочубеївське, Григоропільська, Риздвятий, Ладовська Балка.

5. Утворення тимчасової перехідної урядової державної адміністрації під патронатом і спостереженням міжнародної наглядової Контрольної комісії під головуванням повноважного представника України;

6. Демілітаризація колишньої РФ з передачею ядерних об'єктів під міжнародний контроль;

7. Утворення на місці колишньої Російської Федерації нового демократичного державного утворення — Конфедерація Євро-Азійських Суверенних Республік (КЄАСР) зі столицею у м. Суздаль;

8. Утворення суверенних та народних республік на теренах колишньої РФ;

9. Виділення Московії в окрему суверенну національно-територіальну одиницю в межах, визначених міждержавною Миротворчою комісією під головуванням держави Україна;

10. Утворення на теренах компактного проживання українського населення на теренах колишньої РФ суверенних національних Українських Республік — УР Кубань, УР Білий Клин, УР Зелений Клин з державною українською мовою та наданням і визнанням за ними особливого статусу центру регіональних міжреспубліканських спілок на теренах КЄАСР (колишньої РФ) під урядуванням повноважного контрольного представництва держави Україна;

11. Повернення суверенітету Новгородській та Псковській республікам;

12. Конституційне визнання права націй на самовизначення і за-твердження права виходу зі складу КСАСР (РФ) будь-яких територіально-адміністративних та національних одиниць.

13. Повернення суверенним державам незаконно окупованих та анексованих територій.

Відтак увесь світ мусить усвідомити, що зупинити нову війну континентального масштабу є можливим не лише через відновлення територіальної цілісності України, а зі зміною всієї конструкції влади в Росії (і не тільки шляхом її поразки в Україні чи зміни Путіна), абсолютного знищення моделі її режиму, засудження міжнародним трибуналом усіх осіб, причетних до владних структур РФ, цілої держави та її ідеології, зміни форми та структури державної організації Російської Федерації та її конституційного і суспільно-політичного ладу, а також, водночас трансформації всієї архітектури системи світової безпеки та оновлення міжнародних відносин і безпекових запобіжників на якісно нових засадах, що диктує планеті та світовому співтовариству не лише сьогодні, а й майбуття.

Тож гіпотетично ж, але й цілеспрямовано, світове співтовариство вже тепер має виробляти проєкт облаштування уламків Російської Федерації з метою недопущення на її колишніх теренах збройного хаосу й допомоги у становленні нових національних та регіональних держав на її руїнах.

І в цьому контексті архіважлива роля належатиме Україні, яка за таких умов не лише поверне відтяти від неї Крим і частину Донбасу й, зрештою, не лише відтворить власний соборницький проєкт у північно- й південно-східному напрямку, але й стане новим гегемоном і гарантом стабільності на різнобарвному і багатонаціональному державно-політичному просторі Східної Європи аж до її стику з азійським субконтинентом, будучи при цьому стрижнем новонародженої геополітичної дійсності тощо. Якщо, звісно ж, Україна готуватиметься й матиме належні як «м'яку», так і «тверду» сили й заслуговуватиме на таку роль у майбутній світовій системі міждержавних координат.

Зауважу також і на тому, як В. Путін під час виступу по відеозв'язку з Сочі 28 листопада 2023 р. на пленарній сесії Всесвітнього русско-го народного собору, заявив, що «сьогодні практично офіційною ідеологією західних правлячих еліт стали русофобія, інші форми расизму і неонацизму», які спрямовані не тільки проти російського, але проти усіх народів Росії⁵⁴⁵. Відтак «західні расисти і колонізатори» прова-

⁵⁴⁵ Пленарное заседание Всемирного русского народного собора // Президент России. — 2023. — 28 ноября. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/72863>

дять «політику штучного насильницького розділу великої російської нації, триєдиного народу — росіян, білорусів та українців»⁵⁴⁶.

У Кремлі тривало і монотонно готували російське суспільство до війни з Україною. Спочатку ілюзією відновлення СРСР, потім міфом про «братські народи» і «русскій мір», а далі — примітивними ура-патріотичними ідеологемами-облудами про «утиски росіян», «Крим наш», «народ Донбаса», «Новоросію», «один народ» і, зрештою, про неонацистську Україну як «Анти-Росію». Та ось захоплено Крим, Донбас, південний схід України («Новоросію»), а В. Путін все не заспокоюється; намагається звільнити український народ від ненависного київського «неонацистського режиму», а народ той, як виявилось, жертвовно роками борониться від «визволителів» і несамовито вбиває їх й усі українці (від малого до старого) не вважають себе одним народом з росіянами, ненавидять їх і кожен з них — «неонацист». Таке, але зі знаком запитання, поволі починає закрадатися у розум громадян РФ і так через «український вузол» закладається важкий та повільний, але незворотній, початок руйнації путінської імперської омани, а «український вузол» перетворюється у «зашморг» до Росії. Отже, хтось постійно брехав і цей хтось — Володимир Володимірович Путін.

І саме тому у Кремлі приготували для «населенія» нову пропагандистську страву, адже амбіції В. Путіна, які він вперше оприлюднив 2007-го року у своїй мюнхенській промові й підтвердив ультиматумом НАТО і Заходу у грудні 2021-го, виходили далеко за межі завоювання України і винищення ненависних йому українців. І саме наприкінці 2023-го й увесь 2024-й роки В. Путін відкрито і неодноразово прямо заявляв, що вважає Захід смертельний ворогом, а Росію — у стані війни з НАТО, війни світоглядної і збройної (всеосяжної), у якій, поки що, полем битви є Україна.

Тож не дивно, що 29 лютого 2024 р. у Посланні президента РФ до Федеральних Зборів у Москві кремлівський диктатор в розлогій промові заявив низку недвозначних тез: «Так званий Захід з його колоніальними повадками, звичкою розпалювати по усьому світові національні конфлікти прагне не просто стримати наш розвиток — замість Росії їм потрібний залежний, згасаючий, вимираючий простір, де можна творити все що завгодно»; «Захід намагається втягнути нас у перерони озброєнь, тим самим вимотати, повторити трюк, котрий їм вдався у [19]80-ті роки з Радянським Союзом»; «Захід спровокував конфлікти на Україні, на Близькому Сході, в інших регіонах світу і продовжує бре-

⁵⁴⁶ Там само.

хати. Тепер ось без усілякого ніяковіння заявляють, що Росія нібито має намір напасти на Європу. ... А при цьому обирають цілі для завдання ударів по нашій території, обирають найбільш ефективні, як вони думають, засоби ураження»; «Русофобія, як і інша ідеологія расизму, національної зверхності та винятковості, засліплює, позбавляє розуму. Дії США та їхніх сателітів фактично призвели до демонтажу системи європейської безпеки»⁵⁴⁷. І ані слова про неонацизм в Україні, про денацифікацію і демілітаризацію «київського режиму»!

Отже, тепер у В. Путіна вже й західні демократії стали носіями ідеології расизму і неонацизму (як, нагадаю, у згаданій вище його промові 28 листопада 2023 р.), що й віддзеркалювало його справжні далекоглядні наміри глобальнішого масштабу, де приводом для агресії проти України висувалася тріада: денацифікація, демілітаризація і примус до нейтралітету; а проти Заходу не менш надумана трійка ідеологем: деколонізація (обгортка для звинувачень у расизмі і неонацизмі), деполаризація (обгортка для денонсації світової системи безпеки та перформатування глобальної економіки) і примус до світоглядної дегуманізації (обгортка для денонсації демократичних цінностей як екзистенційна війна за керований хаос й утвердження визнання авторитаризму як цивізаційного світогляду «інакшої демократії»).

Тож у цих, здавалося б, на перший погляд, абсурдних звинуваченнях та очевидній оманливій риторичі були і є своя „еволюція”, і свої закономірності, що розвивалися і посилювалися за цілком „логічним” сценарієм комбінованої війни та відповідно до усталених правил облудливої пропаганди й розвитку подій у контексті не лише російсько-української війни, а й з огляду на стратегію гібридної війни В. Путіна з руйнації західної світоглядної (цивілізаційної) моделі та хаотизації усталеної світової системи безпеки.

Проте слід також зазначити і на тому, що до лютого 2022 р., коли Росія розпочала тотальну війну проти України, яка перетворилася на глобальну проксі-війну, офіційна Москва все ще сподівалася на багатополарний порядок, в якому Росія могла б збалансувати відносини з двома наймогутнішими країнами — Китаєм та США. Зі свого боку Китай вважав, що США використовують альянси та інститути, що лежать в основі нинішнього світового порядку, саме для стримати піднесення КНР. Тож Пекін приступив до реалізації таких проєктів Сі Цзіньпіна (після його приходу до влади у 2012 р.), як Глобальна

⁵⁴⁷ Послание Президента Федеральному Собранию // Президент России.— 2024.— 29 лютого. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/73585>

ініціатива безпеки, Глобальна ініціатива розвитку і Глобальна цивілізаційна ініціатива, які оскаржують право Заходу в односторонньому порядку визначати універсальні правила і прагнуть підірвати поняття універсальних цінностей у таких галузях, як права людини. Ці ініціативи, водночас, вказують на прагнення також і Китаю збудувати інший світовий порядок, а не просто реформувати існуючий.

Відтак Китай і Росія мають схожі амбіції, що зробило В. Путіна та Сі Цзіньпіна потужним тандемом. Обидва хочуть звалити США з посади світового гегемона, і для цього Пекін та Москва прагнуть зробити альтернативні фінансові та технологічні платформи несприйнятливими до американського тиску. На їхню (Росії та Китаю) думку, яку побічно підтримують й такі зміцнілі гравці як Індія, Іран, Бразилія, Індонезія, Саудівська Аравія та ін., світ переходить від однополярності, очолюваної США, до багатополярності й геополітика тепер визначається конкуренцією між кількома центрами сили.

Геополітика і гранд-стратегія Росії (В. Путіна) визначально були спрямовані саме у руйнівному намірі дегуманізації людства та чим далі набирали тактики і засобів необґрунтованої, нестримної і безкарної сваволі. Війна з Україною остаточно зруйнувала залишки притомного чи здорового прагматизму у зовнішній політиці Кремля. У липні 2024 р. В. Путін в одному зі своїх виступів резюмував порядок денний російської гранд-політики як частину «болючого процесу» щодо повалення «класичного колоніалізму» й очолюваного США світового порядку, закликаючи покінчити з «монополією» Вашингтона і Заходу на встановлення правил глобального дорожнього руху⁵⁴⁸. Оскільки В. Путін сприймає це протистояння як частину ширшої конфронтації із Заходом, він прагне підірвати позиції НАТО, уособленого США, скрізь, де тільки може, зокрема, шляхом підриву різних аспектів існуючих глобальних інститутів та сприяння (у власних далекоглядних зазіханнях і намірах) посиленню китайського, індійського, бразилійського тощо викликів американській гегемонії.

Отже, ці держави вважають, що багатополярність — це найнадійніший спосіб стримування гегемоністської влади, яка, будучи неприборканою, загрожує міжнародним правилам і нормам, а також глобальній стабільності. Певною мірою така логіка геополітичного й глобального економічного мислення не позбавлена рації як субконтинентальних (Азія, глобальний Південь, Пан-Америка, Сахель), так і національних

⁵⁴⁸ Gabuev A., Stuenkel O. The Battle for the BRICS // Foreign Affairs.— 2024.— September 24. URL: <https://www.foreignaffairs.com/russia/battle-brics>

інтересів, якби не виходила за межі трансформації сучасної системи безпеки на засадах міжнародного права і реформи, наприклад, ООН до доведення планети у стан нової холодної війни у XXI ст. з усвідомленим намаганням окремих країн (путіністської Росії та аятолістського Ірану) шляхом гарячої війни занурити світ у прірву перманентної невизначеності, у стан керованого ними кривавого цивілізаційного хаосу та глобальної екзистенційної бійні вже не автократії з демократією, а усіх проти всіх.

Такі війни ніколи не могли й не можуть обмежуватися самим лише протиборством країн, що воюють. Вони завжди стосуються й інших держав, адже в глобалізованому світі всі політичні й економічні актори мають власні інтереси, взаємопов'язані об'єктивними й суб'єктивними чинниками. У світі все надто взаємоінтегровано, а планета надто мала, щоб сучасні війни були проблемою лише супротивників. Тепер вони виходять за межі старих економічно-територіальних протиборств, набувають світоглядного (цивілізаційного) рівня та мають усеосяжні наслідки.

Російсько-українська війна, за своїми лаштунками, виходить за рамки двостороннього конфлікту й виявляє у собі виразні ознаки загальної кризи світової системи безпеки, що призведе до ланцюга глобальних змін планетарного значення: зміняться не лише кордони та системи влади в Україні та Росії, закладено початок масштабної трансформації євразійського простору, розпочнеться якісний і територіальний перерозподіл ринків торгівлі та сировини, зазнають змін усталені правила політичного світогляду та взаємовідносин, принципи суспільно-політичної моралі регенеруються, розпочнеться перегляд основ глобалістичної економіки та системи світової безпеки, світовий порядок базуватиметься на змінених правилах гри й розпочне набувати якісно нової конфігурації. Світ кардинально зміниться і до цих змін його спонукатиме також і російсько-українська війна, її наслідки та уроки.

Саме український народ, усупереч світоглядній обмеженості, безпековій короткозорості та національно-політичній неспроможності свого політичного керівництва, ціною величезних жертв і жахів не лише зберіг власну державу, а й змінив перебіг світової історії та майбуття людства.

Жодна нація, жодна держава, якщо вони не хочуть бути розчавленими й поглиненими майбуттям, а натомість прагнуть його здобути й зберегти, уже сьогодні не може дозволити собі апатії. Усвідомивши потенційні загрози та виклики, необхідно вже створювати запобіжники для майбутніх світових перетворень і готуватися до прийдешніх планетарних змін.

Науково-популярне видання

ГАЙ-НИЖНИК Павло

**«Зазирнути у вічі Путіну»:
російський синдром української
«дипломатії війни і миру»
Пекельна весна 2022-го**

Верстка блоку Марія Ротарчук
Дизайн обкладинки Лариса Студінська
Відповідальна за випуск Оксана Женжера
Директор з друку Андрій Бодейчук
Директор видавництва І. Степурін

Наклад 500 прим.
Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 16.
Папір офсетний. Друк офсетний.

Видавництво «САМІТ-КНИГА»
Україна, м. Київ, вул. Обсерваторна, 25
Тел.: (063) 757-74-80. sbook.com.ua, sinbook@ukr.net
Видавниче свідоцтво ДК 5335 від 20.04.2017

ГАЙ-НИЖНИК ПАВЛО ПАВЛОВИЧ
- доктор історичних наук, політолог,
провідний науковий співробітник Ін-
ституту політичних і етнонаціональних
досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України,
президент Української академії геополі-
тики та геостратегії.

Автор дослідив, проаналізував і рекон-
струював на підставі відкритих джерел

перебіг мирних переговорів між делегаціями України та Російської Федерації, що розпочалися у Білорусі й тривали у Туреччині після повносяжного вдертя російських військ 24 лютого 2022 року.

Висвітлено початок організації переговорів, формування делегацій та вихідні засади обох сторін у перемовному процесі. Проаналізовано і відтворено перебіг переговорів, трансформацію їхнього тривання та пунктів обговорення. Показано і відтворено позиції української та російської сторони у часі тривання роботи обох делегацій, риторику їхніх речників та офіційні заяви вищих державних керівників Російської Федерації та України, а також ставлення до переговорного процесу світових лідерів, зокрема провідників таких держав, як США, Великобританія, Німеччина, Італія, Ізраїль, Туреччина та ін. Виявлено компромісові пункти у проєкті мирного договору між Україною та Російською Федерацією, узгодженого у Стамбулі (Туреччина), на які погоджувався піти офіційний Київ і дипломатичні зусилля офіційної Москви, позиції світової спільноти й міжнародних організацій. Проаналізовано проєкт мирного договору, що був попередньо погоджений українсько-російською переговорною групою, гіпотетичні засоби його втілення та імплементації, а також пастки для української державності.